

รายงานการศึกษาดูงานพืชสมุนไพร
ณ สวนสมุนไพรสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
อ.นิคมพัฒนา จ.ระยอง

จัดทำโดย
เภสัชกรรมไทย รุ่น 4

1. นาย อัครพัฒน์	มรรคาพริชย์	รหัสนักศึกษา 6590338600019
2. นางสาว ณศิภัทร์	ภัสพรวรพัฒน์	รหัสนักศึกษา 6690338600005
3. นางสาว พชรภรณ์	ไทยเอื้อ	รหัสนักศึกษา 6790338600003
4. นาง พรทิพย์	ห่านตระกูล	รหัสนักศึกษา 6790338600002
5. นางสาว พวงพร	นันทกิจ	รหัสนักศึกษา 6790338600005
6. นาย สุรจิตร	บุญชู	รหัสนักศึกษา 6790338600006
7. นางสาว สุวิมล	แรงกล้า	รหัสนักศึกษา 6790338600013

เสนอ

พท.ดร. ทองหล่อ เทียงธรรม

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของรายวิชาเภสัชกรรมไทย

ภาคการเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568

สถาบันเวชศาสตร์การแพทย์แผนไทย (ก)

คณะสหเวชศาสตร์

มหาวิทยาลัยปทุมธานี

คำนำ

รายงานการศึกษาดูงานพืชสมุนไพร ณ สวนสมุนไพรสมเด็จพระรัตนราชสุตาฯ สยามบรมราชกุมารี อำเภอนิคมน้ำจืด จังหวัดระยอง จัดทำขึ้น เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาเรียนรู้ด้านพืชสมุนไพรและการแพทย์แผนไทย ซึ่งถือเป็นองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความสำคัญต่อระบบการดูแลสุขภาพของประชาชนมาอย่างยาวนาน การศึกษาดูงานในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ผู้ศึกษาได้เรียนรู้เกี่ยวกับชนิดของพืชสมุนไพร ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ สรรพคุณทางยา ตลอดจนแนวทางการนำสมุนไพรไปประยุกต์ใช้ในการดูแลสุขภาพและการป้องกันโรคได้อย่างเหมาะสม

ในการศึกษาครั้งนี้ ได้ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสมุนไพรที่จัดแบ่งตามกลุ่มอาการของโรค จำนวน 9 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มสมุนไพรแก้ไอ แก้เสมหะ กลุ่มยาบำรุงเลือด กลุ่มยาแก้ไอ ขับเสมหะ กลุ่มยาถ่ายและยาระบาย กลุ่มยาแก้บิด แก้ท้องเดิน และโรคกระเพาะอาหาร กลุ่มยาถอนพิษ กลุ่มยาแก้โรคผิวหนัง กลุ่มยาแก้ไข้ ลดความร้อน และกลุ่มยาแก้โรคเรื้อน ซึ่งเป็นการจัดหมวดหมู่สมุนไพรตามสรรพคุณทางยา เพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ของสมุนไพรในทางการแพทย์แผนไทยอย่างเป็นระบบ

คณะผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่า รายงานการศึกษาดูงานฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจศึกษาด้านพืชสมุนไพรและการแพทย์แผนไทย อีกทั้งสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้เป็นแนวทางในการศึกษา ค้นคว้า และประยุกต์ใช้ในด้านสุขภาพได้อย่างเหมาะสม หากรายงานฉบับนี้มีข้อบกพร่องประการใด คณะผู้จัดทำขอน้อมรับข้อเสนอแนะเพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นต่อไป

คณะผู้จัดทำ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
กลุ่มที่ 1 กลุ่มยาแก้ไอเสบ ปวดบวม	1
1. ซองระอา	2
2. ทองกลาง	3
3. เทียนบ้าน	4
4. เทียนกิ่ง	5
5. ผักคราดหัวแหวน	7
6. ไพล	8
7. มะกอก	9
8. มะขวิด	10
9. รากจืด	11
10. เสม็ด	12
11. พุดตาน	13
12. เนียมหูเสือ	14
13. ระวังพิษ	15
กลุ่มที่ 2 กลุ่มยาบำรุงเลือด	17
1. แกแล	18
2. คำเงาะ	19
3. ผักเป็ดแดง	20
4. ฝรั่ง	21
5. ย่านางแดง	22
กลุ่มที่ 3 กลุ่มยาแก้ไอ ขับเสมหะ	24
1. จิก	25
2. ชะเอมไทย	26
3. ปีบ	27
4. มะแว้งเครือ	29
5. มะแว้งต้น	30
6. มะกรูด	32
7. มะขามป้อม	33
8. มะนาว	34
9. หนุमानประสานกาย	36
10. ชะมวง	37

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
กลุ่มที่ 3 กลุ่มยาแก้ไอ ขับเสมหะ (ต่อ)	
11. เพกา	39
12. พุทรา	41
13. มะขาม	42
14. ว่านกาบหอย.....	44
15. สำรอง	45
16. ส้มป่อย	47
17. ส้มเสี้ยว	49
กลุ่มที่ 4 กลุ่มยาถ่าย ยาระบาย	50
1. ขี้เหล็ก	51
2. คุณ	53
3. ชุมเห็ดเทศ	54
4. ตองแตก	56
5. มะขามแขก	57
6. ส้มเช้า	58
7. สมอไทย	59
8. บานบุรีเหลือง	60
9. มะกา	62
10. มะขาม	63
11. รงทอง	65
12. ลั่นทมขาว	67
13. ลั่นทมแดง	68
14. ว่านหางจระเข้	69
15. สมอติ่ง	73
16. สมอพิเภก	74
17. สลอด	76
18. สลัดได	77
กลุ่มที่ 5 กลุ่มยาแก้บิด ท้องเดิน โรคกระเพาะ	80
1. กระชาย	81
2. ข้ำพลู	82

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
กลุ่มที่ 5 กลุ่มยาแก้บิด ท้องเดิน โรคกระเพาะ (ต่อ)	
3. สมอพิเภก	83
4. โกรธจุฬาลำพา	84
5. ไพล	85
6. ช้องสามย่าน.....	86
7. ฟ้าทะลายโจร.....	87
8. กระทงลาย	88
9. มังคุด	89
10. กระท้อน	90
11. ทับทิม	91
12. โหมกหลวง	93
13. กลั้วน้ำว่า	94
14. เปล้าน้อย	95
15. ฝรั่ง	96
16. สายน้ำผึ้ง	97
17. เข็มแดง	98
18. ผีนต่น	99
19. สีเสียดเหนือ.....	100
20. ไข่เน่า	101
21. หูกวาง	102
กลุ่มที่ 6 กลุ่มยาถอนพิษ	103
1. กระแจะ	104
2. ผักบุงทะเล	105
3. ชองระอา	106
4. พญาปล้องทอง	107
5. ตะขาบบิน	108
6. รางจืด	109
7. นมสวรรค์	110
8. ลิ่นงูเห่า	111
9. บัวบก	112

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
กลุ่มที่ 6 กลุ่มยาถอนพิษ (ต่อ)	
10. ลิ่นมังกร	113
11. ประยงค์	114
12. ว่านมหากาฬ	115
13. ผักชีล้อม	116
14. ว่านทางจระเข้	117
กลุ่มที่ 7 กลุ่มยาแก้โรคผิวหนัง	118
1. ขมิ้นชัน	119
2. เปล้าหลวง	120
3. ปาล์มน้ำมัน	121
4. ชันทองพยาบาท	122
5. พุดตาน	123
6. มะคำดีควาย	124
7. ช่า	125
8. ตะเคียนทอง	126
9. รามใหญ่	127
10. ทองพันชั่ง	128
11. ลำโพงกาสลัก	129
12. น้อยหนา	130
13. ลำโพงขาว	131
14. นางแย้ม	132
15. ว่านมหากาฬ	133
16. บัวบก	134
17. หนอนตายหยาก	135
18. เปล้าน้อย	136
กลุ่มที่ 8 กลุ่มยาแก้ไข้ ลดความร้อน	137
1. กระเจาะ	138
2. พะยอม	139
3. ฟ้าทะลายโจร	140
4. มะปราง	141

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
กลุ่มที่ 8 กลุ่มยาแก้ไข้ ลดความร้อน (ต่อ)	
5. มะฮอกกานี	142
6. จันทน์ชะมด.....	143
7. โมกหลวง	145
8. ประทัดใหญ่.....	146
9. สะเดาบ้าน	147
10. ปลาไหลเผือก	149
11. พระยาสัตบรรณ	150
กลุ่มที่ 9 กลุ่มยาแก้โรคเรื้อน	152
1. กระเบา	153
2. กลิ้งกลางดง.....	154
3. จำปา	155
4. ทองพันชั่ง	156
5. รามใหญ่	157
6. ลำโพงขาว	158
7. โสดี้น	159
บรรณานุกรม	

1

กลุ่มยาแก้อักเสบ ปวดบวม

ANTI-INFLAMMATORY

-
1. ซองระอา	8. มะขวิด
2. ทองกลาง	9. รางจืด
3. เทียนบ้าน	10. เสม็ด
4. เทียนกิ่ง	11. พุดตาน
5. ผักคราดหัวแหวน	12. เนียมหูเสือ
6. ไพล	13. ระงับพิษ
7. มะกอก	

1. ขອງระอา

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Barleria lupulina</i> Lindl.
ชื่อสามัญ	Hop-head barlerica
วงศ์	ACANTHACEAE
ชื่ออื่นๆ	เสลดพังพอน, เสลดพังพอนตัวผู้, พิมเสนต้น

ลักษณะทั่วไป

ขອງระอา มีถิ่นกำเนิดที่หมู่เกาะมอริเชียส เป็นไม้พุ่มขนาดเล็ก ลำต้นและใบแตกกิ่งก้านมาก มีสีม่วงคล้ำ ใบเดี่ยวเรียงตรงข้าม รูปใบหอกยาวหรือรูปขอบขนาน ปลายแหลมผิวใบเรียบมัน สีเขียวเข้ม โคนก้านมีหนามแหลมยาวข้อละ 1 คู่ กิ่งก้านสีน้ำตาลแดง ดอกช่อออกที่ปลายกิ่ง ดอกสีเหลือง ผลเป็นฝักรูปไข่ ผลแห้งแตกได้รูปกระสวย

สรรพคุณ

ราก, หัว	แก้พิษตะขาบ แมลงป่อง
ใบ	แก้พิษงู ถอนพิษอักเสบจากแมลงสัตว์กัดต่อยและเรื้อรัง แก้โรคเบาหวาน แก้ น้ำร้อนลวก แก้ลมพิษ
เถา	ถอนพิษ แก้บวมอักเสบ ลดไข้

วิจัย

ต้นและใบมีสารกลุ่ม Iridoid glucosides สารสกัดของต้นและใบมีฤทธิ์ลดระดับน้ำตาลของหนูทดลองที่เป็นเบาหวาน ออกฤทธิ์ต่อระบบประสาทส่วนกลาง และคลายกล้ามเนื้อ

2. ทองกลาง

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Erythrina variegata</i> L.
ชื่อสามัญ	Tiger claw, Indian Coral Tree
วงศ์	LEGUMINOSAE - PAPILIONOIDEAE
ชื่ออื่นๆ	ทองบ้าน, ทองกลางลาย, ปาริฉัตร

ลักษณะทั่วไป

ทองกลางเป็นไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ ใบประกอบมีใบย่อย 3 ใบ เรียงสลับใบย่อยรูปไข่ ดอกช่อออกที่ปลายกิ่ง กลีบดอกสีส้มหรือแดงรูปดอกถั่ว ผลเป็นฝักยาวคอดเป็นข้อๆ สีน้ำตาลเข้ม เมล็ดสีเสด

สรรพคุณ

ราก, เปลือก	ขับเสมหะ ขับลม แก้พิษ แก้ไข้
ใบ	รักษาแผลและเนื้อร้าย ดับพิษ แก้ช้อบวม ขับพยาธิ ขับนิ่ว
แก่น, กระจับ	แก้ฝี
ดอก	ขับโลหิตระดู คุมกำเนิด
ฝัก	บำรุงน้ำดี

นำรู้

เปลือก ราก เมล็ด ใบและราก มีสารประกอบอัลคาลอยด์ ซึ่งมีฤทธิ์กดระบบประสาทส่วนกลาง พิษที่คล้ายคลึงกับทองกลางและอยู่ในวงศ์เดียวกันคือ ทองกลางป่า (*Erythrina subumbrans*) เป็นไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ ใบเป็นแบบใบรวม มีใบย่อย 3 ใบ ใช้เป็นอาหารโคกระบือได้ดี และทองโหลง หรือ ทองกลางน้ำ หรือ ทองกลางหนาม (*Erythrina fusca* Lour.) เป็นไม้ยืนต้นขนาดกลาง ใบมีลักษณะมนโตราว 3-4 นิ้ว ก้านใบมีใบย่อย 3 ใบ ใบอ่อนนิยมใช้รับประทานเป็นผักกาดกับเมี่ยงคำหรือส้มตำไทย

วิจัย

เปลือกต้นมีสารประกอบ alkaloids รากมีสารประกอบ isoflavonoids ซึ่งมีฤทธิ์ต้านเชื้อแบคทีเรีย

3. เทียนบ้าน

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Impatiens balsamina</i> L.
ชื่อสามัญ	Rose Balsam, Garden Balsam
วงศ์	BALSAMINACEAE
ชื่ออื่นๆ	เทียนดอก, เทียนไทย, เทียนสวน, เทียนนา

ลักษณะทั่วไป

ไม้ล้มลุกขนาดเล็ก ลำต้นอวบน้ำ ใบเดี่ยวเรียงสลับเวียนรอบต้น รูปวงรี ขอบใบหยักฟันเลื่อย ดอกเดี่ยวหรือช่อ 2-3 ดอก ออกที่ซอกใบ มีสีต่างๆเช่นขาว ชมพู แดง ม่วง ผลแห้ง รูปรี เมื่อแก่จัดจะแตกเป็นริ้วตามยาว ม้วนขมวดติดเมล็ดกลมสีน้ำตาลออกมา

สรรพคุณ

ราก	ขับเสมหะ ทำให้โลหิตไหลเวียนดี
ลำต้น	แก้แผลเน่าเปื่อย แก้ปวด เหน็บชา ปวดข้อ เป็นยาขับปัสสาวะ
ใบ	แก้ปวดแหว แก้แผลพุพอง
เมล็ด	ขับเสมหะ แก้แผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก

น่ารู้

น้ำคั้นใบสดของเทียนบ้านใช้ย้อมผมแทนสีน้ำตาลแดง พืชที่ชื่อเทียนอีกชนิดหนึ่งคือ เทียนกิ่งหรือเทียนขาว (Henna Tree) มีชื่อวิทยาศาสตร์ *Lawsonia inermis* L. อยู่ในวงศ์ Lythraceae เป็นไม้ต่างประเทศ นำมาปลูกเป็นไม้ประดับในบ้านเรือน ใบมีสรรพคุณใช้พอกแผลสด ห้ามเลือด แก้เล็บขบ เล็บเป็นแผล เจ็บหรือหนอง ฝี แผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก แผลบวมพุพอง ผิวหนังอักเสบ และแก้เจ็บคอ ผงใบแห้งใช้ย้อมผม ให้สีแดงส้ม ในตำรายาพื้นบ้าน เครื่องยาที่เรียกว่า เทียน ได้มาจากผลหรือเมล็ดของพืชหลายชนิด ได้แก่ เทียนตาดักแตน (*Anethum graveolens* L.) เทียนขาว (*Cuminum cyminum* L.) เทียนข้าวเปลือก (*Foeniculum vulgare* Mill.) ในวงศ์ Umbelliferae เทียนแดง (*Lepidium sativum* L.) ในวงศ์ Cruciferae เทียนดำ (*Nigella sativa*.) ในวงศ์ Ranunculaceae เทียนยาวพาดณี (*Petroselinum crispum* Nym.) เทียนสัตตบุษย์ (*Pimpinella anisum* L.) เทียนตากบ (*Carum carvi* L.) ในวงศ์ Umbelliferae เทียน

เถล็ดทอย (*Plantago ovata* Forssk.) ในวงศ์ Plantaginaceae เทียนชม (*Foeniculum vulgare* Mill.) ในวงศ์ Umbelliferae เทียนลวด (*Centrathecum anthelminticum* Kuntze) ในวงศ์ Compositae เทียนแกลบ (*Foeniculum vulgare* Mill.) ในวงศ์ Umbelliferae และเทียนชะมด (*Hibiscus abelmoschus* L.) ในวงศ์ Malvaceae

วิจัย

เมล็ดมีสารประกอบ glycosides รากมีสารประกอบ naphthoquinones และ coumarins

4. เทียนกิ่ง

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Lawsonia inermis</i> L.
ชื่อสามัญ	Henna tree
วงศ์	Lythraceae
ชื่ออื่นๆ	เทียนขาว เทียนข้าวเปลือก เทียนแดง เทียนไม้

ลักษณะทั่วไป

เทียนกิ่ง เป็นไม้พุ่ม สูง 3-5 เมตร ทรงพุ่มโปร่ง เปลือกสีน้ำตาลอมเทา กิ่งแก่มีหนาม ใบ เป็นใบเดี่ยว กว้าง 1-2 เซนติเมตร ยาว 3-4 เซนติเมตร เรียงตรงข้าม รูปวงรีแกมรูปใบหอก เนื้อใบค่อนข้างแข็ง และหนา ดอก เป็นดอกแบบช่อกระจุก ช่อดอกออกที่ปลายกิ่ง ดอกมีกลิ่นหอมอ่อนๆ มีดอกทั้งปี กลีบดอกสีขาวหรือสีแดง ดอกย่อยขนาดเล็ก มี 2 พันธุ์ คือ พันธุ์ดอกขาว และพันธุ์ดอกแดง กลีบเลี้ยงสีเขียวโคนเชื่อมติดกันเป็นหลอดสั้น ผล ผลแห้งแตก รูปทรงกลมสีเขียว ขนาด 0.5-0.8 เซนติเมตร เมื่อแก่มีสีน้ำตาล

สรรพคุณตามตำรายาไทย

ใบ	แก้กลากเกลื้อน แก้ น้ำเหลืองเสีย พอกสมานบาดแผล รักษาแผลมีหนอง ตำกับขมิ้น และเติมเกลือเล็กน้อยพอกแก้เล็บขบ เล็บถอด เล็บข้ำ หรือเป็นหนอง แก้ปวดนิ้วมือ นิ้วเท้า ถอนพิษปวดแสบปวดร้อน ฝี แผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก แผลฟกช้ำ ผิวหนัง อักเสบ ห้ามเลือด ใช้เป็นเครื่องสำอาง พอกเล็บ เป็นยาเย็บแผล และขน
ยอดอ่อน	ใช้ยอดอ่อนประมาณ 1 กำมือ ต้มดื่มแก้ท้องร่วงในเด็ก
ใบ, ยอดอ่อน	รักษาโรคเชื้อราที่เล็บ พอกหุ้มเล็บแก้เล็บขบ กันเล็บถอด เล็บข้ำ แก้ท้องเสีย สารมีสีในใบแห้ง ใช้เย็บแผล เย็บผ้า และขนสัตว์ ให้สีน้ำตาลแดง
ราก	ขับประจำเดือน รักษาตาเจ็บ ขับปัสสาวะ รักษาโรคลมบ้าหมู
เปลือก	ขับน้ำเหลืองเสียในโรคเรื้อน
ดอก	ขับประจำเดือน แก้ปวดศีรษะ รักษาฝีช้ำ
ผล	ขับประจำเดือน

วิจัย

ฤทธิ์สมานแผล

ทดสอบฤทธิ์สมานแผลโดยให้สารสกัด ethanol จากเทียนกิ่ง ในขนาด 200 mg/kg ต่อวัน กับหนูแรท ที่ทำให้เกิดแผล 3 แบบ ได้แก่ แผลผ่าตัด (excision wound), แผลเปิดที่เกิดจากการตัดผิวหนังส่วน full thickness ออกไป (incision wound) และแผลที่มีเนื้อตาย (dead space wound) โดยแผลแบบ excision wound จะได้รับสารสกัดในรูปแบบทา ส่วนแผลอีกสองชนิดจะได้รับการป้อนสารสกัดเทียนกิ่งทางปาก จากการทดสอบพบว่าหนูทดลองที่ได้รับสารสกัดมีขนาดแผลลดลง 75% เมื่อเทียบกับกลุ่มควบคุม ที่ขนาดแผลลดลงเพียง 58% จากการทดสอบชี้ให้เห็นว่าสารสกัดเทียนกิ่งเพิ่มความแข็งแรงให้กับผิวที่เกิดแผล มีการสร้างคอลลาเจนที่แผล วัดจากปริมาณ hydroxyproline ที่เพิ่มขึ้น และยังมีประสิทธิภาพในการยับยั้งการเจริญเติบโตของเชื้อจุลินทรีย์ที่เป็นสาเหตุของการติดเชื้อในแผลไฟไหม้ได้อีกด้วย (Borade, et al., 2011)

ฤทธิ์ลดระดับน้ำตาลในเลือด

ทดสอบฤทธิ์ลดระดับกลูโคสในเลือด โดยป้อนสารสกัด 70% ethanol จากใบเทียนกิ่ง ให้หนูถีบจักร ที่ได้รับการเหนี่ยวนำให้มีระดับน้ำตาลในเลือดสูงด้วย alloxan ขนาด 70 mg/kg ทำให้มีระดับ glucose, total cholesterol และ triglyceride ในเลือดสูง โดยให้สารสกัดทุกวันที่ 0, 3, 7 และ 14 หลังจากได้รับ alloxan แล้ว ผลการทดสอบพบว่าสารสกัดขนาด 0.8 g/kg สามารถลดระดับกลูโคสจาก 194 mg/dL จนกระทั่งมีระดับกลูโคสปกติ หลังจากได้รับสารสกัดในวันที่ 14 ซึ่งให้ผลเช่นเดียวกันในการลดระดับ cholesterol ซึ่ง total cholesterol ลดลงจาก 148.9 mg/dL เป็น 55.3 mg/dL และ triglyceride ลดลงจาก 225.7 mg/dL เป็น 76.9 mg/dL (Borade, et al., 2011)

5. ผักคราดหัวแหวน

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Acmella oleracea</i> (L.) R.K.Jansen
ชื่อสามัญ	Para cress Tooth-ache Plant , Spot flower
วงศ์	Compositae
ชื่ออื่นๆ	ผักคราด

ลักษณะทั่วไป

ผักคราดหัวแหวนเป็นไม้ล้มลุกขนาดเล็ก ใบเดี่ยวเรียงสลับรูปไข่หรือรูปไข่แกมใบหอก ขอบใบเรียบหรือจักฟันเลื่อย ดอกช่อกระจุกรูปไข่ มีริ้วประดับสองชั้นรูปไข่แกมใบหอก กลีบดอกเชื่อมติดกันเป็นหลอด ผลแห้งมีสัน 3 สัน

สรรพคุณ

ดอก ใบ ลำต้น และราก	บรรเทาอาการปวดฟัน ปวดศีรษะ

นำรู้

ยอดอ่อน ใบอ่อนและดอก ใช้รับประทานเป็นผักสดกับน้ำพริก ลาบ นำไปแกงแค แกงร่วมกับหอยหรือปลา

วิจัย

ดอกและลำต้นมีสาร spilanthol ซึ่งมีฤทธิ์ทำให้เกิดอาการชาบริเวณที่อม จึงทำให้บรรเทาอาการปวดฟันได้ ดอกมีสารประกอบพวก amides ซึ่งมีฤทธิ์ฆ่าลูกน้ำยุงลายได้ สารสกัดจากดอก มีฤทธิ์ขับปัสสาวะ

6. ไพล

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Zingiber montanum</i> (Koenig) Link ex Dietr.
ชื่อสามัญ	Cassumunar ginger
วงศ์	ZINGIBERACEAE
ชื่ออื่นๆ	ปูลอย, ปูเลย, ว่านไฟ

ลักษณะทั่วไป

ไพลมีถิ่นกำเนิดในไทย อินเดีย มาเลเซียและอินโดนีเซีย เป็นไม้ล้มลุก มีเหง้าใต้ดิน เปลือกนอกสีน้ำตาลแกมเหลือง เนื้อในสีเหลืองแกมเขียว มีกลิ่นเฉพาะ แทงหน่อขึ้นเป็นกอ ใบเดี่ยวเรียงสลับ รูปขอบขนานแกมใบหอก ดอกช่อแทงจากเหง้าใต้ดิน กลีบดอกสีนวล ใบประดับสีม่วง ผลแห้ง รูปกลม

สรรพคุณ

เหง้า	แก้เคล็ดขอก เหน็บชา สมานแผล มีน้ำมันหอมระเหยช่วยลดอาการอักเสบและบวม
ใบ	แก้ปวดเมื่อย
ราก, ดอก	ขับโลหิต ขับประจำเดือน

นำรู้

หน่ออ่อนลวกจิ้มน้ำพริก และใช้ใบอ่อนหั่นฝอยโรยใส่ยาหน่อไม้ของทางภาคเหนือ การรักษาอาการเคล็ดขัดยอกแบบพื้นบ้านใช้หัวไพลฝนกับน้ำหรือเหล้าทาบริเวณที่เคล็ดขัดยอก หรือใช้หัวไพลมาตำแล้วพอกบริเวณที่เคล็ด พันด้วยผ้าด้วยอีกครั้ง อาจเติมการบูรประมาณ 1 ใน 3 ของไพล หรือเติมเกลือเล็กน้อยจะให้ผลดีขึ้น

วิจัย

เหง้ามีสารประกอบ phenylbutanoids และ Cassumunar A,B และ C ซึ่งมีฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระ สารสกัดมีฤทธิ์ฆ่าแมลง คลายการบีบตัวของมดลูกและต้านการอักเสบ

7. มะกอก

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Spondias pinnata</i> (Linn. f.) Kurz
ชื่อสามัญ	Hog plum
วงศ์	ANACARDIACEAE
ชื่ออื่นๆ	กอกกุก, กูก, กอกเขา, กอกหมอง

ลักษณะทั่วไป

มะกอกเป็นไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ ใบประกอบรูปขนนก เรียงสลับ ใบย่อยรูปวงรีแกมไข่กลับ ใบย่อยบริเวณโคนต้น ฐานใบเบี้ยว ดอกช่อแยกแขนงออกที่ปลายกิ่ง ดอกย่อยจำนวนมาก ขนาดเล็ก สีขาวครีม ผลเป็นผลสด รูปไข่ มีเนื้อฉ่ำน้ำ

สรรพคุณ

ใบ	แก้ปวดหู แก้โรคบิด
ผล, เปลือกใบ	ช่วยให้ชุ่มคอ แก้กระหายน้ำ เลือดออกตามไรฟัน ลดไข้ แก้หวัด
เนื้อ	รักษาโรคกระเพาะอาหารพิการ แก้บิด
ราก, เมล็ด	ทำให้ชุ่มคอ แก้อ่อนใน กระหายน้ำ ขับปัสสาวะ แก้ไข้ แก้ท้องร่วง

น่ารู้

ใบอ่อนและช่อดอกมีรสเปรี้ยวฝาด นิยมรับประทานเป็นผักสดกับน้ำพริก หรือใส่แกงเพื่อดับกลิ่นคาว และแต่งรสเปรี้ยว ผลยังใช้ใ้ส่น้ำพริก ส้มตำ เพื่อให้มีรสเปรี้ยว พืชอื่นๆ ที่มีชื่อมะกอก คือ มะกอกน้ำ (Spanish plum) มีชื่อวิทยาศาสตร์ (*Elaeocarpus hygrophilus* Kurz) อยู่ในวงศ์ Elaeocarpaceae มีผลเล็ก รสเปรี้ยวฝาด นิยมนำมาทำมะกอกดอง และมะกอกฝรั่ง (Olive) มีชื่อวิทยาศาสตร์ *Olea europaea* L. อยู่ในวงศ์ Oleaceae มีสีเขียวสด เนื้อหนากรอบ เมล็ดมีเส้นใยมากรับประทานเป็นผลไม้ จัดเป็นไม้ผลที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศต่างๆที่อยู่รอบทะเลเมดิเตอร์เรเนียน ผลผลิตของมะกอกฝรั่งนี้ มีทั้งที่ใช้ผลดิบ (สีเขียว) และผลสุก (สีดำ) โดยดองในน้ำเกลือ และน้ำมันมะกอก (Olive Oil) ช่อมะกอกที่อยู่ในสัญลักษณ์ขององค์การสหประชาชาติ เป็นชื่อของมะกอกฝรั่ง ในพระคัมภีร์ไบเบิล ภาคพันธสัญญาเดิม

หลังจากที่พระเจ้าลงโทษมนุษย์ด้วยการทำให้น้ำท่วมโลก นกพิราบที่โนอาห์ได้ปล่อยออกไปบินกลับมาพร้อมกับใบมะกอก อันเป็นสัญญาณว่ามีพื้นที่แห้งเกิดขึ้นแล้ว นกพิราบและช่อมะกอกจึงเป็นสัญลักษณ์ของสันติภาพ

วิจัย

ไม่มีรายงานวิจัย

8. มะขวิด

ชื่อวิทยาศาสตร์

Limonia acidissima L.

ชื่อสามัญ

Wood apple, Elephant apple , Monkey fruit

วงศ์

RUTACEAE

ชื่ออื่นๆ

มะพิด

ลักษณะทั่วไป

มะขวิดเป็นไม้ยืนต้นขนาดกลาง ใบประกอบแบบขนนก เรียงสลับ รูปขอบขนานแกมไข่กลับ เนื้อใบมีต่อมน้ำมันกระจายอยู่บริเวณขอบใบ ดอกช่อออกที่ปลายกิ่งหรือซอกใบ กลีบดอกสีเหลืองแกมเขียวเจือด้วยสีแดง ผลสด รูปทรงกลม เมื่อสุกสีเทาแกมน้ำตาล

สรรพคุณ

ราก, เปลือก, ดอกและผล	แก้บวม ขับพยาธิ
ใบ	แก้ปวดบวม รักษาฝี และโรคผิวหนังบางชนิด แก้ท้องเสีย แก้ตกเลือด

นำรู้

ผลสุกมีมีเปลือกนอกแข็ง เวลากินต้องล้างต้องขูดล้างที่พื้น เนื้อในสีน้ำตาลไหม้ รสเปรี้ยวอมหวาน ทำผลไม้กวน และทำน้ำผลไม้ วิธีทดสอบว่าผลมะขวิด สุกหรือไม่ ทำโดยปล่อยผลมะขวิดที่ห่างจากพื้น 1 ฟุต ลงพื้นเรียบแข็ง ผลดิบจะกระดอนแต่ผลสุกไม่

วิจัย

เนื้อผลมีสาร polysaccharide ซึ่งมีฤทธิ์ยับยั้งเซลล์มะเร็ง สารสกัดจากใบมีฤทธิ์ฆ่าลวกน้ำยุง สารสกัดจากเปลือกต้นมีฤทธิ์ต้านเชื้อแบคทีเรีย

9. รางจืด

ชื่อวิทยาศาสตร์

Thumbergia laurifolia Lindl.

ชื่อสามัญ

Blue trumpet vine, Laurel chockvine

วงศ์

ACANTHACEAE

ชื่ออื่นๆ

กำลังช้างเผือก, ขอบชะนาง, เครือเขาเขียน, ดุเหว่า, ทิตพุด, น้านอง, ราง

เย็น

ลักษณะทั่วไป

รางจืดมีถิ่นกำเนิดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นไม้เถาเนื้อแข็ง ใบเดี่ยวรูปขอบขนานหรือรูปไข่ ขอบใบเว้าเล็กน้อย ใบประดับสีเขียวประสีน้ำตาลแดง ดอกช่อออกที่ปลายกิ่ง กลีบดอกสีม่วงแกมน้ำเงิน ผลเป็นผลแห้ง แตกได้

สรรพคุณ

ราก	แก้ร้อนใน กระจายน้ำ แก้ไข้
ต้น	ขับปัสสาวะ ขับระดูขาว แก้หนองใน แก้ริดสีดวงทวาร แก้เม็ดผื่นคันตามตัว
ใบ	รักษามะเร็ง แก้น้ำร้อนลวก แก้ไข้ แก้โรคผิวหนังต่างๆ ขับพยาธิ
เถา	ทำให้เจริญอาหาร รักษาโรคตับ แก้ร้อนในกระจายน้ำ ถอนพิษ แก้ไข้

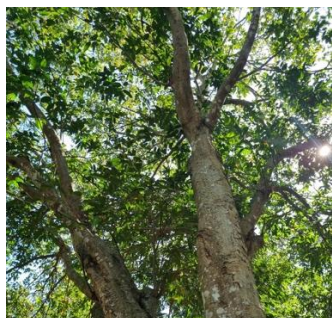
นำรู้

ชาวเขาเผ่าม้ง ใช้เถาแก่ของรางจืดเผาให้เป็นควันเพื่อขับไล่ฝูงผึ้งออกจากรัง

วิจัย

ต้นและใบมีสารประกอบ iridoid glycosides

10. เสม็ด

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Melaleuca cajuputi</i> Powell
ชื่อสามัญ	Cajuput tree, Paper bark tree, Swamp tree
วงศ์	MYRTACEAE
ชื่ออื่นๆ	กือแล, น้ำมันเขียว, เม็ด, เสม็ดขาว, เหม็ด

ลักษณะทั่วไป

ไม้ต้น เปลือกเป็นชั้นหนาคล้ายฟองน้ำลอก ไม่มีหูใบ ใบเรียงเวียน รูปขอบขนานหรือรูปใบหอก คล้ายรูปเคียว เส้นโคนใบข้างละ 1-3 เส้น ช่อดอกแบบช่อเชิงลด ยาว 6-17 ซม. ปลายช่อมักแทงเป็นยอดใหม่ ดอกสีขาวออกเป็นกระจุก 1-3 ดอก ดอกไร้ก้าน ฐานดอกรูปไข่ กลีบเลี้ยง 5 กลีบ ติดทน กลีบดอก 5 กลีบ กลม ๆ ยาว 2-3 มม. เกสรเพศผู้จำนวนมาก ติดเป็น 5 กลุ่มตรงข้ามกลีบดอก ปลายแกนอับเรณูเป็นต่อม รังไข่ใต้วงกลีบ มีขนคล้ายไหม ยอดเกสรเพศเมียรูปเส้นด้าย ผลแห้งแตกเป็น 3 ซีก ยาว 2-3 มม. มีหลายเมล็ด เรียวแคบ

สรรพคุณ

ใบ	แก้เคล็ด ขับยอก แก้ปวดท้อง ขับลม

11. พุดตาน

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Hibiscus mutabilis</i> L.
ชื่อสามัญ	Changeable rose, Confederate rose, Cotton rose
วงศ์	Malvaceae
ชื่ออื่นๆ	ดอกสามสี , สามผิว

ลักษณะทั่วไป

พุดตานมีถิ่นกำเนิดอยู่ทางจีน เป็นไม้พุ่ม ต้นและกิ่งมีสีเทา ใบเดี่ยวเรียงสลับ รูปหัวใจ ขอบใบเว้าเป็นแฉก 3-5 แฉก ดอกช่อออกที่ซอกใบ กลีบดอกเมื่อแรกบานสีขาว แล้วเปลี่ยนเป็นสีชมพูและแดง ผลแห้งแตกได้ รูปทรงกลม เมล็ดรูปไต มีขนยาว

สรรพคุณ

ราก	รักษาอาการโรคผิวหนัง มีผื่นคัน เป็นเม็ดขึ้นคล้ายผด คันมาก มักมีไข้ร่วมด้วย แก้ปวดแสบปวดร้อนตามร่างกาย
ใบ, ดอก	แก้บวม แก้แผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก

น่ารู้

การเปลี่ยนสีของดอกพุดตานเกิดจากการเปลี่ยนแปลงปริมาณและชนิดของสาร anthocyanins ในดอกพุดตาน ความคงตัวและสีของสาร anthocyanin แต่ละชนิดขึ้นอยู่กับความเป็นกรดต่างของสารละลายที่มันอยู่ ดอกพุดตานที่มีสีแดงเข้มมีปริมาณของ anthocyanin เป็น 3 เท่าของที่มีดอกสีชมพู

12. เนียมหูเสือ

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Plectranthus amboinicus* (Lour.) Spreng.

ชื่อสามัญ Indian borage, French marjoram

วงศ์ LABIATAE (LAMIACEAE)

ชื่ออื่นๆ หอมด่วนเสือ, หูเสือ

ลักษณะทั่วไป

เนียมหูเสือเป็นไม้ล้มลุก ลำต้นค่อนข้างสี่เหลี่ยมถึงค่อนข้างกลม รูปใบแตกต่างกันมากจากค่อนข้างแหลมจนถึงกลม กว้างใบหนา สด หักง่าย มีกลิ่นหอมมาก ดอกออกเป็นช่อ กลีบดอกสีม่วงอ่อนหรือสีขาว

สรรพคุณตามตำรายาไทย

ใบ, ต้น	กลิ่นหอมฉุน รสเผ็ดร้อน นำมาคั้นเอาน้ำหยอดแก้ฝีในหู แก้ปวดหู พิษฝีในหู หูน้ำหนวก ปิดห้ามเลือด ขี้ตาท้องเด็กแก้ท้องอืด ช่วยเจริญอาหาร แก้ไข้หวัดในเด็ก และแก้โรคหืด
ใบ	บำรุงร่างกาย แก้ไอเรื้อรัง หืดหอบ แก้ลมชักบางประเภท ต้มน้ำกินแก้ทางเดินปัสสาวะอักเสบ กินหลังคลอดขับน้ำคาวปลา
ยางจากใบ	ผสมกับน้ำตาลกินขับลม แก้ปวดท้อง อาหารไม่ย่อย ใช้ภายนอกเป็นยาพอกศีรษะ แก้ปวด ลดไข้ แก้แมงป่องต่อย ตะขาบกัด แก้หิด รักษาแผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก รักษาอาการบวม ตำพอกแก้ปวดข้อ ขี้ตาห้ามเลือด คั้นน้ำทาแผลเรื้อรัง หรือนำไปทำยานัตถุ์เพราะมีกลิ่นหอม ใส่ยุงข้าวเพื่อไล่แมลง และอมดับกลิ่นคาวอาหาร
ยอดอ่อนและใบอ่อน	รับประทานเป็นผักจิ้มน้ำพริก ลาบ หรือใส่แกง

ยาสมุนไพรพื้นบ้านจังหวัดอุบลราชธานี

ใบ	ขี้ตม แก้หวัด คัดจมูก หรือรับประทานสดเป็นผักแกล้มกับอาหาร

13. ระวังพิษ

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Breynia glauca Craib.</i>
วงศ์	Phyllanthus
ชื่ออื่นๆ	ดัดพิษ, จำศีเสียด, ปริก, ระวัง, คอนหมา, ผักหวานต่าง

ลักษณะทั่วไป

เป็นไม้พุ่มขนาดเล็ก ลำต้นตั้งตรง สูงประมาณ 3-5 เมตร กิ่งอ่อนแบนเล็กน้อย ต่อมาจะกลม ผิวเรียบ เปลือกลำต้นเรียบ สีน้ำตาล ลำต้นแก่จะแตกเป็นสะเก็ดสีเหลี่ยมแต่ไม่หลุดออกมา กิ่งอ่อน ยอดอ่อน มีสีแดง แตกกิ่งก้านเป็นทรงพุ่ม ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปไข่แกมใบหอก เนื้อใบเหนียว หนาและแข็ง โคนใบมน ปลายใบแหลม หรือมน ขอบใบเรียบ ปลายสุดเป็นติ่งแข็งเล็กๆ เส้นใบแตกออกจากเส้นกลางใบ ข้างละ 3-4 เส้น หลังใบและท้องใบเรียบ หลังใบสีเขียวแกมน้ำตาล ท้องใบมีนวลสีขาว จับดูรู้สึกเหนียวมือ แผ่นใบห่อตัวเล็กน้อย หูดอกช่อกระจุก ออกที่ซอกใบ ดอก ดอกย่อย 2-3 ดอก แยกเพศ อยู่บนต้นเดียวกัน ดอกตัวผู้ออกเป็นกระจุกเล็กๆ สีเหลืองแกมสีเขียวอ่อน ดอกย่อยเป็นรูปประฆังคว่ำ กลีบเลี้ยงบางเชื่อมติดกัน สีเขียวถึงสีส้ม เกสรเพศผู้มี 3 อัน ก้านเกสรเชื่อมติดกัน ดอกตัวเมียออกบริเวณง่ามใบ 1-4 ดอก ดอกกลม ไม่มีกลีบดอก เชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายแยกเป็น 6 แฉก ขยายออกและติดคงทน ซ้อนทับกัน กลีบเลี้ยงสีเขียวถึงสีเหลือง ยอดเกสรเพศเมีย ปลายแยกเป็น 2 แฉก รังไข่รูปกระสวย ผลออกเดี่ยว หรือเป็นกลุ่ม เมื่อแก่แตก รูปกลมแบน ตั้งขึ้น ไม่ห้อยลง แต่ละแฉกเป็นอิสระ ปลายผลเป็นร่อง แยกเป็น 3 แฉก ตื้นๆ ผลอ่อนสีเขียว ผลสุกสีแดง เมล็ดกลม สีแดง มี 6 เมล็ด

สรรพคุณตามตำรายาไทย

ใบ	ใช้ปรุงเป็นยาเขียว แก้อ่อนใน กระจายน้ำ แก้อักเสบ ใช้หิว เชื่องซึม ไข้กลับ ไข้จับสั่น กระจุกพิษ
ราก	เป็นยากระจุกพิษไข้ แก้ไข้จับสั่น ไข้กลับ ไข้ซ้ำ ไข้เชื่องซึม กระจุกพิษ แก้ไข้พิษทุกชนิด แก้อ่อนในกระจายน้ำ

ยาพื้นบ้านอีสาน

ลำตัน	ต้มน้ำดื่ม รักษาโรคกระเพาะอาหาร

วิจัย

ใบพบ friedelin, friedelan-3 β -ol, kaempferol, kaempferol-3-O-rutinoside, quercetion-3-O-glucoside, arbutin, 3-oxo-sitosterone, β -sitosterol

2

กลุ่มยาบำรุงเลือด

BLOOD TONIC

1. แกแล
 2. คำเงาะ
 3. พักเปิดแดง
 4. ฟาง
 5. ย่านางแดง
-

1. แก้ว

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Maclura cochinchinensis</i> (Lour.) Corner
ชื่อสามัญ	Cockspur thorn
วงศ์	MORACEAE
ชื่ออื่นๆ	กรักซี่, แกก้อง, แก้ว, ไม้เหลียง

ลักษณะทั่วไป

แก้วเป็นไม้พุ่มขนาดกลาง มียางขาว ใบเดี่ยวเรียวสลับเวียนรอบกิ่ง รูปวงรี มีหนามออกตรงขอบใบ ดอกช่อออกที่ซอกใบ แยกเพศอยู่คนละต้น รูปกลม ผลเป็นผลรวม

สรรพคุณ

แก่น	บำรุงกำลัง ขับปัสสาวะ แก้ท้องร่วง แก้เลือดโรฟัน ขับเสมหะ แก้ไข้ บำรุงโลหิต
ต้น	บำรุงโลหิต
ดอก	ขับเสมหะ บำรุงโลหิต

นำรู้

เนื้อไม้ใช้ย้อมผ้าให้สีเหลืองดูปนน้ำตาล โดยใช้แก่นแก้วที่ตากแดดแห้งแล้ว ผ่าเป็นชิ้นเล็กๆ ใส่หม้อกับน้ำสะอาดจนเดือดได้น้ำสีเหลืองเข้ม กรอกด้วยผ้าขาวบางพักไว้ เอาชิ้นแก้วที่กรองออกมาต้มอีกครั้งได้สีอ่อนกว่าสีแรก ทำการต้มแบบนี้ 3 ครั้ง ตั้งแต่อ่อนสุดจนถึงแก่สุด เมื่อได้สีตามต้องการเอาฝ้ายที่เตรียมไว้จุ่มลงในน้ำสีสุดท้ายก่อน (สีอ่อนสุด) กลับบ่อยๆ เพื่อให้น้ำสีดูดซึมเข้าไปในฝ้ายได้อย่างทั่วถึงและไม่อยากเป็นต่างยกลงจุ่มในน้ำสีที่ 2 และสีแรก ทำแบบคนเดียวกันจบครบ 3 หม้อ นำมาซักน้ำสะอาดจนสีไม่ตก

วิจัย

รากมีสารประกอบ Xanthones เนื้อไม้มีสารประกอบ Flavonoids ชื่อ morin มีฤทธิ์ต้านเชื้อไวรัสที่ทำให้เกิดโรคเริม

2. คำเงาะ

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Bixa orellana</i> L.
ชื่อสามัญ	Annatto
วงศ์	BIXACEAE
ชื่ออื่นๆ	คำเงาะ, คำแงะ, คำไทย, คำแฝด, คำแสด

ลักษณะทั่วไป

คำเงาะเป็นไม้ยืนต้นขนาดเล็ก ใบมีลักษณะคล้ายใบโพธิ์ ใบบางเกลี้ยงและนุ่มมีสีเขียว เหลือบแดง ใบอ่อนมีสีแดง ดอกช่อออกตามปลายกิ่ง กลีบดอกสีขาวปนสีชมพู ผลอ่อนสีแดงคล้ายเงาะและมีขน เมื่อผลแก่มีสีน้ำตาล มีขนปกคลุมอยู่เต็มคล้ายกับลูกเงาะ เมล็ดผลรูปสามเหลี่ยมปลายแหลม เมื่อแก่แตกเป็นสองฝา เมล็ดกลมสีน้ำตาลแดง

สรรพคุณ

ใบ	แก้ไข้ แก้บิด ขับปัสสาวะ ดีซ่าน
ผล	เป็นยาฝาดสมาน
เมล็ด	เป็นยาหอม แก้ไข้ แก้หนองใน แก้ไข้มาลาเรีย เป็นยาระบาย
ดอก	บำรุงโลหิตและน้ำเหลือง แก้แสบร้อน คันตามผิวหนัง บำรุงโลหิตระดู แก้โรคโลหิตจาง

นำรู้

ใช้เมล็ดแห้งแช่น้ำร้อนแล้วกรองเอาแต่น้ำ ให้สีเหลืองแสด นำไปใช้เป็นสีผสมอาหารที่ต้องการสีเหลือง ใช้แต่งสีเนย และเนยแข็ง ขนมที่ต้องการสีเหลือง เช่น มะพร้าว ขนมน้ำดอกไม้ ขนมนะโร ฯลฯ เยื่อหุ้มเมล็ดสีน้ำตาลแดง เมื่อนำมาตำแล้วคั้นกับน้ำจะได้สีย้อมผ้าสีแสด

วิจัย

เมล็ดมีสาร carotenoids ที่มีเหลือง-แดง ได้แก่ bixin, norbixin, β -carotene, cryptoxanthin, lutein, zeaxanthin และ methyl bixin สารสกัดจากใบและเมล็ดมีฤทธิ์ต้านเชื้อแบคทีเรีย การศึกษาในสัตว์ทดลอง พบว่า สารจากเมล็ดไม่ก่อให้เกิดอาการพิษใดๆ เมื่อบริโภคติดต่อกันเป็นเวลานาน

3. ผักเบ็ดแดง

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Alternanthera bettzickiana</i> (Regel) G. Nicholson
ชื่อสามัญ	Joyweed , Josephs coat
วงศ์	AMARANTHACEAE
ชื่ออื่นๆ	ผักเบ็ดฝรั่ง, พรหมมิแดง, ผักโหมแดง

ลักษณะทั่วไป

ผักเบ็ดแดง เป็นไม้ล้มลุกขนาดเล็ก ใบเดี่ยวเรียงตรงข้าม รูปสี่เหลี่ยม ขนมเป็ยกปุนหรือรูปใบหอกกลับ สีแดง ดอกช่อกระจุกแน่นรูปกระบอกหรือทรงกลมออกที่ซอกใบและปลายกิ่ง กลีบรวมสีขาวนวล ผลแห้งรูปคล้ายโล่ เมล็ดสีน้ำตาล

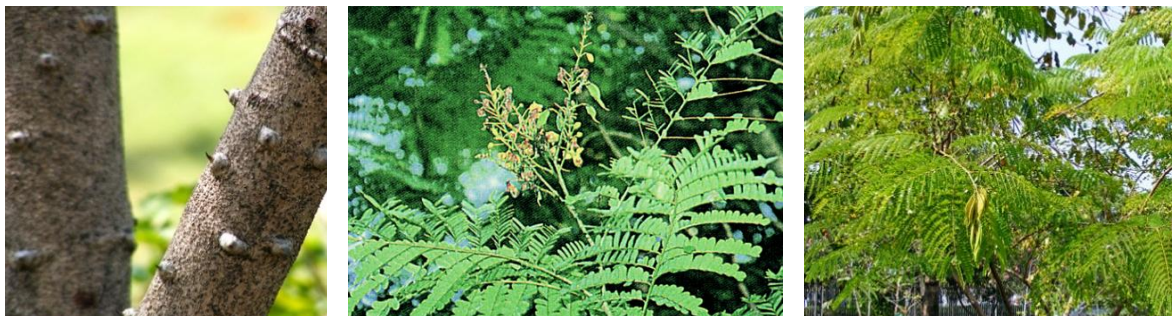
สรรพคุณ

ทั้งต้น	พอกและบำรุงโลหิต แก้ปวดเมื่อย เป็นยาระบายอ่อนๆ ขับน้ำนม แก้ไข้ รักษาแผล

นำรู้

ต้นอ่อน รับประทานได้ โดยนึ่งจิ้มน้ำพริก หรือซุบแบ่งทอด ผักเบ็ดแดงเป็นพืชชายน้ำแต่สามารถเจริญเติบโตได้ในที่แห้งและในน้ำจึงนิยมนำมาเป็นไม้ประดับสวนและตู้ปลา

4. ฝาง

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Caesalpinia sappan</i> L.
ชื่อสามัญ	Sappan
วงศ์	LEGUMINOSAE-CAESALPINIOIDEAE
ชื่ออื่นๆ	ฝางส้ม

ลักษณะทั่วไป

ฝางเป็นไม้พุ่มขนาดกลาง มีหนามทั่วไป ใบประกอบแบบขนนกสองชั้น เรียงสลับ ใบย่อยรูปไข่ หรือรูปขอบขนาน โคนใบเฉียง ก้านใบสั้นมาก ดอกช่อแยกแขนง ออกที่ซอกใบตอนปลายกิ่งหรือที่ปลายกิ่ง กลีบดอกสีเหลือง ผลเป็นฝักแบน สีน้ำตาล

สรรพคุณ

แก่น	เป็นยาขับระดู บำรุงเลือด ขับเสมหะ
เนื้อไม้	แก้ท้องเสีย แก้ไข้

นำรู้

เนื้อไม้ ใช้เครื่องเรือนชั้นดี เพราะสีของเนื้อไม้ออกแดงหรือน้ำตาลเข้ม ฝางยังสามารถปลูกเป็นไม้ประดับได้ แต่ต้องหมั่นแต่งกิ่งที่เลื้อย พันออกให้เป็นพุ่มสวยงามตามต้องการ เมื่อเวลาออกดอกจะมีดอกดกสีเหลืองอร่ามเด่นชัด เนื้อไม้และแก่นนำมาต้มให้สีชมพู แดง ใช้เป็นสีผสมอาหาร เช่น ขนมชั้น ขนมขี้หนู ข้าวเหนียวแก้ว ฯลฯ และเป็นสีของน้ำยาอูทัย

วิจัย

เนื้อไม้มีสารประกอบ Homoisoflavonoids สารสกัดจากเนื้อไม้มีฤทธิ์ลดระดับคอเลสเตอรอลในเลือด ต้านการอักเสบ และต้านเชื้อแบคทีเรีย *Staphylococcus aureus* ที่ดื้อยา methicillin

5. ย่านางแดง

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Bauhinia strychnifolia</i> Craib
ชื่อพ้อง	<i>Bauhinia strychnifolia</i> var. <i>pubescens</i> Craib
วงศ์	Fabaceae
ชื่ออื่นๆ	สยาน, หญ้านางแดง, เครือขยั่น, เถาขยั่น

ลักษณะทั่วไป

ย่านางแดง เป็นไม้เถาเลื้อยพาดพันกับต้นไม้ชนิดอื่น มีความยาวประมาณ 5 เมตร ใบเป็นใบเดี่ยว ออกเรียงสลับกัน ใบเป็นรูปรีแกมรูปขอบขนาน หรือรูปไข่แกมขอบขนาน ปลายใบแหลม ขอบใบเรียบ ใบมีขนาดกว้างประมาณ 3-7 เซนติเมตรและยาวประมาณ 6-12 เซนติเมตร ผิวใบมันเป็นสีเขียวเข้ม ดอก เป็นช่อ กระจะตามปลายกิ่ง ช่อดอกมีดอกย่อยจำนวนมาก กลีบดอกเป็นสีแดงสดมี 5 กลีบ ฐานรองดอกมีลักษณะเป็นรูปประฆัง กลีบเลี้ยงสีแดง 5 กลีบ ปลายแยกเป็นแฉก 5 แฉก มีลักษณะของกลีบเลี้ยงเป็นรูปถ้วย มีขนสั้นขึ้นปกคลุม สีชมพูอ่อนหรือสีแดง ผลเป็นฝัก มีลักษณะแบนรูปขอบขนาน ปลายฝักแหลม ส่วนโคนฝักเป็นมีลักษณะเป็นรูปหอก ฝักยาวประมาณ 15-16 เซนติเมตร เปลือกฝักแข็ง เมื่อแก่จะแตกอ้า ภายในฝักมีเมล็ดอยู่ประมาณ 8-9 เมล็ด ลักษณะของเมล็ดเป็นรูปขอบขนาน

สรรพคุณ

ยาพื้นบ้านอุบลราชธานี

ราก	แก้ไข้ แก้พิษเบื่อเมา

ยาพื้นบ้านอีสาน

ลำต้น, ราก	เข้ายาบำรุงโลหิต สำหรับสตรีหลังคลอด ขณะอยู่ไฟ ช่วยให้มีดลูกเข้าอู่เร็วขึ้น

ตำรายาไทย

ใบ, เถา, ราก	แก้พิษ ถอนพิษยาเมา ยาเบื่อ ยาสั่ง ถอนพิษผิดสำแดง ถอนพิษและแก้ไข้พิษทั้งปวง ขับพิษโลหิตและน้ำเหลือง แก้ท้องผูกไม่ถ่าย ใช้ฝนกับน้ำ หรือน้ำซาวข้าว หรือต้มน้ำดื่ม สรรพคุณเหมือนย่านางขาวทุกประการ แต่มีฤทธิ์แรงกว่า

วิจัย

ฤทธิ์ลดกรดยูริก

มีการศึกษาพบว่าสารสกัดจากใบย่านางแดงสามารถยับยั้งเอนไซม์แซนทีนออกซิเดส และลดระดับกรดยูริกในหนูทดลองที่มีภาวะเกาต์ได้

ฤทธิ์ระงับปวด

สารสกัดจากใบย่านางแดงมีฤทธิ์ระงับปวดในสัตว์ทดลอง

ฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระ

ใบย่านางแดงอุดมไปด้วยสารต้านอนุมูลอิสระ โดยเฉพาะสารประกอบกลุ่มฟีนอลิก

ฤทธิ์ลดการบาดเจ็บของเซลล์ตับ

การศึกษาในหนูทดลองพบว่าสารสกัดย่านางแดงสามารถช่วยลดการบาดเจ็บของเซลล์ตับจากแอลกอฮอล์ได้

กลุ่มยาแก้ไอ ขับเสมหะ

ANTICOUGH, EXPECTORANTS

1. ใจก
2. ชะเอมไทย
3. ปีบ
4. มะแว้งเครือ
5. มะแว้งต้น
6. มะกรูด
7. มะขามป้อม
8. มะนาว
9. หนุমানประสานกาย
10. ชะมวง
11. เพกา
12. พุทรา
13. มะขาม
14. ว่านกาบหอย
15. สำรอง
16. สัมป่อย
17. สัมเสี้ยว

1. จิก

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Barringtonia acutangula</i> (L.) Garetn
ชื่อสามัญ	Indian oak
วงศ์	Barringtoniaceae
ชื่ออื่นๆ	กระโดนทุ่ง กระโดนน้ำ(หนองคาย), จิกนา(ภาคใต้), ตอง(ภาคเหนือ), มุ่ย

ลาย

ลักษณะทั่วไป

ไม้ต้นขนาดเล็ก ลำต้น เป็นปุ่มปมและเป็นพู ผลัดใบ ชอบขึ้นริมน้ำ ใบ เดี่ยว ใบอ่อนสีน้ำตาลแดง ผิวใบมัน ใบออกสลับถี่ตามปลายยอด รูปใบยาวเหมือนรูปใบหอก หรือรูปไข่กลับ ใบยาว 30 เซนติเมตร ขอบใบจักถี่ ก้านใบสีแดง สั้นมาก ดอก ช่อ สีแดงห้อยลง บานจากโคนลงไปทางปลาย ช่อดอกยาว 30-40 เซนติเมตร กลีบเลี้ยง 4 กลีบ และจะคงติดอยู่จนเป็นผล เกสรตัวผู้มีจำนวนมาก มีสีชมพูถึงสีแดง ผล ยาวรีเป็นเหลี่ยม มีสันตามยาวของผล 4 สัน ผลมีกลีบเลี้ยงติดอยู่

สรรพคุณ

ราก	ยาระบายอ่อน ๆ และใช้แทนควินินได้
น้ำจากใบ	แก้ท้องเสีย
เปลือก	ทาแก้แมลงกัดต่อย พอกแผล
ผล	แก้ไอ ขับเสมหะ, แก้หวัด หืด

2. ชะเอมไทย

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Albizia myriophylla* Benth.

วงศ์ Leguminosae - Mimosoideae

ชื่ออื่นๆ ชะเอมป่า (กลาง), ตาลอ้อย (ตราด), เพาะซูโพ (กะเหรี่ยงแม่ฮ่องสอน), ย่านางย (ตรัง), ส้มป่อยหวาน (ภาคเหนือ), อ้อยช้าง (สงขลา, นราธิวาส)

ลักษณะทั่วไป

ไม้เถาหรือเลื้อย ลำต้น กิ่งก้านมีหนามแหลมสั้น เปลือกต้นมีรอยแตกตามขวางลำต้น ใบ เป็นใบประกอบแบบขนนกสองชั้น ใบย่อยรูปขอบขนาน ปลายใบรูปใบหอก โคนใบเบี้ยว ขอบใบเรียบ แผ่นใบเรียบ ดอก ออกเป็นช่อตามซอกใบและปลายยอด มีดอก 2 แบบ ดอกสีเหลืองอ่อน กลีบดอกเล็ก เกสรเพศผู้ยาว ผล เป็นฝักแบน ฝักเรียบ ฝักอ่อนสีเขียว พอแก่เปลี่ยนเป็นสีน้ำตาลและแตกออก

สรรพคุณ

ราก	แก้ไอ ขับเสมหะ ทำให้ชุ่มคอ ใช้แทนชะเอมเทศ
เนื้อไม้	บำรุงธาตุ แก้กระหายน้ำ แก้โรคในคอ

วิธีและปริมาณที่ใช้

แก้ไอขับเสมหะ

ใช้รากยาว 2-4 นิ้ว ต้มน้ำรับประทาน เช้า-เย็น ถ้าไม่ทุเทา รับประทานติดต่อกัน 2-4 วัน

3. ปีบ

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Millingtonia hortensis</i> L.f.
ชื่อสามัญ	Cork Tree , Indian Cork
วงศ์	BIGNONIACEAE
ชื่ออื่นๆ	กาชะลอง กาดสะลอง (ภาคเหนือ), เต็กตองโพ (กะเหรี่ยง-กาญจนบุรี)

ลักษณะทั่วไป

ไม้ยืนต้นขนาดเล็กถึงขนาดกลาง สูงประมาณ 5-10 เมตร ลำต้นตรง เปลือกมีสีเทาเข้มแตกเป็นร่องลึก มีช่องอากาศ รากเกิดเป็นหน่อ เจริญเป็นต้นใหม่ได้ ใบ เป็นใบประกอบแบบขนนก 3 ชั้น กว้าง 13-20 ซม. ยาว 16-26 ซม. ก้านใบยาว 3.5-6 ซม. ตัวใบประกอบด้วยแกนกกลางยาว 13-19 ซม. มีใบย่อย 4-6 คู่ ใบย่อย 4-6 คู่ กว้าง 2.5-3 ซม. ยาว 4-5 ซม. มีรูปร่างเป็นรูปหอกแกมรูปไข่ ฐานใบรูปลิ้ม ขอบหยักเป็นซี่หยาบ ปลายเรียวแหลม เนื้อใบบางคล้ายกระดาษ เกลี้ยง ดอกเป็นดอกช่อกระชุกแยกแขนง ยาว 10-25 ซม. ดอกย่อยประกอบด้วย กลีบเลี้ยง มีสีเขียว กว้างประมาณ 0.5 ซม. ยาวประมาณ 0.5 ซม. เชื่อมกันเป็นรูปประฆัง ปลายตัด กลีบดอกมีสีขาว กลิ่นหอม กว้างประมาณ 0.5 ซม. ยาว 6-10 ซม. เชื่อมกันเป็นหลอดปากแตร แยกเป็น 5 แฉก 3 แฉกรูปขอบขนาน 2 แฉกล่างค่อนข้างแหลม เกสรเพศผู้มีจำนวน 4 อัน สองคู่ยาวไม่เท่ากัน เกสรเพศเมียมีจำนวน 1 อัน อยู่เหนือวงกลีบ ออกดอกประมาณเดือนพฤศจิกายน - พฤษภาคม ผล เป็นผลแห้งแตก ลักษณะแบนยาวขอบขนาน มีเนื้อ เมล็ดมีจำนวนมา เป็นแผ่นบางมีปีก

สรรพคุณ

ราก	บำรุงปอด รักษาวัณโรค อาการหอบบำรุงปอด รั
ใบ	ใช้ฆวนบุหรืสูบแทนฝิ่น ขยายหลอดลม ใช้รักษาอาการหอบหืดได้เช่นกัน
ดอก	ใช้รักษาวัณโรค อาการหอบหืดใช้รักษาอาการหอบหืด ไชน์ส้อเสบ เพิ่มการหลั่งน้ำดี (cholagogue) เพิ่มรสชาติ นำดอกปีบแห้ง ผสมยาสูบมาฆวนเป็นบุหรื สำหรับสูบสูด เพื่อรักษาอาการหอบหืด

วิจัย

นักวิทยาศาสตร์ ได้ทำการสกัดส่วนต่าง ๆ ของปืบ เพื่อหาส่วนประกอบต่าง ๆ ที่มีฤทธิ์ในการรักษา ตรวจพบสาร Scutellarein และ Scutellarein-5-galactoside จากดอกปืบ ต่อมาตรวจพบว่าในใบ มีสาร hispidulin ในผล พบ acetyl oleanolic acid ในดอก มีสาร Scutellarein, hispidulin และ Scutellarein-5-galactoside ในราก พบสาร hentriacontane, lapachol, hentria contanol-1, B-stosterol และ paulownin

ในส่วนของการสกัดและเปลือกของต้น พบสาร B-stosterol นำมาสกัดออกจากดอกปืบแห้งโดยนำ สารสกัดด้วย methanol มาแยกลำดับส่วนด้วย ซีโตรเลียมอีเธอร์ คลอโรฟอร์ม บิวทานอล และน้ำ นำส่วนต่าง ๆ เหล่านี้มาทดสอบฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา พบว่าส่วนสกัดจากคลอโรฟอร์ม จะมีฤทธิ์ขยายหลอดลมใน ขณะที่ส่วนสกัด Butanol และน้ำ จะมีฤทธิ์ทำให้หลอดลมหดตัว และพบว่าส่วนสกัดแยกส่วนด้วย Butanol จากสารสกัดด้วยน้ำ มีฤทธิ์ขยายหลอดลม จากการศึกษาครั้งนี้ จึงเชื่อว่า hispidulin มีบทบาทสำคัญในการขยายหลอดลม ซึ่งขณะนี้กำลังมีผู้วิจัยศึกษาถึงฤทธิ์ ขยายหลอดลมในร่างกายของสัตว์ทดลอง

สำหรับการศึกษาในด้านความปลอดภัย ของการใช้ดอกปืบในการรักษา ได้ศึกษาพิษเฉียบพลัน (acute) และกึ่งเฉียบพลัน (Subacute toxicity) อย่างไรก็ตาม การที่จะอธิบายได้ว่าผลที่เกิดขึ้นนี้ จากสารสกัดตัวใดนั้น ยังให้คำตอบไม่ได้ ต้องศึกษาสาระสำคัญแยกกันไป แม้ว่า hispidulin จะเป็นสาระสำคัญตัวหนึ่ง ที่แยกได้จากส่วนของคลอโรฟอร์ม พบว่าสาร hispidulin ที่มีปรากฏอยู่ในส่วนสกัดจากคลอโรฟอร์มนั้น จะปรากฏอยู่ประมาณ 0.364% W/W ดังนั้นจึงควรทำการศึกษาพิษของ hispidulin ที่แยกให้บริสุทธิ์ แล้วจึงจะให้คำตอบที่ชัดเจนและถูกต้อง

การศึกษารูปร่างอื่น ๆ ของสาร hispidulin และสารอื่น ๆ ที่แยกได้จากปืบ ควรที่ได้ศึกษาหาข้อมูลเพิ่มเติมตลอดจนกลไกที่เกี่ยวข้องกับการออกฤทธิ์นั้นเพื่อประเมินศักยภาพของปืบ ในการนำมาใช้ในการรักษา หอบหืดในอนาคต

4. มะแว้งเครือ

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Solanum trilobatum</i> L.
วงศ์	Solanaceae
ชื่ออื่นๆ	มะแว้งเถา (กรุงเทพฯ) แขว้งเครือ (ตาก)

ลักษณะทั่วไป

ไม้เถาเลื้อยพาดพันกับต้นไม้อื่น ลำต้นกลม สีเขียวเป็นมัน มีหนามแหลมตามกิ่งก้าน ใบ เป็นใบเดี่ยว ออกเรียงสลับ สีเขียวเป็นมัน แผ่นใบล่างมีหนามตามเส้นใบ ดอก ออกเป็นช่อตามซอกใบที่ปลายกิ่ง ดอกสีม่วง กลีบเลี้ยงมี 5 กลีบ กลีบดอกมี 5 แฉก ย่น ปลายแหลม โคนเชื่อมติดกัน เกสรเพศผู้สีเหลืองมี 5 อัน ผล รูปทรงกลม ขนาด 0.5 ซม. ผิวเรียบ ผลดิบสีเขียวมีลายขาว ผลสุกสีแดงใส เมล็ดแบน มีจำนวนมาก

สรรพคุณ

ราก	แก้โลหิตออกทางทวารหนัก ทวารเบา แก้ไอ แก้ขับเสมหะให้ตก แก้หืด ขับปัสสาวะ แก้ไข้สันนิบาต บำรุงธาตุ แก้น้ำลายเหนียว กระจายน้ำ แก้วมโรด
ทั้งต้น	ขับเหงื่อ แก้ไอ แก้หืด ขับปัสสาวะ
ต้น	แก้หญิงท้องขึ้นในขณะมีครรภ์ แก้ไอ ขับเสมหะ แก้น้ำลายเหนียว กระจายพิษไข้ ขับปัสสาวะ
ใบ	บำรุงธาตุ แก้ไอ แก้น้ำลายเหนียว
ผลสด	แก้ไอ ขับเสมหะ ขับปัสสาวะ รักษาโรคเบาหวาน บำรุงดี แก้น้ำลายเหนียว บำรุงเลือด แก้โลหิตออกทางทวารหนักทวารเบา

วิธีและปริมาณที่ใช้

แก้ไอ แก้วโรดหืดหอบ ใช้เป็นยาขมเจริญอาหาร

- เอาผลมะแว้งเครือสดๆ 5-6 ผล นำมาเคี้ยวกลืน เฉพาะน้ำจันทรสขม แล้วคายกากทิ้งเสีย บำบัดอาการไอได้ผลชงัด
- ใช้ผลสดๆ 5-10 ผล โขลกพอแหลก คั้นเอาน้ำ ใส่เกลือ จิบบ่อยๆ หรือใช้ผลสดเคี้ยวแล้วกลืนทั้งน้ำและเนื้อ

รักษาเบาหวาน ลดน้ำตาลในเลือด

ใช้ผลมะแว้ง โตเต็มที่ 10-20 ผล รับประทานเป็นอาหาร เป็นผักจิ้มน้ำพริก

สารเคมี

ใบ	มี Tomatid - 5 - en -3- β - ol
ดอก	มี Alkaloids, Cellulose, Pectins Unidentified organic acid Lignins, Unidentified saponins
ผล	มี Enzyme oxidase, Vitamin A ค่อนข้างสูง

5. มะแว้งต้น

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Solanum indicum* L.

วงศ์ Solanaceae

ชื่ออื่นๆ มะแคว้ง มะแคว้งขม มะแคว้งคม มะแคว้งดำ (ภาคเหนือ), แว้งคม (สงขลา, สุราษฎร์ธานี), สะกั้งแค (กะเหรี่ยง-แม่ฮ่องสอน), หมากแฉ้งคง (เงี้ยว-แม่ฮ่องสอน)

ลักษณะทั่วไป

ไม้พุ่ม สูง 1-1.5 เมตร เปลือกต้นเรียบสีน้ำตาล ยอดอ่อนและต้นอ่อนมีขนสีขาว ใบ เป็นใบเดี่ยว ออกเรียงสลับ รูปไข่หรือขอบขนาน กว้าง 4-10 ซม. ยาว 6-12 ซม. ปลายใบและโคนใบมน ขอบใบหยักเว้า แผ่นใบสีเขียว มีขนนุ่ม ก้านใบยาว ดอก ออกเป็นช่อตามกิ่งหรือซอกใบ ดอกย่อยมี 5-10 ดอก ดอกสีม่วง กลีบเลี้ยงเชื่อมติดกัน ปลายแยกเป็น 5 แฉกแหลม ด้านนอกมีขน กลีบดอกมี 5 กลีบ รูปไข่ ปลายแหลม เกสรเพศผู้สี่เหลี่ยม ติดกันเป็นรูปกรวย ผล รูปทรงกลม ขนาด 1 ซม. ผิวเรียบ ผลดิบสีเขียวไม่มีลาย ผลสุกสีส้ม เมล็ดแบนจำนวนมาก

สรรพคุณ

ราก	แก้เสมหะ น้ำลายเหนียว แก้ไอ แก้ไข้สันนิบาต แก้โลหิตออกทางทวารหนัก ทวารเบา
ทั้งต้น	แก้โลหิตออกทางทวารหนัก ทวารเบา
ใบ	บำรุงธาตุ แก้วณโรค แก้ไอ
ผล	บำรุงน้ำดี รักษาโรคเบาหวาน แก้ไอ แก้เสมหะ แก่น้ำลายเหนียว แก้วคอแห้ง ขับปัสสาวะ รักษาโรคทางไต และกระเพาะปัสสาวะ แก้โลหิตออกทางทวารหนัก ทวารเบา

วิธีและปริมาณที่ใช้

1. ใช้เป็นยาขมเจริญอาหาร แก้ไอ และแก้โรคหอบหืด ใช้มะแว้งต้น ผลแก้ ในเด็ก ใช้ 2-3 ผล ใช้เป็นน้ำกระสายยา กวาดแก้ไอ ขับเสมหะ ผู้ใหญ่ ใช้ 10-20 ผล รับประทาน เคี้ยว แล้วกลืนทั้งน้ำและเนื้อ รับประทานบ่อยๆ จนกว่าอาการจะดีขึ้น

2. ใช้ลดน้ำตาลในเลือด รักษาเบาหวาน ใช้มะแว้งต้นโตเต็มที่ 10-20 ผล รับประทานเป็นอาหารกับน้ำพริก

สารเคมี

ผล ใบ และต้น	สาร Solasodine นอกจากนี้ในใบและผลยังพบ Solanine , Solanidine Beta-sitosterol และ Diogenin

คุณค่าทางด้านอาหาร

ลูกมะแว้งต้น ใช้เป็นผักได้ แต่นิยมน้อยกว่ามะแว้งเครือ ลูกมะแว้งต้นมีวิตามินเอ ค่อนข้างสูง

6. มะกรูด

ชื่อวิทยาศาสตร์

Citrus hystrix DC.

ชื่อสามัญ

Leech lime, Mauritius papeda

วงศ์

Rutaceae

ชื่ออื่นๆ

มะขุน มะขูด (ภาคเหนือ), มะขู (กะเหรี่ยง-แม่ฮ่องสอน), ส้มกรูด ส้มม่วงผี

(ภาคใต้)

ลักษณะทั่วไป

ไม้ต้นขนาดเล็ก สูง 2-8 เมตร เปลือกต้นเรียบ สีน้ำตาล มีหนามแหลมตามกิ่งก้าน ใบ เป็นใบประกอบที่มีใบย่อยใบเดี่ยว ออกเรียงสลับ ปลายใบและโคนใบมน ขอบใบเรียบ แผ่นใบเรียบเป็นมันสีเขียวเข้ม มีต่อมน้ำมันอยู่ตามผิวใบ มีกลิ่นหอมเฉพาะ ก้านใบมีปีกดูลึกลับใบ ดอก ออกเป็นช่อตามซอกใบที่ปลายกิ่ง ดอกสีขาว กลีบเลี้ยงมี 5 กลีบ กลีบดอกมี 5 แฉก โคนกลีบดอกติดกัน ผล เป็นรูปทรงกลมหรือรูปไข่ โคนผลเรียวเป็นจุด ผิวขรุขระ มีต่อมน้ำมัน ผลอ่อนสีเขียวแก่ สุกเป็นสีเหลือง มีรสเปรี้ยว เมล็ดกลมรี สีขาว มีหลายเมล็ด

สรรพคุณ

ราก	กระทุ้งพิษ แก้ฝีภายในและแก้เสมหะเป็นพิษ
ใบ	มีน้ำมันหอมระเหย
ผล	ใช้แต่งกลิ่น สรรพคุณรักษาชันนะตุ รังแค ทำให้ผมสะอาด
ผิวจากผล	ปรุงเป็นยาขับลมในลำไส้ แก้แน่น - เป็นยาบำรุงหัวใจ

วิธีและปริมาณที่ใช้

1. ใช้เป็นยาบำรุงหัวใจ ขับลมในลำไส้ แก้แน่น แก้เสมหะ ผานผิวมะกรูดสดเป็นชิ้นเล็กๆ 1 ซ่อนแกง เติมการบูร หรือ พิมเสน 1 หยิบมือ ชงด้วยน้ำเดือด แช่ทิ้งไว้ ต้มแต่น้ำรับประทาน 1 ถึง 2 ครั้ง แต่ถ้ายังไม่ค่อยทุเลา จะรับประทานติดต่อกัน 2-3 ครั้งก็ได้

2. ใช้สระผมทำให้ผมสะอาดชุ่มชื้น เป็นเงางาม ตกดำ ผมลื่นด้วย โดยผ่านมะกรูดเป็น 2 ชั้น เมื่อสระผมเสร็จแล้ว เอามะกรูดสระซ้ำ ใช้มะกรูดยี้ไปบนผม น้ำมะกรูดเป็นกรด จะทำให้ผมสะอาด แล้วล้างผมให้สมุนไพรรอบอกไปให้หมด หรือใช้มะกรูดเผาไฟ นำมาผ่าซีกใช้สระผม จะรักษาชันนะตุ ทำให้ผมสะอาดเป็นมัน

7. มะขามป้อม

ชื่อวิทยาศาสตร์

Phyllanthus emblica L.

ชื่อสามัญ

Emblic myrablan, Malacca tree

วงศ์

Euphorbiaceae

ชื่ออื่นๆ

กำทวด (ราชบุรี), กันโตด (เขมร-จันทบุรี), สันยาสำ มั่งลู (กะเหรี่ยง-

แม่ฮ่องสอน)

ลักษณะทั่วไป

ไม้ต้น สูง 10-12 เมตร เปลือกต้นสีเทาอมน้ำตาล แตกเป็นร่องตามยาว กิ่งก้านแข็ง เหนียว ใบ เป็นใบเดี่ยวออกเรียงสลับในระนาบเดียวกัน รูปขอบขนาน กว้าง 1- 5 มม. ยาว 4-15 มม. ปลายใบเป็นติ่งแหลม โคนใบมนหรือเว้าเข้า ขอบใบเรียบ แผ่นใบเรียบ สีเขียว ดอก ออกเป็นช่อ เป็นกระจุกเล็กๆ ดอกสีเหลืองอ่อนออกเขียว กลีบดอกมี 5-6 กลีบ มีเกสรเพศผู้สั้นๆ 3-5 อัน ก้านดอกสั้น ผล รูปทรงกลม ขนาด 1.3-2 ซม. เป็นพุ่มต้นๆ 6 พู ผิวเรียบ ผลอ่อนสีเขียวอมเหลือง พอแก่เป็นสีเหลืองออกน้ำตาล เมล็ดรูปรี เปลือกหุ้มเมล็ดแข็ง

สรรพคุณ

น้ำจากผล	แก้ท้องเสีย ขับปัสสาวะ
ผล	แก้ไอ ขับเสมหะ ทำให้ชุ่มคอ

วิธีและปริมาณที่ใช้

ผลโตเต็มที่ จำนวนไม่จำกัด รับประทานเป็นผลไม้

8. มะนาว

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Citrus aurantifolia</i> (Christm.) Swingle
ชื่อสามัญ	Common lime
วงศ์	Rutaceae
ชื่ออื่นๆ	ส้มมะนาว มะลิว (ภาคเหนือ)

ลักษณะทั่วไป

ไม้พุ่ม สูง 2-4 เมตร กิ่งอ่อนมีหนามแหลม เปลือกต้นเรียบ สีน้ำตาลปนเทา ใบ เป็นใบประกอบ ออกเรียงสลับ มีใบย่อยใบเดียว รูปไข่หรือรูปรียาว กว้าง 3-5 ซม. ยาว 4-8 ซม. ปลายใบแหลม โคนใบมนมีปีกแคบๆ ขอบใบหยัก แผ่นใบมีต่อมน้ำมันกระจายอยู่ตามผิวใบ ดอก ออกเป็นช่อสั้น 5-7 ดอก หรือออกดอกเดี่ยวตามซอกใบ ที่ปลายกิ่ง ดอกสีขาว กลีบดอกมี 4-5 กลีบ หลุดร่วงง่าย ผล รูปทรงกลม ผิวเรียบเกลี้ยง ผลอ่อนสีเขียวเข้ม พอแก่เป็นสีเหลือง ข้างในแบ่งเป็นห้องแบบรัศมี มีรสเปรี้ยว เมล็ดกลมรี สีขาว มี 10-15 เมล็ด

สรรพคุณ

ราก	กระทุ้งพิษไข้ ถอนพิษสำแดง แก้สติหลงลืม แก้ไข้ แก้ไข้กาฬ แก้ฝี แก้ปวด แก้อักเสบ ถอนพิษไข้ กลับไข้ซ้ำ
ใบ	พอกโลหิต แก้ตับทรุด
ดอก	แก้อาการท้องอืด ท้องเฟ้อและปวดท้อง แก้อาการคลื่นไส้ อาเจียน (เกิดจากธาตุไม่ปกติ) แก้ไอ ขับเสมหะ
ผล	แก้อาการท้องอืด ท้องเฟ้อและปวดท้อง ทาแก้ผิวแห้งตกรสแก้คัน แก้สิ่วฝ้า แก้สิ้นเท้าแตก แก้ไอ รักษาแผลจากแมลงมีพิษ
เมล็ด	แก้พิษตานซาง แก้หทัยใจขัด แก้ไข้ขับเสมหะ แก้พิษฝีภายใน วิธีและปริมาณที่ใช้

วิธีและปริมาณที่ใช้

1. ยาแก้ไอขับเสมหะ น้ำในผลที่โตเต็มที่ น้ำมะนาว 2-3 ช้อนแกง, เมล็ดมะนาว 10-20 เมล็ด นำน้ำมะนาวเติมเกลือเล็กน้อย จิบ จะช่วยทำให้เสมหะถูกขับออก และเสียงดี ถ้าเป็นเมล็ดมะนาวนำไปคั่วให้เหลือง บดให้ละเอียด เติมพิมเสน 2-5 เกล็ด ชงน้ำร้อนรับประทาน เป็นยาขับเสมหะ

2. ยาป้องกันหรือแก้โรคเลือดออกตามไรฟัน (ลักปิดลักเปิด) ใช้ น้ำจากผลที่แก่จัดไม่จำกัด เติมเกลือ น้ำตาล น้ำแข็ง ใช้เป็นเครื่องดื่ม หรือจะใสในอาหาร ก็ได้ผลเช่นกัน

3. ยาห้ามเลือด ไล่แผลสด ใช้ น้ำจากผล ครึ่งช้อนชา หรือ 1/4 ช้อนแกง แผลถูกมีดบาด เลือดไม่หยุด บีบน้ำมะนาวลงไป 3-4 หยด เลือดจะหยุด

สารเคมี

ใบ	มี Alcohols, Aldehydes, Elements, Terpenoids, Citral
ผล	มี 1 - Alanine, γ - Amino butyric acid, 1 - Glutamic acid
เมล็ด	มี Glyceride Oil
น้ำมันหอมระเหย	มี P - Dimethyl - a - Styrene, Terpinolene

9. หนุ่มานประสานกาย

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Schefflera leucantha* R. Vig.

วงศ์ Araliaceae

ชื่ออื่นๆ -

ลักษณะทั่วไป

ไม้พุ่ม สูง 1-4 เมตร แตกกิ่งก้านต่ำใกล้พื้นดิน เปลือกต้นเรียบเป็นสีน้ำตาล ใบ เป็นใบประกอบแบบนิ้วมือ ออกเรียงสลับ มีใบย่อย 6-8 ใบ รูปรี กว้าง 1.5-3 ซม. ยาว 5-8 ซม. โคนใบแหลม ปลายใบเรียวแหลม ขอบใบเรียบ แผ่นใบเรียบสีเขียวเป็นมัน ดอก ออกเป็นช่อที่ปลายกิ่ง ดอกเล็กสีขาวนวล ผล เป็นผลมีเนื้อ รูปทรงกลม ขนาดเล็ก

สรรพคุณ

ใบสด	รักษาโรคหืด โรคแพ้ากาศ ขับเสมหะ รักษาโรคหลอดลมอักเสบ รักษาวัณโรคปอด แก้อาเจียนเป็นเลือด ตำพอกแผลห้ามเลือด ห้ามเลือด

วิธีและปริมาณที่ใช้

รักษาโรคหืด แพ้อากาศ ขับเสมหะ และโรคหลอดลมอักเสบ ใช้ใบสดเล็กๆ 9 ใบ ต้มกับน้ำ 3 ถ้วย แก้ว เคี้ยวให้เหลือ 1 ถ้วยแก้ว รับประทานวันละ 2 ครั้ง ก่อนอาหาร เช้า-เย็น เป็นเวลา 49 วัน หืดควรจะหาย

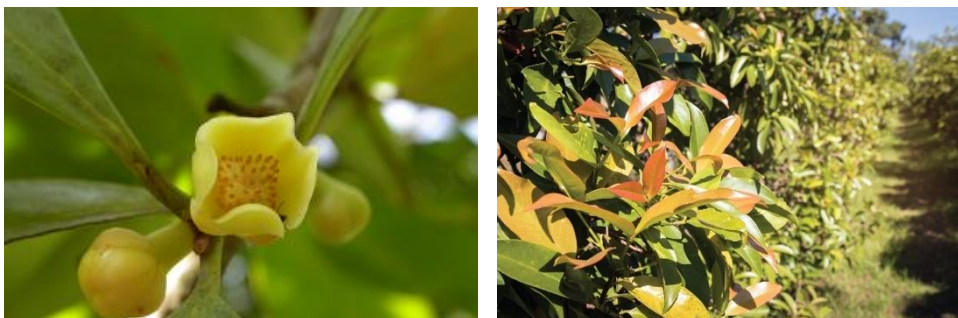
ยาแก้อาเจียนเป็นเลือด ใช้ใบสด 12 ใบย่อย ตำคั้นน้ำ 2 ถ้วยตะไล รับประทานครั้งละ 1 ถ้วยตะไล ติดต่อกัน 5-7 วัน

ใช้รักษาวัณโรค ใช้เหมือนวิธีที่ 1 ติดต่อกัน 60 วัน แล้ว x-ray ดู ปอดจะหาย แล้วให้รับประทานต่อมามีกระยะหนึ่ง

สารเคมี

พบ Oleic acid, butulinic acid, D - glucose, D - Xylose, L - rhamnose

10. ชะมวง

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Garcinia cowa</i> Roxb. ex Choisy
ชื่อสามัญ	Cambogia crassifolia Blanco, <i>Garcinia cornea</i> Roxb. ex Sm., G. roxburghii Wight, G. wallichii Choisy, <i>Oxycarpus gangetica</i>
วงศ์	Clusiaceae
ชื่ออื่นๆ	หมากโมง (อุตรธานี), กะมวง (ใต้), ส้มมวง (นครศรีธรรมราช) ส้มโมง

ลักษณะทั่วไป

ไม้ยืนต้น ขนาดเล็กถึงกลาง สูง 15-30 เมตร ไม่ผลัดใบ ทรงพุ่มเป็นรูปกรวยคว่ำทรงสูง เปลือกสีน้ำตาลปนเทา แตกเป็นสะเก็ด มีน้ำยางสีเหลือง ใบเดี่ยวเรียงตรงข้ามสลับตั้งฉาก รูปวงรีแกมใบหอก หรือรูปขอบขนาน กว้าง 2-3.5 เซนติเมตร ยาว 7-15 เซนติเมตร ปลายใบป้านหรือแหลมเล็กน้อย ฐานใบสอบแหลม ขอบใบเรียบ เนื้อใบหนาและแข็งเปราะ ก้านใบสีแดงยาว 0.5-1 เซนติเมตร ผิวใบเป็นมัน ใบอ่อนสีเขียวอ่อนหรือเขียวอมม่วงแดง ใบแก่สีเขียวเข้ม บริเวณปลายกิ่งมักแตกเป็น 1-3 ยอด เส้นใบไม่ชัด แต่ด้านหลังของใบเห็นเส้นกลาง ดอกแยกเพศ อยู่คนละต้น ดอกตัวผู้ออกตามกิ่งเป็นกระจุก ดอกย่อย 3-8 ดอก เกสรตัวผู้ มีจำนวนมากเรียงกันเป็นรูปสี่เหลี่ยม กลีบดอกสีเหลือง 4 กลีบ รูปรี แข็งหนา มีกลิ่นหอม กลีบเลี้ยง 4 กลีบ รูปรีแกมรูปขอบขนาน ปลายกลีบกลม เส้นผ่านศูนย์กลางดอก 2-2.5 เซนติเมตร ดอกตัวเมียเป็นดอกเดี่ยว ดอกมีขนาดใหญ่กว่าเล็กน้อย มีปลายเกสรเป็น 4-8 เหลี่ยม เกสรเพศเมียออกปลายกิ่ง เกสรเพศผู้เทียมเรียงอยู่รอบๆรังไข่ ก้านเกสรติดกันเป็นกลุ่มๆ ปลายก้านมีต่อม 1 ต่อม ผลสด รูปกลมแป้น ผิวเรียบ ขนาด 2.5-6 เซนติเมตร เมื่อสุกสีเหลืองแกมส้มหม่น มีร่องตื้นๆ 5-8 ร่อง ด้านบนปลายบวม และมีชั้นกลีบเลี้ยง 4-8 แฉกติดอยู่ เนื้อหนา สีเหลือง มีรสฝาด มีเมล็ดขนาดใหญ่ 4-6 เมล็ด รูปรี หนา เรียงตัวกันเป็นวงรอบผล พบทั่วไปในป่าขึ้นระดับต่ำ มีความทนต่อความแห้งแล้งได้ดีกว่าพืชชนิดอื่นๆในจีนัสเดียวกัน พบตามป่าที่ระดับความสูง 600 เมตรจากระดับน้ำทะเล ออกดอกราวเดือนกุมภาพันธ์ถึงเมษายน ติดผลราวเดือนพฤษภาคมถึงมิถุนายน ใบมีรสเปรี้ยว นำมาใส่แกง ประุงอาหาร หรือกินเป็นผักสด ผลเมื่อสุกรับประทานได้ มีรสเปรี้ยว แต่มียางมากทำให้ติดฟัน

สรรพคุณ

ยาพื้นบ้านอีสานใช้

ราก	ผสมรากปอดอ่อน รากตุ้มกาขาว และรากกำแพงเจ็ดชั้น ต้มน้ำดื่ม เป็นยาระบาย
แก่น	ฝนหรือแช่น้ำดื่ม แก้อาการเหน็บชา
เปลือกต้น และยาง	สีเหลือง ใช้ย้อมผ้า
ใบอ่อนและผลอ่อน	รสเปรี้ยวรับประทานได้

ตำรายาไทย

ใบหรือผล	เป็นยาระบาย แก้ไข้ กระจายน้ำ กัดฟอกเสมหะ แก้ธาตุพิการ
ราก	มีรสเปรี้ยว แก้ไข้ตัวร้อน แก้บิด แก้เสมหะ
ใบ	มีรสเปรี้ยว ประุงเป็นยากัดฟอกเสมหะ และโลหิต แก้ไอ ผสมกับยาชนิดอื่นๆประุงเป็นยาขับเลือดเสีย
ดอก	เป็นยาระบายท้อง แก้ไข้ กัดฟอกเสมหะ รักษาธาตุพิการ ผล หั่นเป็นแว่นตากแห้ง ใช้กินเป็นยาแก้บิด

องค์ประกอบทางเคมี

ใบ	พบสารกลุ่มฟลาโวนอยด์ ชนิด C-glycoside ได้แก่ vitexin, orientin สารกลุ่มสเตียรอยด์ ได้แก่ beta-sitosterol

การศึกษาทางเภสัชวิทยา

ฤทธิ์ลดระดับไขมันในเลือด

สารสกัดเฮกเซน และไดคลอโรมีเทนจากใบ ในขนาด 10 ug/mL จากการศึกษาในหลอดทดลอง (invitro enzymatic test) พบว่ามีผลยับยั้งการทำงานของเอนไซม์ HMG-CoA reductase ได้อย่างสมบูรณ์ ร้อยละ 100 และ 80.55 ตามลำดับ ซึ่งเป็นการยับยั้งการทำงานของเอนไซม์ที่ใช้ในการสังเคราะห์คอเลสเตอรอล และสารสกัดทั้งสองยังยับยั้งการทำงานของเอนไซม์ pancreatic lipase ซึ่งเป็นเอนไซม์ที่ทำหน้าที่ย่อยไขมัน โดยมีค่า IC₅₀ เท่ากับ 67.45 และ 342.80 ug/mL ตามลำดับ

11. เพกา

ชื่อวิทยาศาสตร์

Oroxylum indicum (L.) Kurz

ชื่อสามัญ

Arthrophyllum ceylanicum Miq. *Arthrophyllum reticulatum* Blume ex Miq. *Bignonia indica* L. *Bignonia lugubris* Salisb. *Bignonia pentandra* Lour. *Bignonia quadripinnata* Blanco *Bignonia tripinnata* Noronha *Bignonia tuberculata* Roxb. ex DC. *Calosanthus indica* (L.) Blume *Hippoxylon indica* (L.) Raf. *Oroxylum flavum* Rehder *Spathodea indica*

วงศ์

Bignoniaceae

ชื่ออื่นๆ

ลั่นฟ้า(เลย), ลั่นก้าง ลั่นข้าง(ไทยใหญ่), เพกา (ภาคกลาง), มะลิดไม้ มะลื่นไม้ ลิดไม้ (ภาคเหนือ), หมากลั่นก้าง หมากลั่นข้าง (ฉาน ภาคเหนือ), กาโต้โต้ง (กะเหรี่ยง กาญจนบุรี), ดอกก๊ะ ดอกกะ ดูแก (กะเหรี่ยง แม่ฮ่องสอน), เบโก (มาเลย์ นราธิวาส)

ลักษณะทั่วไป

เปลือกลำต้นเรียบ สีน้ำตาลครีมอ่อน หรือเทาอ่อน อาจแตกเป็นรอยตื้นๆ เล็กน้อย หรือเป็นสะเก็ดสีเหลี่ยม มีรูระบายอากาศ กระจายอยู่ทั่วไป เปลือกหนาประมาณ 0.5-1 เซนติเมตร เปลือกใน มีสีเขียวมเหลือง เปลือกต้นมีรสฝาด ขม เย็น มีกลิ่นเฉพาะ

สรรพคุณ

เปลือกต้น	รสฝาด ขม เย็น ช่วยสมานแผล ดับพิษกาฬ แก้ร้อนใน แก้ท้องร่วง ทำให้น้ำเหลืองเป็นปกติ ดับพิษโลหิต บำรุงโลหิต แก้เสมหะจุกคอ ขับเสมหะ แก้บิด แก้อาการจุกเสียด แก้ไข้รากสาด แก้ฝี รักษาเมะเร็งเพลิง ขับเหงื่อ แก้ไขข้ออักเสบชนิดเฉียบพลัน ช่วยเจริญอาหาร

องค์ประกอบทางเคมี

methyl oroxylopterocarpan, baicalein, chrysin, 5,7-dihydroxy-6-methylflavone, oroxylin A, scutellarein 7-rutinoside, galangin, lapachol

การศึกษาทางเภสัชวิทยา

ฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระ

การทดสอบฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระของสารสกัดเฮกเซน, เอทิลอะซิเตต, อะซิโตน และเมทานอล ที่ได้จากเปลือกเพกา ทำการศึกษาในหลอดทดลอง ใช้การทดสอบฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระทางเคมี 5 วิธี ได้แก่ DPPH (1,1-diphenyl-2-picrylhydrazyl) radical scavenging assay, ferric reducing antioxidant power (FRAP) assay (หาความสามารถรวมในการส่งผ่านอิเล็กตรอนไปรีดิวซ์สารประกอบเชิงซ้อนของเหล็ก), hydrogen peroxide scavenging activity, metal chelating activity (ทดสอบความสามารถในการแย่งจับกับโลหะไอออน เนื่องจากเหล็กอิสระที่มีอยู่ทั่วร่างกายสามารถเหนี่ยวนำให้เกิดอนุมูลอิสระได้) และ thiobarbituric acid (TBA) assay (การตรวจวัดระดับสารมาลอนัลดีไฮด์ (MDA) ผลผลิตจากการเกิดลิปิดเปอร์ออกซิเดชัน ที่เกิดจากการทำลายของไลปิดในเยื่อหุ้มเซลล์ ระดับ MDA ที่สูงขึ้นแสดงถึงอัตราที่เซลล์ในเนื้อเยื่อต่างๆ ถูกทำลาย โดยวัดจากปริมาณสาร thiobarbituric acid reactive substances (TBARS) ที่เกิดจากปฏิกิริยาระหว่าง MDA และกรดบาร์บิturik) ผลการตรวจสอบด้วยวิธี DPPH radical scavenging assay พบว่าสารสกัดเมทานอล และสารมาตรฐานวิตามินซี มีค่าความเข้มข้นที่ยับยั้งอนุมูลอิสระ DPPH ได้ร้อยละ 50 (IC50) เท่ากับ 9.42 ± 0.04 และ 12.25 ± 0.01 $\mu\text{g/ml}$ ตามลำดับ การตรวจสอบโดยวิธี FRAP assay พบว่าค่า EC50 ของสารสกัดเมทานอล และวิตามินซี มีค่าเท่ากับ 292.31 ± 0.06 และ 910.37 $\mu\text{g/ml}$ ตามลำดับ การตรวจสอบโดยวิธี hydrogen peroxide scavenging activity พบว่าค่า IC50 ของสารสกัดเมทานอล และวิตามินซี มีค่าเท่ากับ 153.45 และ 228.97 $\mu\text{g/ml}$ ตามลำดับ การตรวจสอบโดยวิธี metal chelating activity พบว่า EC50 ของสารสกัดเมทานอล มีค่าเท่ากับ 121.54 $\mu\text{g/ml}$ การตรวจสอบโดยวิธี TBA assay พบว่าค่า IC50 ของสารสกัดเมทานอล และวิตามินซี มีค่าเท่ากับ 18.9788 และ 35.77 $\mu\text{g/ml}$ ตามลำดับ โดยสรุปสารสกัดเมทานอลจากเปลือกเพกามีฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระสูงกว่าสารมาตรฐานวิตามินซีในการทดสอบทั้ง 4 วิธี คือ DPPH radical scavenging assay, FRAP assay, hydrogen peroxide scavenging activity และวิธี thiobarbituric acid (TBA) assay (Saha, et al., 2017)

การศึกษาทางพิษวิทยา

เมื่อฉีดสารสกัดแอลกอฮอล์และน้ำ (1:1) ให้แก่หนู ขนาดสูงสุดที่ไม่เป็นพิษคือ 1 มิลลิกรัม/กิโลกรัม การทดสอบความเป็นพิษเฉียบพลันในหนูถีบจักรโดยการป้อนทางปาก พบว่าสารสกัดแอลกอฮอล์ 70% ในขนาด 800 มิลลิกรัม/กิโลกรัม ไม่พบพิษ แต่ถ้าฉีดเข้าทางช่องท้องในขนาด 800 มิลลิกรัม/กิโลกรัม พบว่าหนูตาย 7 ใน 10 ตัว ส่วนการทดสอบความเป็นพิษกึ่งเฉียบพลัน โดยป้อนสารสกัดให้หนูกินทางปากขนาด 800 มิลลิกรัม/กิโลกรัม หรือฉีดเข้าทางช่องท้องในขนาด 200 มิลลิกรัม/กิโลกรัม ไม่พบพิษ

12. พุทรา

ชื่อวิทยาศาสตร์

Zizyphus mauritiana Lamk.

ชื่อสามัญ

Indian Jujube

วงศ์

RHAMNACEAE

ชื่ออื่นๆ

มะตัน (ภาคเหนือ), หมากขอ (แม่ฮ่องสอน), หมากทัน (ภาคอีสาน), พุทรา

(ภาคกลาง)

ลักษณะทั่วไป

ไม้ต้นขนาดเล็ก ลำต้น เป็นปุ่มปมและเป็นพู ผลัดใบ ชอบขึ้นริมน้ำ ใบ เดี่ยว ใบอ่อนสีน้ำตาลแดง ผิวใบมัน ใบออกสลับถี่ตามปลายยอด รูปใบยาวเหมือนรูปใบหอก หรือรูปไข่กลับ ใบยาว 30 เซนติเมตร ขอบใบจักถี่ ก้านใบสีแดง สั้นมาก ดอก ช่อ สีแดงห้อยลง บานจากโคนลงไปทางปลาย ช่อดอกยาว 30-40 เซนติเมตร กลีบเลี้ยง 4 กลีบ และจะคงติดอยู่จนเป็นผล เกสรตัวผู้มีจำนวนมาก มีสีชมพูถึงสีแดง ผล ยาวรีเป็นเหลี่ยม มีสันตามยาวของผล 4 สัน ผลมีกลีบเลี้ยงติดอยู่

สรรพคุณทั่วไป

แก้อาการจุกเสียด แก้ท้องเสีย แก้ท้องร่วง แก้อาเจียนเป็นยาบำรุง และแก้ไข้ ช่วยระงับอาการคนเป็นโรคประสาทอ่อน ๆ ขับเสมหะ แก้ไอ และเป็นยาระบาย

ส่วนที่ใช้เป็นยา

เปลือกต้น ใบ ผลดิบ ผลสุก ราก เมล็ด และผลแห้ง

สรรพคุณตามส่วนที่ใช้ทำยา

มีวิตามินซี น้ำตาล ฟอสฟอรัส

13. มะขาม

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Tamarindus indica* L.

ชื่อสามัญ Tamarind, Indian date

วงศ์ Leguminosae - Caesalpinioideae

ชื่ออื่นๆ ขาม (ภาคใต้), ตะลูป(ชาวบน-นครราชสีมา), ม่องโคล้ง (กะเหรี่ยง-กาญจนบุรี) อ่าเปยล (เขมร-สุรินทร์), หมากแกง (เงี้ยว-แม่ฮ่องสอน), สามอเกล (กะเหรี่ยง-แม่ฮ่องสอน)

ลักษณะทั่วไป

ไม้ต้นขนาดกลางจนถึงขนาดใหญ่แตกกิ่งก้านสาขามาก เปลือกต้นขรุขระและหนา สีน้ำตาลอ่อน ใบเป็นใบประกอบ ใบเล็กออกตามกิ่งก้านใบเป็นคู่ ใบย่อยเป็นรูปขอบขนาน ปลายใบและโคนใบมน ดอกออกเป็นช่อเล็กๆ ตามปลายกิ่ง หนึ่งช่อมี 10-15 ดอก ดอกย่อยขนาดเล็ก กลีบดอกสีเหลืองและมีจุดประสีแดงอยู่กลางดอก ผล เป็นฝักยาว รูปร่างยาวหรือโค้ง ยาว 3-20 ซม. ฝักอ่อนมีเปลือกสีเขียวอมเทา สีน้ำตาลเกรียม เนื้อในติดกับเปลือก เมื่อแก่ฝักเปลี่ยนเป็นเปลือกแข็งกรอบหักง่าย สีน้ำตาล เนื้อในกลายเป็นสีน้ำตาลหุ้มเมล็ด เนื้อมีรสเปรี้ยว และหวาน

สรรพคุณ

ราก	แก้ท้องร่วง สมานแผล รักษาเริม และงูสวัด
เปลือกต้น	แก้ไข้ ตัวร้อน
แก่น	กล่อมเสมหะ และโลหิต ขับโลหิต ขับเสมหะ รักษาฝีในมดลูก รักษาโรคบุรุษ เป็นยาช้ำมดลูก ให้เข้าอุ
ใบสด	เป็นยาถ่าย ยาระบาย ขับลมในลำไส้ แก้ไอ แก้บิด รักษาหวัด ขับเสมหะ หยอดตา รักษาเยื่อตาอักเสบ แก้กามวั ฟอกโลหิต ขับเหงื่อ ต้มผสมกับสมุนไพรอื่นๆ อาบหลังคลอดช่วยให้สะอาดขึ้น
เนื้อหุ้มเมล็ด	แก้อาการท้องผูก เป็นยาระบาย ยาถ่าย ขับเสมหะ แก้ไอ กระจายน้ำ เป็นยาสวนล้างท้อง

ฝักดิบ	พอกเลือด และลดความอ้วน เป็นยาระบายและลดอุณหภูมิในร่างกาย บรรเทาอาการไข้
เมล็ดในสีขาว	เป็นยาถ่ายพยาธิไส้เดือนตัวกลมในลำไส้ พยาธิเส้นด้าย
เปลือกเมล็ด	แก้ท้องร่วง แก้บิดลมป่วง สมานแผลที่ปาก ที่คอ ที่ลิ้น และตามร่างกาย รักษาแผลสด ถอนพิษและรักษาแผลที่ถูกไฟลวก รักษาแผลเบาหวาน
เนื้อในฝักแก่ (มะขามเปียก)	รับประทานจี้มเกลือ แก้ไอ ขับเสมหะ
ดอกสด	เป็นยาลดความดันโลหิตสูง

วิธีและปริมาณที่ใช้

1. เป็นยาถ่ายพยาธิไส้เดือน ตัวกลม ตัวเส้นด้าย ได้ผลดี ใช้เมล็ดคั่วกะเทาะเปลือกออก แล้วเอาเนื้อในเมล็ดแช่น้ำเกลือจนนุ่ม รับประทานเนื้อทั้งหมด ครั้งละ 20-30 เมล็ด
2. เป็นยาระบาย ยาถ่าย ใช้เนื้อที่หุ้มเมล็ด (มะขามเปียก) แกะเมล็ดแล้วขนาด 2 หัวแม่มือ (15-30 กรัม) จี้มเกลือรับประทาน แล้วดื่มน้ำตามมากๆ - เอามะขามเปียกละลายน้ำอุ่นกับเกลือ สดสวนแก้ท้องผูก
3. แก้ท้องร่วง เมล็ดคั่วให้เกรียม กะเทาะเปลือกรับประทาน -เปลือกต้น ทั้งสดและแห้ง ประมาณ 1-2 กำมือ (15-30 กรัม) ต้มกับน้ำปูนใส หรือ น้ำ รับประทาน
4. รักษาแผล เมล็ดกะเทาะเปลือก ต้ม นำมาล้างแผลและสมานแผลได้
5. แก้ไอและขับเสมหะ ใช้เนื้อในฝักแก่ หรือมะขามเปียก จี้มเกลือรับประทานพอควร
6. เป็นยาลดความดันสูง ใช้ดอกสด ไม่จำกัดจำนวน ใช้แกงส้มหรือต้มกับปลาสดรับประทาน

สารเคมี

ใบ	มี Alcohols, phenolic esters and ethers. Sambubiose, Carboxylic acid, Oxalic acid
ดอก	มี a - Oxoglutaric acid, Glyoxalic acid , Oxaloacetic acid
ผล	มี Alcohols, Aldehydes; Citric acid Ketones, Vitamin B1, Essential Oil, Enzyme.
เมล็ด	มี Phosphatidylcholine, Proteins Glutelin, Albumin, Prolamine, Lectin

14. ว่านกาบหอย

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Tradescantia spathacea</i> Stearn
ชื่อสามัญ	Oyster plant , White flowered tradescantia
วงศ์	Commelinaceae
ชื่ออื่นๆ	กาบหอยแครง ว่านหอยแครง (กรุงเทพฯ)

ลักษณะทั่วไป

ไม้ล้มลุก สูง 20-45 ซม. ลำต้นอวบใหญ่ แตกใบรอบเป็นกอ ใบ เป็นใบเดี่ยว ออกเรียงซ้อนเป็นวงรอบ รูปใบหอก ปลายใบแหลม ขอบใบเรียบ หลังใบสีเขียว ท้องใบสีม่วงแดง เนื้อใบหนา ดอก ออกเป็นช่อตามซอกใบ แต่ละช่อประกอบด้วยใบประดับสีม่วงปนเขียว รูปหัวใจคล้ายหอยแครง มี 2 กาบ โคนกาบทั้งสองประกบ เกยซ้อนและโอบหุ้มดอกสีขาว ดอกสีขาวเล็กอยู่รวมเป็นกระจุก กลีบดอก 3 กลีบ รูปไข่ สีขาว แผ่นกลีบหนา เกสรเพศผู้มี 6 อัน ผล รูปรี กว้าง 2.5-3 มม. ยาว 3.5 มม. มีขนเล็กน้อย ผลแก่แตกออกเป็น 3 ซีก เมล็ดเล็ก

สรรพคุณ

ใบ	แก้ร้อนใน กระจายน้ำ แก้ไอ อาเจียนเป็นโลหิต แก้ฟกช้ำภายใน เนื่องจากพลัดตก จากที่สูงหรือหกล้มฟาดถูกของแข็ง แก้บิด ถ่ายเป็นเลือด แก้ปัสสาวะเป็นเลือด
ดอก	รสชุ่มเย็น ต้มกับเนื้อหมูรับประทาน ใช้ขับเสมหะ แก้ไอแห้งๆ แก้อาเจียนเป็นโลหิต เลือดกำเดาออก ห้ามเลือด แก้ปัสสาวะเป็นเลือด แก้ไอเป็นเลือด แก้บิดถ่ายเป็น เลือด

วิธีและปริมาณที่ใช้

ใบ ใช้ต้มน้ำดื่ม ครั้งละ 15- 30 กรัม ใช้ภายนอก โดยการตำพอก

ดอก ใช้ดอกแห้งหนัก 10- 15 กรัม หรือ ดอกสด หนัก 30- 60 กรัม ต้มน้ำดื่ม

ตำรับยา

แก้ไอ ร้อนใน กระจายน้ำ แก้อาเจียนเป็นโลหิต แก้ฟกช้ำภายใน เนื่องจากพลัดตกจากที่สูง หรือ
หกล้มฟาดถูกของแข็ง ใช้ใบสด 3 ใบ ต้มน้ำผสมน้ำตาลกรวดเล็กน้อยดื่ม

แก้หวัด ไอ มีเสมหะปนเลือด เลือดกำเดาออก บิดจากแบคทีเรีย ใช้ดอกแห้ง 20-30 ดอก
ต้มน้ำดื่ม

15. สำรอง

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Scaphium scaphigerum* (G.Don) Guib. & Planch.

ชื่อสามัญ *Scaphium macropodum* Beaum.

วงศ์ Sterculiaceae

ชื่ออื่นๆ ชื่อเรียกตามพื้นบ้านที่รู้จักกันดี คือ พุงทะลายและท้ายเถา เป็นต้น

ภาษาอีสานเรียก บักจอง (หมากจอง) สาเหตุที่เรียกว่า "พุงทะลาย" ก็เพราะเปลือก บางๆ ที่หุ้มเมล็ดชั้นนอก มีสารเมือกจำนวนมาก เมื่อแช่น้ำจะพองตัวทะลักไหลออกมามากมาย มีลักษณะคล้ายวุ้น ส่วนคำว่า "ท้ายเถา" นั้นกร่อนมาจากคำว่า "ท้ายลำเถา" เพราะผลของสำรองมีลักษณะแผ่เป็นแผ่นขนาดใหญ่ (ซึ่งตรงกับ ความหมายในชื่อภาษาอังกฤษว่า *macropodum* นั่นเอง) ซึ่งแตกตัวขณะยังอ่อนอยู่ และแตกด้านเดียวเป็น รูปโค้งคล้ายเรือลำเถา เมื่อเหล่าผลสำรองแก่ต้องลมพัดก็ปลิวปลิวเลื่อนลอยกันไปเป็นพรวน เหมือนกลุ่ม ลำเถาน้อยล่องลอยตามสายลม

ลักษณะทั่วไป

ลำรองเป็นไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ ชอบขึ้น ตามป่าดงดิบที่มีความชื้นสูง ลำต้นตรงและสูงใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปไข่แกมขอบขนานหรือรูปไข่แกมใบหอก กว้าง 10-12 ซม. ยาว 15-25 ซม. ดอกช่อ ออกที่ปลายกิ่ง แยกเพศ กลีบดอกสีเขียวย่อมน มีขนสีแดงที่กลีบเลี้ยง ดอกออกช่วงเดือนธันวาคม-มกราคม

ผลแห้ง มีลักษณะแผ่เป็นแผ่นขนาดใหญ่ แตกขณะยังอ่อนอยู่ ทำให้มีลักษณะเหมือนเรือ เรียกว่าสำเภ ทำให้ผลปลิวตกไปได้ไกล มีเมล็ดรูปรี สีน้ำตาล เปลือกหุ้มเมล็ดชั้นนอกมีสารเมือกจำนวนมาก ซึ่งจะพองตัวในน้ำ มีลักษณะคล้ายวุ้น ผลแก่และเริ่มร่วงประมาณเดือนมีนาคม-เมษายน ผลของต้นลำรองใช้เป็นสมุนไพรที่เข้าตำรับยาไทย เป็นยาแก้ร้อนในกระหายน้ำ ทำให้รู้สึกชุ่มชื้น แก้เจ็บคอ แก้ไอ ขับเสมหะ

จุดเด่นของต้นลำรองอยู่ที่ผลซึ่งมีรูปร่างรีเมื่อแก่แล้วผิวจะเหี่ยวย่นกลายเป็นสีน้ำตาลแก่ พอร่วงจากต้นก็จะมีปีกบางๆ ยื่นออกมา ซึ่งส่วนปีกนั้นเรียกว่า "สำเภา" ทำให้เจ้าลูกลำรองนี้ มีลักษณะคล้ายเรือสำเภาที่อาศัยกระแสลมให้พัดพาล่องลอยไปในอากาศ

สรรพคุณ

ราก	รสเผื่อนเปรี้ยวเล็กน้อย แก้ไอ แก้ท้องเสีย รักษาแกมโรค แก้พยาธิผิวหนัง
แก่นต้น	รสเผื่อน แก้โรคเรื้อน แก้กุงู้ง แก้แกมโรค
ใบ	รสเผื่อน แก้พยาธิ แก้ลม
ผลและเมล็ด	รสฝาดสุขุม แก้ไข้ แก้ตานซาง ตานขโมยในเด็ก แก้ท้องเสีย แก้ลมพิษ แก้ลม แก้ธาตุพิการ
เปลือกต้น	รสเผื่อน แก้ไข้ แก้ท้องเสีย

วิธีการใช้ลำรองตามภูมิปัญญาชาวบ้าน

แก้เจ็บคอแก้ไข้ ใช้ลูกลำรองราว 10-20 ลูก ต้มกับชะเอมจีนพอหวานจนได้น้ำยาเข้มข้น จิบน้ำลำรองบ่อยๆ ช่วยแก้ไข้เจ็บคอได้นัก

แก้ไอขับเสมหะ ใช้ลูกลำรอง 3-5 ลูก แช่วลงในน้ำสั๊ก 1 แก้ว จนพองเป็นวุ้นออกมา เติมน้ำตาลกรวดลงไป เพื่อแต่งรสให้หวานตามใจชอบ ต้มทิ้งเนื้อวุ้นและน้ำครึ่งละ 1 แก้ว วันละ 3 เวลา ก่อนอาหาร เป็นใช้หวัดพร้อมกับอาการไอ เจ็บคอ มี เสมหะ ควรหาลูกลำรองมาทำน้ำลำรองอุ่นๆ ต้มแก้ไข้ แก้ไอ ขับเสมหะ แก้เจ็บคอ แต่ถ้าเป็นวันที่อากาศร้อนสามารถต้มน้ำลำรองแก้ร้อนใน กระหายน้ำ ช่วยให้ใจคอชุ่มชื้น กระปรี้กระเปร่า

แก้ตาอักเสบ วุ้นลำรองเป็นยาเย็นที่ไม่เป็นอันตรายต่อเยื่อบุอ่อนๆ จึงสามารถนำมาใช้รักษาตาอักเสบได้ โดยนำผ้าก๊อชชุบน้ำพอมชุ่มชื้น แล้วนำไปวางทับบนตาที่อักเสบ จากนั้นจึงวางแผ่นเปลือกหุ้มเมล็ดลูกลำรองลงบนผ้าก๊อช เปลือกหุ้มเมล็ดนั้นจะพองตัวเป็นวุ้นแทรกซึมในผ้าก๊อช ช่วยบรรเทาอาการเจ็บตา ตาอักเสบได้อย่างได้ผลมาแล้ว

แก๊โรคฮ้วน เนื่องจากฤทธิ์การระบายของง้วนสำรองก็ดี หรือการพองตัวของง้วนสำรองที่คล้ายกับบุกก็ดี ล้วนเป็นคุณสมบัติสำคัญแบบ 2 ใน 1 ของสมุนไพรลดน้ำหนักอย่างลูกสำรอง ที่ควรจัดเป็นรายการเครื่องดื่มประจำสำหรับหญิงสาวที่ต้องการลดน้ำหนัก

16. ส้มป่อย

ชื่อวิทยาศาสตร์

Acacia concinna (Willd.) DC.

ชื่อสามัญ

A. hooperiana Miq., *A. philippinarum* Benth., *A. poilanei* Gagnep., *A. polycephala* DC., *A. quisumbingii* Merr., *A. rugata* (Lam.) Merr., *Guilandina microphylla* DC., *Mimosa concinna* Willd., *M. rugata* Lam., *Nygae sylvarum-minimae*

วงศ์

Leguminosae-Mimosoideae

ชื่ออื่นๆ

ส้มขอน

ลักษณะทั่วไป

ใบประกอบแบบขนนก กิ่งก้านมีหนาม ใบย่อยรูปขอบขนาน ขนาดเล็ก ปลายและโคนมน ผลเป็นฝักรูปขอบขนาน แบน หนา ฝักแก่สีน้ำตาลดำ ผิวฝักเป็นคลื่น ย่นขรุขระมากเมื่อแห้ง ขอบเป็นคลื่น เมล็ดสีดำ รูปกลมรีถึงรูปกลมแบน ผิวมัน ใบมีรสเปรี้ยว ฝาดร้อนเล็กน้อย เปลือกฝักรสขมเปรี้ยว ฝัดปร่า ฝักมีรสเปรี้ยว

สรรพคุณตามตำรายาไทย

ใบ	แก้โรคตา ขำระเมือกมันในลำไส้ ยาถ่ายเสมหะ ถ่ายระดูขาว แก้บิด ฟอกล้างโลหิต ระดู ประคบให้เส้นเอ็นหย่อน ใบใช้ในสูตรยาอบสมุนไพร มีฤทธิ์เป็นกรดอ่อนๆ ช่วยชะล้างสิ่งสกปรก เพิ่มความต้านทานโรคให้กับผิวหนัง บำรุงผิวพรรณ แก้หวัด แก้ปวดเมื่อย สูตรยาลูกประคบสมุนไพร ช่วยบำรุงผิว แก้โรคผิวหนัง ลดความดัน ใบตำห่อผ้าประคบเส้นให้เส้นอ่อน ยากกลางบ้านใช้ใบอ่อน ต้มเอาน้ำผสมกับน้ำผึ้ง กินเป็นยาขับปัสสาวะ
ฝัก	มีรสเปรี้ยว เป็นยาถ่าย ขับเสมหะ แก้ไอ แก้ไข้จับสั่น ฝักปิ้งให้เหลือง ชงน้ำจิบแก้ไอ ขับเสมหะ แก่น้ำลายเหนียว เป็นยาถ่ายทำให้อาเจียน ใช้สระผม ทำให้ผมชุ่มชื้นเป็นเงางาม ไม่มีรังแค ต้มน้ำอาบหลังคลอด ฝักตำพอกหรือชุบสำลีปิดแผลโรคผิวหนัง
เปลือกฝัก	รสขมเปรี้ยวเผ็ดปร่า เจริญอาหาร กัดเสมหะ แก้ไอ แก้ทรวงเด็ก

นอกจากนี้บัญชียาจากสมุนไพร

ที่มีการใช้ตามองค์ความรู้ดั้งเดิม ตามประกาศ คณะกรรมการแห่งชาติด้านยา (ฉบับที่ 5) ปรากฏการใช้ใบและฝักส้มป่อย ร่วมกับสมุนไพรชนิดอื่นๆในตำรับ เป็นยารักษากลุ่มอาการทางระบบทางเดินอาหาร ตำรับ “ยาถ่ายดีเกลือฝรั่ง” ประกอบด้วย ดีเกลือฝรั่ง ยาตำ ใบมะกา ใบมะขาม ใบส้มป่อย ฝักคูน รากขี้กาแดง รากขี้กาขาว รากทองแตก ฝักส้มป่อย สมอไทย สมอติงู เถาว์ลย์เปรียง ขี้เหล็ก หัวหอม หญ้าไทร ใบไผ่ป่า สรรพคุณ แก้อาการท้องผูก กรณีที่ใช้ยาอื่นแล้วไม่ได้ผล

องค์ประกอบทางเคมี

ฝัก	มีสารซาโปนิน 20.8% ได้แก่ acacinin A, B, C, D และ E ถ้าต้กับน้ำจะเกิดฟอง

การศึกษาทางพิษวิทยา

สารสกัดแอลกอฮอล์จากใบและลำต้นของส้มป่อย แก่หนูถีบจักรกินในขนาด 10 กรัม/กิโลกรัม และเมื่อฉีดเข้าใต้ผิวหนัง 10 กรัม/กิโลกรัม ตรวจไม่พบอาการเกิดพิษ

17. ส้มเสี้ยว

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Bauhinia malabarica* roxb.

วงศ์ LEGUMINOSAE-CAESALPINIODIDEAE

ชื่ออื่นๆ คังโค (สุพรรณบุรี), แดงโค (สระบุรี), ป่าม (ส่วย-สุรินทร์), ส้มเสี้ยว (ภาคเหนือ) เสี้ยวส้ม (นครราชสีมา), เสี้ยวใหญ่ (ปราจีนบุรี)

ลักษณะทั่วไป

ไม้ต้นขนาดกลาง สูงถึง 15 เมตร เปลือกต้นสีเทา เปลือกแตกเป็นสะเก็ดยาวตามลำต้น ใบ ทรงกลมเว้า ปลายเป็นพู่กลมตื้นๆ ใบแก่เหนียว เรียบ ท้องใบมีนวล สีเขียวออกเทา ดอก ออกดอกเป็นช่อตามซอกใบหรือตามง่ามใบ สีขาวออกเขียวหรือเหลืองอ่อน เป็นช่อเล็กๆ ออกดอกเดือน พฤษภาคม - มิถุนายน ผล เป็นฝักแบนยาว โค้งงอ ฝักอ่อนสีเขียว ฝักแก่แห้งสีน้ำตาล เมล็ดแบน ผิวเรียบมัน มี 8-12 เมล็ด ออกผลเดือนกรกฎาคม - กันยายน แผลงที่พบ ป่าเต็งรัง

สรรพคุณ

ใบ	มีรสเปรี้ยวฝาด เป็นยาขับโลหิตระดู และขับปัสสาวะ - แก้แผลเปื่อยพัง ใช้ใบ ส้มเสี้ยวร่วมกับยาระบาย ทำให้ขับเมือกเสมหะตกทางทวารหนักได้ดี ใช้ร่วมกับยา บำรุงโลหิตระดูที่เป็นลิ่มเป็นก้อนมีกลิ่นเหม็นให้ปกติดีขึ้น
เปลือกต้น	รสเปรี้ยวฝาด แก้ไอ ฟอกโลหิต

4

กลุ่มยาถ่าย ยาระบาย

CATHARTIC, LAXATIVES

1. ขี้เหล็ก
2. คุณ
3. ชุมเห็ดเทศ
4. ตองแตก
5. มะขามแขก
6. สัมเช้า
7. สมอไทย
8. บานบุรีเหลือง
9. มะกา
10. มะขาม
11. รงทอง
12. ลั่นทมขาว
13. ลั่นทมแดง
14. ว่านหางจระเข้
15. สมอติงู
16. สมอพิเภก
17. สลอด
18. สลัดได

1. ชีเหล็ก

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Senna siamea* (Lam.) Irwin & Barneby

ชื่อสามัญ Cassod tree, Thai copper pod

วงศ์ Leguminosae - ceasalpinioideae

ชื่ออื่นๆ ชีเหล็กใหญ่ (ภาคกลาง), ชีเหล็กแก่น (ราชบุรี), ชีเหล็กหลวง (ภาคเหนือ), ชีเหล็กบ้าน (ลำปาง, สุราษฎร์ธานี) ผักจี่ลิ้ (เงี้ยว-แม่ฮ่องสอน), แมะชีแหละพะโต (กะเหรี่ยง-แม่ฮ่องสอน), ยะหา (มลายู-ปัตตานี)

ลักษณะทั่วไป

ไม้ยืนต้น สูง 10-15 เมตร แตกกิ่งก้านเป็นพุ่มแคบ เปลือกต้นสีน้ำตาล แตกเป็นร่องตื้นๆ ตามยาว ใบเป็นใบประกอบแบบขนนก ออกเรียงสลับ มีใบย่อย 13-19 ใบ รูปรี กว้าง 1.5 ซม. ยาว 4 ซม. ปลายใบเว้าตื้นๆ โคนใบมน ขอบใบเรียบ แผ่นใบเรียบ สีเขียว ก้านใบร่วมสีน้ำตาลแดง ดอก ออกเป็นช่อแบบช่อแยกแขนงที่ปลายกิ่ง ดอกสีเหลือง กลีบเลี้ยงกลม มี 3-4 กลีบ ปลายมน กลีบดอกมี 5 กลีบ ปลายมน โคนเรียว หลุดร่วงง่าย ก้านดอกยาว 1-1.5 ซม. เกสรเพศผู้มีหลายอัน ผล เป็นฝักแบนยาว กว้าง 1.3 ซม. ยาว 15-23 ซม. หนา สีน้ำตาล เมล็ดมีหลายเมล็ด

สรรพคุณ

ดอก	รักษาโรคเส้นประสาท นอนไม่หลับ ทำให้หลับสบาย - รักษาหืด รักษาโรคโลหิตพิการ ผายธาตุ - รักษารังแค ขับพยาธิ
ราก	รักษาไข้ รักษาโรคเหน็บชา ทาแก้เส้นอัมพฤกษ์ให้หย่อน แก้ฟกช้ำ แก้ไข้บำรุงธาตุ ไข้ผัดสำแดง
ลำต้นและกิ่ง	เป็นยาระบาย รักษาโรคผิวหนัง แก้โรคกระษัย แก้นิว ขับปัสสาวะ ขับระดูขาว
ทั้งต้น	แก้กระษัย ดับพิษไข้ แก้พิษเสมหะ รักษาโรคหนองใน รักษาอาการตัวเหลือง เป็นยาระบาย บำรุงน้ำดี ทำให้เส้นเอ็นหย่อน
เปลือกต้น	รักษาโรคริดสีดวงทวาร โรคหืด แก้กระษัย ใช้เป็นยาระบาย

แก่น	รักษาโรคเบาหวาน รักษาโรคหนองใน ใช้เป็นยาระบาย - รักษาวัณโรค รักษา มะเร็งปอด ปอดอักเสบ มะเร็งลำไส้ มะเร็งกระเพาะอาหาร
ใบ	รักษาโรคบิด โรคเบาหวาน แก้อ่อนใน รักษาฝีมะม่วง - รักษาโรคเหน็บชา ลดความดันโลหิตสูง ขับพยาธิ เป็นยาระบาย - รักษาอาการนอนไม่หลับ
ฝัก	แก้พิษไข้เพื่อน้ำดี พิษไข้เพื่อเสมหะ แก้ลมขึ้นเบื้องสูง เบื้องบน โลหิตขึ้นเบื้องบน ทำให้ระส่ำระสายในท้อง
เปลือกฝัก	แก้เส้นเอ็นพิการ
ใบแก่	ใช้ทำปุ๋ยหมัก

วิธีและปริมาณที่ใช้

แก้อาการนอนไม่หลับ กังวล เบื่ออาหาร ใช้ใบแห้งหนัก 30 กรัม หรือใบสดหนัก 50 กรัม ต้มเอาน้ำ ต้มก่อนนอน หรือใช้ใบอ่อนทำเป็นยาตองเหล้า (ใส่เหล้าขาวพอท่วมยา แช่ไว้ 7 วัน คนทุกวันให้น้ำยาสมำเสมอ กรองกากยาออก จะได้น้ำยาตองเหล้าขี้เหล็ก) ต้มครั้งละ 1-2 ช้อนชา ก่อนนอน

แก้อาการท้องผูก เป็นยาระบาย ยาถ่าย ใช้ใบอ่อน 2-3 กำมือ หรือแก่นขนาดประมาณ 2 ouncel ใช้ 3-4 ชิ้น ใช้ใบอ่อนหรือแก้ต้มน้ำ 1-1½ ถ้วยแก้ว เติมน้ำเล็กน้อย ต้มเมื่อตื่นนอนเช้า หรือก่อนอาหารเช้า ครั้งเดียว

สารเคมี

เปลือก แก่นและใบ	มี anthraquinone glycoside เช่น rhein, aloe-emodin, Chrysophanol และ Sennoside
ดอก	มีสารพวก chromone ชื่อ Barakol และสารขมชื่อ cassiamin

2. คุณ

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Cassia fistula* L.

ชื่อสามัญ Golden shower, Indian laburnum, Pudding - pine tree

วงศ์ LEGUMINOSAE - CAESALPINIOIDEAE

ชื่ออื่นๆ กุเพยะ (กะเหรี่ยง-กาญจนบุรี), ชัยพฤกษ์ ราชพฤกษ์ (ภาคกลาง), ป็อยู ปู

โย เปอโซ แมะหล่าหู่ (กะเหรี่ยง-แม่ฮ่องสอน), ลมแล้ง (เหนือ)

ลักษณะทั่วไป

ไม้ต้นขนาดกลาง ลำต้นสีน้ำตาลแกมเทาเกลี้ยงๆ ขอบขึ้นตามป้าผลัดใบ หรือในที่ดินที่มีการถ่ายเทน้ำได้ดี ใบ เป็นใบช่อสีเขียวเป็นมัน ช่อหนึ่งๆ ยาวประมาณ 2.5 ซม. มีใบย่อยรูปป้อมๆ หรือรูปไข่ 3-6 คู่ ใบย่อยกว้างๆ 5-7 ซม. ยาว 9-15 ซม. โคนใบมนและค้อยๆ สอบไปทางปลายใบ เนื้อใบเกลี้ยงค่อนข้างบาง เส้นแขนงใบถี่ และโค้งไปตามรูปใบ ดอก ออกเป็นช่อ ยาว 20-45 ซม. กลีบรองกลีบดอกรูปขอบขนานยาวประมาณ 1 ซม. มี 5 กลีบ มักหลุดร่วงง่าย กลีบดอกยาวกว่ากลีบรองกลีบดอกประมาณ 2-3 เท่า และมีกลีบรูปไข่กลับ 5 กลีบ ตามพื้นกลีบจะเห็นเส้นกลีบชัดเจน เกสรผู้มีขนาดแตกต่างกันจำนวน 10 อัน ก้านอับเรณูโค้งงอขึ้น ผล เป็นฝักรูปทรงกระบอกเกลี้ยงๆ อาจยาวถึง 50 ซม. โทวัดเส้นผ่าศูนย์กลาง 2.0-2.5 ซม. ฝัก อ่อนสีเขียวและออกสีดำเมื่อแก่จัด ในฝักจะมีผนังเยื่อบางๆ กั้นเป็นช่องๆ ตามขวางของฝัก มีเมล็ดแบนๆ สีน้ำตาลอยู่

สรรพคุณ

ใบ	ขับพยาธิ
ดอก	แก้บาดแผลเรื้อรัง
เปลือก	บำรุงโลหิต
กระพี้	แก้โรครำมะนาด
แก่น	ขับไล่เดือนในท้อง
ราก	แก้ไข้ แก้โรคคุดทะราด
เมล็ด	รักษาโรคบิด
ฝักแก่	รสหวานเอียนเล็กน้อย เป็นยาระบายถ่ายสะดวกไม่มวนไม่ใช้ท้อง มีสารแอนทราควิโนน (Anthraquinone glycoside) เป็นตัวยาระบาย

วิธีและปริมาณที่ใช้

โดยเอาเนื้อในฝักแก่ก่อนเท่าหัวแม่มือ (ประมาณ 4 กรัม) น้ำ 1 ถ้วยแก้วต้มกับน้ำใส่เกลือเล็กน้อย ต้มก่อนนอนหรือตอนก่อนอาหารเช้าครั้งเดียว เหมาะเป็นยาระบายสำหรับคนที่ท้องผูกเป็นประจำและสตรีมีครรภ์

3. ชุมเห็ดเทศ

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Cassia alata</i> (L.) Roxb.
ชื่อสามัญ	Ringworm Bush
วงศ์	Leguminosae
ชื่ออื่นๆ	คาก, ลับมีนหลวง, หมากกะลิงเทศ, ชุมเห็ดใหญ่

ลักษณะทั่วไป

ไม้พุ่ม สูง 1-3 เมตร แตกกิ่งออกด้านข้างในแนวขนานกับพื้น ใบประกอบแบบขนนก เรียงสลับ ใบย่อยรูปขอบขนานรูปวงรีแกมขอบขนาน หรือรูปไข่กลับ กว้าง 3-7 ซม. ยาว 6-15 ซม. หนูปู่เป็นรูปสามเหลี่ยม ดอกช่อ ออกที่ซอกใบตอนปลายกิ่งกลีบดอกสีเหลืองทองใบประดับสีน้ำตาลแกมเหลือง หุ้มดอกย่อยเห็นชัดเจน ผลเป็นฝัก มี 4 ครีบ เมล็ดแบน รูปสามเหลี่ยม

สรรพคุณ

ใบสด	รักษาโรคผิวหนัง กลากเกลื้อน ผีและแผลพุพอง
ดอก ใบสดหรือแห้ง	เป็นยาระบาย ยาถ่าย ถ่ายพยาธิลำไส้
เมล็ด	ขับพยาธิ เป็นยาระบายอ่อน

วิธีและปริมาณที่ใช้

ใบและดอกชุมเห็ดใช้เป็นยารักษาโรคและอาการดังนี้

เป็นยาระบาย ยาถ่าย แก้อาการท้องผูก ใช้ดอกชุมเห็ดเทศสด 1-3 ช่อดอก (หรือแล้วแต่คนที่ธาตุเบาธาตุหนัก ช่อดอกใหญ่หรือเล็ก) ต้มรับประทานจิ้มกับน้ำพริก หรือ ใช้ใบสด 8-12 ใบ ล้างให้สะอาด หั่นตากแห้ง หรือปิ้งไฟให้เหลือง หั่น ใช้ต้มหรือชงน้ำดื่ม ครั้งละ 1 ถ้วยแก้ว เติมเกลือเล็กน้อย ดื่มให้หมด หรือใช้ใบแห้งบดเป็นผง ปั่นกับน้ำผึ้งเป็นลูกกลอนขนาดเท่าปลายนิ้วก้อย รับประทานครั้งละ 3 เม็ด ก่อนนอน หรือเมื่อมีอาการท้องผูก หรือ ใช้เมล็ด คั่วให้เหลือง ชงน้ำดื่มเป็นน้ำชา เป็นยาระบายอ่อนๆ

เป็นยารักษาโรคผิวหนัง กลากเกลื้อน ใช้ใบสด 3-4 ใบย่อย ขยี้หรือตำในครกให้ละเอียด เติมเกลือเล็กน้อย หรือใช้ใบชุมเห็ดเทศกับหัวกระเทียมปริมาณเท่ากัน ผสมปูนแดงที่กินกับหมากนิดหน่อย ตำผสมกัน ทาบริเวณที่เป็นกลาก หรือโรคผิวหนัง โดยเอาผิวไม้ไผ่ชุบบริเวณที่เป็นกลากเบาๆ แล้วทายวันละ 2 ครั้ง เข้าเย็นจนกว่าจะหาย หายแล้วทาต่ออีก 7 วัน

รักษาฝีและแผลพุพอง ใช้ใบชุมเห็ดเทศ และก้านสด 1 กำมือ ต้มกับน้ำพอท่วมยาแล้วเคี่ยวให้เหลือ 1 ใน 3 ชะล้างบริเวณที่เป็นวันละ 2 ครั้ง เข้า-เย็น ถ้าเป็นมากให้ใช้ประมาณ 10 กำมือ ต้มอาบ

สารเคมี

ใบ	พบ anthraquinone เช่น aloe-emodin, chrysophanol, sennoside, flavonoids, terpenoids, iso-chrysophanol, physcion glycoside, kaempferol, chrysophanic acid, lectin, sitosterols, rhein

4. ตองแตก

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Baliospermum montanum* Muell.A

ชื่อสามัญ *Baliospermum solanifolium* (Burm.) Suresh

วงศ์ EUPHORBIACEAE

ชื่ออื่นๆ ตองแต้ (ประจวบคีรีขันธ์), ถ่อนดี ทนดี (ภาคกลาง, ตรัง), โทะโคละ พอบอ
เจ้าะ (กะเหรี่ยง-แม่ฮ่องสอน), นองป้อง ลองปอม (เลย)

ลักษณะทั่วไป

ไม้พุ่มขนาดเล็ก สูง 1-2 เมตร แตกแขนงจากโคนต้น ก้านใบเรียวยาว ยาว 2-6 ซม. ยอดอ่อนมีขน ใบเดี่ยวเรียงสลับ มีขนาดและรูปร่างต่างๆ กัน ใบที่อยู่ตามปลายยอดรูปใบหอกหรือรูปรี กว้างประมาณ 3.5 ซม. ยาวประมาณ 7 ซม. ใบที่ตามโคนต้นมักจักเป็นพู 3-5 พู รูปขอบขนานแกมรูปไข่ หรือเกือบกลม กว้างประมาณ 7.5 ซม. ยาว 15-18 ซม. โคนสอบหรือมน มีต่อม 2 ต่อม ปลายแหลม ขอบหยักแบบฟันเลื่อยห่างๆ ไม่สม่ำเสมอ มีเส้นใบออกจากโคนใบ 3-5 เส้น และออกสองข้างของเส้นกลางใบ ข้างละ 5-8 เส้น เส้นใบด้านล่างเห็นชัดกว่าด้านบน เนื้อบาง ดอก ออกเป็นช่อตามง่ามใบ ดอกเพศผู้และดอกเพศเมียอยู่บนต้นเดียวกัน หรือบนช่อเดียวกัน ช่อดอกเล็กเรียวยาว 3.5-12 ซม. ดอกเพศผู้ มีจำนวนมาก อยู่ทางตอนบนของช่อ ดอกมีรูปร่างกลม เส้นผ่าศูนย์กลาง 1-2 มม. ก้านดอกย่อยเล็กเรียวยาวคล้ายเส้นด้าย ยาว 3-5 มม. กลีบเลี้ยงมี 4-5 กลีบ รูปกลม ไม่มีกลีบดอก ฐานดอกมีต่อม 4-6 ต่อม เกสรเพศผู้มี 15-20 อัน อับเรณูคล้ายรูปถั่ว ดอกเพศเมียออกที่โคนช่อ กลีบเลี้ยงรูปไข่ปลายแหลม ขอบจัก ฐานดอกเป็นรูปถ้วยสั้นๆ รังไข่มี 3 พู ก้านเกสรเพศเมียแยกเป็น 2 แฉก ม้วนออก ผล เป็น 3 พู กว้างประมาณ 1 ซม. ยาว 0.8 ซม. ปลายบวม มีก้านเกสรเพศเมียติดอยู่ 2 อัน โคนผลกลม มีกลีบเลี้ยงติดอยู่ ผลแก่แตกตามยาวที่กลางพู แต่ละพูมี 1 เมล็ด เมล็ด รูปขอบขนาน

ตองแตก ขึ้นในป่าดิบ ป่าไผ่ และตามที่รกร้างทั่วไป ถึงระดับความสูง 700 เมตร เขตกระจายพันธุ์ ตั้งแต่อินเดีย (พบไม้ต้นแบบ) ปากีสถาน บังคลาเทศ ลงมาถึงพม่า อินโดจีน คาบสมุทรมลายูเซีย

สรรพคุณ

ราก	เป็นยาถ่าย ถ่ายไม่ร้ายแรงนัก ถ่ายลมเป็นพิษ ถ่ายพิษพรรตึก ถ่ายเสมหะเป็นพิษ (และมีคุณคล้ายหัวตองดึง) ถ่ายแก้ น้ำดีช้ำ
ใบ, เมล็ด	เป็นยาถ่าย ยาถ่ายพยาธิ แก้ฟกบวม
เมล็ด	เป็นยาถ่ายแรงมาก (ไม่นิยมใช้)

วิธีใช้และปริมาณที่ใช้

ใช้ใบ 2-4 ใบ หรือ ราก 1 หยิบมือ ยาไทยนิยมใช้ราก 1 หยิบมือ ต้มกับน้ำ 1 ถ้วยแก้ว เติมน้ำเกลือเล็กน้อยรับประทาน

5. มะขามแขก

ชื่อวิทยาศาสตร์

Senna alexandrina P. Miller

ชื่อสามัญ

Alexandria senna, Alexandrian senna Indian senna

วงศ์

Fabaceae (Leguminosae-Caesalpinioideae)

ชื่ออื่นๆ

กระโดนทุ่ง กระโดนน้ำ(หนองคาย), จิกนา(ภาคใต้), ตอง(ภาคเหนือ), ม่วย

ลาย

ลักษณะทั่วไป

ไม้พุ่ม สูง 0.5 – 1.5 เมตร ใบประกอบแบบขนนก เรียงสลับ ใบย่อยรูปวงรีหรือรูปใบหอก กว้าง 1-1.5 ซม. ยาว 2.5-3.5 ซม. ดอกช่อ ออกที่ซอกใบตอนปลายกิ่ง กลีบดอกสีเหลือง ผลเป็นฝักแบน รูปขอบขนาน

สรรพคุณ

ใบและฝัก	ใช้เป็นยาถ่ายที่ดี ใบใช้ท้องมากกว่าฝัก

วิธีและปริมาณที่ใช้

ใบมะขามแขกหนัก 2 กรัม หรือ 2 หยิบมือ หรือใช้ฝัก 10-15 ฝัก ต้มกับน้ำ 1 ถ้วยแก้ว 5 นาที ใส่เกลือเล็กน้อยเพื่อกลบรสเผื่อน รับประทานครั้งเดียว หรือ ใช้วิธีบดใบแห้ง เป็นผงชงน้ำดื่ม บางคนดื่มแล้วเกิดอาการใช้ท้อง แก้ไขโดย ต้มรวมกับยาขับลมจำนวนเล็กน้อย (เช่น กระวาน กานพลู อบเชย) เพื่อแต่งรสและบรรเทาอาการใช้ท้อง มะขามแขก เหมาะกับคนสูงอายุ ที่ท้องผูกเป็นประจำแต่ควรใช้เป็นครั้งคราว

ข้อห้าม

ผู้หญิงมีครรภ์ หรือ มีประจำเดือน ห้ามรับประทาน

สารเคมี

ใบและฝัก	พบสารประกอบพวก anthraquinones เช่น sennoside A.B.C.D. aloe emodin , emodin , rhein , physcion , และสาร anthrones dianthrones

6. ส้มเช้า

ชื่อวิทยาศาสตร์

Euphorbia nerifolia L. (*E. ligularia* Roxb.)

วงศ์

Euphorbiaceae

ลักษณะทั่วไป

ไม้พุ่มหรือไม้ยืนต้นขนาดเล็ก สูง 3-5 เมตร กิ่งก้านเป็นเหลี่ยม มีหนามแข็งตามมุม เรียงเป็นแถวตามยาว มีน้ำยางขาว ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปวงรีหรือรูปวงรีแกมขอบขนาน กว้าง 4-6 ซม. ยาว 10-15 ซม. ดอกช่อ รูปถ้วย ออกตามกิ่งก้าน ใบประดับสีเหลือง ดอกย่อยแยกเพศ อยู่ในช่อเดียวกัน ไม่มีกลีบดอก ผลแห้ง

สรรพคุณ

ใบ	โหลกตำพอก ปิดฝี แก้ปวด ถอนพิษดี
ยาง	เป็นยาระบายอ่อนๆ ขับพยาธิ แก้จุก แก้บวม ทำให้อาเจียน เบื่อปลาเป็นพิษ แก้ท้องมาน พุงโร ม้ามย้อย แก้ไข้จับสั่นเรื้อรัง ขับน้ำย่อยอาหาร

7. สมอไทย

ชื่อวิทยาศาสตร์

Terminalia chebula Retz. var. *chebula*

ชื่อสามัญ

Myrabolan Wood

วงศ์

COMBRETACEAE

ชื่ออื่นๆ

มาแ่น (กะเหรี่ยง-เชียงใหม่), สมออัพยา (ภาคกลาง), หมากแ่นะ (กะเหรี่ยงแม่ฮ่องสอน)

ลักษณะทั่วไป

ไม้ต้น สูง 20-35 เมตร เปลือกต้นขรุขระ ใบ เดี่ยว เรียงตรงข้ามหรือเกือบตรงข้าม รูปวงรี กว้าง 6-10 ซม. ยาว 8-15 ซม. ดอก ช่อ ออกที่ซอกใบหรือปลายยอด เป็นดอกสมบูรณ์เพศ กลีบสีเหลือง ผลเป็นผลสด รูปวงรี มีสัน 5 สัน

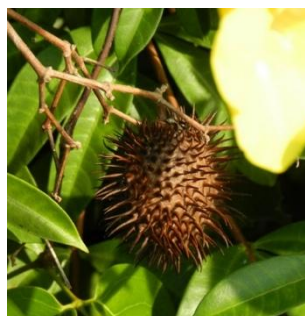
สรรพคุณ

ผลอ่อน	มีฤทธิ์เป็นยาระบาย ถ่ายเสมหะ ลดไข้ ขับลมในลำไส้
ผลแก่	มีฤทธิ์เป็นยาฝาดสมาน แก้ท้องเดิน
ผล	ใช้ในอุตสาหกรรมฟอกหนัง มี Tannin มาก ใช้ทำหมึก
ใบ	เป็นยาสมานแผล เป็นยาบำรุงธาตุน้ำดี

วิธีและปริมาณที่ใช้

ใช้ผลอ่อน 5-6 ผล หรือ 30 กรัม ต้มกับน้ำ 1 ถ้วยแก้ว ใส่เกลือเล็กน้อย รับประทานครั้งเดียว จะถ่ายหลังให้ยาประมาณ 2 ชั่วโมง

8. บานบุรีเหลือง

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Allamanda cathartica</i> L.
ชื่อสามัญ	Allamanda, Common allamanda, Golden trumpet, Golden trumpet vine, Yellow bell
วงศ์	APOCYNACEAE
ชื่ออื่นๆ	กระโดนทุ่ง กระโดนน้ำ(หนองคาย), จิกนา(ภาคใต้), ทอง(ภาคเหนือ), ม่วย

ลาย

ลักษณะทั่วไป

บานบุรี มีอยู่ด้วยหลายชนิด โดยบานบุรีสีเหลือง บานบุรีสีกุหลาบ และบานพารา จะอยู่ในสกุลเดียวกันคือ สกุล *Allamanda* ส่วนบานบุรีสีแดง (บ้างเรียกว่า "บานบุรีหอม") จะอยู่ในสกุล *Odontadenia* และบานบุรีสีม่วง จะอยู่ในสกุล *Saritaea* แต่ทั้งหมดนี้จะอยู่ในวงศ์เดียวกัน คือ วงศ์ตีนเป็ด ยกเว้นบานบุรีม่วงที่จะจัดอยู่ในวงศ์แคหางค่าง (*BIGNONIACEAE*) (ผู้เขียน)

ต้นบานบุรี จัดเป็นพรรณไม้พุ่มกิ่งเลื้อย หรือเป็นไม้เถาอาศัยต้นไม้อื่นเพื่อพยุงตัวขึ้นไป ลำต้นหรือเถา มีลักษณะกลมเรียบและเป็นสีน้ำตาล ทุกส่วนของต้นมียางสีขาวข้น ลำต้นไม่มีขน ลำต้นมีความสูงประมาณ 2-4.5 เมตร ขยายพันธุ์ด้วยวิธีการปักชำ การตอน และการเพาะเมล็ด ชอบน้ำปานกลาง เจริญเติบโตได้ดีในดินที่ร่วนซุยหรือดินร่วนปนทราย ปลูกเลี้ยงได้ง่าย เติบโตเร็ว ทนความแล้งและดินเค็มได้ดี มักขึ้นกลางแจ้ง ชอบแสงแดดแบบเต็มวัน แต่อยู่ได้ในที่ร่มรำไรและที่มีแสงแดดจัด โดยพรรณไม้ชนิดนี้มีถิ่นกำเนิดอยู่ในประเทศบราซิลและอเมริกาเขตร้อน และจะมีอยู่ด้วยกันหลายชนิด ในแต่ละชนิดก็จะมีสีของดอกที่แตกต่างกันออกไป

สรรพคุณ

ใบ	มีสรรพคุณทำให้อาเจียน ช่วยแก้อาการจุกเสียด มีรสเมาร้อน ใช้เป็นยาถ่าย ยาระบาย ทำให้กล้ามเนื้อของลำไส้หดเกร็ง
เปลือกและยาง	มีรสเมาร้อน ใช้ปริมาณน้อยมีฤทธิ์เป็นยาถ่าย ช่วยขับน้ำดี ถ้าใช้ในปริมาณมากจะเป็นพิษต่อหัวใจ และทำให้เกิดอาการท้องเสียได้

ข้อมูลทางเภสัชวิทยาของบานบุรีเหลือง

สมุนไพรบานบุรีเหลือง มีฤทธิ์ยับยั้งการเกาะกลุ่มของเซลล์ ช่วยต้านเชื้อแบคทีเรียและเชื้อรา และต้านเนื้องอก แต่ฤทธิ์ดังกล่าวยังต้องมีการศึกษาวิจัยต่อไป

ข้อควรระวังในการสมุนไพรบานบุรี

1. บานบุรีเหลืองเป็นพืชมีพิษ การใช้เป็นยาสมุนไพรจึงต้องใช้อย่างระมัดระวัง เพราะทุกส่วนของต้นบานบุรีเหลืองใช้ปริมาณน้อยเป็นยาระบายและทำให้อาเจียน หากนำมาใช้มาก ๆ จะมีฤทธิ์เป็นยาถ่ายอย่างแรงและทำให้อาเจียนไม่หยุด ร่างกายอ่อนเพลีย และอาจเป็นอันตรายถึงแก่ชีวิตได้

2. หากรับประทานยางหรือผลเข้าไปจะทำให้อาเจียน ท้องเสีย ท้องเดิน ท้องร่วงอย่างรุนแรง มีอาการหายใจไม่สม่ำเสมอ มีไข้สูง ถ้าหากสูญเสียน้ำและเกลือแร่มากก็อาจทำให้เสียชีวิตได้

3. ทั้งต้นและยางมีสารพิษ digitalis (ออกฤทธิ์เป็นพิษต่อหัวใจและเลือด) หากรับประทานเข้าไปจะเกิดอาการระคายเคืองเยื่อในปากและในกระเพาะอาหารก่อน แล้วตามด้วยอาการอาเจียน ท้องเดิน ปวดท้อง และปวดศีรษะ ถ้าหากรับประทานเข้าไปในปริมาณมากและล้างท้องไม่ทัน สารพิษดังกล่าวจะถูกดูดซึมผ่านทางลำไส้และแสดงความเป็นพิษต่อหัวใจ (จะเกิดขึ้นช้าหรือเร็วขึ้นอยู่กับชนิดของไกลโคไซด์) โดยวิธีการรักษาขั้นต้นให้รีบนำส่งโรงพยาบาลโดยเร็วที่สุด แล้วให้ทำการล้างท้องและรักษาไปตามอาการ ถ้าจาก EKG พบว่ามี Ventricular tachycardia ก็ควรให้ Potassium chloride ประมาณ 5-10 กรัม หรือให้ K⁺ (80 mEq/L) ส่วนอาการการเจ็บแสบอาจช่วยด้วยการนวดและประคบด้วยน้ำร้อน

4. ผลและยางจากต้นมีพิษ (สารที่เป็นพิษคือ Resin ซึ่งเป็นส่วนผสมของ Phenol และ Polycyclic acid) หากยางจากต้นถูกผิวหนังจะทำให้เกิดอาการอักเสบ คัน แดง

9. มะกา

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Bridelia ovata* Decne.

ชื่อสามัญ Indian oak

วงศ์ PHYLLANTHACEAE

ชื่ออื่นๆ กอง (ภาคเหนือ), ก้องแกบ (เชียงใหม่), ขี้เหล้ามาดกา (ขอนแก่น), ซำซา (เลย), มัดกา มาดกา (หนองคาย)

ลักษณะทั่วไป

ไม้ต้นขนาดเล็ก ใบเดี่ยว เรียงสลับ ดอกสีเหลือง ผลสด เมื่อสุกสีม่วงดำ เปลือก แก่กระชัย สมานลำไส้ แก่น เป็นยาระบาย แก่กระชัย แก่ไตพิการ ฟอกโลหิต และขับเสมหะ ใบ ขับเสมหะและโลหิต แก่พิษตานซาง แก่พิษไข้ ขับลมในลำไส้ เป็นยาระบายอย่างอ่อน มะกามีสรรพคุณหลากหลาย ทั้งใบใช้แก้ไข้ ถ่ายพิษไข้ แก่เสมหะและโลหิต ขับลม และแก้เหน็บชา ส่วนแก่นมีรสขม ใช้ขับเสมหะ แก่กระชัย และแก้ไตพิการ เปลือกต้น ช่วยสมานลำไส้ และใบอ่อนมีสรรพคุณเป็นยาระบายอ่อนๆ

สรรพคุณ

ใบ	แก้ไข้และลดไข้ ถ่ายพิษไข้และพิษตานซางในเด็ก ขับเสมหะและโลหิต ขับลมในลำไส้ และช่วยในการย่อยอาหาร แก้เหน็บชา บำรุงโลหิตและน้ำเหลือง ช่วยระบายอย่างอ่อน (โดยการนำใบสดมาบั้งไฟ)
แก่น	แก่กระชัย แก่ไตพิการ ขับเสมหะ ช่วยระบายอุจจาระธาตุ
เปลือกต้น	สมานลำไส้ ขับลม แก่กระชัย ยาสมานแผล
เมล็ด	ช่วยทำให้ฟันแน่น

ข้อมูลทางเภสัชวิทยาของมะกา

จากการทดลองฤทธิ์ระบายกับผู้ป่วยท้องผูก ด้วยการใช้ใบแห้งในขนาด 1.5-2 กรัม นำมาชงกับน้ำเดือด แล้วแช่ไว้นาน 10-20 นาที ใช้ดื่มก่อนนอน พบว่าได้ผลดี แต่มีอาการข้างเคียงคือ ปวดท้อง คลื่นไส้ มีฤทธิ์ต้านเชื้อแบคทีเรีย กระตุ้นกล้ามเนื้อเรียบ

10. มะขาม

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Tamarindus indica* L.

ชื่อสามัญ Tamarind, Indian date

วงศ์ Leguminosae - Caesalpinioideae

ชื่ออื่นๆ ขาม (ภาคใต้), ตะลูป(ชาวบน-นครราชสีมา), ม่องโคล้ง (กะเหรี่ยง-กาญจนบุรี) อัมเปยล (เขมร-สุรินทร์), หมากแกง (เงี้ยว-แม่ฮ่องสอน), สามอเกล (กะเหรี่ยง-แม่ฮ่องสอน)

ลักษณะทั่วไป

ไม้ต้นขนาดกลางจนถึงขนาดใหญ่แตกกิ่งก้านสาขามาก เปลือกต้นขรุขระและหนา สีน้ำตาลอ่อน ใบเป็นใบประกอบ ใบเล็กออกตามกิ่งก้านใบเป็นคู่ ใบย่อยเป็นรูปขอบขนาน ปลายใบและโคนใบมน ดอกออกเป็นช่อเล็กๆ ตามปลายกิ่ง หนึ่งช่อมี 10-15 ดอก ดอกย่อยขนาดเล็ก กลีบดอกสีเหลืองและมีจุดประสีแดง อยู่กลางดอก ผล เป็นฝักยาว รูปร่างยาวหรือโค้ง ยาว 3-20 ซม. ฝักอ่อนมีเปลือกสีเขียวอมเทา สีน้ำตาลแก่ริ้ว เนื้อในติดกับเปลือก เมื่อแก่ฝักเปลี่ยนเป็นเปลือกแข็งกรอบหักง่าย สีน้ำตาล เนื้อในกลายเป็นสีน้ำตาลหุ้มเมล็ด เนื้อมีรสเปรี้ยว และหวาน

สรรพคุณ

ราก	แก้ท้องร่วง สมานแผล รักษาเริม และงูสวัด
เปลือกต้น	แก้ไข้ ตัวร้อน
แก่น	กล่อมเสมหะ และโลหิต ขับโลหิต ขับเสมหะ รักษาฝีในมดลูก รักษาโรคบุรุษ เป็นยาชักมดลูก ให้เข้าอุ
ใบสด	เป็นยาถ่าย ยาระบาย ขับลมในลำไส้ แก้ไอ แก้บิด รักษาหวัด ขับเสมหะ หยอดตา รักษาเยื่อตาอักเสบ แก้ตามัว ฟอกโลหิต ขับเหงื่อ ต้มผสมกับสมุนไพรอื่นๆ อาบหลังคลอดช่วยให้สะอาดขึ้น
เนื้อหุ้มเมล็ด	แก้อาการท้องผูก เป็นยาระบาย ยาถ่าย ขับเสมหะ แก้ไอ กระหายน้ำ เป็นยาสวนล้างท้อง

ฝักดิบ	พอกเลือด และลดความอ้วน เป็นยาระบายและลดอุณหภูมิในร่างกาย บรรเทาอาการไข้
เมล็ดในสีขาว	เป็นยาถ่ายพยาธิไส้เดือนตัวกลมในลำไส้ พยาธิเส้นด้าย
เปลือกเมล็ด	แก้ท้องร่วง แก้บิดลมป่วง สมานแผลที่ปาก ที่คอ ที่ลิ้น และตามร่างกาย รักษาแผลสด ถอนพิษและรักษาแผลที่ถูกไฟลวก รักษาแผลเบาหวาน
เนื้อในฝักแก่ (มะขามเปียก)	รับประทานจี้มเกลือ แก้ไอ ขับเสมหะ
ดอกสด	เป็นยาลดความดันโลหิตสูง

วิธีและปริมาณที่ใช้

1. เป็นยาถ่ายพยาธิไส้เดือน ตัวกลม ตัวเส้นด้าย ได้ผลดี ใช้เมล็ดคั่วกะเทาะเปลือกออก แล้วเอาเนื้อในเมล็ดแช่น้ำเกลือจนนุ่ม รับประทานเนื้อทั้งหมด ครั้งละ 20-30 เมล็ด
2. เป็นยาระบาย ยาถ่าย ใช้เนื้อที่หุ้มเมล็ด (มะขามเปียก) แกะเมล็ดแล้วขนาด 2 หัวแม่มือ (15-30 กรัม) จี้มเกลือรับประทาน แล้วดื่มน้ำตามมากๆ - เอามะขามเปียกละลายน้ำอุ่นกับเกลือ สีดสวนแก้ท้องผูก
3. แก้ท้องร่วง เมล็ดคั่วให้เกรียม กะเทาะเปลือกรับประทาน -เปลือกต้น ทั้งสดและแห้ง ประมาณ 1-2 กำมือ (15-30 กรัม) ต้มกับน้ำปูนใส หรือ น้ำ รับประทาน
4. รักษาแผล เมล็ดกะเทาะเปลือก ต้ม นำมาล้างแผลและสมานแผลได้
5. แก้ไอและขับเสมหะ ใช้เนื้อในฝักแก่ หรือมะขามเปียก จี้มเกลือรับประทานพอควร
6. เป็นยาลดความดันสูง ใช้ดอกสด ไม่จำกัดจำนวน ใช้แกงส้มหรือต้มกับปลาสดรับประทาน

สารเคมี

ใบ	มี Alcohols, phenolic esters and ethers. Sambubiose, Carboxylic acid, Oxalic acid
ดอก	มี a - Oxoglutaric acid, Glyoxalic acid , Oxaloacetic acid
ผล	มี Alcohols, Aldehydes; Citric acid Ketones, Vitamin B1, Essential Oil, Enzyme.
เมล็ด	มี Phosphatidylcholine, Proteins Glutelin, Albumin, Prolamine, Lectin

11. รงทอง

ชื่อวิทยาศาสตร์

Garcinia hanburyi Hook.f.

ชื่อสามัญ

Gamboge tree, Hanbury's garcinia

ลักษณะทั่วไป

รงทอง พืชสมุนไพรที่ทรงคุณค่ามากในตำรับยาโบราณ แต่ด้วยวิธีใช้งานที่ค่อนข้างซับซ้อนและเป็นอันตราย จึงไม่ค่อยแพร่หลายมากนัก เมื่อวันเวลาผ่านไปเลยทำให้พันธุ์ไม้ชนิดนี้มีผู้คนรู้จักและเข้าใจการใช้ประโยชน์จากมันน้อยมาก เดิมทีต้นรงทองพบมากในป่าดงดิบตามพื้นที่เขตร้อนชื้น เป็นไม้ไม่ผลัดใบที่พุ่มโตเต็มที่แล้วก็เก็บเกี่ยวผลผลิตได้ตลอด เพราะจะนิยมกรีดเอายางมาใช้เท่านั้น ปัจจุบันอาจหาต้นรงทองตามธรรมชาติได้ยากมากแล้ว แต่ก็ยังมีแหล่งเพาะพันธุ์อยู่บ้าง

ความเชื่อเกี่ยวกับต้นรง

ส่วนที่สำคัญที่สุดของต้นรงทองก็คือน้ำยางสีเหลืองสด ซึ่งรู้จักกันดีในชื่อ “รงทอง” น้ำยางนี้ต้องผ่านกระบวนการที่พิถีพิถันถึงจะได้โทนสีที่สวยงามเมื่อนำไปใช้งาน โดยเนื้อสีจะต้องเหลืองนวลและสดใสคล้ายสีของพระจันทร์ เชื่อมโยงไปถึงความเชื่อที่ว่าสีรงทองนั้นเป็นสีแห่งความสูงส่ง สีแห่งความอุดมสมบูรณ์ หมดสิ้นเรื่องเคราะห์มอม เป็นสีแห่งความศักดิ์สิทธิ์ที่ทำให้เกิดสิริมงคล สีรงทองเป็นหนึ่งในแม่สีของไทยและยังถูกเลือกใช้ในวันสำคัญต่างๆ ด้วย ดังนั้น จึงมีความเชื่อว่าการปลูกต้นรงทองเอาไว้ก็จะนำมาซึ่งความเป็นมงคลแก่ทุกคนในบ้านด้วยเช่นกัน โดยไม่ได้มีการกำหนดแน่ชัดว่าควรปลูกที่ทิศใดของตัวบ้าน เพียงแค่ให้อยู่ในตำแหน่งที่ต้นรงสามารถเติบโตได้อย่างสมบูรณ์ดีก็พอแล้ว

การสระรงทอง

รงทองนั้นมีประโยชน์สูงมาก พบว่าเป็นส่วนประกอบสำคัญในตำรับยาโบราณอยู่เสมอ เช่น ยาเบญจอำมฤต ยาตรีณทลามก เป็นต้น แต่เนื่องจากรงทองมีคุณสมบัติที่เป็นพิษร้ายแรงอยู่ด้วย จึงต้องมีการสระเพื่อฆ่าเชื้ออย่างถูกต้องก่อนนำมาใช้งาน วิธีการคือ ให้นำรงทองมาบดละเอียด เทใส่ใบบัวหรือใบข่าที่ซ้อนกันอยู่ 7 ชั้น บีบน้ำมะนาวลงไปให้เนื้อเหนียวข้นพอปั้นได้ ห่อรงทองให้มิดชิดก่อนนำไปย่างไฟอ่อน พลิกกลับด้านทุก 5 นาทีจนกว่ารงทองจะเหลืองกรอบถึงนำไปใช้ประโยชน์ต่อได้ ซึ่งวิธีการแบบแพทย์แผนไทยนี้ได้มีงานวิจัยแล้วว่าส่งผลให้สารพิษลดจำนวนลงจริง

ลักษณะของต้นรวงทอง

1. **ลักษณะของลำต้น** เป็นไม้ยืนต้นขนาดกลางที่สูงไม่เกิน 15 เมตร ลำต้นเปลาตรง เปลือกไม้มีสีน้ำตาลเข้มและที่ผิวมีรอยแตกเป็นร่องลึก มีน้ำยางสีเหลืองในทุกส่วนของลำต้น หากส่วนไหนมีอายุมากเปลือกก็จะแตกจนลอกกร่อนเป็นแผ่นตามยาว
2. **ใบ** มีลักษณะเป็นใบเดี่ยวรูปไข่ โคนใบโค้งมนแต่ปลายใบเรียวแหลมเหมือนหอก ขอบใบเป็นลอนคลื่นเล็กน้อย ผิวใบเป็นมันเงาสีเขียวเข้ม
3. **ดอก** เป็นดอกช่อสีเหลืองที่มีขนาดช่อค่อนข้างสั้น ดอกย่อยจะมีกลีบทรงกลมจำนวน 4 กลีบ กึ่งกลางเป็นเกสรสีส้ม ออกดอกตามซอกใบหรือปลายกิ่ง
4. **ผล** มีรูปทรงค่อนข้างกลมรี ปลายผลมีงอยแหลมสั้นๆ ผิวนอกเรียบเกลี้ยงสีเขียวอ่อน เมื่อสุกแล้วจะเปลี่ยนเป็นสีเหลืองนวล

สรรพคุณ

ลำต้น	ส่วนของเปลือกและเนื้อไม้สามารถนำมาต้มน้ำดื่มเพื่อช่วยฆ่าเชื้อแบคทีเรียได้ มีสรรพคุณในการถ่ายพยาธิตัวแบน ช่วยยับยั้งการเจริญเติบโตของเซลล์มะเร็งท่อน้ำดี มะเร็งปากมดลูก มะเร็งเม็ดเลือด และมะเร็งตับ
ยาง	มีคุณสมบัติเป็นยาถ่ายชนิดรุนแรง และถูกใช้เป็นส่วนผสมสำคัญในตำรับยาหลายขนาน ไม่ว่าจะเป็นยาถ่ายน้ำเหลือง ยาขับเสมหะ ถ่ายท้องมาน หรือแม้แต่ยารักษาโรคมะเร็งบางชนิด โดยต้องใช้ร่วมกับสมุนไพรชนิดอื่นเพื่อลดพิษของยางให้เบาบางลง คงไว้แต่ประโยชน์ที่ต้องการ นอกจากนี้ยังใช้ยางรงทองทาบรรเทาอาการแผลเปื่อย ใช้ย้อมผ้า ย้อมสีเครื่องเรือน และใช้สำหรับงานวาดเขียนได้ด้วย

เหตุผลที่รงทองยังคงมีบทบาทในการรักษาโรคค่อนข้างน้อย

ด้วยสรรพคุณที่โดดเด่นในแง่ของการยับยั้งเซลล์มะเร็ง และการฆ่าเชื้อต่างๆ ทำให้รงทองได้รับความสนใจมายาวนานหลายสิบปีแล้ว มีหลายงานทดลองที่พยายามหาทางใช้ประโยชน์จากรงทองให้เต็มประสิทธิภาพ แต่ก็พบว่าพิษของรงทองนั้นค่อนข้างอันตราย หากใช้มากเกินไปก็อาจออกฤทธิ์เร่งการระบายนระบบการทำงานของลำไส้เสียหาย ร่างกายขาดน้ำและแร่ธาตุอย่างรวดเร็ว คนที่อ่อนไหวต่อพิษมากก็ถึงกับเสียชีวิตฉับพลันได้ และรงทองยังทำปฏิกิริยากับยาตัวอื่นด้วย ซึ่งอาจให้ผลลัพธ์ในแบบที่ไม่ต้องการได้ง่าย ยิ่งไปกว่านั้นการใช้รงทองยังไม่สามารถทำเป็นแบบแผนสากลได้ ยังจำเป็นต้องผ่านการวิเคราะห์ร่างกายเป็นรายบุคคลไปเท่านั้น

12. ลั่นทมขาว

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Plumeria obtusa</i> L.
ชื่อสามัญ	Singapore Plumeria, Temple tree
วงศ์	APOCYNACEAE
ชื่ออื่นๆ	ลั่นทม, ลีลาวดี

ลักษณะทั่วไป

มีความเชื่อมาแต่โบราณว่าไม่ควรปลูกต้นลั่นทมไว้ในบริเวณบ้าน เนื่องจากมีชื่ออัปมงคล เพราะพ้องกับคำว่า "ระทม" ซึ่งแปลว่า ความทุกข์ใจเศร้าโศก ต่อมาสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงพระราชทานนามให้ใหม่คือ "ลีลาวดี" มีความหมายว่า "ดอกไม้ที่มีท่วงท่าสวยงามและอ่อนช้อย" ในปัจจุบันได้รับความนิยมและปลูกประดับตกแต่งสวนกันอย่างแพร่หลาย

สรรพคุณ

ราก	ช่วยรักษาไข้หวัด ขับเหงื่อ แก้อ่อนใน
เปลือกต้น	ช่วยขับระดู รักษาโรคหนองใน ทำเป็นยาแก้ท้องเดิน ขับปัสสาวะ
เนื้อไม้	ขับพยาธิ ปรุงเป็นยาแก้ไอ ยาถ่าย
ยางและแก่น	ช่วยถ่ายเสมหะและโลหิต รักษาการมโรค ปรุงเป็นยาถ่ายพิษ
ใบ	ประคบร้อนช่วยแก้อาการปวดบวม
ดอก	ผสมกับพลูเป็นยาแก้ไข้มาลาเรีย ใช้ทำรูป
ฝัก	ฝนทาแก้ริดสีดวงทวาร

13. ลั่นทมแดง

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Plumeria rubra</i> Linn.
ชื่อสามัญ	West Indian red jasmin, Nosegay frangipani
วงศ์	APOCYNACEAE
ชื่ออื่นๆ	ลีลาวดี

ลักษณะทั่วไป

ไม้พุ่มขนาดกลาง ใบบาง ทรงพุ่มกลมเมื่ออยู่กลางแจ้ง ออกดอกตลอดปี

ข้อดีของพันธุ์ไม้

มีการเปลี่ยนเป็นสีชมพูได้หากเป็นช่วงฤดูแล้ง หรือขาดน้ำ มีการเปลี่ยนเป็นสีชมพูได้หากเป็นช่วงฤดูแล้ง หรือขาดน้ำ ทรงพุ่มโดยธรรมชาติสวยงาม ปลูกได้ดีในพื้นที่ที่มีน้ำน้อย แห้งแล้ง และดินเค็ม เป็นพันธุ์ไม้หอมที่เหมาะสมสำหรับการบุกรุกเบิกพื้นที่ ช่วงการปลูกกว้างมาก พบได้ตั้งแต่ชายทะเลถึงบนเขา

สรรพคุณ

เปลือกต้น	แก้ไข้ ยาถ่ายขับระดู แก้ปวดฟัน แก้คั้น
เนื้อไม้	แก้ไอ ขับพยาธิ
แก่น	คุมกำเนิด ถ่ายพิษ แก้ผิวหนัง
ใบ	แก้บาดทะยัก แก้ปวดบวม รักษาหืด
เปลือกกราก	เป็นยาถ่ายอย่างแรง แก้การขับถ่ายผิดปกติของน้ำเมือก
ฝักแห้ง	ฝนน้ำทาแก้ริดสีดวงทวาร
น้ำยาง	แก้ปวดฟัน

14. ว่านหางจระเข้

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Aloe vera</i> (L.) Burm.f.
ชื่อสามัญ	<i>Aloe barbadensis</i> Mill
วงศ์	Asphodelaceae
ชื่ออื่นๆ	หางตะเข้ (ภาคกลาง), ว่านไฟไหม้ (ภาคเหนือ)

ลักษณะทั่วไป

ไม้ล้มลุกอายุหลายปี สูง 0.5-1 เมตร ลำต้นเป็นข้อปล้องสั้น ใบ เป็นใบเดี่ยว ออกเรียงเวียนรอบต้น ใบหนาและยาว โคนใบใหญ่ ส่วนปลายใบแหลม ขอบใบเป็นหนามแหลมห่างกัน แผ่นใบหนาสีเขียว มีจุดยาวสีเขียวอ่อน อวบน้ำ ช้ำในเป็นวันใสสีเขียวอ่อน ดอก ออกเป็นช่อกระจุกที่ปลายยอด ก้านช่อดอกยาว ดอกสีแดงอมเหลือง โคมเชื่อมติดกันเป็นหลอด ปลายแยกเป็น 6 แฉก เรียงเป็น 2 ชั้น รูปแตร ผล เป็นฝักแห้งรูปกระสวย

สรรพคุณ

ใบ	รสรเย็น ตำผสมสุรา พอกฝี
ทั้งต้น	รสรเย็น ดองสุราดื่มขับน้ำคาวปลา
ยางในใบ	เป็นยาระบาย
น้ำวุ้นจากใบ	ล้างด้วยน้ำสะอาด ผ่านบางๆ รักษาแผลสดภายนอก น้ำร้อนลวก ไฟไหม้ ทำให้แผลเป็นจางลง ดับพิษร้อน ทาผิวป้องกันและรักษาอาการไหม้จากแสงแดด ทาผิวรักษาสิวฝ้า และขจัดรอยแผลเป็น
เนื้อวุ้น	เหน็บทวาร รักษาริดสีดวงทวาร
เหง้า	ต้มรับประทานแก้หนองใน โรคมุตกิด

วิธีและปริมาณที่ใช้

ใช้เป็นยาภายใน

1. เป็นยาถ่าย ใช้น้ำยางสีเหลืองที่มีรสขม คลื่นไส้ อาเจียน น้ำยางสีเหลืองที่ไหลออกมาระหว่างผิวหนังของใบกับตัววุ้น จะให้ยาที่เรียกว่า ยาดำ วิธีการทำยาดำ ตัดใบว่านทางจรเข้ที่โคนใบให้เป็นรูปสามเหลี่ยม (ต้องเป็นพันธุ์เฉพาะ ซึ่งจะมีขนาดใบใหญ่ และอวบน้ำมาก จะให้น้ำยางสีเหลืองมาก) ต้นที่เหมาะสมจะตัด ควรมีอายุ 9 เดือนขึ้นไป จะให้น้ำยางมากไปจนถึงปีที่ 3 และจะให้ไปเรื่อยๆ จนถึงปีที่ 10 ตัดใบว่านทางจรเข้ตรงโคนใบ และปล่อยให้ให้น้ำยางไหลลงในภาชนะ นำไปเคี่ยวให้ข้น เเทลงในพิมพ์ ที่งไว้จะแข็งเป็นก้อนยาดำ มีลักษณะสีแดงน้ำตาล จนถึงดำ เป็นของแข็ง เปราะ ผิวน้ำมัน กลิ่นและรสขม คลื่นไส้ อาเจียน สารเคมี สารสำคัญในยาดำเป็น G-glycoside ที่มีชื่อว่า barbaloin (Aloe-emodin anthrone C-10 glycoside) ขนาดที่ใช้เป็นยาถ่าย - 0.25 กรัม เท่ากับ 250 มิลลิกรัม ประมาณ 1-2 เม็ดถั่วเขียว บางคนรับประทานแล้วใช้ท้อง

2. แก้กะเพาะ ลำไส้อักเสบ โดยเอาใบมาปอกเปลือกออก เหลือแต่วุ้น แล้วใช้รับประทาน วันละ 2 เวลา ครั้งละ 2 ซ้อนโต๊ะ

3. แก้อาการปวดตามข้อ โดยการต้มว่านทางจรเข้ทั้งน้ำ วุ้น หรืออาจจะใช้วิธีปอกส่วนนอกของใบออก เหลือแต่วุ้น นำไปแช่ตู้เย็นให้เย็นๆ จะช่วยให้รับประทานได้ง่าย รับประทานวันละ 2-3 ครั้งๆ ละ 1-2 ซ้อนโต๊ะ เท่ากับ 2 ซ้อนแกง บางคนบอกว่า เมื่อรับประทานว่านทางจรเข้ อาการปวดตามข้อจะทุเลาทันที แต่หลายๆ คนบอกว่า อาการจะดีขึ้นหลังจากรับประทานติดต่อกันสองเดือนขึ้นไป สำหรับใช้รักษาอาการนี้ ยังไม่ได้ทำการวิจัย

ใช้สำหรับเป็นยาภายนอก ใช้ส่วนวุ้น ต้องล้างน้ำยางสีเหลืองออกให้หมด

1. รักษาแผลไฟไหม้ และน้ำร้อนลวก ใช้วุ้นในใบสดทา หรือแปะที่แผลให้เปียกอยู่ตลอดเวลา 2 วัน แรก แผลจะหายเร็วมาก จะบรรเทาปวดแสบ ปวดร้อน หรืออาการปวดจะไม่เกิดขึ้น แผลอาจไม่มีแผลเป็น (ระวังความสะอาด)

2. ผิวไหม้เนื่องจากถูกแดดเผา และแก้แผลเรื้อรังจากการฉายรังสี ป้องกันการถูกแดดเผา ใช้ทา ก่อนออกแดด อาจใช้ใบสดก็ได้ แต่การใช้ใบสดอาจจะทำให้ผิวหนังแห้ง เนื่องจากใบว่านทางจรเข้มีฤทธิ์ฝาดสมาน ถ้าจะลดการทำผิวแห้ง อาจจะใช้ร่วมกับน้ำมันพืช หรืออาจจะเตรียมเป็นโลชั่นให้สะดวกในการใช้ขึ้น รักษาผิวหนังที่ถูกแดดเผา หรือไหม้เกรียมจากการฉายแสง โดยการทาด้วยวุ้นของว่านทางจรเข้บ่อยๆ จะลดการอักเสบลง แต่ถ้าใช้วุ้นนานๆ จะทำให้ผิวแห้ง ต้องผสมกับน้ำมันพืช ยกเว้นแต่ จะทำให้เปียกชุ่มอยู่เสมอ

3. แผลจากของมีคม แก๊ส แก๊ตมะมอย และแผลที่ริมฝีปาก เป็นการรักษาแบบพื้นบ้าน ล้างใบว่านทางจรเข้ให้สะอาด บาดแผลก็ต้องทำความสะอาดเช่นกัน นำวุ้นจากใบแปะตรงแผลให้มิด ใช้ผ้าปิด หยอดน้ำเมื่อกกลางตรงแผลให้เปียกอยู่เสมอ หรือจะเตรียมเป็นขี้ผึ้งก็ได้

4. **แผลจากการถูกครูด หรือถลอก** แผลพวกนี้จะเจ็บปวดมาก ใช้ใบว่านหางจระเข้ล้างให้สะอาด ฆ่าเป็นซีก ใช้ด้านที่เป็นวันทาแผลเบาๆ ในวันแรกควรทาบ่อยๆ จะทำให้แผลไม่ค่อยเจ็บ และแผลหายเร็วขึ้น

5. **รักษาริดสีดวงทวาร** นอกจากจะช่วยรักษาแล้ว ยังช่วยบรรเทาอาการปวด อาการคันได้ด้วย โดยทำความสะอาดทวารหนักให้สะอาดและแห้ง ควรปฏิบัติหลังจากการอุจจาระ หรือหลังอาบน้ำ หรือก่อนนอน เอาว่านหางจระเข้ปอกส่วนนอกของใบ แล้วเหลาให้ปลายแหลมเล็กน้อย เพื่อใช้เหน็บในช่องทวารหนัก ถ้าจะให้เหน็บง่าย นำไปแช่ตู้เย็น หรือน้ำแข็งให้แข็ง จะทำให้สอดได้ง่าย ต้องหมั่นเหน็บวันละ 1-2 ครั้ง จนกว่าจะหาย

6. **แก้ปวดศีรษะ** ตัดใบสดของว่านหางจระเข้หนาประมาณ 1 เซนติเมตร ทาปูนแดงด้านหนึ่ง เอาด้านที่ทาปูนปิดตรงขมับ จะช่วยบรรเทาอาการปวดศีรษะ

7. เป็นเครื่องสำอาง

7.1 **วุ้นจากใบสดขมิ้นผสมเส้นผม** ทำให้ผมดก เป็นเงางาม และเส้นผมสลวย เพราะวุ้นของว่านหางจระเข้ทำให้รากผมเย็น เป็นการช่วยบำรุงต่อมที่รากผมให้มีสุขภาพดี ผมจึงดกดำเป็นเงางาม นอกจากนั้นแล้ว ยังช่วยรักษาแผล

บนหนังศีรษะด้วย

7.2 **สตรีชาวฟิลิปปินส์ ใช้วุ้นจากว่านหางจระเข้ร่วมกับเนื้อในของเมล็ดสะบ้า** (เนื้อในของเมล็ดสะบ้ามีสีขาว ส่วนผิวนอกของเมล็ดสะบ้ามีสีน้ำตาลแดง รูปร่างกลมแบนๆ ใช้เป็นที่ตั้งในการเล่นสะบ้า) ต่อเนื้อในเมล็ดสะบ้าประมาณ 1 ช้อนโต๊ะ ให้ละเอียด แล้วคลุกรวมกับวุ้น นำไปขมิ้นผสมไว้ประมาณ 1 ชั่วโมง แล้วล้างออก ใช้กับผมร่วง รักษาศีรษะล้าน

7.3 **รักษาผิวเป็นจุดต่างด้า** ผิวต่างด้านี้อาจเกิดขึ้นเนื่องจากอายุมาก หรือถูกแสงแดด หรือเป็นความไวของผิวหนังแต่ละบุคคล ใช้วุ้นทาววันละ 2 ครั้ง หลังจากได้ทำความสะอาดผิวด้วยน้ำสะอาด ต้องมีความอดทนมาก เพราะต้องใช้เวลาเป็นเดือนๆ จึงจะหายจากจุดต่างด้า แต่ถึงอย่างไรก็ดี ควรใช้วุ้นจากว่านหางจระเข้ทา จะทำให้ผิวหนังมีน้ำ มีนวลขึ้น

7.4 **รักษาสิว** ยับยั้งการติดเชื้อ ช่วยเรียกเนื้อ ช่วยลดความมันบนใบหน้า เพราะในใบว่านหางจระเข้มีฤทธิ์เป็นกรดอ่อนๆ

7.5 **โรงพยาบาลรามาริบัติ** กำลังลองใช้กับคนไข้ที่เป็นแผล เกิดขึ้นจากนั่ง หรือนอนทับนานๆ (Bed sore) ปัจจุบัน มีเครื่องสำอางที่เตรียมขายในท้องตลาดหลายรูปแบบ เช่น ครีม โลชัน แชมพู และสบู่ สำหรับสารสำคัญที่สามารถรักษาแผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก และอื่นๆ นั้น ได้ค้นพบว่าเป็นสาร glycoprotein มีชื่อว่า Aloctin A เป็น Anti-inflammatory พบในทุกๆ ส่วนของว่านหางจระเข้

ข้อควรระวังในการใช้

1. ถ้าใช้เป็นยาภายใน คือ เป็นยาถ่าย ห้ามใช้กับคนที่ตั้งครรภ์ กำลังมีประจำเดือน และคนที่เป็นริดสีดวงทวาร

2. ถ้าใช้เป็นยาภายนอก อาจมีคนแพ้แต่น้อยมาก ไม่ถึง 1% (ผลจากการวิจัย) อาการแพ้ เมื่อทาหรือปิดวุ้นลงบนผิวหนัง จะทำให้ผิวหนังแดงเป็นผื่นบางๆ บางครั้งเจ็บแสบ อาการนี้จะเกิดขึ้นหลังจากทายา 2-3 นาที ถ้ามีอาการเช่นนี้ ให้รีบล้างออกด้วยน้ำที่สะอาด และเลิกใช้

วิจัย

นักวิทยาศาสตร์ชาวญี่ปุ่น สามารถแยกแยะสาระสำคัญตัวใหม่จากใบว่านหางจระเข้ได้ สารตัวใหม่นี้เป็น glycoprotein มีชื่อว่า Aloctin A ได้จดสิทธิบัตรไว้ที่ European Patent Application ในวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2521

นอกจากนี้พบว่า สารนี้สามารถรักษาโรคได้หลายโรค เช่น มะเร็ง แก้อาการแพ้ รักษาไฟไหม้ และรักษาโรคผิวหนัง

สารเคมี

ใบ	มี Aloe-emodin, Alolin, Chrysophanic acid Barbaboin, AloctinA, Aloctin B, Brady Kininase Alosin, Anthramol

15. สมอติง

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Terminalia citrina</i> Roxb.
วงศ์	Combretaceae
ชื่ออื่นๆ	สมอเหลื่อม, สมอหมึก

ลักษณะทั่วไป

ผลรูปกระสวยกลม หัวท้ายแหลม ผลสดสีแดงเข้ม ขนาดเล็กเรียวยาว ผลแห้งสีดำเข้ม ผลมีรสขมฝาด

สรรพคุณตามตำรายาไทย

ผล	แก้พิษดี พิษโลหิต แก้ไอ ขับโลหิตระดูสตรี ถ่ายพิษไข้ พิษเสมหะและโลหิต แก้เจ็บคอ ถ่ายอุจจาระธาตุ ระบายอุจจาระแรงกว่าสมอชนิดอื่นมาก ใช้รักษาโรคเกี่ยวกับช่องท้อง เป็นยาฝาดสมาน รักษาโรคท้องร่วงอย่างแรง

ตำรับยาสมุนไพรร้านนา

ยารักษาโรคตะคริว ที่ไม่มีไข้และไม่รู้สึกหนาว ให้เอาสมอติง และสมุนไพรรื่นอีก 3 ชนิด อย่างละเท่ากัน ใช้กินและทา

นอกจากนี้บัญชียาจากสมุนไพรรื่น

ที่มีการใช้ตามองค์ความรู้ดั้งเดิม ตามประกาศ คณะกรรมการแห่งชาติด้านยา (ฉบับที่ 5) ปราบกฏการใช้สมอติงร่วมกับสมุนไพรรื่นชนิดอื่นๆในตำรับ ในยารักษากลุ่มอาการทางระบบทางเดินอาหาร คือ “ยาถ่ายดีเกลือฝรั่ง” สรรพคุณ แก้อาการท้องผูก กรณีที่ใช้ยาอื่นแล้วไม่ผล

สารเคมี

ผล	พบสารกลุ่มแทนนินปริมาณมาก

16. สมอพิเภก

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Terminalia bellirica* (Gaertn.) Roxb.

วงศ์ Combretaceae

ชื่ออื่นๆ ลั่น, สมอแทน, แทน, แทนขาว, แทนตัน, สะคู้

ลักษณะทั่วไป

ผลรูปกลมหรือรี แข็ง กว้างประมาณ 1.5-2 ซม. ยาว 2.5-3 ซม. มีสัน 5 สัน ผิวนอกปกคลุมด้วยขนสีน้ำตาลหนาแน่น เมล็ดเดี่ยวแข็ง ผลอ่อนรสเปรี้ยว ผลแก่รสเปรี้ยวฝาดหวาน(ฝาดสุขุม) เมล็ดในรสฝาด

ลักษณะทางกายภาพและเคมีที่ดี

ปริมาณความชื้นไม่เกิน 11% w/w ปริมาณเถ้ารวมไม่เกิน 5% w/w ปริมาณเถ้าที่ไม่ละลายในกรดไม่เกิน 0.6% w/w ปริมาณสารสกัดเอทานอล ไม่น้อยกว่า 17% w/w ปริมาณสารสกัดเอทานอล(70%) ไม่น้อยกว่า 29% w/w สารสกัดน้ำ ไม่น้อยกว่า 24% w/w ปริมาณแทนนินไม่น้อยกว่า 16% w/w

สรรพคุณตามตำรายาไทย

ผลอ่อน	แก้ไข้เพื่อเสมหะ และไข้เจือลม เป็นยาระบาย ยาถ่าย
ผลแก่	แก้เสมหะจุกคอ ทำให้ชุ่มคอ แก้โรคตา แก้ธาตุกำเริบ บำรุงธาตุ แก้ไข้ แก้ริดสีดวง แก้ท้องร่วงท้องเดิน รักษาโรคท้องมาน
เมล็ด	แก้บิด แก้บิดมูกเลือด

ตำรายาไทย

สมอพิเภกจัดอยู่ใน “พิภักตริผลา” คือการจำกัดจำนวนผลไม้ 3 อย่าง มี ลูกสมอพิเภก ลูกสมอไทย ลูกมะขามป้อม สรรพคุณแก้ปิตตะ วาตะ เสมหะ ในกองธาตุ กองฤดู กองอายุ และกองสมุฏฐาน “พิภักตริสมอ” คือการจำกัดจำนวนสมอ 3 อย่างมี ลูกสมอพิเภก ลูกสมอไทย ลูกสมอเทศ สรรพคุณแก้เสมหะ บำรุงธาตุ แก้ไข้ ผายธาตุ รู้ถ่ายรู้ปัดเอง

นอกจากนี้บัญชียาจากสมุนไพร ที่มีการใช้ตามองค์ความรู้ดั้งเดิม ตามประกาศ คณะกรรมการแห่งชาติด้านยา ปรากฏการใช้สมอพิเภกในยารักษากลุ่มอาการทางระบบไหลเวียนโลหิต (แก่ลม) มีส่วนประกอบของสมอพิเภกร่วมกับสมุนไพรชนิดอื่นๆ ในตำรับ ”ยาหอมนวโกฐ” มีสรรพคุณในการแก้ลมวิงเวียน คลื่นเหียน อาเจียน แก้ลมจุกแน่นในอก ในผู้สูงอายุ แก้ลมปลายไข้ (หลังจากฟื้นไข้แล้วยังมีอาการ เช่น คลื่นเหียน วิงเวียน เบื่ออาหาร ท้องอืด อ่อนเพลีย)

รูปแบบและขนาดวิธีใช้ยา:

1. ยาระบายถ่ายท้อง ใช้ผลอ่อน 2-3 ผล ต้มกับน้ำ 1 ถ้วยแก้ว ใส่เกลือเล็กน้อย รับประทานครั้งเดียว
2. แก้ท้องร่วง ท้องเดิน ใช้ผลแก่ 2-3 ผล ต้มกับน้ำ 2 ถ้วยแก้ว ใส่เกลือเล็กน้อย เคี้ยวจนเหลือ 1 ถ้วยแก้ว รับประทาน

สารเคมี

chebulagic acid, ellagic acid, gallic acid, chebulagic acid

การศึกษาทางเภสัชวิทยา

ฤทธิ์ควบคุมการเคลื่อนไหวของทางเดินอาหาร

การศึกษาผลของยาตรีสมอต่อการควบคุมและการเคลื่อนไหวของทางเดินอาหาร ซึ่งตำรับยาตรีสมอประกอบด้วยพืชทั้งสิ้น 3 ชนิด คือสมอพิเภก สมอไทย และสมอเทศ ในอัตราส่วนที่เท่ากัน โดยทำการทดลองทั้งในหลอดทดลอง และในร่างกายหนูทดลอง ทำการทดสอบผลในร่างกายหนู โดยศึกษาผลของสารทดสอบในการทำให้กระเพาะอาหารว่าง และการเคลื่อนไหวของกระเพาะอาหาร และลำไส้ในหนูแรทเพศผู้สายพันธุ์ Sprague-Dawley และทำการทดสอบในหลอดทดลองโดยใช้ลำไส้เล็กส่วนปลาย (ileum) ที่แยกมาจากหนูตะเภาเพศผู้ ผลการทดลองพบว่าสารสกัดในขนาด 1000 มิลลิกรัม/กิโลกรัม มีผลลดระยะเวลาในการขนส่งอาหารออกจากกระเพาะอาหาร และยังมีผลกระตุ้นการเคลื่อนไหวของระบบย่อยอาหาร ส่วนการทดลองในลำไส้เล็กส่วนปลายของหนูตะเภาที่แยกออกมา พบว่าสารสกัดที่ความเข้มข้นต่ำ (0.1 นาโนกรัม/มิลลิลิตร) ทำให้เกิดการหดตัวของลำไส้เล็กส่วนปลายของหนูตะเภาที่แยกออกมา แต่อย่างไรก็ตามผลในการกระตุ้นการหดตัวของลำไส้เล็กส่วนปลายของหนูตะเภาจะลดลงอย่างมากที่ความเข้มข้นของสารสกัดที่สูงขึ้น (0.2-1 นาโนกรัม/มิลลิลิตร) จากงานวิจัยนี้จึงสรุปได้ว่าตำรับยาตรีสมอสามารถนำไปใช้เป็นยาระบาย และแก้ท้องร่วงได้ (Wannasiri, et al., 2015)

การศึกษาทางพิษวิทยา

การทดสอบพิษเฉียบพลันของสารสกัดผลด้วยเอทานอล 50% โดยให้หนูกินในขนาด 10 กรัมต่อน้ำหนักตัว 1 กิโลกรัม (คิดเป็น 1,515 เท่า เปรียบเทียบกับขนาดรักษาในคน) ตรวจไม่พบอาการเป็นพิษ และเมื่อให้โดยการฉีดเข้าใต้ผิวหนังหนู ในขนาด 1 กรัมต่อน้ำหนักตัว 1 กิโลกรัมพบว่าขนาดที่ทำให้สัตว์ทดลองตายครึ่งหนึ่ง (LD50) เท่ากับ 6.156 กรัมต่อน้ำหนักตัว 1 กิโลกรัม (กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์, 2546)

17. สลอด

ชื่อวิทยาศาสตร์

Croton tiglium L.

ชื่อสามัญ

Purging Croton, Croton Oil Plant

วงศ์

EUPHORBIACEAE

ชื่ออื่นๆ

บะกั้ง (แพร่), มะข่าง มะคัง มะตอด หมากทาง หัสคิน (ภาคเหนือ), ลูก
ผลาญศัตรู สลอดต้น หมากหลอด (ภาคกลาง), หมากยอง (แม่ฮ่องสอน)

ลักษณะทั่วไป

ไม้พุ่ม สูง 3-6 ม. ต้นเกลี้ยง ใบเดี่ยวรูปไข่ เรียงสลับกัน ปลายใบแหลม ฐานใบกลม ขอบใบหยัก แบบซี่ฟัน มีเส้นใบ 3-5 เส้น ที่ฐานใบมีต่อม 2 ต่อม เนื้อใบบาง ก้านใบเรียวยาว ดอกเล็ก ออกเดี่ยว ๆ หรือออกเป็นช่อที่ยอด ใบประดับมีขนาดเล็ก ดอกเพศผู้และดอกเพศเมียอยู่บนต้นเดียวกัน หรืออยู่ต่างต้นกัน ดอกเพศผู้ มีขนรูปดาว กลีบรองกลีบดอก 4-6 กลีบ ปลายกลีบมีขน กลีบดอก 4-6 กลีบ ขอบกลีบมีขน ฐานดอกมีขน และมีต่อมจำนวนเท่ากันและอยู่ตรงข้ามกันกับกลีบรองกลีบดอก เกสรผู้มีจำนวนมาก ก้านเกสรไม่ติดกัน เมื่อดอกยังอ่อนอยู่ ก้านเกสรจะโค้งเข้าข้างใน ดอกเพศเมีย กลีบรองกลีบดอกรูปไข่ มีขนที่โคนกลีบ ไม่มีกลีบดอก หรือถ้ามีก็เล็กมาก รังไข่มี 2-4 ช่อง ผลแก่จัดแห้งและแตก รูปขอบขนานหรือรี กว้าง 1-1.5 ซม. ยาวประมาณ 2 ซม. หน้าตัดรูปสามเหลี่ยมมนๆ เมล็ดรูปขอบขนานแกมรูปรี สีน้ำตาลอ่อน (ลินา ผู้พัฒนาพงศ์, 2530)

สรรพคุณ

ใบ	แก้ตะมอย แก้ไส้ตัน ไส้ลาม (กามโรคที่เกิดเนื้อร้ายจากปลายองค์กำเนิดกินลามเข้าไปจนถึงต้นองค์กำเนิด)
ดอก	ฆ่าเชื้อโรคกลากเกลื้อน แก้คุดทะราด
ผล	แก้ลมอัมพฤกษ์ ดับเดโชธาตุ มีให้เจริญ
เมล็ด	เป็นยาถ่ายอย่างแรง ถ่ายร้อนคอ ปวดมวน ก่อนใช้ต้องทำการประสะก่อน (อันตราย)
เปลือกต้น	แก้เสมหะอันคั่งค้างอยู่ในอกและลำคอ
ราก	แก้โรคเรื้อน ถ่ายเสมหะ ถ่ายโลหิตและลม

วิธีการใช้

ส่วนใบ ก่อนจะนำมาผสมยา ให้ล้างเสียก่อน

เมล็ด เป็นยาถ่ายอย่างแรง การใช้เมล็ดเป็นยาถ่ายต้องระวังมาก เพราะน้ำมันในเมล็ดตลอดมีพิษร้อนคอ ใช้ปวดมวนและระบายจัด ก่อนใช้ผสมยา ต้องคั่วจนเกรียมให้หมดน้ำมันเสียก่อน อีกวิธีหนึ่งเอาเมล็ดใส่ในข้าวสุกปั้นเป็นก้อนแล้วต้มให้นานๆ จึงใช้ผสมยา อีกวิธีหนึ่งต้องเอาเมล็ดตลอดใส่ปากไหปลาร้า ทิ้งไว้ 3 วัน จึงเอามาตากแห้งใช้ผสมยาได้ เมื่อจะทำยาระบาย ต้องมียาคุมฤทธิ์ไว้ให้ดี มิฉะนั้นจะมีคลื่นเหียน ปวดมวนไซ้ท้องอย่างยิ่ง ฉะนั้น การใช้ตลอดนี้ ถ้ายาคุมฤทธิ์ไว้ได้ดีก็จะเป็นยาวิเศษขนานหนึ่ง แต่ถ้าวิธีคุมฤทธิ์ไว้ไม่ดีก็อย่าบังควรใช้เลย ให้ใช้ยาขนานอื่นแทน

18. สลัดได

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Euphorbia antiquorum</i> L.
ชื่อสามัญ	<i>Euphorbia mayuranathanii</i> Croizat, <i>Tithymalus antiquorus</i>
วงศ์	Euphorbiaceae
ชื่ออื่นๆ	เคี้ยวผา, เคี้ยวเลี่ยม, หงอนงู, กะลำพัก, กระจำพัก, พญาครุฑ

ลักษณะทั่วไป

ไม้ยืนต้น สูง 3 - 6 เมตร ลำต้นมีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 22 เซนติเมตรลำต้นแก่มีกิ่งตั้งตรง และมีเปลือกสีน้ำตาล ต้นที่ยังไม่แก่มีผิวเรียบ สีเขียว ลำต้นทรงกระบอก แตกกิ่งก้านมาก กิ่งก้านมี 3 มุม เป็นรูปสามเหลี่ยม อวบน้ำ บริเวณสันขอบเป็นหยักมีหนามสีน้ำตาลออกเป็นคู่ตามร่องหยัก ทุกส่วนมีน้ำยางขาว **ใบ** เป็นใบเดี่ยว ขนาดเล็กมาก กว้าง 0.1 เซนติเมตร ยาว 0.4 เซนติเมตร เรียงสลับ รูปขอบขนานแกมไข่กลับ ปลายใบและโคนใบมน แผ่นใบเรียบ อวบน้ำ ไม่มีก้านใบ โคนใบรูปปลีมี ปลายใบกลม ผิวเกลี้ยง ร่วงง่าย **ดอก** เป็นดอกช่อรูปถ้วย ออกเป็นกลุ่มที่ซอกใบ หรือตามแนวสันเหนือหนาม กลุ่มละ 3 ช่อ มีต่อมสีเหลืองอ่อน 5 ต่อม เรียงเป็นวง ๆ รอบปากถ้วย ไม่มีกลีบเลี้ยงและกลีบดอก ดอกแยกเพศอยู่ร่วมต้น มีเกสรตัวผู้จำนวนมาก เกสรตัวเมีย มีรังไข่รูปทรงกลมมี 3 พู มีใบประดับสีเหลือง 5 ใบ **ผล** มีลักษณะเป็นผลแห้งแตกได้ มี 3 พู

สีน้ำตาลเข้ม เมล็ดทรงรูปไข่แกมทรงกลม ผิวเกลี้ยง สีขาวหรือสีน้ำตาลอ่อนพบในที่สูงจากระดับน้ำทะเล 800 เมตร

สรรพคุณ

แก่น	ตำรายาไทย "กระลำพัก" เป็นชื่อเรียกเครื่องยาที่ได้จากแก่นของต้นสลัดไดแก่ที่ยืนต้นตาย ทำให้แก่นเปลี่ยนเป็นเนื้อไม้แข็ง รสขมกลื่นหอม แก้ไข้ บำรุงหัวใจ บำรุงตับ และปอด แก้พิษเสมหะ โลหิต แก้ธาตุพิการ และเป็นตัวยาที่สำคัญในยาพื้นของการตั้งตำรับยาหอม
ต้น	รสเมาเบื่อเอียน ใช้เป็นยาถ่ายพยาธิในท้อง
น้ำยาง	รสร้อนเมาเบื่อ ทาฆ่าพยาธิโรคผิวหนังต่าง ๆ ทากัดหูด ต้องนำมาฆ่าฤทธิ์เสียก่อน ใช้ปรุงยา ถ่ายอุจจาระ ถ่ายพิษเสมหะ และโลหิต ถ่ายหัวริดสีดวงลำไส้ และริดสีดวงทวารหนัก ขับโลหิตเน่าร้าย เป็นยาถ่ายอย่างแรง เมื่อถูกผิวหนังทำให้ระคายเคือง

การศึกษาทางเภสัชวิทยา

1. ฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระและป้องกันเซลล์ตับถูกทำลาย

สารสกัดจากส่วนเหนือดิน มีรายงานว่าช่วยป้องกันเซลล์ตับถูกทำลาย และมีฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระ จากการทดสอบฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระในหลอดทดลองด้วยวิธี reducing power, ฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระ hydroxyl และอนุมูลอิสระ superoxide anion พบว่ามีฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระในทั้งสามวิธีทดสอบ ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ความเข้มข้น 20 ,40 ,60 ,80 และ 100 ไมโครกรัม/มิลลิลิตร ตามลำดับ การศึกษาในหลอดทดลองพบว่าขนาดสารสกัดที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการป้องกันเซลล์ตับถูกทำลายได้อย่างมีนัยสำคัญ เท่ากับ 125 และ 250 mg/kg โดยสามารถลดระดับเอนไซม์ในซีรัม, bilirubin, cholesterol, triglycerides และปฏิกิริยาการออกซิเดชันของไขมัน ในขณะที่มีการเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญของระดับเอนไซม์ต้านอนุมูลอิสระกลูตาไธโอนในเนื้อเยื่อ โดยขึ้นกับขนาดสารสกัดที่ใช้ทดสอบ ฤทธิ์ป้องกันเซลล์ตับและต้านอนุมูลอิสระจากสารสกัดมีความสามารถเทียบเท่ากับสารมาตรฐาน silymarin และ sodium metabisulphite ตามลำดับ จากการศึกษาที่ยืนยันผลของการใช้ตามสรรพคุณแผนโบราณที่นำยาต้มของสลัดไดป่ามาใช้รักษาโรคดีซ่าน แต่ควรมีการศึกษาวิจัยในสัตว์ทดลอง และในมนุษย์ต่อไป (Prashant, et al., 2015)

2. ฤทธิ์ต้านอักเสบและต้านการอักเสบของข้อ

สารสกัดจากสลัดไดป่าด้วยน้ำ และแอลกอฮอล์ มีรายงานว่ามีการอักเสบ และต้านการอักเสบของข้อ โดยพบว่าสลัดไดป่ามีสารกลุ่ม triterpenoids ในลำต้น และมี diterpenoids ในน้ำยาง มีรายงานว่า triterpenoids หลายชนิดมีฤทธิ์ต้านการอักเสบ โดยฤทธิ์ต้านการอักเสบของ triterpenoid มีหลายกลไก รวมทั้งการยับยั้งการทำงานของ lipoxxygenase และ cyclooxygenase ซึ่งเป็นเอนไซม์ที่เกี่ยวข้องในขบวนการเกิดการอักเสบ (Prashant, et al., 2015)

3.ฤทธิ์ต่อเซลล์มะเร็ง

การทดสอบในหลอดทดลองพบว่า น้ำยางจากต้น เมื่อใช้ร่วมกับยาเคมีบำบัดสำหรับรักษาโรคมะเร็ง ทำให้การรักษามีประสิทธิภาพมากขึ้น เนื่องจากน้ำยางไม่มีความเป็นพิษต่อเซลล์ และเมื่อให้ในขนาดมาตรฐาน ร่วมกับยาเคมีบำบัด etoposide ในเซลล์ไฟโบรบลาสของตัวอ่อนของลูกไก่ พบว่าสามารถลดความเป็นพิษของยาเคมีบำบัดลงได้ จึงอาจนำมาพัฒนาเพื่อใช้ร่วมกับยาเคมีบำบัดเพื่อรักษาโรคมะเร็ง นอกจากนี้ยังมีรายงานว่าสามารถเหนี่ยวนำให้เกิดขบวนการ apoptosis (ขบวนการในการกำจัดเซลล์ผิดปกติ และเซลล์มะเร็งภายในร่างกาย) โดยสามารถกำจัดเซลล์มะเร็งปากมดลูก (human cervical adenocarcinoma HeLa cells) ในหลอดทดลองได้ โดยการกำจัดผ่านขบวนการ apoptosis (Prashant, et al., 2015)

4.ฤทธิ์ลดระดับน้ำตาลในเลือด

เมื่อให้สารสกัดเอทานอลจากต้นสลัดเต้แก่สัตว์ทดลอง หลังจากนั้น 1 ชั่วโมง พบว่าระดับน้ำตาลในเลือดลดลงเท่ากับ 30.11% (ยามาตรฐาน glibenclamide ลดระดับน้ำตาลในเลือดได้เท่ากับ 23.36%) สารสกัดเอทานอล และยามาตรฐาน glibenclamide แสดงฤทธิ์ลดระดับน้ำตาลในเลือดได้อย่างมีนัยสำคัญ ที่เวลา 8 ชั่วโมง หลังการได้รับสารทดสอบ โดยระดับน้ำตาลในเลือดลดลงเท่ากับ 69.22 และ 83.32% ตามลำดับ สารสกัด petroleum ether และสารสกัดน้ำ มีฤทธิ์ลดระดับน้ำตาลในเลือดได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ชั่วโมงที่ 4 หลังได้รับสารสกัด โดยระดับน้ำตาลในเลือดลดลงเท่ากับ 33.29% และ 28.29% ตามลำดับ แต่หลังจากชั่วโมงที่ 4 ระดับน้ำตาลในเลือดลดลง แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ (Prashant, et al., 2015)

สารเคมี

น้ำยาง	พบสารเทอร์ปีนอยด์ ได้แก่ eupha-7, 9(11), 24-trien-3beta-ol (antiquol C), 19(10-->9) abeo-8alpha, 9beta,10alpha-eupha-5,24-dien-3beta-ol (antiquolB), 24-methyltirucalla-8,24(24(1))-dien-3beta-ol (euphorbol), lemmaphylla-7,21-dien-3beta-ol, isohelianol, camelliol C (Prashant, et al., 2015)

กลุ่มยาแก้บิด ท้องเดิน โรคกระเพาะอาหาร

ANTIAMOEBIIC DYSENTERY, DIARRHEA,
PEPTIC ULCER

1. กระชาย
2. ช้าพลู
3. สมอพิเภก
4. โกงจุกุฬาลัมพา
5. ไพล
6. ข้องสามย่าน
7. พ้าทะลายโจร
8. กระตงลาย
9. มังคุด
10. กระท้อน
11. กัททิม
12. โมกหลวง
13. กล้วยน้ำว้า
14. เปล้าน้อย
15. ฟรั่ง
16. สายน้ำผึ้ง
17. เข็มแดง
18. ฝิ่นตัน
19. สีเสียดเหนือ
20. ไช้เนา
21. หูกวาง

1. กระชาย

ชื่อวิทยาศาสตร์

Boesenbergia rotunda (L.) Mansf.

ชื่อสามัญ

Fingerroot, Chinese ginger, Chinese keys, Galingale

วงศ์

Zingiberaceae (วงศ์ขิง)

ชื่ออื่นๆ

กะแอน, ขิงทราย, ละแอน, ว่านพระอาทิตย์, จี๊ปู, ซีฟู, เปาะซอเร็าะ, เปาะลี, ระแอน

ลักษณะทั่วไป

ไม้ล้มลุก มี 3 ชนิด คือ กระชายเหลือง กระชายขาว กระชายดำ (นิยมใช้อย่างเหลือง) ลำต้น : ไม้ล้มลุก มีเหง้าสั้น แตกหน่อได้ รากอวรูปทรงกระบอกหรือไขยาว 4-10 ซม. กว้าง 1-2 ซม. เนื้อในสีเหลือง มีกลิ่นหอมเฉพาะ ใบ : เดี่ยว เรียงสลับ รูปรี ยาว 12-50 ซม. กว้าง 5-12 ซม. กาบใบสีชมพูหรือแดง เรื่อ ดอก : ออกเป็นช่อที่ยอด กลีบดอกสีขาวหรือขาวอมชมพู

สรรพคุณ

หัว	รสเผ็ดร้อนขมหอม
เหง้าและราก	ขับลม แก้ท้องอืด แน่น จุกเสียด บำรุงกำลัง แก้อ่อนเพลีย ใช้เป็นยาขับพิษ แก้ท้องร่วง และบำรุงหัวใจ ขับระดูขาว แก้ปวดมวนในท้อง แก้บิดมูกเลือด
ใบและดอก	ใช้แก้โรคในช่องปากและลำคอ เช่น เจ็บคอ

วิจัย

1. น้ำมันหอมระเหยมีฤทธิ์ขับลม
2. ฟลาโวนอยด์ (Flavonoids) เช่น 5,7-dimethoxyflavone, panduratin A มีฤทธิ์ต้านการอักเสบและต้านอนุมูลอิสระ
3. งานวิจัยสมัยใหม่ พบฤทธิ์ต้านเชื้อแบคทีเรียและเชื้อรา มีฤทธิ์ ต้านการอักเสบและมะเร็งบางชนิด มีการศึกษาฤทธิ์ เสริมสมรรถภาพทางเพศและบำรุงร่างกาย

2. ช้าพลู

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Piper sarmentosum* Roxb.

ชื่อสามัญ Wildbetel leafbush

วงศ์ Piperaceae (วงศ์พริกไทย)

ชื่ออื่นๆ ผักอีเล็ด (อีสาน), นมวา (ใต้), ผักปุนา, ผักพลูนก, พลุลิง, ผักอีโร (เหนือ),

เย่แท้ย (กะเหรี่ยง), ผักแค

ลักษณะทั่วไป

ลำต้น : ไม้ล้มลุกหรือเถาเลื้อย สูง 30–80 ซม. ลำต้นสีเขียว มีข้อเป็นปม ใบ : เดี่ยว เรียงสลับ รูปหัวใจ กว้าง 5–10 ซม. ยาว 7–15 ซม. สีเขียวเข้ม มีกลิ่นหอมเฉพาะ รสเผ็ดซ่าเล็กน้อย ราก : ทรงกระบอก สีเทาดำ ยาว 3–7 ซม. เส้นผ่านศูนย์กลาง 1–3 ซม. มีกลิ่นเฉพาะ

สรรพคุณ

ทั้งต้น	รสเผ็ดร้อน ใช้ขับเสมหะ แก้ท้องอืดเฟ้อ ช่วยเจริญอาหาร
ใบ	ขับลม ทำให้เลือดลมซ่าน แก้เบาหวาน ใช้รักษาอาการไอและหวัด
ราก	รสร้อน บำรุงธาตุ ขับลมในลำไส้ แก้ปวดกระเพาะจากธาตุพร่อง
ผล	รสเผ็ดร้อน แก้เสมหะที่คอ ทำให้เสมหะแห้ง

วิจัย

1. สารประกอบหลัก

Phenylpropanoids (asaricin)

Amide alkaloids (pellitorine, sarmentamides, sarmentine)

Flavonoids, lignans, β -sitosterol, น้ำมันหอมระเหย

2. งานวิจัยสมัยใหม่

ฤทธิ์ต้านการอักเสบและต้านอนุมูลอิสระ

ฤทธิ์ต้านเชื้อแบคทีเรียและเชื้อรา

มีการศึกษาฤทธิ์ ลดระดับน้ำตาลในเลือด และ บำรุงระบบทางเดินอาหาร

3. สมอพิเภก

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Terminalia bellirica</i> (Gaertn.) Roxb.
ชื่อสามัญ	Beleric Myrobalan, Bahera, Ink Nut
วงศ์	Combretaceae
ชื่ออื่นๆ	ลัน, สมอแทน, แทน, แทนตัน, แทนขาว, สะคู้, ซิบะตุ้

ลักษณะทั่วไป

ต้น : ไม้ยืนต้นผลัดใบ ขนาดกลางถึงใหญ่ สูง 15–35 เมตร เรือนยอดกลมแผ่กว้าง เปลือก : สีเทาอมน้ำตาลหรือดำ มีร่องแตกยาว เปลือกในสีเหลือง ใบ : เดี่ยว เรียงเวียน รูปไข่กลับ กว้าง 9–15 ซม. ยาว 13–19 ซม. เนื้อใบหนา เส้นใบชัดเจน ผล : กลมหรือรี ขนาด 2.5–3 ซม. มีสัน 5 สัน ผิวมีขนสีน้ำตาลหนาแน่น เมล็ดเดี่ยวแข็ง รส : ผลอ่อนรสเปรี้ยว ผลแก่รสเปรี้ยวฝาดหวาน เมล็ดในรสฝาด

สรรพคุณ

ผลอ่อน	แก้ไข้เพื่อเสมหะและไข้เจือลม
ผลแก่	แก้ท้องร่วง แก้เสมหะ แก้ไข้
เมล็ด	รสฝาด ใช้บำรุงธาตุ

รวมในตำรับยา

เป็นหนึ่งใน “ตรีผลา” (สมอพิเภก สมอไทย มะขามป้อม) ใช้เป็นยาระบายอ่อนๆ และบำรุงร่างกาย

วิจัย

1. สารประกอบหลัก

แทนนิน (Tannins) : มีฤทธิ์ฝาดสมาน ต้านท้องเสีย

ฟลาโวนอยด์ (Flavonoids) : ต้านอนุมูลอิสระ ลดการอักเสบ

กรดกัลลิก (Gallic acid) และเอลลาจิก (Ellagic acid) : มีฤทธิ์ต้านมะเร็งและต้านจุลชีพ

2. งานวิจัยสมัยใหม่

พบฤทธิ์ ต้านอนุมูลอิสระและต้านการอักเสบ

มีการศึกษาฤทธิ์ ลดระดับน้ำตาลในเลือดและไขมันในเลือด

ใช้เป็นส่วนประกอบในตำรับ Ayurveda และยาแผนโบราณอินเดีย เช่น Triphala

4. โกรฐจุฬาลัมพา

ชื่อวิทยาศาสตร์

Artemisia annua L. (บางแหล่งระบุ *Artemisia vulgaris* L.)

ชื่อสามัญ

Mugwort, Sweet wormwood

วงศ์

Compositae (Asteraceae)

ชื่ออื่นๆ

โกรฐจุฬาลำพา, โกรฐจุฬาลัมพา, พิษนาต, แซ่โง้ง, ไม้เหี้ยะ, โกรฐจุฬา, ชิงเฮา,

ชิงฮาว

ลักษณะทั่วไป

ต้น : ไม้ล้มลุก สูง 30-80 ซม. ลำต้นทรงกระบอก แตกกิ่งด้านบน สีเขียวอมเหลืองหรือสีน้ำตาลอมเหลือง ใบ : เรียงสลับ รูปประกอบแบบขนนก 2-3 ชั้น ใบย่อยรูปรีหรือขอบขนาน มีขนสั้นนุ่ม กลิ่นเฉพาะ รสขมเล็กน้อย ดอก : ออกเป็นช่อเล็กตามง่ามใบและปลายยอด กลีบดอกเชื่อมกันเป็นรูปประฆัง ปลายแฉก 4-5 แฉก เมล็ด : รูปไข่ กลีบเลี้ยง สีขาวอมเหลือง

สรรพคุณ

ใบและยอด	ใช้เป็นยาถ่ายน้ำเหลืองเสีย แก้ท้องร่วง ถ่ายพยาธิ ขับปัสสาวะ ขับเหงื่อ ขับลมในลำไส้ แก้ข้ออักเสบ ระวังการเกร็งของกล้ามเนื้อ ทำให้ประจำเดือนมาปกติ บำรุงมดลูก ใช้ภายนอกพอกแก้ปวดศีรษะ บาดแผลเรื้อรัง เคล็ดบวม
ราก	รสฝาดน้อยเผ็ดร้อนซ่า ขับลมในลำไส้ แก้คลื่นเหียนอาเจียน แก้ดีพิการ ปวดหัวตัวร้อน นอน สะดุ้ง แก่ริดสีดวงทวาร

วิจัย

1. สารประกอบหลัก

Artemisinin : สารออกฤทธิ์หลัก ต้านเชื้อมาลาเรีย ได้รับการยอมรับในระดับโลก

Flavonoids และน้ำมันหอมระเหย: มีฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระ ต้านการอักเสบ

2. งานวิจัยไทยและต่างประเทศ

ศึกษาการคัดเลือกพันธุ์เพื่อเพิ่มผลผลิตสารอาร์ทิมิซินิน

พบฤทธิ์ต้านเชื้อแบคทีเรียและเชื้อรา

มีการใช้ในตำรับยาแผนจีนและอายุรเวท

5. ไพล

ชื่อวิทยาศาสตร์

Zingiber montanum (J.Koenig) Link ex A.Dietr.

ชื่อสามัญ

Cassumunar ginger, Phlai

วงศ์

Zingiberaceae (วงศ์ขิง)

ชื่ออื่นๆ

ปูเลย, ไพลเหลือง, ไพลลาว, ปูเลยขาว, ปูเลยดำ

ลักษณะทั่วไป

ต้น : ไม้ล้มลุก มีเหง้าใต้ดินแตกแขนง เนื้อในสีเหลืองเข้ม มีกลิ่นหอมเฉพาะ ใบ : เดี่ยว เรียงสลับ รูปหอกยาว 20–40 ซม. กว้าง 3–6 ซม. ดอก : ออกเป็นช่อเชิงลดที่โคนต้น กลีบดอกสีเหลืองอมเขียวหรือเหลืองอ่อน เหง้า : เนื้อสีเหลืองเข้ม มีกลิ่นหอม รสเผ็ดร้อนเล็กน้อย

สรรพคุณ

เหง้า	ใช้แก้ฟกช้ำ เคล็ดขัดยอก ปวดเมื่อย แก้ท้องอืดเพื่อ ขับลม แก้บิด ท้องร่วง ใช้เป็นส่วนผสมในน้ำมันไพลสำหรับนวดบรรเทาอาการปวด
ใบ	ใช้พอกแก้ปวดศีรษะและบวมอักเสบ
ดอก	ใช้แก้โรคในช่องปากและลำคอ

วิจัย

1. สารประกอบหลัก

น้ำมันหอมระเหย: มีสาร terpinen-4-ol, sabinene, γ -terpinene ที่มีฤทธิ์ต้านการอักเสบ
 สาร phenylbutenoids: เช่น (E)-4-(3',4'-dimethoxyphenyl)but-3-en-1-ol มีฤทธิ์ต้าน
 เชื้อแบคทีเรียและเชื้อรา

2. งานวิจัยสมัยใหม่

ยืนยันฤทธิ์ ต้านการอักเสบและบรรเทาอาการปวดกล้ามเนื้อ
 มีฤทธิ์ ต้านเชื้อจุลชีพ และต้านอนุมูลอิสระ
 ใช้เป็นส่วนผสมในผลิตภัณฑ์ยาแผนไทยและเครื่องสำอาง

6. ฮ่องสามย่าน

ชื่อวิทยาศาสตร์

Kalanchoe laciniata (L.) DC.

ชื่อสามัญ

ไม่มีชื่อพ้องชัดเจน มักเรียกตามชื่อท้องถิ่น

วงศ์

Crassulaceae (วงศ์กุหลาบหิน)

ชื่ออื่นๆ

เถาไฟ, ฮอมแซม (แม่ฮ่องสอน), คะชีคู่ชัวะ (กะเหรี่ยง-แม่ฮ่องสอน), สั้นเส้า

มือตะเข้, ทองสามย่าน, ใบเทาจีน

ลักษณะทั่วไป

ต้น : ไม้ล้มลุก สูง 20-100 ซม. ลำต้นตั้งตรง ผิวเกลี้ยงหรือมีขนเล็กน้อย ไม้ค่อยแตกกิ่งก้าน
 ใบ : เดี่ยว เรียงตรงข้าม มีหลายรูปร่าง ใบกลางลำต้นยาวเป็นแฉกแบบขนนก 1-2 ชั้น คล้ายใบประกอบ ใบ
 โคนต้นเป็นใบเดี่ยวรูปไข่ ขอบจักซี่ฟันหรือเป็นคลื่น สีเขียวอ่อน อาจมีสีม่วงแซม ดอก : ออกเป็นช่อเล็กตาม
 ยอด สีเหลืองอมเขียวหรือเหลืองสด กลิ่น : เมื่อสดมีกลิ่นคล้ายการบูรผสมผิวส้ม

สรรพคุณ

ต้นและใบ	พอกหรือรับประทานเพื่อ แก้ปวด เคล็ดขัดยอก ฟกช้ำ รักษาฝี แผลพุพอง และบาดแผลอักเสบ ลดอาการบวมอักเสบ ใช้เป็นยาถ่ายพยาธิและแก้ท้องเสีย ในบางพื้นที่

วิจัย

1. สารประกอบหลัก

น้ำมันหอมระเหย, ฟลาโวนอยด์, และสารกลุ่มไตรเทอร์พีนอยด์

2. งานวิจัยสมัยใหม่

พบฤทธิ์ ต้านการอักเสบและต้านเชื้อแบคทีเรีย

มีการศึกษาฤทธิ์ สมานแผลและลดการอักเสบของผิวหนัง

ใช้เป็นสมุนไพรพื้นบ้านในหลายประเทศ เช่น อินเดียและแอฟริกา สำหรับโรคผิวหนัง

และระบบทางเดินอาหาร

7. ฟ้าทะลายโจร

ชื่อวิทยาศาสตร์

Andrographis paniculata (Burm.f.) Nees

ชื่อสามัญ

Creat, Green chiretta, King of bitters

วงศ์

Acanthaceae

ชื่ออื่นๆ

ฟ้าทะลายโจร, หญ้าขม, น้ำลายโจร, ขมจิง, เมฆทะลาย

ลักษณะทั่วไป

ต้น : ไม้ล้มลุก สูง 30–100 ซม. ลำต้นสี่เหลี่ยม สีเขียวเข้ม แตกกิ่งก้านมาก ใบ : เดี่ยว รูปหอกหรือรูปไข่ กว้าง 1–2.5 ซม. ยาว 2–8 ซม. สีเขียวเข้ม รสขมจัด ดอก : ออกเป็นช่อกระจุกตามปลายกิ่ง สีขาวอมม่วง มีลายม่วงเข้มที่กลีบดอก ผล : รูปกระสวย ยาว 1–2 ซม. ภายในมีเมล็ดเล็ก ๆ

กลุ่มที่ 5 กลุ่มยาขับ แก้ท้องเดิน โรคกระเพาะอาหาร

สรรพคุณ

ทั้งต้น	แก้ไข้ทุกชนิด โดยเฉพาะไข้หวัด ไข้ตัวร้อน แก้เจ็บคอ อักเสบในช่องปากและลำคอ แก้ท้องเสีย บิด และอาการติดเชื้อทางเดินอาหาร ใช้เป็นยาขมเจริญอาหาร

วิจัย

1. สารประกอบหลัก

Andrographolide (ไดเทอร์พินแลคโตน) เป็นสารออกฤทธิ์หลัก โดยมีฤทธิ์ทางเภสัชวิทยาในการต้านการอักเสบ ต้านเชื้อแบคทีเรียและไวรัส เสริมภูมิคุ้มกัน

2. งานวิจัยสมัยใหม่

ใช้รักษาอาการติดเชื้อทางเดินหายใจ เช่น ไข้หวัด เจ็บคอ

มีการศึกษาฤทธิ์ต้านไวรัสโคโรนา (COVID-19) ในระดับห้องปฏิบัติการ

มีการใช้ในตำรับยาแผนจีนและอายุรเวทเพื่อรักษาไข้และอาการอักเสบ

8. กระทงลาย

ชื่อวิทยาศาสตร์

Celastrus paniculatus Willd.

ชื่อสามัญ

Black oil plant, Intellect tree, Climbing staff tree

วงศ์

Celastraceae

ชื่ออื่นๆ

นางแตก, มะแตก, มะแตกเครือ, กระทงลาย, โขด, หมากแตก

ลักษณะทั่วไป

ต้น : ไม้เถาเนื้อแข็ง สูง 3-10 เมตร หรือเลื้อยพันต้นไม้อื่นได้ไกลถึง 10 เมตร เปลือก : สีน้ำตาลปนเทา ผิวขรุขระเล็กน้อย ใบ : เดี่ยว รูปไข่หรือรี ขอบใบหยักเล็กน้อย ดอก : ออกเป็นช่อที่ปลายกิ่งหรือซอกใบ ดอกแยกเพศ สีเขียวอมเหลือง ผล : กลม แห้งแตก มีเมล็ด 3-6 เมล็ด สีแดงสดหรือส้มแดง เมล็ด : มีน้ำมัน ใช้ทำยาและเชื้อเพลิงตะเกียง

สรรพคุณ

เมล็ดและน้ำมัน	บำรุงสมองและความจำ ใช้แก้ไข้ แก้บิด และโรคมะลาเรีย ใช้เป็นยากระตุ้นประสาท และบำรุงกำลัง น้ำมันจากเมล็ดใช้ นวดแก้ปวดเมื่อยและคลายกล้ามเนื้อ

วิจัย

1. สารประกอบหลัก

น้ำมันเมล็ด : มีกรดไขมันไม่อิ่มตัว เช่น oleic acid, linoleic acid

สารออกฤทธิ์ : Celastrol, paniculatin, sesquiterpene alkaloids

2. งานวิจัยสมัยใหม่

พบฤทธิ์ เสริมความจำและการเรียนรู้ (nootropic effect)

มีฤทธิ์ ต้านอนุมูลอิสระและต้านการอักเสบ

ใช้ในอายุรเวทอินเดียเพื่อรักษาโรคทางระบบประสาท

9. มังคุด

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Garcinia mangostana</i> L.
ชื่อสามัญ	Mangosteen
วงศ์	Clusiaceae (หรือ Guttiferae)
ชื่ออื่นๆ	มังคุด, แมงคุด, มังคุดหวาน

ลักษณะทั่วไป

ต้น : ไม้ยืนต้นขนาดกลางถึงใหญ่ สูง 7-25 เมตร เรือนยอดแน่นทึบ ใบ : เดี่ยว รูปรีหรือรูปไข่กลับ สีเขียวเข้มเป็นมัน ดอก : สีแดงอมเหลือง ออกเป็นช่อที่ปลายกิ่ง ผล : กลม เปลือกหนา สีม่วงเข้ม เนื้อผลสีขาว รสหวานอมเปรี้ยว เมล็ดอยู่ในเนื้อ

สรรพคุณ

เปลือกผล	ใช้แก้ท้องเสีย ท้องร่วงเรื้อรัง แก้บิด สมานแผลในปากและลำคอ
เนื้อผล	รับประทานเป็นผลไม้ บำรุงร่างกาย
รากและเปลือกต้น	ใช้แก้ประจำเดือนมาไม่ปกติ

วิจัย

1. สารประกอบหลัก

Xanthones : เช่น α -mangostin, γ -mangostin มีฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระ
ต้านการอักเสบ และต้านมะเร็ง

Tannins : มีฤทธิ์ฝาดสมาน แก้ท้องเสีย

2. งานวิจัยสมัยใหม่

ยืนยันฤทธิ์ ต้านอนุมูลอิสระและต้านการอักเสบ

ศึกษาฤทธิ์ ต้านเชื้อแบคทีเรียและไวรัส

มีการทดลองใช้สารสกัดมังคุดในผลิตภัณฑ์เสริมอาหารและเครื่องสำอาง

10. กระท้อน

ชื่อวิทยาศาสตร์

Sandoricum koetjape (Burm.f.) Merr.

ชื่อสามัญ

Santol, Cotton fruit

วงศ์

Meliaceae

ชื่ออื่นๆ

กระท้อน, ล่อน, ล่อนหวาน, ล่อนเปรี้ยว, สะท้อน

ลักษณะทั่วไป

ต้น : ไม้ยืนต้นขนาดกลางถึงใหญ่ สูง 15–30 เมตร เรือนยอดกลมแผ่กว้าง ใบ : ประกอบแบบขนนก มีใบย่อย 3–7 ใบ รูปรีหรือรูปไข่กลับ สีเขียวเข้ม ดอก : ออกเป็นช่อเล็กตามปลายกิ่ง สีเหลืองอมเขียว
ผล : กลม ขนาด 5–10 ซม. เปลือกหนา สีเหลืองหรือชมพู เนื้อผลสีขาวอมชมพู มีเมล็ดแข็ง 3–5 เมล็ด

สรรพคุณ

เปลือกต้น	ใช้แก้ท้องเสีย แก้บิด และแก้ไข้
ราก	ใช้แก้ท้องร่วงและบำรุงธาตุ
ใบ	ใช้พอกแก้ผื่นคันและอาการอักเสบของผิวหนัง
ผล	รับประทานเป็นผลไม้ บำรุงร่างกาย

วิจัย

1. สารประกอบหลัก

ฟลาโวนอยด์, แทนนิน, ซาโปนิน, และสารโพลีฟีนอล

2. งานวิจัยสมัยใหม่

พบฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระและต้านการอักเสบ

มีการศึกษาฤทธิ์ต้านเชื้อแบคทีเรียและเชื้อรา

มีรายงานการใช้สารสกัดจากเปลือกและใบในการพัฒนา ผลิตภัณฑ์สมุนไพรและอาหารเสริม

11. ทับทิม

ชื่อวิทยาศาสตร์

Punica granatum L.

ชื่อสามัญ

Pomegranate

วงศ์

Lythraceae

ชื่ออื่นๆ

ทับทิม, พิล่า, มะกฏ, มะกฏราชนี

ลักษณะทั่วไป

ต้น : ไม้พุ่มหรือไม้ยืนต้นขนาดเล็ก สูง 2-5 เมตร กิ่งก้านมีหนาม ใบ : เดี่ยว รูปรีหรือรูปหอก สีเขียวเข้มเป็นมัน ดอก : สีแดงสดหรือชมพู ออกเดี่ยวหรือเป็นช่อที่ปลายกิ่ง ผล : กลม เปลือกแข็ง สีแดงหรือเหลืองอมชมพู ภายในมีเมล็ดจำนวนมาก เนื้อใสมชมพู รสหวานอมเปรี้ยว

สรรพคุณ

เปลือกผล	รสฝาด ใช้แก้ท้องเสีย บิด และสมานแผลในปาก
ดอก	ใช้แก้ท้องร่วงและบำรุงหัวใจ
ราก	ใช้ถ่ายพยาธิ
ผลสด	รับประทานบำรุงร่างกาย เพิ่มความสดชื่น

วิจัย

1. สารประกอบหลัก

Polyphenols, Flavonoids, Tannins, Anthocyanins, Ellagic acid, Punicalagin

2. งานวิจัยสมัยใหม่

ฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระและต้านการอักเสบ ช่วยลดความดันโลหิตและเสริมสุขภาพหัวใจ

มีการศึกษาฤทธิ์ต้านมะเร็งและต้านเชื้อจุลินทรีย์

ใช้ในผลิตภัณฑ์เสริมอาหารและเครื่องสำอาง

12. โหมกหลวง

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Wrightia arborea</i> (Dennst.) Mabb.
ชื่อสามัญ	Wrightia tree
วงศ์	Apocynaceae
ชื่ออื่นๆ	โหมกใหญ่, โหมกมัน, โหมกขาว, โหมกซาง, โหมกแซง

ลักษณะทั่วไป

ต้น : ไม้ยืนต้นขนาดกลาง สูง 10–20 เมตร เปลือกสีเทาอ่อน แตกเป็นร่อง ใบ : เดี่ยว รูปรีหรือรูปไข่ กว้าง 3–6 ซม. ยาว 6–12 ซม. สีเขียวเข้ม ดอก : สีขาว ออกเป็นช่อที่ปลายกิ่งหรือซอกใบ มีกลิ่นหอมอ่อน ๆ ผล : ฝักยาว 20–40 ซม. เมื่อแก่แตกออกเป็นสองซีก มีเมล็ดเล็กจำนวนมาก

สรรพคุณ

เปลือกต้น	ใช้แก้ไข้ แก้ท้องเสีย และบำรุงธาตุ
ราก	ใช้แก้ไข้และอาการอักเสบ
ใบ	ใช้พอกแก้ปวดบวม เคล็ดขัดยอก
ดอก	ใช้เป็นยาระบายอ่อน ๆ

วิจัย

1. สารประกอบหลัก

Alkaloids, Flavonoids, Glycosides

2. งานวิจัยสมัยใหม่

พบฤทธิ์ ต้านการอักเสบและต้านเชื้อแบคทีเรีย

มีการศึกษาฤทธิ์ ต้านอนุมูลอิสระ

ใช้เป็นสมุนไพรพื้นบ้านในหลายประเทศเอเชีย เช่น อินเดียและพม่า

13. กล้วยน้ำว้า

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Musa ABB group</i>
ชื่อสามัญ	Banana (Namwa banana)
วงศ์	Musaceae
ชื่ออื่นๆ	กล้วยน้ำว้า, กล้วยอ่อน, กล้วยใต้, กล้วยตานี (บางพื้นที่ใช้เรียกสับสน)

ลักษณะทั่วไป

ต้น : พืชล้มลุก มีลำต้นเทียมจากกาบใบซ้อนกัน สูง 2-4 เมตร ใบ : เดี่ยว ขนาดใหญ่ รูปรี ยาว 2-3 เมตร กว้าง 40-60 ซม. ดอก : ออกเป็นช่อห้อยลง เรียกว่า “ปลี” มีใบประดับสีแดงอมม่วง ผล : ออกเป็นเครือ ผลเรียงเป็นหวี เนื้อผลสีขาวครีม รสหวานเมื่อสุก

สรรพคุณ

ผลดิบ	รสฝาด ใช้แก้ท้องเสีย บิด และสมานแผลในกระเพาะอาหาร
ผลสุก	รสหวาน ใช้เป็นยาระบายอ่อน ๆ บำรุงร่างกาย
รากและเหง้า	ใช้แก้ไข้ ขับปัสสาวะ
ใบ	ใช้ห่ออาหารและพอกแผล ลดการอักเสบ
ปลี	ใช้แก้เบาหวาน บำรุงน้ำนม และแก้ตกขาว

วิจัย

1. สารประกอบหลัก

แทนนิน, ฟลาโวนอยด์, เพกติน, โปแทสเซียม, วิตามินบีและซี

2. งานวิจัยสมัยใหม่

ผลดิบมีฤทธิ์ สมานแผลในกระเพาะอาหาร และลดการหลังกรด

ผลสุกมีฤทธิ์ ช่วยระบบขับถ่ายและบำรุงหัวใจ

ปลีมีฤทธิ์ ลดระดับน้ำตาลในเลือดและบำรุงน้ำนม

สารต้านอนุมูลอิสระในผลและเปลือกช่วย ลดความเสี่ยงโรคเรื้อรัง

14. เปล้าน้อย

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Croton sublyratus</i> Kurz
ชื่อสามัญ	Croton
วงศ์	Euphorbiaceae
ชื่ออื่นๆ	เปลาลึก, เปล้าน้อย, เปล่าใหญ่ (บางพื้นที่ใช้เรียกสับสน)

ลักษณะทั่วไป

ต้น : ไม้ยืนต้นขนาดกลาง สูง 10-20 เมตร เปลือกสีเทาอ่อน แตกเป็นร่อง ใบ : เดี่ยว รูปรีหรือรูปไข่กลับ ขอบใบหยักเล็กน้อย สีเขียวเข้ม ดอก : ออกเป็นช่อเล็กตามซอกใบ สีเหลืองอมเขียว ผล : กลมเล็กมีเมล็ดแข็ง

สรรพคุณ

เปลือกต้น	ใช้แก้ไข้ แก้ท้องเสีย และบำรุงธาตุ
ราก	ใช้แก้ไข้และอาการอักเสบ
ใบ	ใช้พอกแก้ปวดบวม เคล็ดขัดยอก
รวมในตำรับยา	ใช้เป็นส่วนประกอบในตำรับยาแก้ไข้และยาถ่ายพยาธิ

วิจัย

1. สารประกอบหลัก

Alkaloids, Flavonoids, Tannins

2. งานวิจัยสมัยใหม่

พบฤทธิ์ ต้านการอักเสบและต้านเชื้อแบคทีเรีย

มีการศึกษาฤทธิ์ ต้านอนุมูลอิสระ

ใช้เป็นสมุนไพรพื้นบ้านในหลายประเทศเอเชีย เช่น กัมพูชาและลาว

15. ฝรั่ง

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Psidium guajava</i> L
ชื่อสามัญ	Guava
วงศ์	Myrtaceae
ชื่ออื่นๆ	ฝรั่ง, มะก้วย, มะก้วยหอม, มะก้วยกา, มะก้วยคา

ลักษณะทั่วไป

ต้น : ไม้ยืนต้นขนาดเล็กถึงกลาง สูง 3–10 เมตร เปลือกต้นสีเทาอมน้ำตาล ลอกเป็นแผ่นบาง ใบ : เดี่ยว รูปรีหรือรูปไข่ กว้าง 3–6 ซม. ยาว 6–12 ซม. ผิวใบสาก มีกลิ่นเฉพาะ ดอก : สีขาว ออกเดี่ยวหรือเป็นช่อเล็กตามซอกใบ ผล : กลมรี ขนาด 5–10 ซม. เนื้อสีขาวหรือชมพู รสหวานอมเปรี้ยว มีกลิ่นหอม เมล็ดแข็งจำนวนมาก

สรรพคุณ

เปลือกต้น	ใช้แก้ท้องเสียและบิด
ใบ	ใช้ต้มดื่มแก้ท้องเสีย บิด และอาการท้องร่วงเรื้อรัง
ราก	ใช้แก้ไข้และอาการอักเสบ
ผลดิบ	รสฝาด ใช้แก้ท้องเสียและสมานแผลในกระเพาะอาหาร
ผลสุก	รสหวานอมเปรี้ยว บำรุงร่างกาย เสริมวิตามินซี

วิจัย

1. สารประกอบหลัก

วิตามินซีสูง, แทนนิน, ฟลาโวนอยด์, เพกติน, กรดเอลลาจิก (Ellagic acid)

2. งานวิจัยสมัยใหม่

ใบและผลมีฤทธิ์ ต้านเชื้อแบคทีเรียและไวรัส

มีฤทธิ์ ลดน้ำตาลในเลือดและไขมันในเลือด

สารสกัดจากใบมีฤทธิ์ เสริมภูมิคุ้มกันและต้านการอักเสบ

ผลสุกมีวิตามินซีสูง ช่วย ต้านอนุมูลอิสระ

16. สายน้ำผึ้ง

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Lonicera japonica</i> Thunb.
ชื่อสามัญ	Japanese honeysuckle
วงศ์	Caprifoliaceae
ชื่ออื่นๆ	สายน้ำผึ้ง, พวงทอง, พวงเพชร

ลักษณะทั่วไป

ต้น : ไม้เถาเลื้อยกิ่งไม้พุ่ม สูง 1–5 เมตร เลื้อยพันไม้หรือโครงสร้าง ใบ : เดี่ยว รูปรีหรือรูปไข่ กว้าง 2–4 ซม. ยาว 3–8 ซม. สีเขียวเข้ม ดอก : ออกเป็นช่อที่ซอกใบ ดอกสีขาวครีมแล้วเปลี่ยนเป็นเหลือง มีกลิ่นหอมแรงโดยเฉพาะตอนเย็น ผล : กลมเล็ก สีดำเมื่อสุก มีเมล็ดเล็กๆ

สรรพคุณ

ดอก	ใช้แก้ไข้ แก้ร้อนใน กระจายน้ำ
ใบและเถา	ใช้แก้ไอเสบ แก้ปวดบวม เคล็ดขัดยอก
ผล	ใช้เป็นยาขับพิษและแก้ท้องเสีย
ตำรับยาแผนจีน	ใช้ดอกสายน้ำผึ้งเป็นส่วนประกอบในตำรับ “ยีนฮัว” สำหรับแก้ไข้และอาการติดเชื้อ

วิจัย

1. สารประกอบหลัก

Flavonoids (luteolin, lonicerin), Saponins, Chlorogenic acid

2. งานวิจัยสมัยใหม่

ฤทธิ์ ด้านการอักเสบและลดไข้

ฤทธิ์ ด้านเชื้อแบคทีเรียและไวรัส

มีการศึกษาฤทธิ์ ด้านอนุมูลอิสระและเสริมภูมิคุ้มกัน

ใช้ในผลิตภัณฑ์สมุนไพรและชาสมุนไพรเพื่อสุขภาพ

17. เข็มแดง

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Ixora coccinea</i> L.
ชื่อสามัญ	Jungle geranium, Flame of the woods, Jungle flame
วงศ์	Rubiaceae
ชื่ออื่นๆ	เข็มแดง, เข็มดอกแดง, เข็มแสด

ลักษณะทั่วไป

ต้น : ไม้พุ่ม สูง 1-3 เมตร แตกกิ่งก้านหนาแน่น ใบ : เดี่ยว รูปรีหรือรูปไข่ กว้าง 2-5 ซม. ยาว 5-10 ซม. สีเขียวเข้มเป็นมัน ดอก : ออกเป็นช่อกระจุกแน่นที่ปลายกิ่ง ดอกเล็กสีแดงสดหรือแสด มีกลีบ 4 กลีบ รูปหลอดยาว ผล : กลมเล็ก สีดำเมื่อสุก

สรรพคุณ

ดอก	ใช้แก้บิด แก้ท้องเสีย และแก้เลือดออกผิดปกติ
ใบ	ใช้พอกแผล ลดอาการอักเสบ
ราก	ใช้แก้ไข้ แก้ท้องร่วง และบำรุงธาตุ

วิจัย

1. สารประกอบหลัก

Flavonoids, Alkaloids, Tannins, Glycosides

2. งานวิจัยสมัยใหม่

พบฤทธิ์ ต้านการอักเสบและต้านอนุมูลอิสระ

มีการศึกษาฤทธิ์ ต้านเชื้อแบคทีเรียและเชื้อรา

ใช้เป็นสมุนไพรพื้นบ้านในหลายประเทศ เช่น อินเดียและศรีลังกา

18. ฝิ่นต้น

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Erythrina fusca</i> Lour.
ชื่อสามัญ	Coral tree, Swamp immortal
วงศ์	Fabaceae (Leguminosae)
ชื่ออื่นๆ	ฝิ่นต้น, ฝิ่นแดง, ฝิ่นขาว, ฝิ่นเถา (บางพื้นที่ใช้เรียกสับสนกับพืชอื่น)

ลักษณะทั่วไป

ต้น : ไม้ยืนต้นขนาดกลาง สูง 10–15 เมตร เปลือกสีเทาอมน้ำตาล ใบ : ประกอบแบบขนนก 3 ใบย่อย รูปไข่หรือรี สีเขียวเข้ม ดอก : สีแดงสด ออกเป็นช่อที่ปลายกิ่ง ลักษณะคล้ายดอกถั่ว ผล : เป็นฝักยาว ภายในมีเมล็ดแข็งสีแดงหรือสีน้ำตาล

สรรพคุณ

ทั้งต้น	รสเผ็ดร้อน ใช้ขับเสมหะ แก้ท้องอืดเพื่อ ช่วยเจริญอาหาร
ใบ	ขี้ผึ้ง ทำให้เลือดลมขุ่น แก้เบาหวาน ใช้รักษาอาการไอและหวัด
ราก	รสร้อน บำรุงธาตุ ขับลมในลำไส้ แก้ปวดกระเพาะจากธาตุพ่อง
ผล	รสเผ็ดร้อน แก้เสมหะที่คอ ทำให้เสมหะแห้ง

วิจัย

1. สารประกอบหลัก

Alkaloids (erythrina alkaloids), Flavonoids, Tannins

2. งานวิจัยสมัยใหม่

พบฤทธิ์ ต้านการอักเสบและต้านเชื้อแบคทีเรีย

มีการศึกษาฤทธิ์ ออกฤทธิ์ต่อระบบประสาท เช่น กดประสาทและช่วยให้นอนหลับ

ใช้ในงานวิจัยด้าน เภสัชพฤกษศาสตร์ เพื่อพัฒนาเป็นยาสมุนไพร

19. สีสี่ดเหนื่อ

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Terminalia mucronata</i>
ชื่อสามัญ	Ebony Terminalia
วงศ์	Combretaceae
ชื่ออื่นๆ	สีสี่ดเหนื่อ, สีสี่ด, สีสี่ดเทศ

ลักษณะทั่วไป

ต้น : ไม้ยืนต้นขนาดกลางถึงใหญ่ สูง 15–25 เมตร เปลือกหนาสีเทาเข้ม แตกเป็นร่อง ใบ : เดี่ยว เรียงเวียน รูปรีหรือรูปไข่กลับ กว้าง 5–10 ซม. ยาว 10–15 ซม. ดอก : ออกเป็นช่อเล็กตามซอกใบ สีขาวอมเขียว
ผล : กลมรี มีปีกบาง 2–5 ปีก

สรรพคุณ

เปลือกต้น	รสฝาด ใช้แก้ท้องเสีย บิด ใช้เป็นยาสมานแผลในปากและลำคอ ใช้ในตำรับยาแก้ท้องร่วงและยาห้ามเลือด
เนื้อไม้	ใช้ทำสีย้อมผ้าและหมึก

วิจัย

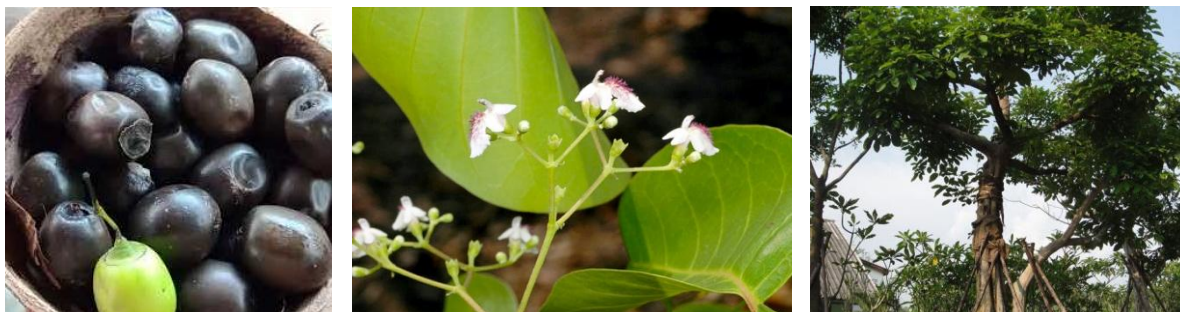
1. สารประกอบหลัก

แทนนิน (Tannins) : มีฤทธิ์ฝาดสมาน แก้ท้องเสีย
ฟลาโวนอยด์ (Flavonoids) : ต้านอนุมูลอิสระ

2. งานวิจัยสมัยใหม่

ยืนยันฤทธิ์ ต้านเชื้อแบคทีเรียและเชื้อรา
มีการศึกษาฤทธิ์ ต้านอนุมูลอิสระและลดการอักเสบ
ใช้เป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมสมุนไพรและอาหารเสริม

20. ไข่เน่า

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Goniothalamus laoticus</i> Finet & Gagnep.
ชื่อสามัญ	Lao goniothalamus, Egg fruit tree
วงศ์	Annonaceae (วงศ์กระดังงา)
ชื่ออื่นๆ	ไข่เน่า, มะไข่เน่า, มะคัง, มะคังแดง

ลักษณะทั่วไป

ต้น : ไม้ยืนต้นขนาดกลาง สูง 10–20 เมตร เปลือกสีเทาเข้ม ใบ : เดี่ยว รูปรีหรือรูปหอก กว้าง 5–10 ซม. ยาว 15–25 ซม. สีเขียวเข้ม ดอก : สีเหลืองอมเขียวหรือเหลืองสด มีกลีบหนา ออกเดี่ยวตามซอกใบ
ผล : กลมรี ขนาด 3–5 ซม. เมื่อสุกเปลือกสีดำ เนื้อในมีกลิ่นเหม็นคล้าย “ไข่เน่า” จึงเป็นที่มาของชื่อ

สรรพคุณ

เปลือกต้น	ใช้แก้ไข้ บำรุงธาตุ และแก้ท้องเสีย
ใบ	ใช้พอกแก้ปวดบวม เคล็ดขัดยอก
ราก	ใช้แก้ไข้และอาการอักเสบ
ผล	ใช้เป็นยาพื้นบ้านในบางพื้นที่ แต่ไม่ค่อยนิยมเพราะมีกลิ่นแรง

วิจัย

1. สารประกอบหลัก

Goniothalamine (styryllactone), Flavonoids, Alkaloids

2. งานวิจัยสมัยใหม่

พบฤทธิ์ ต้านมะเร็ง โดยกระตุ้นการตายของเซลล์มะเร็ง (apoptosis)

มีฤทธิ์ ต้านเชื้อแบคทีเรียและเชื้อรา

มีการศึกษาฤทธิ์ ต้านอนุมูลอิสระและลดการอักเสบ

ใช้เป็นสมุนไพรพื้นบ้านในไทย ลาว และกัมพูชา

21. หูกวาง

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Terminalia catappa</i> L.
ชื่อสามัญ	Indian almond, Tropical almond, Sea almond
วงศ์	Combretaceae
ชื่ออื่นๆ	หูกวาง, โปะทะเล, โปะใหญ่

ลักษณะทั่วไป

ต้น : ไม้ยืนต้นขนาดกลางถึงใหญ่ สูง 10–25 เมตร เรือนยอดแผ่กว้างเป็นชั้น ๆ ใบ : เดี่ยว ขนาดใหญ่ รูปไข่กลับหรือเกือบกลม กว้าง 10–20 ซม. ยาว 15–25 ซม. เมื่อแก่เปลี่ยนเป็นสีแดงหรือเหลืองก่อนร่วง
 ดอก : ออกเป็นช่อเล็กตามซอกใบ สีขาวอมเขียว ผล : กลมรี มีเปลือกแข็ง ภายในมีเมล็ดที่รับประทานได้ รสคล้ายอัลมอนด์

สรรพคุณ

เปลือกต้น	ใช้แก้ท้องร่วง สมานแผล และห้ามเลือด
ใบ	ใช้ต้มดื่มแก้ท้องเสีย บิด และลดอาการอักเสบ
ราก	ใช้แก้ไข้และบำรุงธาตุ
เมล็ด	รับประทานเป็นอาหาร บำรุงกำลัง

วิจัย

1. สารประกอบหลัก

Flavonoids, Tannins, Saponins, Phytosterols

2. งานวิจัยสมัยใหม่

ใบและเปลือกมีฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระและต้านการอักเสบ
 มีการศึกษาฤทธิ์ต้านเชื้อแบคทีเรียและไวรัส
 เมล็ดมีกรดไขมันไม่อิ่มตัวและสารอาหารที่ดีต่อหัวใจ
 ใช้ในงานวิจัยพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรและอาหารเสริม

6

กลุ่มยาถอนพิษ

ANTIHISTAMINIC AGENTS

1. กระจ่างะ
2. ผักบุงทะเล
3. ซองระอา
4. พญาปล้องทอง
5. ตะขาบปิน
6. รางจืด
7. นมสวรรค์
8. ลิ่นจูเห่า
9. บัวบก
10. ลิ่นมังกร
11. ประยงค์
12. ว่านมหากาฬ
13. ผักชีล้อม
14. ว่านหางจระเข้

1. กระเจาะ (พญาया)

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Hesperethusa crenulata</i> (Roxb.) Roem.
ชื่อสามัญ	<i>Naringi crenulata</i> (Roxb.) Nicolson., <i>Limonia crenulata</i> Roxb.
วงศ์	Rutaceae (วงศ์ส้ม)
ชื่ออื่นๆ	พญาया (ราชบุรี), ขะเจาะ (เหนือ), ตุ่มตั้ง (อีสาน), ตะนาว (มอญ), ฟินิยา (เขมร), กระเจาะจัน, ฮางแกง, ทานาคา

ลักษณะทั่วไป

ต้น : ไม้พุ่มกึ่งไม้ต้นหรือไม้ยืนต้น สูง 8-15 เมตร ไม้ผลัดใบ เปลือก : สีน้ำตาล ขรุขระ เนื้อไม้สีขาว กิ่งและลำต้น : มีหนามแข็ง ยาวได้ถึง 2.5 ซม. ออกเดี่ยวหรือเป็นคู่ ใบ : ประกอบแบบขนนกชั้นเดียว ใบย่อย 4-13 ใบ รูปวงรีแกมไข่กลับ กว้าง 1.5-3 ซม. ยาว 2-7 ซม. มีก้านใบแผ่เป็นปีก มีต่อมน้ำมันกระจายทั่วใบ ดอก : ออกเป็นช่อเล็ก สีขาวอมเขียว ผล : กลมรี มีเปลือกแข็ง

สรรพคุณ

เปลือกและราก	ใช้แก้ไข้ แก้ท้องเสีย และบำรุงธาตุ
ใบ	ใช้พอกแก้ปวดบวม เคล็ดขัดยอก
ใช้ในตำรับยาโบราณ	ยาถ่ายพยาธิและยาสมานแผล

วิจัย

1. สารประกอบหลัก

Flavonoids, Alkaloids, Tannins, น้ำมันหอมระเหย

2. งานวิจัยสมัยใหม่

พบฤทธิ์ ต้านการอักเสบและเชื้อแบคทีเรีย

มีการศึกษาฤทธิ์ ต้านอนุมูลอิสระ

ใช้เป็นสมุนไพรพื้นบ้านในไทย พม่า และกัมพูชา

2. ผักบุ้งทะเล

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Ipomoea pes-caprae</i> (L.) R. Br.
ชื่อสามัญ	Beach morning glory, Goat's foot creeper
วงศ์	Convolvulaceae
ชื่ออื่นๆ	ผักบุ้งทะเล, ผักบุ้งแดง, ผักบุ้งมัน, ผักบุ้งร่อ

ลักษณะทั่วไป

ต้น : ไม้เลื้อยคลุมดินตามชายหาด ลำต้นทอดยาวได้หลายเมตร ใบ : เดี่ยว รูปเกือบกลม (คล้ายรอยกีบแพะ) กว้าง 3-5 ซม. ยาว 5-7 ซม. สีเขียวเข้ม ดอก : สีม่วงอมชมพู รูปกรวย ออกเดี่ยวหรือเป็นช่อเล็กตามซอกใบ ผล : กลมเล็ก มีเมล็ดแข็ง

สรรพคุณ

เถา	ใช้แก้ท้องร่วง สมานแผล และใช้แก้พิษไข้ เคล็ดขัดยอก และอาการปวดบวมห้ามเลือด
ใบ	ใช้ตำพอกแก้พิษแมงกะพรุนไฟ ลดอาการปวดแสบปวดร้อน
ราก	ใช้แก้ไข้และบำรุงธาตุ
ตำรับพื้นบ้าน	ใช้ทั้งต้นต้มน้ำดื่มแก้ปวดเมื่อยและอักเสบ

วิจัย

1. สารประกอบหลัก

Flavonoids, Alkaloids, Glycosides, Resin

2. งานวิจัยสมัยใหม่

ยีนยีนฤทธิ์ แก้วพิษแมงกะพรุนไฟ โดยลดการอักเสบและอาการปวด

มีฤทธิ์ ต้านการอักเสบและต้านอนุมูลอิสระ

มีการศึกษาฤทธิ์ ต้านเชื้อแบคทีเรียและไวรัส

ใช้ในงานวิจัยพัฒนา ยาทาภายนอกและยาสมุนไพรชายฝั่ง

3. ชองระอา

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Barleria lupulina* Lindl.

ชื่อสามัญ Philippine violet

วงศ์ Acanthaceae

ชื่ออื่นๆ ชองระอา, ทองระอา, ช้องระอา, ลิ่นงูเห่า, เสลดพังพอนตัวผู้, คั่นซัง, อังกาบเมือง, ก้านซัง

ลักษณะทั่วไป

ต้น : ไม้พุ่ม สูง 1-2 เมตร แตกกิ่งก้านมาก กิ่งและลำต้น : มีหนามแหลมคมตามข้อ กิ่งสีน้ำตาลแดง
ใบ : เดี่ยว ออกตรงข้ามกัน รูปรียาว กว้าง ~2.5 ซม. ยาว 5-7 ซม. สีเขียวเข้มเป็นมัน โคนก้านมีหนามหนึ่งคู่
ดอก : ออกเป็นช่อที่ปลายยอด ยาว 3-9 ซม. กลีบดอกสีเหลืองสด โคนกลีบเป็นหลอด ผล : แห้งแตก มีเมล็ดเล็ก ๆ

สรรพคุณ

ทั้งต้น	ใช้ในตำรับยาแก้พิษไข้ เคล็ดขัดยอก และอักเสบ
ใบ	ใช้ตำพอกแก้พิษแมลงสัตว์กัดต่อย ลดอาการบวมแดง
ราก	ใช้แก้ไข้และบำรุงธาตุ

วิจัย

1. สารประกอบหลัก

Flavonoids, Alkaloids, Glycosides, Tannins

2. งานวิจัยสมัยใหม่

ยีนยีนฤทธิ์ ต้านการอักเสบและลดอาการแพ้พิษแมลง

มีฤทธิ์ ต้านเชื้อแบคทีเรียและเชื้อรา

ใช้เป็นสมุนไพรพื้นบ้านในไทยและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

4. พญาปล้องทอง

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Clinacanthus nutans* (Burm.f.) Lindau

ชื่อสามัญ Clinacanthus, Snake grass

วงศ์ Acanthaceae

ชื่ออื่นๆ พญาปล้องทอง, พญาขอ, เสลดพังพอนตัวเมีย, ผักมันไก่, ผักลิ้นเหยียด, ลิ้นมังกร, พญาปล้องดำ

ลักษณะทั่วไป

ต้น : ไม้พุ่มรอเลื้อย สูง 1–3 เมตร ลำต้นเป็นข้อปล้องชัดเจน ใบ : เดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปใบหอกยาว แฉก ขอบเรียบ สีเขียวเข้ม ดอก : ออกเป็นช่อกระจุกที่ปลายกิ่ง กลีบดอกสีแดงอมส้ม โคนกลีบสีเขียวติดกัน เป็นหลอดยาว 3–4 ซม. ผล : ผลแห้งรูปรี แตกออกได้ มีเมล็ดแบน

สรรพคุณ

ทั้งต้น	ใช้ตำหรือขยี้ทาแก้พิษแมลงสัตว์กัดต่อย ผื่นคัน และแผลไฟไหม้น้ำร้อนลวก
ใบสด	ใช้ตำหรือขยี้ทาแก้พิษแมลงสัตว์กัดต่อย ผื่นคัน และแผลไฟไหม้น้ำร้อนลวก
ราก	ใช้ในตำรับยาแก้ไอเสบ

วิจัย

1. สารประกอบหลัก

Flavonoids, Glycosides, Chlorophyll derivatives

2. งานวิจัยสมัยใหม่

สารสกัดใบสดมีฤทธิ์ ลดการอักเสบ และ ต้านไวรัสเริม (Herpes simplex virus) มีการพัฒนาเป็น ทิงเจอร์และเจลสมุนไพร สำหรับรักษาแผลเริมและงูสวัด มีฤทธิ์ เสริมภูมิคุ้มกันและต้านอนุมูลอิสระ

5. ตะขาบบิน

ชื่อวิทยาศาสตร์

Muehlenbeckia platyclada (F.v.Muell.) Meissn.

ชื่อสามัญ

Centipede plant

วงศ์

Polygonaceae

ชื่ออื่นๆ

ตะขาบบิน, ตะขาบหิน, ตะขาบบินกล้วย, ว่านตะขาบ, ว่านตะเข็บ, ผักเปลาว, ตะขาบทะยานฟ้า

ลักษณะทั่วไป

ต้น : ไม้พุ่ม สูง 1-2 เมตร ลำต้นแบนเป็นข้อ ๆ สีเขียว เมื่อแก่เปลี่ยนเป็นสีน้ำตาล ใบ : เดี่ยว ขนาดเล็ก รูปหอกเรียวยาว ใบมีน้อยหรือร่วงง่าย ดอก : ออกเป็นกระจุกเล็ก ๆ ตามข้อ กลีบรวมสีขาวแกมเขียว 5 กลีบ ผล : กลมเล็ก รสหวาน นิยมปลูกเป็นไม้ประดับ

สรรพคุณ

ทั้งต้น	รสหวานสุขุม ใช้แก้ร้อนใน ดับพิษต่าง ๆ เช่น พิษเลือด พิษร้อน พิษฝี
ใบ	ใช้ถอนพิษแมงป่อง ตะขาบ และแก้ฟกช้ำบวม
ตำรับพื้นบ้าน	ใช้แก้ฝีในปอด แก้ไอ เจ็บคอ เจ็บอก ระวังปวด และรักษาโรคผิวหนัง เช่น ผื่นคัน น้ำเหลืองเสีย งูสวัด

วิจัย

1. สารประกอบหลัก

Flavonoids, Alkaloids, Tannins

2. งานวิจัยสมัยใหม่

ยังไม่มีรายงานการศึกษาทางวิทยาศาสตร์เชิงลึกมากนัก แต่มีการใช้ในแพทย์พื้นบ้านเพื่อถอนพิษและรักษาโรคผิวหนัง

6. รางจืด

ชื่อวิทยาศาสตร์

Thunbergia laurifolia Lindl.

ชื่อสามัญ

Laurel clockvine, Blue trumpet vine

วงศ์

Acanthaceae

ชื่ออื่นๆ

รางเย็น, ว่านรางจืด, กำลั้งข้างเผือก, เครือเขาเขียว, ยาเขียว, ขอบชะนาง, ดุเหว่า (ปัตตานี), ทิดพุด (นครศรีธรรมราช)

ลักษณะทั่วไป

ต้น : ไม้เถาเลื้อยเนื้อแข็ง เถากลมเป็นปล้อง สีเขียวสดหรือเข้ม ใบ : เดี่ยว ออกตรงข้ามกัน รูปหัวใจหรือรูปไข่ ปลายใบเรียวแหลม กว้าง 4–18 ซม. ดอก : สีม่วงอ่อน-คราม รูปปากแตร ออกเป็นช่อห้อยตามซอกใบหรือปลายกิ่ง ผล : กลมรี มีเมล็ดแข็ง

สรรพคุณ

ใบและเถา	ใช้ต้มน้ำดื่มถอนพิษยา ถอนพิษสารเคมี และแก้ร้อนในกระหายน้ำ
ทั้งต้น	ใช้แก้ไข้ แก้พิษสุรา และอาการเมาค้าง ภายนอก : ใช้พอกบาดแผล น้ำร้อนลวก ไฟไหม้

วิจัย

1. สารประกอบหลัก

Flavonoids, Phenolic compounds, Glycosides

2. งานวิจัยสมัยใหม่

มีฤทธิ์ ต้านอนุมูลอิสระและต้านการอักเสบ

ช่วย ลดความเป็นพิษของสารเคมีและโลหะหนัก

มีการศึกษาฤทธิ์ ป้องกันตับจากสารพิษ

7. นมสวรรค์

ชื่อวิทยาศาสตร์

ชื่อพ้อง

Clerodendron pyramidale Andrews

ชื่อสามัญ

Pagoda plant, Pagoda flower

วงศ์

Lamiaceae (กะเพรา)

ชื่ออื่นๆ

นมสวรรค์, พนมสวรรค์, สาวสวรรค์, เข็มฉัตร, ฉัตรฟ้า, พวงพีเหลือง, หัวลิง, ปิงแดง, นมหวัน, ปรางมาลี, พุ่มมวก ฯลฯ

ลักษณะทั่วไป

ต้น : ไม้พุ่มสูง 0.5–3 เมตร ลำต้นตั้งตรงเป็นเหลี่ยม ไม้ค้อยแตกกิ่ง ใบ : เดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปฝ่ามือหรือรูปไข่กว้าง ขอบใบหยักเว้าลึก 3–7 แฉก ปลายแฉกแหลม ฐานใบรูปหัวใจ ดอก : ออกเป็นช่อใหญ่ที่ปลายยอด สีแดงสดหรือส้ม รูปทรงเป็นชั้นคล้ายฉัตร ผล : กลมเล็ก มีเมล็ดแข็ง

สรรพคุณ

ทั้งต้น	ใช้ในตำรับยาแก้ไข้และยาถอนพิษบางชนิด
ใบ	ใช้ตำพอกแก้ปวดบวม เคล็ดขัดยอก
ราก	ใช้แก้ไข้ บำรุงธาตุ และแก้ท้องเสีย
ดอก	ใช้แก้โรคในช่องปากและลำคอ

วิจัย

1. สารประกอบหลัก

Flavonoids, Alkaloids, Tannins, Phenolic compounds

2. งานวิจัยสมัยใหม่

พบฤทธิ์ ต้านอนุมูลอิสระและต้านเชื้อแบคทีเรีย

มีการศึกษาฤทธิ์ ลดการอักเสบ

ใช้เป็นสมุนไพรพื้นบ้านในไทย จีน และฟิลิปปินส์

8. ลิ่นจูเห่า

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Clinacanthus siamensis</i> Bremek.
ชื่อสามัญ	Siamese Clinacanthus
วงศ์	Acanthaceae
ชื่ออื่นๆ	ลิ่นจูเห่า, เสลดพังพอนตัวผู้, ชองระอา, ทองระอา

ลักษณะทั่วไป

ต้น : ไม้พุ่ม สูง 1-2 เมตร แตกกิ่งก้านมาก ใบ : เดี่ยว ออกตรงข้ามกัน รูปรียาว กว้าง ~2.5 ซม. ยาว 5-7 ซม. สีเขียวเข้มเป็นมัน โคนก้านมีหนามหนึ่งคู่ ดอก : ออกเป็นช่อที่ปลายยอด ยาว 3-9 ซม. กลีบดอกสีเหลืองสด โคนกลีบเป็นหลอดยาว ผล : แห้งแตก มีเมล็ดเล็กๆ

สรรพคุณ

ทั้งต้น	ใช้ในตำรับยาแก้พิษไข้ เคล็ดขัดยอก และอักเสบ
ใบ	ใช้ตำพอกแก้พิษแมลงสัตว์กัดต่อย ลดอาการบวมแดง
ราก	ใช้แก้ไข้และบำรุงธาตุ
ตำรับพื้นบ้าน	ใช้รักษาโรคผิวหนัง เช่น งูสวัดและเริม

วิจัย

1. สารประกอบหลัก

Flavonoids, Glycosides, Tannins

2. งานวิจัยสมัยใหม่

ยีนยับยฤทธิ์ ด้านการอักเสบและลดอาการแพ้พิษแมลง

มีฤทธิ์ ด้านเชื้อแบคทีเรียและเชื้อรา

สารสกัดใบมีฤทธิ์ ด้านไวรัสเริม (Herpes simplex virus)

9. บัวบก

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Centella asiatica</i> (L.) Urb.
ชื่อสามัญ	Gotu kola, Indian pennywort, Asiatic pennywort
วงศ์	Apiaceae (Umbelliferae)
ชื่ออื่นๆ	บัวบก, ผักหนอก, ผักแว่น, ผักหนอกใหญ่, กะโต้, ผักโต้

ลักษณะทั่วไป

ต้น : ไม้ล้มลุก อายุหลายปี ลำต้นเลื้อยทอดไปตามพื้นดิน ใบ : เดี่ยว รูปกลมรีหรือเกือบกลมขอบหยัก คล้ายซี่ฟัน ก้านใบยาว ดอก : สีขาวหรือม่วงอ่อน ออกเป็นช่อเล็กตามซอกใบ ผล : กลมเล็ก มีร่องตามยาว

สรรพคุณ

ทั้งต้น	ใช้แก้ไข้ แก้อ่อนใน และบำรุงกำลัง ภายนอก : ใช้ตำพอกแผลสด แผลไฟไหม้น้ำร้อน ลวก และแผลฟกช้ำ
ใบสด	ใช้รับประทานแก้ช้ำใน ลดอาการอักเสบ และบำรุงหัวใจ

วิจัย

1. สารประกอบหลัก

Asiaticoside, Madecassoside, Flavonoids, Triterpenoids

2. งานวิจัยสมัยใหม่

มีฤทธิ์ กระตุ้นการสร้างคอลลาเจนและซ่อมแซมเนื้อเยื่อ

ช่วย ลดการอักเสบและต้านอนุมูลอิสระ

มีการศึกษาฤทธิ์ บำรุงสมองและความจำ

ใช้ในผลิตภัณฑ์ ยาแผนโบราณ เครื่องสำอาง และอาหารเสริม

10. ลิ้นมังกร

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Sauropus spatulifolius</i> Beille
ชื่อสามัญ	Dragon's Tongue
วงศ์	Phyllanthaceae
ชื่ออื่นๆ	เหล่งหลีเฮียะ (จีนแต้จิ๋ว), หลงหลีเฮียะ (จีนกลาง)

ลักษณะทั่วไป

ไม้ยืนต้นขนาดเล็ก สูงประมาณ 30–50 ซม. ลำต้นตั้งตรง มีขนสั้น ๆ ปกคลุม ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปไข่หรือมนรี ปลายใบมน โคนสอบ ขอบเรียบ สีเขียวเข้ม ดอกออกตามซอกใบ สีแดงม่วงหรือม่วงเข้ม มีทั้งดอกเพศผู้และเพศเมีย

สรรพคุณ

ทั้งต้น	ใช้ในตำรับยาแก้ร้อนใน บำรุงกำลัง และถอนพิษจากอาหารหรือยา
ใบ	ใช้แก้ไข้ ถอนพิษร้อน และแก้ท้องเสีย
ราก	ใช้แก้ไข้และอาการอักเสบ

วิจัย

1. สารประกอบหลัก

Flavonoids, Alkaloids, Tannins

2. งานวิจัยสมัยใหม่

พบฤทธิ์ ต้านอนุมูลอิสระและต้านเชื้อแบคทีเรีย

มีการศึกษาฤทธิ์ ลดการอักเสบและเสริมภูมิคุ้มกัน

จัดอยู่ในกลุ่มพืชสมุนไพรที่ใช้ ถอนพิษและบำรุงร่างกาย

11. ประยงค์

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Aglai odorata</i> Lour.
ชื่อสามัญ	Chinese rice flower
วงศ์	Meliaceae (วงศ์กระต่อน)
ชื่ออื่นๆ	ชะยง, ชะยม, พะยงค์, ยม, ประยงค์บ้าน, ประยงค์ใบใหญ่, หอมไกล

ลักษณะทั่วไป

ต้น : ไม้พุ่มกิ่งไม้ยืนต้น สูง 2-5 เมตร ทรงพุ่มทึบค่อนข้างกลม เปลือกสีเทา ใบ : ใบประกอบแบบขนนก ใบย่อย 3-5 ใบ รูปรีหรือไข่กลับ ปลายมน โคนแหลม ดอก : ออกเป็นช่อสั้นตามซอกใบและปลายกิ่ง ดอกย่อยสีเหลือง กลิ่นหอมแรง มีกลีบ 6 กลีบ ผล : กลมรี ขนาดเล็ก สีเหลืองสดเมื่อสุก

สรรพคุณ

ทั้งต้น	ใช้ในตำรับยาแก้เมาค้างและบำรุงกำลัง
ใบ	ใช้ต้มดื่มแก้ท้องเสีย และบำรุงธาตุ
ราก	ใช้แก้ไข้และอาการอักเสบ
ดอก	ใช้แก้ไข้ ลดความร้อนในร่างกาย

วิจัย

1. สารประกอบหลัก

Flavonoids, Alkaloids, Essential oils

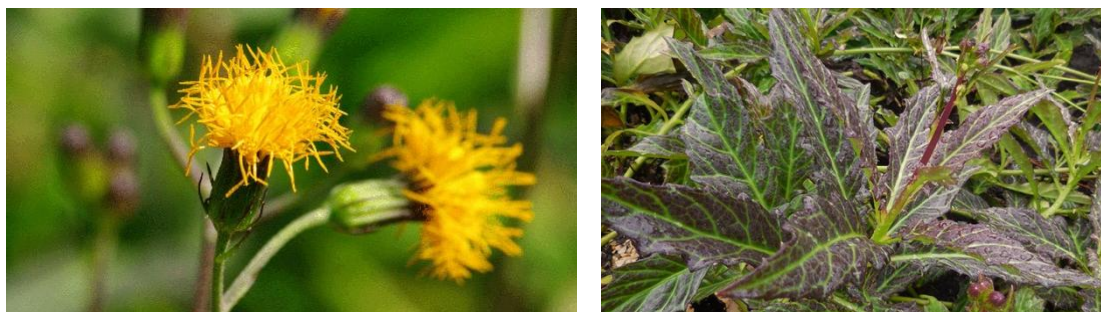
2. งานวิจัยสมัยใหม่

พบฤทธิ์ ต้านอนุมูลอิสระและต้านการอักเสบ

มีการศึกษาฤทธิ์ ต้านเชื้อแบคทีเรียและเชื้อรา

ใช้ในงานวิจัยพัฒนา ผลิตภัณฑ์สมุนไพรและชาเพื่อสุขภาพ

12. ว่านมหากาฬ

ชื่อวิทยาศาสตร์

Gynura pseudochina (L.) DC.

ชื่อพ้อง

Gynura bodinieri Levl., *Gynura hispida* Thw.

ชื่อสามัญ

Gynura

วงศ์

Asteraceae (Compositae – วงศ์ทานตะวัน)

ชื่ออื่นๆ

คำโคก, ขนาดแห้ง, ผักกาดกบ, ผักกาดนกเขา, ดาวเรือง, แจงออเมีย

(เมียน, ชั่วจ่อ (ม้ง)

ลักษณะทั่วไป

ไม้ล้มลุก สูงประมาณ 10–100 ซม. ลำต้นอวบน้ำ สีม่วงหรือเขียว มีขน ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปหอกกลับ ขอบหยักคล้ายซี่ฟัน ดอกช่อกระจุกแน่น สีเหลืองแกมส้ม ออกที่ปลายยอด ผลแห้ง เมล็ดล่อน รูปแถบ แกมขอบขนาน

สรรพคุณ

หัวใต้ดิน	รสเย็น ใช้กินดับพิษร้อน พิษกาฬ พิษอักเสบ แก้ไข้ กระสับกระส่าย
ใบสด	ใช้โขลกผสมเหล้าพอกฝี แผลพุพอง งูสวัด และเริม
ทั้งต้น	ใช้แก้ไข้ ระวังอาการอักเสบ และถอนพิษจากร่างกาย

วิจัย

1. สารประกอบหลัก

Flavonoids, Alkaloids, Tannins

2. งานวิจัยสมัยใหม่

มีฤทธิ์ ด้านการอักเสบและต้านอนุมูลอิสระ

ใช้รักษาโรคผิวหนัง เช่น สะเก็ดเงิน เริม และงูสวัด

มีการศึกษาฤทธิ์ ถอนพิษและบรรเทาอาการปวดแสบปวดร้อน

13. ผักชีล้อม

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Eryngium foetidum</i> L.
ชื่อสามัญ	Culantro, Long coriander, Mexican coriander
วงศ์	Apiaceae (Umbelliferae – วงศ์ผักชี)
ชื่ออื่นๆ	ผักชีล้อม, ผักชีฝรั่ง, ผักชีใบเลื่อย, ผักชีตอย

ลักษณะทั่วไป

ต้น : ไม้ล้มลุก อายุหลายปี สูงประมาณ 30–60 ซม. ใบ : เดี่ยว เรียงรอบโคนต้น รูปหอกยาว ขอบใบหยักคล้ายฟันเลื่อย มีกลิ่นหอมฉุน ดอก : ออกเป็นช่อกระจุกแน่น สีเขียวอ่อนหรือขาวเล็กๆ ผล : กลมเล็ก มีเมล็ดแข็ง ใช้เพาะพันธุ์ได้

สรรพคุณ

ทั้งต้น	ใช้แก้ไข้ แก้พิษร้อน และบำรุงธาตุ
ใบสด	ใช้กินสดหรือปรุงอาหาร ช่วยขับลม แก้ท้องอืด ท้องเฟ้อ
ตำรับพื้นบ้าน	ใช้เป็นยาพอกแก้ปวดบวม และรักษาแผลเล็กน้อย

วิจัย

1. สารประกอบหลัก

น้ำมันหอมระเหย (Eryngial, α -pinene, β -caryophyllene), Flavonoids

2. งานวิจัยสมัยใหม่

พบฤทธิ์ ต้านเชื้อแบคทีเรียและเชื้อรา

มีฤทธิ์ ต้านการอักเสบและต้านอนุมูลอิสระ

ใช้ในงานวิจัยด้าน อาหารและสมุนไพรพื้นบ้าน

14. ว่านหางจระเข้

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Aloe vera</i> (L.) Burm.f.
ชื่อสามัญ	Aloe, Aloe vera, True aloe
วงศ์	Asphodelaceae (บางตำราอยู่ใน Liliaceae)
ชื่ออื่นๆ	ว่านไฟลามทุ่ง, หางตะเข้, หางจระเข้

ลักษณะทั่วไป

ต้น : ไม้อวบน้ำ สูง 30–60 ซม. ลำต้นสั้น ใบเรียงเวียนรอบต้น ใบ : เดี่ยว รูปหอกยาว อวบน้ำ สีเขียว มีหนามเล็กตามขอบใบ เนื้อในเป็นวุ้นใส ดอก : ออกเป็นช่อกระจุกที่ปลายยอด ดอกสีเหลืองอมส้ม รูปหลอด
ผล : แห้งแตก มีเมล็ดเล็ก

สรรพคุณ

เนื้อวุ้นในใบต้น	ใช้ทาภายนอกแก้แผลไฟไหม้น้ำร้อนลวก ผิวไหม้แดด และบรรเทาอาการคัน
น้ำยางสีเหลืองใต้เปลือกใบ	ใช้เป็นยาถ่าย แต่ต้องใช้ด้วยความระมัดระวัง
ทั้งต้น	ใช้บำรุงผิวพรรณ ลดการอักเสบ และสมานแผล

วิจัย

1. สารประกอบหลัก

Aloin, Aloe-emodin, Polysaccharides (acemannan), Vitamins, Minerals

2. งานวิจัยสมัยใหม่

ยีนยับยั้งฤทธิ์ สมานแผลและลดการอักเสบ

มีฤทธิ์ ต้านเชื้อแบคทีเรียและเชื้อรา

ใช้ในผลิตภัณฑ์ ยา เครื่องสำอาง และอาหารเสริม

มีการศึกษาฤทธิ์ เสริมภูมิคุ้มกันและบำรุงระบบทางเดินอาหาร

กลุ่มยาแก้โรคผิวหนัง

TREATMENT OF SKIN DISEASES

1. ขมิ้นชัน
2. เปล้าหลวง
3. ปาล์มน้ำมัน
4. ชันทองพยับบาท
5. พุดตาน
6. มะคำดีควาย
7. ข่า
8. ตะเคียนทอง
9. รามใหญ่
10. ทองพันชั่ง
11. ลำโพงกาสลัก
12. น้อยหน่า
13. ลำโพงขาว
14. นางแย้ม
15. ว่านมหากาฬ
16. บัวบก
17. หนอนตายหยาก
18. เปล้าน้อย

1. ขมิ้นชัน

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Curcuma longa</i> L.
ชื่อสามัญ	Turmeric
วงศ์	Zingiberaceae (วงศ์ขิง)
ชื่ออื่นๆ	ขมิ้น, ขมิ้นแกง, ขมิ้นหยอก, ขมิ้นหัว, ขมิ้นเหลือง

ลักษณะทั่วไป

ต้น : ไม้ล้มลุกมีเหง้าใต้ดิน สูง 60–100 ซม. ใบ : เดี่ยว รูปหอกยาว สีเขียวเข้ม ก้านใบยาว
 ดอก : ออกเป็นช่อแทงขึ้นจากเหง้า กลีบดอกสีเหลืองอ่อนหรือขาว เหง้า : เนื้อสีเหลืองเข้ม มีกลิ่นหอมเฉพาะตัว

สรรพคุณ

เหง้า	ใช้แก้ท้องอืด ท้องเฟ้อ ขับลม และบำรุงธาตุ
ผงขมิ้น	ใช้ทาภายนอกแก้ผื่นคัน รักษาแผลสด และบำรุงผิวพรรณ
ทั้งต้น	ใช้ในตำรับยาแก้ไข้ และยาขับประจำเดือน

วิจัย

1. สารประกอบหลัก

Curcumin, Demethoxycurcumin, Bisdemethoxycurcumin, Essential oils

2. งานวิจัยสมัยใหม่

ยืนยันฤทธิ์ ต้านการอักเสบและต้านอนุมูลอิสระ
 มีการศึกษาฤทธิ์ ป้องกันมะเร็งและโรคหัวใจ
 ใช้ในผลิตภัณฑ์ ยา อาหารเสริม และเครื่องสำอาง
 มีการวิจัยด้าน การบำรุงสมองและระบบประสาท

2. เปล้าหลวง

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Croton oblongifolius</i> Roxb.
ชื่อสามัญ	Croton
วงศ์	Euphorbiaceae (วงศ์ยาง)
ชื่ออื่นๆ	เปล้าหลวง, เปล้าใหญ่, เปล้าลาย, เปล้าต้น, เปล้าขาว

ลักษณะทั่วไป

ต้น : ไม้ยืนต้น สูง 10–20 เมตร เปลือกสีเทา แตกเป็นร่อง ใบ : เดี่ยว เรียงสลับ รูปรีหรือรูปไข่ ปลายใบแหลม โคนใบมน ขอบใบเรียบ ดอก : ออกเป็นช่อกระจุกตามปลายกิ่ง ดอกเล็ก สีเหลืองอ่อน ผล : กลมเล็ก มี 3 พู พบมากในป่าเบญจพรรณและป่าดิบแล้งของไทย นิยมใช้เปลือกและรากเป็นยาสมุนไพร

สรรพคุณ

เปลือก	ใช้แก้ไข้ ถอนพิษ และแก้ท้องเสีย
ราก	ใช้แก้ไข้ บำรุงธาตุ และแก้ปวดเมื่อย
ทั้งต้น	ใช้ในตำรับยาแก้ร้อนในและยาถอนพิษบางชนิด

วิจัย

1. สารประกอบหลัก

Flavonoids, Alkaloids, Tannins, Essential oils

2. งานวิจัยสมัยใหม่

พบฤทธิ์ ต้านการอักเสบและต้านอนุมูลอิสระ

มีการศึกษาฤทธิ์ ต้านเชื้อแบคทีเรียและเชื้อรา

ใช้ในงานวิจัยพัฒนา ยาสมุนไพรพื้นบ้านและตำรับยาไทย

3. ปาล์มน้ำมัน

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Elaeis guineensis</i>
ชื่อสามัญ	Oil palm
วงศ์	Arecaceae (วงศ์ปาล์ม)
ชื่ออื่นๆ	ปาล์มน้ำมัน

ลักษณะทั่วไป

ลำต้น : ตั้งตรง ไม่มีกิ่งก้านสาขา มีรอยกาบใบชัดเจน ความสูงโดยทั่วไปในแปลงปลูกประมาณ 8-12 เมตร ใบ : ใบประกอบแบบขนนก เรียงเวียนรอบยอด ก้านใบแข็งแรง ใบย่อยลู่ลง ดอก : มีทั้งดอกเพศผู้และเพศเมียบนต้นเดียวกัน (สมบูรณ์เพศ) ออกเป็นช่อ ผล : ออกเป็นทะลาย มีผลจำนวนมาก ผลรูปไข่ เมื่อสุกมีสีส้มแดง น้ำมัน : สกัดได้จากเนื้อผล (Palm Oil) และเมล็ด (Palm Kernel Oil)

สรรพคุณ

น้ำมันปาล์มดิบ (CPO)	ใช้เป็นส่วนผสมในตำรับยาพื้นบ้านสำหรับ ทาผิว ลดอาการคัน และผื่นแพ้
น้ำมันเมล็ดปาล์ม (PKO)	มีกรดไขมันอิ่มตัวสูง ใช้ใน สบู่และครีมสมุนไพรรักษาโรคผิวหนังและทำความสะอาดผิว
ตำรายาพื้นบ้านบางพื้นที่	ใช้น้ำมันปาล์ม ทาแผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก และผิวหนังอักเสบ

วิจัย

1. สารประกอบหลัก

Tocotrienols (วิตามินอีชนิดพิเศษ), Carotenoids, Fatty acids

2. งานวิจัยสมัยใหม่

ยืนยันฤทธิ์ ต้านอนุมูลอิสระและลดการอักเสบของผิวหนัง

ใช้ในผลิตภัณฑ์ สบู่ ครีม โลชั่น เพื่อรักษาโรคผิวหนัง เช่น ผื่นแพ้ และผิวแห้ง

มีการศึกษาฤทธิ์ สมานแผลและป้องกันการติดเชื้อ

4. ชั้นทองพยับบาท

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Suregada multiflora</i> (A.Juss.) Baill.
ชื่อสามัญ	Suregada
วงศ์	Euphorbiaceae (วงศ์ยาง)
ชื่ออื่นๆ	ชั้นทองพยับบาท, ชั้นทอง, ชั้นทองพยศ, ชั้นทองพยาธิ

ลักษณะทั่วไป

ไม้ยืนต้น สูง 10–20 เมตร เปลือกต้นสีเทา แตกเป็นร่อง ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปรีหรือรูปไข่ ปลายแหลม โคนมน ขอบเรียบ ดอกออกเป็นช่อเล็ก สีเหลืองอ่อน ผลกลมเล็ก มีเมล็ดแข็ง

สรรพคุณ

เปลือกต้น	ใช้ต้มดื่มแก้ผื่นคัน ผิวน้ำอักเสบ และฝี
ราก	ใช้แก้ไข้ที่เกิดจากพิษร้อนในผิวน้ำ และบำรุงธาตุ
ทั้งต้น	ใช้ในตำรับยาไทยสำหรับ ถอนพิษ แก้ผื่นคัน และโรคผิวน้ำเรื้อรัง

วิจัย

1. สารประกอบหลัก

Flavonoids, Alkaloids, Tannins

2. งานวิจัยสมัยใหม่

พบฤทธิ์ ด้านการอักเสบและต้านอนุมูลอิสระ

มีการศึกษาฤทธิ์ ด้านเชื้อแบคทีเรียและเชื้อรา ซึ่งสัมพันธ์กับการรักษาโรคผิวน้ำ

ใช้ในงานวิจัยพัฒนา ตำรับยาสมุนไพรแก้ผิวน้ำอักเสบและฝี

5. พุดตาน

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Codiaeum variegatum</i> (L.) Blume
ชื่อสามัญ	Croton, Garden croton
วงศ์	Euphorbiaceae (วงศ์ยาง)
ชื่ออื่นๆ	พุดตาน, พุทธตาน, พุทธทัน, พุทธทันต์

ลักษณะทั่วไป

ไม้พุ่ม สูง 1-3 เมตร ใบเดี่ยว รูปรีหรือรูปหอก สีเขียวปนเหลือง แดง หรือม่วง ขอบใบเรียบหรือหยัก ดอกออกเป็นช่อกระจุกตามซอกใบ ดอกเล็กสีขาว ผลกลมเล็ก มีเมล็ดแข็ง

สรรพคุณ

ทั้งต้น	ใช้ในตำรับยาไทยสำหรับ ถอนพิษ แก้ผื่นคัน และโรคผิวหนังเรื้อรัง
ใบ	ใช้ตำพอกแก้ผื่นคัน ผิวน้ำอักเสบ และฝี
ราก	ใช้ต้มดื่มแก้ไข้ที่เกิดจากพิษร้อนในผิวน้ำ

วิจัย

1. สารประกอบหลัก

Flavonoids, Alkaloids, Tannins

2. งานวิจัยสมัยใหม่

พบฤทธิ์ ด้านการอักเสบและต้านอนุมูลอิสระ

มีการศึกษาฤทธิ์ ต้านเชื้อแบคทีเรียและเชื้อรา ซึ่งสัมพันธ์กับการรักษาโรคผิวหนัง

ใช้ในงานวิจัยพัฒนา ตำรับยาสมุนไพรแก้ผิวน้ำอักเสบและฝี

6. มะคำดีควาย

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Sapindus rarak</i> DC.
ชื่อสามัญ	Soapberry, Rarak tree
วงศ์	Sapindaceae
ชื่ออื่นๆ	มะคำดีควาย, มะซັก, มะซັกควาย, มะคำดีควายบ้าน

ลักษณะทั่วไป

ไม้ยืนต้น สูง 10–15 เมตร ใบประกอบแบบขนนก ใบย่อยรูปรีหรือรูปไข่ ดอกออกเป็นช่อเล็ก สีขาวหรือเหลืองอ่อน ผลกลมแข็ง สีนํ้าตาลเข้ม มีเมล็ดเดียว เนื้อผลมีสารซาโปนิน (saponins)

สรรพคุณ

ผล	ใช้ต้มล้างผิวหนัง แก้ผื่นคัน และโรคผิวหนังอักเสบ
เปลือก	ใช้แก้ฝี ถอนพิษ และรักษาแผลเรื้อรัง
น้ำต้มผล	ใช้ล้างผมแก้รังแค และทำให้ผมสะอาด
ตำรับยาไทย	จัดอยู่ในกลุ่มยาแก้โรคผิวหนังและยาถอนพิษ

วิจัย

1. สารประกอบหลัก

Saponins, Flavonoids, Tannins

2. งานวิจัยสมัยใหม่

ยีนยับยั้งฤทธิ์ ต้านเชื้อแบคทีเรียและเชื้อรา

มีฤทธิ์ ทำความสะอาดและลดการอักเสบของผิวหนัง

ใช้ในผลิตภัณฑ์ แชมพู สบู่ และยาสมุนไพรแก้ผิวหนัง

7. ข่า

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Alpinia galanga</i> (L.) Willd.
ชื่อสามัญ	Galangal, Greater galangal
วงศ์	Zingiberaceae (วงศ์ขิง)
ชื่ออื่นๆ	ข่าหลวง, ข่าใหญ่, ข่าแดง, ข่าตาแดง

ลักษณะทั่วไป

ไม้ล้มลุกมีเหง้าใต้ดิน สูง 1.5–2 เมตร ใบเดี่ยว รูปหอกยาว สีเขียวเข้ม ดอกออกเป็นช่อที่ปลายยอด สีขาวอมเขียวหรือเหลืองอ่อน เหง้าใหญ่ เนื้อสีขาวอมเหลือง มีกลิ่นหอมฉุน

สรรพคุณ

เหง้า	แก้ท้องอืด ท้องเฟ้อ ขับลม แก้ปวดท้อง และบำรุงธาตุ ใช้ตำพอกแก้โรคผิวหนัง เช่น กลาก เกลื้อน และคัน
ใบ	ใช้ต้มดื่มแก้ไข้ และบำรุงกำลัง
น้ำมันหอมระเหย	ใช้ทาภายนอกแก้ปวดเมื่อยและอักเสบ

วิจัย

1. สารประกอบหลัก

Essential oils (cineol, eugenol), Flavonoids, Galangin

2. งานวิจัยสมัยใหม่

ยีนยีนฤทธิ์ ด้านเชื้อแบคทีเรียและเชื้อรา

มีฤทธิ์ ด้านการอักเสบและบรรเทาอาการปวด

ใช้ในผลิตภัณฑ์ ยา อาหาร และเครื่องสำอาง

8. ตะเคียนทอง

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Hopea odorata</i> Roxb.
ชื่อสามัญ	Ironwood, Ta-khian
วงศ์	Dipterocarpaceae
ชื่ออื่นๆ	ตะเคียนทอง, ตะเคียน, ตะเคียนใหญ่

ลักษณะทั่วไป

ไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ สูง 20–40 เมตร เปลือกต้นสีน้ำตาลเข้ม แตกเป็นร่องลึก มียางเหนียว ใบเดี่ยว รูปรีหรือไข่ ปลายแหลม โคนมน ขอบเรียบ ดอกออกเป็นช่อเล็ก สีเหลืองอ่อน มีกลิ่นหอม ผลมีปีกยาว ช่วยในการกระจายพันธุ์

สรรพคุณ

เปลือกต้น	ใช้ต้มน้ำหรืออบพอกแก้ผื่นคัน ฝี และแผลเรื้อรัง
ยาง	ใช้ทาภายนอกแก้ผิวหนังอักเสบ และช่วยสมานแผล
ตำรับยาไทย	จัดอยู่ในกลุ่ม ยาแก้โรคผิวหนังและยาถอนพิษ

วิจัย

1. สารประกอบหลัก

Flavonoids, Tannins, Resins

2. งานวิจัยสมัยใหม่

พบฤทธิ์ ต้านการอักเสบและสมานแผล

มีการศึกษาฤทธิ์ ต้านเชื้อแบคทีเรียและเชื้อรา

ใช้ในงานวิจัยพัฒนา ตำรับยาสมุนไพรแก้โรคผิวหนังและฝี

9. รามใหญ่

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Ardisia elliptica</i> Thunb.
วงศ์	Primulaceae (Myrsinaceae เดิม)
ชื่ออื่นๆ	ลั้งพิสา (ตราด), ทูรงกาสา (ชุมพร), ป้อนา (มลายู-นราธิวาส), พิลังกาสา
ถิ่นกำเนิด	อเมริกาใต้ แต่แพร่กระจายสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมถึงภาคใต้ของไทย

ลักษณะทั่วไป

ไม้พุ่มกึ่งไม้ยืนต้น สูง 1.5–3 เมตร ใบเดี่ยว เรียงสลับหนาแน่นที่ปลายกิ่ง รูปรี ขอบเรียบ ดอกช่อเล็ก สีขาวอมชมพู ผลกลมเล็ก ก สีแดงเข้มถึงดำ เมื่อสุกมีรสฝาดเฝื่อน

สรรพคุณ

ราก	ใช้ต้มดื่มแก้ไข้ที่เกิดจากพิษร้อนในผิวหนัง
ใบ	ใช้ตำพอกแก้ผื่นคัน ผิวหนังอักเสบ และฝี
ผล	ใช้ในตำรับพื้นบ้านแก้พิษงู และถอนพิษบางชนิด
ทั้งต้น	จัดอยู่ในกลุ่ม ยาแก้โรคผิวหนังและยาถอนพิษ

วิจัย

1. สารประกอบหลัก

Flavonoids, Tannins, Saponins

2. งานวิจัยสมัยใหม่

พบฤทธิ์ ต้านการอักเสบและต้านอนุมูลอิสระ

มีการศึกษาฤทธิ์ ต้านเชื้อแบคทีเรียและเชื้อรา ที่เกี่ยวข้องกับโรคผิวหนัง

ใช้ในงานวิจัยพัฒนา ตำรับยาสมุนไพรแก้โรคผิวหนังอักเสบและฝี

10. ทองพันชั่ง

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Rhinacanthus nasutus</i> (L.) Kurz
ชื่อสามัญ	White crane flower
วงศ์	Acanthaceae (วงศ์เหงือกปลาหมอ)
ชื่ออื่นๆ	ทองพันชั่ง, ทองคั้นชั่ง, หล้ามันไก่

ลักษณะทั่วไป

ไม้พุ่มขนาดเล็ก สูง 1–2 เมตร กิ่งอ่อนเป็นสันสี่เหลี่ยม ใบเดี่ยว รูปไข่ ปลายและโคนใบแหลม ขอบเรียบหรือเป็นคลื่นเล็กน้อย ดอกสีขาว ออกตามซอกใบ กลีบดอกเป็นหลอด ปลายแยกเป็น 2–3 แฉก ผลเป็นฝักยาว ภายในมี 4 เมล็ด

สรรพคุณ

ใบสดและราก	ใช้ตำพอกหรือทาภายนอก รักษากลาก เกลื้อน ผื่นคัน และน้ำกัดเท้า
ทั้งต้น	ใช้แก้เหงื่อเสียนอนพิษ และรักษาโรคผิวหนังเรื้อรัง
ตำรับยาไทย	จัดอยู่ในกลุ่ม ยาแก้โรคผิวหนังและยาถอนพิษ

วิจัย

1. สารประกอบหลัก

Rhinacanthin และอนุพันธ์, Flavonoids, Tannins

2. งานวิจัยสมัยใหม่

ยีนยับยั้งฤทธิ์ ต้านเชื้อราและเชื้อแบคทีเรีย

มีฤทธิ์ ต้านการอักเสบและต้านอนุมูลอิสระ

ใช้พัฒนาเป็น ครีมและแชมพูสมุนไพร สำหรับรักษาโรคผิวหนัง เช่น กลาก เกลื้อน และรังแค

11. ลำโพงกาสลัก

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Datura metel</i> L.
ชื่อสามัญ	Devil's trumpet, Datura
วงศ์	Solanaceae (วงศ์มะเขือ)
ชื่ออื่นๆ	ลำโพงกาสลัก, ลำโพงขาว, ลำโพงดำ

ลักษณะทั่วไป

ไม้พุ่ม สูง 1–2 เมตร ใบเดี่ยว รูปไข่ ปลายแหลม ขอบหยัก ดอกเดี่ยว รูปกรวย สีขาวหรือม่วงเข้ม มีกลิ่นหอมแรง ผลกลมมีหนาม ภายในมีเมล็ดจำนวนมาก

สรรพคุณ

เมล็ดและราก	ใช้ในตำรับยาแก้ปวด แต่มีพิษสูง ต้องใช้โดยแพทย์แผนไทยที่มีความชำนาญ
ใบ	ใช้ตำพอกแก้ปวดบวม และโรคผิวหนังบางชนิด เช่น ฝี
ทั้งต้น	จัดอยู่ในกลุ่ม ยาแก้โรคผิวหนังและยาแก้ปวด

ข้อควรระวัง

ลำโพงกาสลักมีสาร Alkaloids (เช่น Atropine, Scopolamine, Hyoscyamine) ซึ่งออกฤทธิ์ต่อระบบประสาทส่วนกลาง หากใช้ผิดวิธีอาจทำให้เกิดอาการประสาทหลอน มึนงง หัวใจเต้นผิดจังหวะ และอาจถึงขั้นเสียชีวิตได้

วิจัย

1. สารประกอบหลัก

Tropane alkaloids (Atropine, Scopolamine, Hyoscyamine)

2. งานวิจัยสมัยใหม่

ยีนยับยั้งฤทธิ์ ด้านการอักเสบและบรรเทาอาการปวด

มีการศึกษาฤทธิ์ ด้านเชื้อราและเชื้อแบคทีเรีย ที่เกี่ยวข้องกับโรคผิวหนัง

แต่เนื่องจากพิษสูง จึงไม่แนะนำให้ใช้ทั่วไป

12. น้อยหน้า

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Croton crassifolius</i> Geiseler
วงศ์	Euphorbiaceae (วงศ์ยาง)
ชื่ออื่นๆ	น้อยหน้า, น้อยหน้า (บางถิ่น), พญาน้อยหน้า
ลักษณะทั่วไป	

ไม้พุ่มหรือไม้ยืนต้นขนาดเล็ก สูง 1-3 เมตร ใบเดี่ยว รูปรีหรือรูปไข่ ปลายแหลม โคนมน ขอบเรียบ ดอกออกเป็นช่อเล็ก สีเหลืองอ่อน ผลกลมเล็ก มีเมล็ดแข็ง

สรรพคุณ

ราก	ใช้ต้มดื่มแก้ไข้ ถอนพิษ และรักษาโรคผิวหนังอักเสบ
เปลือก	ใช้ตำพอกแก้ฝี ฟื่นคัน และแผลเรื้อรัง
ทั้งต้น	จัดอยู่ในกลุ่ม ยาแก้โรคผิวหนังและยาถอนพิษ

วิจัย

1. สารประกอบหลัก

Flavonoids, Alkaloids, Tannins

2. งานวิจัยสมัยใหม่

พบฤทธิ์ ต้านการอักเสบและต้านอนุมูลอิสระ

มีการศึกษาฤทธิ์ ต้านเชื้อแบคทีเรียและเชื้อรา

ใช้ในงานวิจัยพัฒนา ตำรับยาสมุนไพรแก้โรคผิวหนัง

13. ลำโพงขาว

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Datura metel</i> L.
ชื่อสามัญ	Devil's trumpet, White datura
วงศ์	Solanaceae (วงศ์มะเขือ)
ชื่ออื่นๆ	ลำโพงขาว, ลำโพงกาสลัก, ลำโพงดำ

ลักษณะทั่วไป

ไม้พุ่ม สูง 1-2 เมตร ใบเดี่ยว รูปไข่ ปลายแหลม ขอบหยัก ดอกเดี่ยว รูปกรวย สีขาวหรือม่วงเข้ม มีกลิ่นหอมแรง ผลกลมมีหนาม ภายในมีเมล็ดจำนวนมาก

สรรพคุณ

รากและเมล็ด	ใช้ในตำรับยาแก้ปวด แต่มีพิษสูง ต้องใช้โดยแพทย์แผนไทยที่มีความชำนาญ
ใบ	ใช้ตำพอกแก้ปวดบวม และโรคผิวหนังบางชนิด เช่น ฝี
ทั้งต้น	จัดอยู่ในกลุ่ม ยาแก้โรคผิวหนังและยาถอนพิษ

ข้อควรระวัง

ลำโพงขาวมีสาร Tropane alkaloids (เช่น Atropine, Scopolamine, Hyoscyamine) หากใช้ผิดวิธีอาจทำให้เกิดอาการประสาทหลอน มึนงง หัวใจเต้นผิดจังหวะ และอาจถึงขั้นเสียชีวิตได้

วิจัย

1. สารประกอบหลัก

Tropane alkaloids (Atropine, Scopolamine, Hyoscyamine)

2. งานวิจัยสมัยใหม่

ยีนยับยฤทธิ์ ต้านการอักเสบและบรรเทาอาการปวด

มีการศึกษาฤทธิ์ ต้านเชื้อราและเชื้อแบคทีเรีย ที่เกี่ยวข้องกับโรคผิวหนัง แต่เนื่องจากพิษสูง จึงไม่แนะนำให้ใช้ทั่วไป

14. นางแย้ม

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Clerodendrum chinense</i> (Osbeck) Mabb.
ชื่อสามัญ	Glory bower, Chinese clerodendrum
วงศ์	Lamiaceae (วงศ์กะเพรา/กะเพราป่า)
ชื่ออื่นๆ	นางแย้ม, นางแย้มป่า, นางแย้มบ้าน

ลักษณะทั่วไป

ไม้พุ่ม สูง 1-2 เมตร ใบเดี่ยว รูปรีหรือรูปไข่ ปลายแหลม ขอบหยักเล็กน้อย ดอกออกเป็นช่อใหญ่ สีขาวหรือชมพูอ่อน มีกลิ่นหอม ผลกลมเล็ก สีดำเมื่อสุก

สรรพคุณ

ราก	ใช้ต้มดื่มแก้ไข้ ถอนพิษ และบำรุงธาตุ
ใบ	ใช้ตำพอกแก้ฝี ผื่นคัน และผิวหนังอักเสบ
ทั้งต้น	ใช้ในตำรับยาไทยสำหรับ แก้โรคผิวหนังเรื้อรังและถอนพิษร้อน

วิจัย

1. สารประกอบหลัก

Flavonoids, Alkaloids, Tannins, Saponins

2. งานวิจัยสมัยใหม่

พบฤทธิ์ ด้านการอักเสบและสมานแผล

มีการศึกษาฤทธิ์ ต้านเชื้อแบคทีเรียและเชื้อรา ที่เกี่ยวข้องกับโรคผิวหนัง

ใช้ในงานวิจัยพัฒนา ตำรับยาสมุนไพรแก้ผิวหนังอักเสบและฝี

15. ว่านมหากาฬ

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Gynura pseudochina</i> (L.) DC.
ชื่อสามัญ	Gynura, Pseudochina
วงศ์	Asteraceae (วงศ์ทานตะวัน)
ชื่ออื่นๆ	ว่านมหากาฬ, มหากาฬ, มหากาฬน้อย

ลักษณะทั่วไป

ไม้ล้มลุก สูง 30–60 ซม. ใบเดี่ยว รูปรีหรือรูปไข่ ปลายมน ขอบหยักเล็กน้อย ดอกออกเป็นช่อเล็ก สีเหลืองอมส้ม ลำต้นและใบมีขนสั้นนุ่ม

สรรพคุณ

ทั้งต้น	ใช้ในตำรับยาไทยสำหรับ ถอนพิษร้อนและแก้โรคผิวหนังเรื้อรัง
ใบสด	ใช้ตำพอกแก้ฝี แผลพุพอง ผื่นคัน และแผลเรื้อรัง
ตำรายาไทย	จัดอยู่ในกลุ่ม ยาแก้โรคผิวหนังและยาถอนพิษ

วิจัย

1. สารประกอบหลัก

Flavonoids, Saponins, Tannins

2. งานวิจัยสมัยใหม่

พบฤทธิ์ ด้านการอักเสบและสมานแผล

มีการศึกษาฤทธิ์ ด้านเชื้อแบคทีเรียและเชื้อรา ที่เกี่ยวข้องกับโรคผิวหนัง

ใช้ในงานวิจัยพัฒนา ตำรับยาสมุนไพรแก้ผิวหนังอักเสบและฝี

16. บัวบก

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Centella asiatica</i> (L.) Urb.
ชื่อสามัญ	Gotu kola, Asiatic pennywort
วงศ์	Apiaceae (Umbelliferae)
ชื่ออื่นๆ	บัวบก, ผักหนอก, ผักแว่น, กะโต๋

ลักษณะทั่วไป

ไม้ล้มลุกเลื้อยตามพื้นดิน ใบเดี่ยว รูปกลมคล้ายใบบัว ชอบหยักมน ดอกเล็ก สีขาวหรือม่วงอ่อน ออกเป็นช่อ ผลเล็กกลม มีร่องตามยาว

สรรพคุณ

น้ำคั้นจากใบ	ใช้ทาภายนอกแก้ซ้ำใน ลดบวม และสมานแผล
ใบสด	ใช้ตำพอกแก้แผลสด แผลพุพอง และผิวหนังอักเสบ
ทั้งต้น	ใช้ในตำรับยาไทยสำหรับ ถอนพิษ แก้ผื่นคัน และโรคผิวหนังเรื้อรัง

วิจัย

1. สารประกอบหลัก

Asiaticoside, Madecassoside, Flavonoids, Triterpenoids

2. งานวิจัยสมัยใหม่

ยืนยันฤทธิ์ สมานแผลและกระตุ้นการสร้างคอลลาเจน

มีฤทธิ์ ต้านการอักเสบและต้านอนุมูลอิสระ

ใช้ในผลิตภัณฑ์ ยา เครื่องสำอาง และอาหารเสริม

มีการศึกษาฤทธิ์ บำรุงสมองและความจำ

17. หนอนตายหายาก

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Stemona tuberosa</i> Lou r.
ชื่อสามัญ	Stemona root
วงศ์	Stemonaceae
ชื่ออื่นๆ	หนอนตายหายาก, หล้าหนอนตายหายาก, กะเพียดหนอน

ลักษณะทั่วไป

ไม้เถาเลื้อย มีหัวใต้ดินรูปกลมรี ใบเดี่ยว รูปรีหรือรูปไข่ ปลายแหลม ขอบเรียบ ดอกออกเป็นช่อเล็ก สีม่วงอมน้ำตาล รากและหัวใต้ดินมีกลิ่นเฉพาะตัว

สรรพคุณ

รากและหัวใต้ดิน	ใช้ต้มดื่มหรือบดพอกแก้ผื่นคัน ฝี และโรคผิวหนังเรื้อรัง
ทั้งต้น	ใช้ในตำรับยาไทยสำหรับ ถอนพิษ แก้ผิวหนังอักเสบ และน้ำเหลืองเสีย
ตำรายาไทย	จัดอยู่ในกลุ่ม ยาแก้โรคผิวหนังและยาแก้ไอ

วิจัย

1. สารประกอบหลัก

Alkaloids (เช่น Stemoninine, Tuberostemonine), Flavonoids, Tannins

2. งานวิจัยสมัยใหม่

พบฤทธิ์ ต้านเชื้อราและเชื้อแบคทีเรีย ที่เกี่ยวข้องกับโรคผิวหนัง

มีฤทธิ์ ต้านการอักเสบและบรรเทาอาการคัน

ใช้ในงานวิจัยพัฒนา ตำรับยาสมุนไพรแก้โรคผิวหนังและแก้ไอ

18. เปล้าน้อย

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Croton sublyratus</i> Kurz
ชื่อสามัญ	Croton
วงศ์	Euphorbiaceae (วงศ์ยาง)
ชื่ออื่นๆ	เปล้าน้อย, เปล้าลาย, เปล้าเลือด

ลักษณะทั่วไป

ไม้ยืนต้นขนาดกลาง สูง 10–15 เมตร เปลือกต้นสีน้ำตาลอมแดง มียางสีแดงคล้ายเลือด ใบเดี่ยว รูปรีหรือรูปไข่ ปลายแหลม โคนมน ขอบเรียบ ดอกออกเป็นช่อเล็ก สีเหลืองอ่อน ผลกลมเล็ก มีเมล็ดแข็ง

สรรพคุณ

เปลือกต้น	ใช้ต้มดื่มหรือบดพอกแก้ผื่นคัน ฝี และแผลเรื้อรัง
ราก	ใช้แก้ไข้ ถอนพิษ และบำรุงธาตุ
ทั้งต้น	ใช้ในตำรับยาไทยสำหรับ แก้โรคผิวหนังเรื้อรังและน้ำเหลืองเสีย

วิจัย

1. สารประกอบหลัก

Flavonoids, Alkaloids, Tannins

2. งานวิจัยสมัยใหม่

พบฤทธิ์ ด้านการอักเสบและต้านอนุมูลอิสระ

มีการศึกษาฤทธิ์ ต้านเชื้อแบคทีเรียและเชื้อรา ที่เกี่ยวข้องกับโรคผิวหนัง

ใช้ในงานวิจัยพัฒนา ตำรับยาสมุนไพรแก้ผิวหนังอักเสบและฝี

กลุ่มยาแก้ไข้ ลดความร้อน

ANTIPYRETICS, FEVER REDUCERS

1. กระเจี๊ยบ
2. พะยอม
3. ฟ้ายะลวยโจรส
4. มะปราง
5. มะฮอกกานี
6. จันทน์ชะมด
7. โมกหลวง
8. ประทัดใหญ่
9. สะเดาบ้าน
10. ปลาไหลเผือก
11. พระยาสัตบรรณ

1. กระจ่าง

ชื่อวิทยาศาสตร์

Hesperethusa crenulata (Roxb.) Roem.

ชื่อสามัญ

Naringi crenulata (Roxb.) Nicolson., Limonia crenulata Roxb.

วงศ์

Rutaceae (วงศ์ส้ม)

ชื่ออื่นๆ

พญายา (ราชบุรี), กระจ่าง (เหนือ), ตุ่มตั้ง (อีสาน), ตะนาว (มอญ), พินิยา (เขมร), กระจ่างจัน, ฮางแกง, ทานาคา

ลักษณะทั่วไป

ต้น : ไม้พุ่มกึ่งไม้ต้นหรือไม้ยืนต้น สูง 8–15 เมตร ไม้ผลัดใบ เปลือก : สีน้ำตาล ขรุขระ เนื้อไม้สีขาว กิ่งและลำต้น : มีหนามแข็ง ยาวได้ถึง 2.5 ซม. ออกเดี่ยวหรือเป็นคู่ ใบ : ประกอบแบบขนนกชั้นเดียว ใบย่อย 4–13 ใบ รูปวงรีแกมไข่กลับ กว้าง 1.5–3 ซม. ยาว 2–7 ซม. มีก้านใบแผ่เป็นปีก มีต่อมน้ำมันกระจายทั่วใบ ดอก : ออกเป็นช่อเล็ก สีขาวอมเขียว ผล : กลมรี มีเปลือกแข็ง

สรรพคุณ

ราก	รสขมเย็น แก้โรคในลำไส้ ปวดท้อง เป็นยาระบายอ่อนๆ ขับเหงื่อ ฝนกับน้ำทาหน้าแก้ ลิวฝ้า
ใบ	รสขมฝืด ต้มกินกับสมุนไพรรื่นแก้ลมบ้าหมู. ช่วยคุมกำเนิด แก้ปวดข้อ ปวดกระดูก เส้นตึง ตำประคบแก้ปวดฟัน
แก่น, เนื้อไม้	ดองเหล้ากินแก้พิษ (ร่างกายเสื่อมโทรม โลหิตจาง) ดับพิษร้อนในร่างกาย บำรุง เลือด ผสมทำรูปหอม
ผล	ผลอ่อน: แก้ท้องอืดท้องเฟ้อ อาหารไม่ย่อย แก้พิษ ผลสุก: เป็นยาสมานแผล
ต้น	ต้มน้ำดื่มแก้ปวดเมื่อยตามข้อ แก้โรคประดง (ผื่นคัน)

การใช้ประโยชน์

ผิวพรรณ: ใช้เนื้อไม้หรือเปลือกฝนกับน้ำทาผิว (ทานาคา) ช่วยให้ผิวเนียนใส ป้องกันแดด ลดสิ่วฝ้า
ยา : เป็นส่วนผสมในยาหอมหลายตำรับ เช่น ยาหอมเทพประสิทธิ์, ยาหอมจิตรารมย์

ข้อควรระวัง

ก่อนใช้ควรทดลองกับท้องแขนก่อน หากไม่มีอาการแพ้จึงใช้กับใบหน้า.

2.พะยอม

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Shorea roxburghii</i> G.Don
ชื่อสามัญ	White Meranti
วงศ์	DIPTEROCARPACEAE
ชื่ออื่น	กะยอม ชะยอม พะยอมแดง แคน พะยอมทอง ยางหยวก

ลักษณะทั่วไป

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ : ไม้ต้น ผลัดใบ สูง 15 – 30 เมตร เรือนยอดเป็นพุ่ม กลม เปลือกหนา สีน้ำตาลหรือเทา แตกเป็นร่องยาวตามลำต้น ใบ เดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบรูปขอบขนาน กว้าง 3 – 4 เซนติเมตร ยาว 8 – 10 เซนติเมตร โคนมน ปลายมน หรือหยักเป็นติ่งสั้น ๆ ดอกสีขาว กลิ่นหอม ออกเป็นช่อตามปลายกิ่ง ผล มีปีกยาว 3 ปีก ปีกสั้น 2 ปีกส่วนที่ใช้ : ดอก เปลือกต้น

สรรพคุณตามตำราไทย

ดอก	ผสมยาแก้ไข้ และยาหอม แก้ลม บำรุงหัวใจ

3.ฟ้าทะลายโจร

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Andrographis paniculata* (Burm.f.) Nees

ชื่อสามัญ (อังกฤษ) Kariyat, The Creat

วงศ์ Acanthaceae (วงศ์เหงือกปลาหมอ)

ชื่ออื่น ๆ (ไทย) ฟ้าทะลายโจร, หล้ากั้น

ตามศาสตร์การแพทย์แผนไทย “ฟ้าทะลายโจร” จัดเป็นสมุนไพรที่มีรสขม อยู่ในกลุ่มยาเย็น มีสรรพคุณทางการแพทย์แผนไทย ใช้บรรเทาอาการไข้หวัด แก้อาเจียนและเจ็บคอ เป็นสมุนไพรที่ได้ถูกบรรจุอยู่ในบัญชียาหลักแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (บัญชียาจากสมุนไพร) กระทรวงสาธารณสุข ในรูปแบบยาเดี่ยว

ลักษณะทั่วไป

ไม้ล้มลุก สูง 30–70 ซม. ลำต้นเป็นสี่เหลี่ยม แตกกิ่งมาก ใบเดี่ยว รูปรี ปลายแหลม สีเขียวเข้ม ดอกเล็ก สีขาว มีเส้นสีม่วงแดงพาด ผลเป็นฝักเล็ก เมื่อแก่แตกออก มีเมล็ดจำนวนมาก

สรรพคุณตามตำรายาไทย

ใบ	ใช้บดหรือชงน้ำดื่ม แก้เจ็บคอ ร้อนใน และอาการอักเสบ
ทั้งต้น	ใช้ต้มดื่มแก้ไข้ทุกชนิด โดยเฉพาะไข้ตัวร้อน ไข้หวัด และไข้พิษ

ตำรับยาไทย : จัดอยู่ในกลุ่ม ยาเย็น มีฤทธิ์แก้ไข้ ลดความร้อน ถอนพิษ

สาระสำคัญและงานวิจัย

สารประกอบหลัก: Andrographolide, Flavonoids, Tannins

งานวิจัยสมัยใหม่

ยืนยันฤทธิ์ ลดไข้และต้านการอักเสบ

มีฤทธิ์ เสริมภูมิคุ้มกันและต้านเชื้อไวรัส/แบคทีเรีย

ใช้ในผลิตภัณฑ์ ยาแผนไทย ยาแผนปัจจุบัน และอาหารเสริม

4. มะปราง

ชื่อวิทยาศาสตร์

Bouea macrophylla Griffith

ชื่อสามัญ

Marian Plum, Plum Mango

วงศ์

Anacardiaceae

ชื่ออื่น

มะผาง, บะผาง (ภาคเหนือ), บักป่าง (ภาคอีสาน), ปราง (ภาคใต้) หมาก

ผาง (ไทใหญ่)

ลักษณะทั่วไป

ไม้ยืนต้น สูง 10–20 เมตร ใบเดี่ยว รูปรี ปลายแหลม ขอบเรียบ ดอกเล็ก สีขาวหรือเหลืองอ่อน ออกเป็นช่อ ผลกลมรี สีเหลืองส้ม รสเปรี้ยวอมหวาน

สรรพคุณ

เมล็ด	มีรสฝาด ใช้แก้ท้องร่วง
ใบ	ใช้ต้มดื่มแก้ไข้ ลดความร้อนในร่างกาย
ผล (ทานสด)	รับประทานสดช่วยแก้ร้อนใน กระหายน้ำ และบำรุงร่างกาย
ต้น	ใช้แก้ท้องเสีย และรักษาโรคผิวหนังบางชนิด

สารสำคัญและงานวิจัย

สารประกอบหลัก: วิตามินซี, ฟลาโวนอยด์, แทนนิน

งานวิจัยสมัยใหม่

พบฤทธิ์ ต้านอนุมูลอิสระ จากผลและใบ

มีการศึกษาฤทธิ์ ต้านเชื้อแบคทีเรียบางชนิด

ใช้ในงานวิจัยพัฒนา อาหารสุขภาพและสมุนไพรพื้นบ้าน

5. มะฮอกกานี

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Swietenia macrophylla</i> King
ชื่อสามัญ (อังกฤษ)	Mahogany
วงศ์	Meliaceae (วงศ์สะเดา)
ชื่ออื่น	มะฮอกกานี, มะฮอกกานีใหญ่

ลักษณะทั่วไป

ไม้ต้นขนาดใหญ่ สูง 15-25 ม. ขนาดทรงพุ่ม 6-10 ม. ผลัดใบ ทรงกระบอก ค่อนข้างแน่น ลำต้นเปลาตรง เปลือกต้น สีน้ำตาลหรือเทาอมดำ แตกเป็นร่องตามแนวยาวและหลุดล่อนเป็นแผ่นใบ ใบประกอบแบบขนนกปลายคู่ เรียงเวียนสลับ แกนกลางใบ ประกอบยาว 20-50 ซม. ใบย่อย 3-8 คู่ เรียงตรงข้าม รูปรีแกมรูปขอบขนาน กว้าง 2.5-6 ซม. ยาว 6-15 ซม. ปลายใบเรียวแหลม โคนใบเบี้ยว ขอบใบเป็นคลื่น แผ่นใบบางแต่ค่อนข้างเหนียวและย่น เป็นลอน สีเขียวเข้มเป็นมัน ดอก สีเหลืองอมเขียว มีกลิ่นหอม ออกเป็นช่อแบบช่อแยกแขนง ที่ซอกใบใกล้ปลายกิ่ง ช่อดอกตั้งยาว 10-15 ซม. กลีบเลี้ยง 5 กลีบ สีเขียวอ่อนโคนเชื่อมติดกัน กลีบดอก 5 กลีบ รูปช้อน ปลายมน ติดอยู่กับหลอดเกสรตัวผู้โดยโคนกลีบเชื่อมติดกัน เกสรเพศผู้ 8-10 อัน เชื่อมติดกัน เป็นหลอด เส้นผ่านศูนย์กลางดอก 0.7-1.2 ซม. ออกดอกเดือน พ.ค.-มิ.ย. ผล ผลแห้งแตก รูปไข่ กว้าง 6-9 ซม. ยาว 14-18 ซม. เปลือกหนา สีน้ำตาลอมเหลือง เมื่อสุกมีสีน้ำตาลอมเทา แตกจากโคนเป็น 5 พู เมล็ดเป็นแผ่น มีปีกรูปรียาว ปลายปีกบาง สีน้ำตาล หลายเมล็ด ติดผล เดือน ก.ค.-ต.ค. ขยายพันธุ์โดยการเพาะเมล็ด

สรรพคุณ

เปลือก	ต้มดื่มช่วยเจริญอาหาร (มีสาร tannin และรสฝาด), แก้ไข้, แก้ท้องร่วง (ใช้ร่วมกับเมล็ด), สมานแผล
ใบ	รักษาแผลและเนื้อร้าย ดับพิษ แก้ช้อบวม ขับพยาธิ ขับนิ่ว
เมล็ด	รสขมฝาด ใช้แก้ไข้พิษ, แก้ปวดศีรษะ, แก้ไข้ตัวร้อน, แก้ไข้จับสั่น

สารสำคัญและงานวิจัย

สารประกอบหลัก: Limonoids (Swietenine, Swietenolide), Flavonoids, Tannins

งานวิจัยสมัยใหม่

พบฤทธิ์ ลดน้ำตาลในเลือดและต้านอนุมูลอิสระ

มีการศึกษาฤทธิ์ ต้านการอักเสบและเชื้อแบคทีเรีย

ใช้ในงานวิจัยพัฒนา ผลิตภัณฑ์สมุนไพรเพื่อสุขภาพ

ข้อควรระวัง

เมล็ดมีพิษปานกลาง หากกลืนกินมากอาจทำให้คลื่นไส้ อาเจียน ปวดท้องได้

6. จันทน์ชะมด

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Aquilaria crassna* Pierre ex Lecomte

ชื่อสามัญ Agarwood, Eaglewood

วงศ์ Thymelaeaceae

ชื่ออื่น จันทน์ชะมด, กฤษณา, ไม้หอม

ลักษณะทั่วไป

ไม้ยืนต้น สูง 15–30 เมตร เปลือกต้นสีเทาอมดำ เนื้อไม้เมื่อมีการติดเชื้อราจะเกิดเรซินหอม (ไม้กฤษณา) ใบเดี่ยว รูปรี ปลายแหลม ขอบเรียบ ดอกเล็ก สีเขียวอมเหลือง ออกเป็นช่อ

จันทน์ชะมด (*Aquilaria crassna* Pierre ex Lecomte หรือบางตำราจัดในสกุล *Aquilaria* spp.) เป็นสมุนไพรที่มีชื่อเสียงในตำรายาไทย จัดอยู่ในกลุ่ม ยาแก้ไข้ตัวร้อนและยาแก้พิษไข้ ใช้แก่นและเนื้อไม้ที่มีกลิ่นหอมเป็นหลัก

สรรพคุณ

ใบ, ต้น, แก่นไม้	ช่วยบรรเทาอาการไอ หอบหืด แก้ไข้ แก้ร้อนในกระหายน้ำ ใช้บำรุงผิว บำรุงปอด บำรุงตับ
แก่น (ส่วนที่นิยมใช้มากที่สุด):	สรรพคุณหลัก: รสขมหอมสุขุม ช่วยแก้ลมวิงเวียน บำรุงหัวใจ ทำให้สดชื่น บำรุงกำลัง แก้อ่อนเพลีย แก้คลื่นเหียนอาเจียน สรรพคุณตามตำรับยา: ใช้ร่วมกับสมุนไพรอื่นในตำรับ "พิภดเบญจโลหิกะ" แก้ไข้เพื่อดี แก้รัตตะปิตตะโรค แก้ลมวิงเวียน <ขับพิษร้าย> และเป็นส่วนผสมในยาหอม
สรรพคุณอื่นๆ (รวมหลายส่วน/ เป็นภาพรวม):	ช่วยขับลม แก้ลมวิงเวียน คลื่นเหียนอาเจียน บำรุงหัวใจ ตับ ปอด แก้พิษต่างๆ เช่น พิษหัด พิษอีสุกอีใส ช่วยขับโลหิต (ระดู). บำรุงประสาท แก้ปวดท้อง

สารสำคัญและงานวิจัย

สารประกอบหลัก: Agarwood resin (sesquiterpenes, chromones), Flavonoids

งานวิจัยสมัยใหม่

พบฤทธิ์ ต้านการอักเสบและลดไข้

มีฤทธิ์ ต้านอนุมูลอิสระและบำรุงหัวใจ

ใช้ในผลิตภัณฑ์ ยา เครื่องหอม และสมุนไพรบำรุงร่างกาย

7. โหมกหลวง

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Holarrhena pubescens* Wall. ex G. Don

วงศ์ APOCYNACEAE

ชื่ออื่น ซอที, พอแก, สำตี (กะเหรี่ยง-แม่ฮ่องสอน); พุด (กาญจนบุรี); พุทธรักษา (เพชรบุรี); มูกมันน้อย, มูกมันหลวง, มูกหลวง, โหมกเขา, โหมกทุ่ง, โหมกหลวง (ภาคเหนือ); โหมกใหญ่ (ภาคกลาง); ยางพุด (เลย); หนามเนื้อ (เงี้ยว-ภาคเหนือ)

ส่วนที่ใช้ เปลือกต้น ใบ ผล เมล็ดใน กระพี้ แก่น ราก

ลักษณะทั่วไป

ไม้ยืนต้น สูง 10–20 เมตร เปลือกต้นสีน้ำตาลอมเทา แตกเป็นร่อง ใบเดี่ยว รูปรีหรือรูปไข่ ปลายแหลม ขอบเรียบ ดอกสีขาว ออกเป็นช่อ มีกลิ่นหอมอ่อน ๆ ผลเป็นฝักยาว เมื่อแก่แตกออก มีเมล็ดติดพู่ขน

โหมกหลวง เป็นไม้ยืนต้นที่มีการใช้ในตำรายาไทย โดยเฉพาะในกลุ่ม ยาแก้ไข้และยาแก้โรคผิวหนัง ใช้เปลือกและรากในการรักษาไข้ตัวร้อน ถอนพิษ และแก้ผื่นคัน

สรรพคุณ

เปลือกต้น	ใช้ต้มดื่มแก้ไข้ตัวร้อน ถอนพิษไข้ และแก้ผื่นคัน
ใบ	ขับไส้เดือนในท้อง
แก่น	แก้โรคกลาก
กระพี้	พอกโลหิต
ราก	ใช้แก้ไข้ บำรุงธาตุ และแก้โรคผิวหนังเรื้อรัง
ทั้งต้น	จัดอยู่ในกลุ่ม ยาแก้ไข้และยาแก้โรคผิวหนัง
ผล	ขับโลหิต

วิธีและปริมาณที่ใช้

แก้บิด แก้ไข้พิษ ใช้เปลือกต้นโมกหลวง ครึ่งกำมือ (6-10 กรัม) ผสมกับผลมะตูมแห้ง อย่างละเท่า ๆ กัน รวมกับเปลือกรากทับทิมครึ่งส่วน ต้มน้ำดื่ม ผสมน้ำผึ้ง ทำเป็นลูกกลอน รับประทานครั้งละ 1-2 กรัม (ของยาที่ผสมแล้ว) ประมาณ 3-5 เมล็ดพุทรา หรือใช้ต้มกับน้ำ 1 ถ้วยแก้ว รับประทานวันละ 2 ครั้ง

สารสำคัญและงานวิจัย

สารประกอบหลัก: Alkaloids, Flavonoids, Tannins

งานวิจัยสมัยใหม่

พบฤทธิ์ ต้านการอักเสบและลดไข้

มีฤทธิ์ ต้านเชื้อแบคทีเรียและเชื้อรา

ใช้ในงานวิจัยพัฒนา ตำรับยาสมุนไพรแก้ไข้และผื่นหนังอักเสบ

8. ประทัดใหญ่ ประทัดจีน

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Quassia amara</i> L.
ชื่อสามัญ	Stave-wood, Sironum wood
วงศ์	Simaroubaceae
ชื่ออื่น	ปัง ประทัด (ภาคกลาง)
ส่วนที่ใช้	ราก ใบ เนื้อไม้ เปลือก

ลักษณะทั่วไป

ไม้พุ่ม สูง 1.5-3 เมตร แตกกิ่งก้านมากเป็นพุ่มเตี้ย เปลือกต้นเรียบ สีน้ำตาล ใบ เป็นใบประกอบแบบขนนก ออกเรียงสลับ ใบย่อยมี 5 ใบ รูปรีหรือรูปไข่กลับ กว้าง 2-3 ซม. ยาว 3-5 ซม. ปลายใบแหลม โคนใบรูปลิ้น ขอบใบเรียบ แผ่นใบเรียบ สีเขียว ก้านใบรวมสีแดงมีครีบบนออกทั้งสองข้าง ใบอ่อนสีแดง ดอก ออกเป็นช่อที่ปลายกิ่ง ดอกสีแดงสด กลีบดอกไม่บานจะหุ้มเกสรอยู่เป็นรูปกรวยคว่ำ ก้านช่อดอกสีแดง ผล เป็นผลกลุ่ม ผลย่อยรูปไข่กลับ สีแดงคล้ำ

สรรพคุณ

เปลือกต้น	เป็นยาบำรุงน้ำย่อย ทำให้เกิดอยากรับประทานอาหาร
ใบ	ทาผิวหนัง แก้คัน
เนื้อไม้	นำมาสกัดเป็นยาขับพยาธิเส้นด้ายสำหรับเด็ก
ราก	มีรสขมจัด ใช้ปรุงเป็นยาแก้ไข้ได้ดี

วิธีและปริมาณที่ใช้ : ใช้เป็นยาแก้ไข้มาเลเรีย

ต้มเนื้อไม้ประทัดจีน (ประทัดใหญ่) 4 กรัม ด้วยน้ำ 4 ถ้วยแก้ว เคี่ยวให้เหลือ 2 ถ้วยแก้ว รับประทานครั้งละ 1/4 ถ้วยแก้ว วันละ 2 ครั้ง ก่อนอาหาร เข้า-เย็น ใช้เป็นยาขมเจริญอาหาร และเป็นยาขับพยาธิเส้นด้าย ใช้เนื้อไม้ 0.5 กรัม ประมาณ 4-5 ชิ้น ชงน้ำเดือด 1/2 ถ้วยแก้ว รับประทานครั้งเดียว

9. สะเดาบ้าน (สะเดาไทย)

ชื่อวิทยาศาสตร์

Azadirachta indica A. Juss. var. *siamensis* Valetton

ชื่อสามัญ

Siamese neem tree, Nim , Margosa, Quinine

วงศ์

:Meliaceae

ชื่ออื่น

สะเลียม (ภาคเหนือ) กะเดา (ภาคใต้)

ส่วนที่ใช้

ดอกช่อดอก ขนอ่อน ยอด เปลือก ก้านใบ กระจี้ ยาง แก่น ราก ใบ ผล

ต้น เปลือก ราก น้ำมันจากเมล็ด

สะเดาไทย (*Azadirachta indica* A. Juss. var. *siamensis* Valetton) เป็นไม้ยืนต้นที่มีรสขมจัด จัดอยู่ในกลุ่ม ยาแก้ไข้และยาแก้โรคผิวหนัง ตามตำรายาไทย นิยมใช้ใบ เปลือก และดอกในการรักษาไข้ตัวร้อน ผื่นคัน และน้ำเหลืองเสีย อีกทั้งยังมีฤทธิ์ต้านเชื้อจุลชีพที่ทันสมัยยิ่งยั้งแล้ว

ลักษณะทั่วไป

ไม้ยืนต้น สูง 10–20 เมตร เปลือกต้นสีน้ำตาลเข้ม แตกเป็นร่อง ใบประกอบแบบขนนก ใบย่อยรูปรี ปลายแหลม รสขมจัด ดอกเล็ก สีขาว มีกลิ่นหอมอ่อน ๆ ออกเป็นช่อใหญ่ ผลกลมรี สีเขียว เมื่อสุกเป็นสีเหลือง

สรรพคุณ

เปลือกต้น	แก้ไข้ เจริญอาหาร แก้ท้องเดิน บิดมูกเลือด
เปลือกราก	เป็นยาฟาดสมาน แก้ไข้ ทำให้อาเจียน แก้โรคผิวหนัง
ก้านใบ	แก้ไข้ ทำยารักษาไข้มาลาเรีย
ขนอ่อน	ถ่ายพยาธิ แก่ริดสีดวง แก้ปัสสาวะพิการ
กระพี้	แก้ถุงน้ำดีอักเสบ
แก่น	แก้อาเจียน ขับเสมหะ
ใบ,ผล	ใช้เป็นยาฆ่าแมลง บำรุงธาตุ
ผล	มีสารรสขมใช้เป็นยาถ่ายพยาธิ และยาระบาย แก้โรคหัวใจเดินผิดปกติ
ราก	แก้โรคผิวหนัง แก้เสมหะ ซึ่งเกาะแน่นอยู่ในทรวงอก
ดอก ยอดอ่อน	แก้พิษโลหิต กำเดา แก่ริดสีดวงในลำคอ คั้นคุดจมีตัวโตอยู่ บำรุงธาตุ ขับลม ใช้เป็นอาหารผักได้ดี
ยาง	ดับพิษร้อน
น้ำมันจากเมล็ด	ใช้รักษาโรคผิวหนัง และยาฆ่าแมลง

สารสำคัญและงานวิจัย

สารประกอบหลัก: Azadirachtin, Nimbin, Quercetin, Flavonoids, Tannins

งานวิจัยสมัยใหม่

พบฤทธิ์ ต้านการอักเสบและลดไข้

มีฤทธิ์ ต้านเชื้อแบคทีเรียและเชื้อรา ที่เกี่ยวข้องกับโรคผิวหนัง

ใช้ในงานวิจัยพัฒนา ผลิตภัณฑ์สมุนไพร ยาฆ่าแมลง และเครื่องสำอาง

วิธีและปริมาณที่ใช้ : เป็นยาขมเจริญอาหาร

ช่อดอกไม่จำกัด ลวกน้ำร้อน จิมน้ำปลาหวาน หรือน้ำพริก หรือใช้เปลือกสด ประมาณ 1 ฝ่ามือ ต้มน้ำ 2 ถ้วยแก้ว รับประทานครั้งละ 1/2 ถ้วยแก้ว

สารเคมี

ผล มีสารขมชื่อ bakayanin

ช่อดอก มีสารพวกไกลโคไซด์ ชื่อ nimbasterin 0.005% และน้ำมันหอมระเหยที่มีรสเผ็ดจัดอยู่ 0.5% นอกนั้นพบ nimbecetin, nimbesterol, กรดไขมัน และสารที่มีรสขม

เมล็ด มีน้ำมันขมชื่อ margosic acid 45% หรือบางที่เรียก Nim Oil และสารขมชื่อ nimbin, nimbidin Nim Oil มี nimbidin เป็นส่วนมากและเป็นตัวออกฤทธิ์มีกำมะถันอยู่ด้วย

10.ปลาไหลเผือก

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Eurycoma longifolia* Jack

วงศ์ Simaroubaceae

ชื่ออื่น คะนาง ขะนาง ไหลเผือก (ตราด) ตุงสอ แหพันชั้น (ภาคเหนือ) หยิกปอดอง หยิกไม่ถึง เอียนดอย (ภาคอีสาน) เพี้ยก (ภาคใต้) กรุงบาดาล (สุราษฎร์ธานี) ตรึงบาดาล (ปัตตานี) ตูวเป้าะมิง ตูวอวมิง (มลายู-นราธิวาส)

ส่วนที่ใช้ รากปลาไหลเผือก

ลักษณะทั่วไป

ไม้พุ่มกึ่งไม้ต้นขนาดเล็ก สูงได้ถึง 10 เมตร ลำต้นตรง เปลือกต้นเรียบ สีน้ำตาลอมดำ แตกกิ่งก้านน้อย กิ่งอ่อนและยอดอ่อนมีขนปกคลุม ใบ เป็นใบประกอบแบบขนนกปลายใบคู่ ออกเรียงสลับหนาแน่นที่ปลาย ยอด ใบย่อยมี 7-8 คู่ รูปใบหอกหรือรูปรี กว้าง 1.5-6.5 ซม. ยาว 5-20 ซม. ปลายใบเรียวแหลม โคนใบเบี้ยว ขอบใบเรียบ แผ่นใบเรียบสีเขียวเข้ม ดอก ออกเป็นช่อใหญ่ตามซอกใบ ดอกสีม่วงแดง ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 0.1 ซม. กลีบเลี้ยงโคนเชื่อมติดกัน ปลายแยกเป็น 5-6 แฉก กลีบดอกเชื่อมติดกัน ปลายแยกเป็น 5-6 กลีบ รูปไข่มีขน เป็นดอกสมบูรณ์เพศ ก้านช่อดอกสีแดง ผล รูปกลมรี กว้าง 0.5-1.2 ซม. ยาว 1-1.7 ซม. ออกเป็นพวง ผิวเรียบ ผลสดสีเขียว สุกเป็นสีแดง เมล็ดเดี่ยว

สรรพคุณ

ราก	รสขมจัด เบื่อเมาเล็กน้อย ถ่ายฝีในท้อง ถ่ายพิษต่างๆ ใช้เป็นยาแก้ไข้ ตัดไข้ทุกชนิด ใช้ผสมยาจันทลิ้นลา* ใช้เป็นยาตัดไข้ ใช้รับประทานแก้วัณโรคในระยะบวมขึ้น
ทั้งต้น	ใช้ในตำรายาไทยสำหรับ เสริมสมรรถภาพทางเพศชาย และบำรุงร่างกาย
ตำรับพื้นบ้าน	ใช้แก้ท้องเสีย และโรคผิวหนังบางชนิด

** ยาจันทลิ้นลา เป็นยาตำรับโบราณ ใช้รักษาไข้ แก้อาการชัก

สารสำคัญและงานวิจัย

สารประกอบหลัก: Quassinoids (เช่น Eurycomanone), Alkaloids, Flavonoids

งานวิจัยสมัยใหม่

พบฤทธิ์ ลดไข้และต้านการอักเสบ

มีฤทธิ์ เสริมสมรรถภาพทางเพศชาย โดยเพิ่มระดับฮอร์โมนเทสโทสเตอโรน

มีการศึกษาฤทธิ์ ต้านมาลาเรียและต้านมะเร็งบางชนิด

ใช้ในงานวิจัยพัฒนา ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารและสมุนไพรบำรุงกำลัง

11. พระยาสัตตบรรณ (ตีนเป็ด)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Alstonia scholaris* (L.) R.Br.

ชื่อสามัญ White Cheesewood, Blackboard tree, Devil tree, Indian devil tree, Milkwood pine

ชื่ออื่น กะโน้ะ (กะเหรี่ยง-แม่ฮ่องสอน) จะบัน (เขมร-ปราจีนบุรี) ชบา ตีนเป็ด (ภาคกลาง) ตีนเป็ดดำ (นราธิวาส) บะชา ปูลา ปูแล (ปัตตานี มาเลย์-ยะลา) พญาสัตบรรณ (ภาคกลาง) ยางขาว (ลำปาง) สัตบรรณ (ภาคกลาง, เขมร-จันทบุรี) หัสบรรณ (กาญจนบุรี)

ชื่อวงศ์ APOCYNACEAE

ลักษณะทั่วไป

ไม้ยืนต้น สูง 15–25 เมตร เปลือกต้นสีเทาอมเขียว มียางสีขาวข้น ใบเดี่ยวเรียงเวียนเป็นวงรอบ ก้านใบรวม 5–8 ใบ รูปรี ปลายแหลม ดอกเล็ก สีขาวอมเขียว มีกลิ่นหอมแรง ออกเป็นช่อใหญ่ ผลเป็นฝักยาว เมื่อแก่แตกออก มีเมล็ดติดพู่ขน

ตีนเป็ด หรือ พระยาสัตตบรรณ (*Alstonia scholaris* (L.) R. Br.) เป็นไม้ยืนต้นที่มีชื่อเสียงในตำรายาไทย จัดอยู่ในกลุ่ม ยาแก้ไข้และยาแก้โรคผิวหนัง ใช้เปลือกและใบในการรักษาไข้ตัวร้อน ถอนพิษ และแก้ผื่นคัน อีกทั้งยังเป็นไม้ประดับและไม้ให้ร่มเงาที่พบทั่วไปในประเทศไทย

สรรพคุณ

เปลือกต้น	มีรสขม ช่วยให้เจริญอาหาร แก้บิด แก้ท้องเสีย สมานลำไส้ แก้ไข้หวัด รักษามาลาเรีย รักษาหลอดลมอักเสบ ขับเลือดและของเสีย สามารถนำมาต้มอาบเพื่อรักษาอาการ ผื่นคันได้
ใบ	ใช้ตำพอกแก้ผื่นคัน และโรคผิวหนังอักเสบ
ดอก	ช่วยแก้ไข้ ตัวร้อน และสารสกัดจากดอกมีน้ำมันหอมระเหย สามารถใช้โลงูได้
ยาง	ใช้ภายนอกสำหรับรักษาแผล แผลเปื่อย มีหนอง ช่วยทำให้แผลแห้งเร็ว บรรเทาอาการปวดข้อใช้ภายนอกแก้กลากเกลื้อน แต่ต้องใช้ด้วยความระมัดระวัง

สารสำคัญและงานวิจัย

สารประกอบหลัก: Alkaloids (เช่น Echitamine, Scholaricine), Flavonoids, Tannins

งานวิจัยสมัยใหม่

พบฤทธิ์ ด้านการอักเสบและลดไข้

มีฤทธิ์ ด้านเชื้อแบคทีเรียและเชื้อรา ที่เกี่ยวข้องกับโรคผิวหนัง

ใช้ในงานวิจัยพัฒนา ตำรับยาสมุนไพรแก้ไข้และผิวหนังอักเสบ

9

กลุ่มยาแก้โรคเรื้อน

LEPROSY TREATMENT

1. กระเบา
 2. กลิ้งกลางดง
 3. จำปา
 4. ทองพันชั่ง
 5. รามใหญ่
 6. ลำโพงขาว
 7. โล่ตีน
-
-

1. กระเบา

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Hydnocarpus anthelminthicus</i> Pierre ex Laness.
ชื่อสามัญ	Chaulmoogra tree
วงศ์	Achariaceae (เดิม Flacourtiaceae)
ชื่ออื่น	กระเบาหน้า, กระเบาใหญ่

ลักษณะทั่วไป

ไม้ยืนต้น สูง 10–20 เมตร เปลือกต้นสีน้ำตาลอมเทา แตกเป็นร่อง ใบเดี่ยว รูปรี ปลายแหลม ขอบเรียบดอกเล็ก สีเหลืองอมเขียว ออกเป็นช่อ ผลกลมใหญ่ เปลือกแข็ง ภายในมีเมล็ดจำนวนมาก

กระเบา (*Hydnocarpus anthelminthicus* Pierre ex Laness.) จัดเป็นสมุนไพรสำคัญในตำรายาไทยที่อยู่ใน กลุ่มยาแก้โรคเรื้อน โดยเฉพาะการใช้ เมล็ดและน้ำมันจากเมล็ด ซึ่งมีฤทธิ์เด่นในการรักษาโรคเรื้อน และโรคผิวหนังเรื้อรัง

สรรพคุณตามตำรายาไทย

เมล็ด	สกัดน้ำมันเรียกว่า “น้ำมันกระเบา” ใช้ทาภายนอกแก้โรคเรื้อน กลากเกลื้อน และผิวหนังอักเสบ
เปลือกต้น	ใช้แก้ไข้และถอนพิษ
ทั้งต้น	จัดอยู่ในกลุ่ม ยาแก้โรคเรื้อนและยาแก้ไข้

สารสำคัญและงานวิจัย

สารประกอบหลัก: Hydnocarpic acid, Chaulmoogric acid, Flavonoids, Tannins

งานวิจัยสมัยใหม่

ยืนยันฤทธิ์ **ต้านเชื้อแบคทีเรีย**ที่ก่อโรคเรื้อน (*Mycobacterium leprae*)

มีฤทธิ์ **ต้านการอักเสบ**และสมานแผล

ใช้ในงานวิจัยพัฒนา **ตำรับยาสมุนไพรแก้โรคเรื้อนและผิวหนังเรื้อรัง**

2. กลิ้งกลางดง

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Dioscorea bulbifera</i> L. (มันป่า, ว่านสามพันตึง) <i>Stephania venosa</i> (Blume.) Spreng. (สับเลือด, กระท่อมเลือด)
วงศ์	Dioscoreaceae / Menispermaceae (แล้วแต่ชนิด)
ชื่ออื่น	กลิ้งกลางดง, ว่านสามพันตึง, ว่านพระฉิม, มันขมมัน, สับเลือด

ลักษณะทั่วไป

ไม้เลื้อย มีหัวสะสมอาหารใต้ดิน หัวมีทั้งชนิดผิวเรียบและขรุขระ หากบาดแผลจะมีน้ำยางใสสีแสดไหลออกมา ใบเดี่ยว รูปไข่แกมหัวใจ ปลายใบแหลม โคนเว้าเป็นติ่งหู ดอกออกเป็นช่อเล็ก สีส้ม ผลสดรูปไข่กลับ

กลิ้งกลางดง (*Dioscorea bulbifera* L. หรือ *Stephania venosa* ขึ้นกับชนิดที่พบในไทย) เป็นสมุนไพรที่ตำรายาไทยจัดอยู่ในกลุ่ม ยาแก้โรคเรื้อนและโรคผิวหนังเรื้อรัง โดยเฉพาะการใช้หัวและราก ซึ่งมีน้ำยางสีแสด ใช้ภายนอกในการรักษาโรคเรื้อน กลากเกลื้อน และผื่นคัน

สรรพคุณตามตำรายาไทย

ราก, หัว	ใช้ภายนอกแก้โรคเรื้อน กลากเกลื้อน และผื่นคัน
ใบ	ใช้บำรุงธาตุ รักษาแผลสดและแผลเรื้อรัง
เถา	ใช้ขับพยาธิ ขับโลหิตระดู และกระจายลมแน่นในอก
ดอก	ใช้แก้โรคผิวหนังผื่นคัน และช่วยย่อยอาหาร

สารสำคัญและงานวิจัย

สารประกอบหลัก: Alkaloids, Flavonoids, Saponins

งานวิจัยสมัยใหม่

พบฤทธิ์ ต้านเชื้อแบคทีเรียและเชื้อรา ที่เกี่ยวข้องกับโรคผิวหนัง

มีฤทธิ์ ต้านการอักเสบและสมานแผล

ใช้ในงานวิจัยพัฒนา ตำรับยาสมุนไพรแก้โรคเรื้อนและผิวหนังเรื้อรัง

3. จำปา

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Michelia champaca</i> L. (ปัจจุบันจัดอยู่ในสกุล <i>Magnolia</i>)
ชื่อสามัญ	Champak, Joy perfume tree
วงศ์	Magnoliaceae
ชื่ออื่น	จำปา, จัมปา

ลักษณะทั่วไป

ไม้ยืนต้น สูง 10–20 เมตร ใบเดี่ยว รูปรี ปลายแหลม สีเขียวเข้ม ดอกสีเหลืองอมส้ม มีกลิ่นหอมแรง นิยมปลูกเป็นไม้ประดับ ผลเป็นฝักยาว มีเมล็ดสีแดงสด

จำปา (*Michelia champaca* L.) เป็นสมุนไพรที่ตำรายาไทยโบราณจัดอยู่ในกลุ่ม ยาแก้โรคเรื้อนและ ยาแก้ไข้ โดยเฉพาะการใช้ เปลือกและราก ซึ่งมีรสขม ใช้แก้ไข้ตัวร้อน ถอนพิษ และรักษาโรคเรื้อน รวมทั้งโรค ผิวหนังเรื้อรัง

สรรพคุณตำรายาไทย

เปลือกต้น	ใช้ต้มดื่มแก้ไข้ตัวร้อน, ถอนพิษไข้, ใช้แก้โรคเรื้อนและผิวหนังเรื้อรัง
ราก	ใช้แก้ไข้และบำรุงธาตุ
ดอก	ใช้แต่งกลิ่นในตำรับยาและเครื่องหอม

สารสำคัญและงานวิจัย

สารประกอบหลัก: Essential oils (Linalool, Eugenol), Flavonoids, Alkaloids

งานวิจัยสมัยใหม่

พบฤทธิ์ ต้านการอักเสบและต้านเชื้อจุลชีพ

มีการศึกษาฤทธิ์ ต้านอนุมูลอิสระ

สนับสนุนการใช้ในตำรับยาไทยสำหรับ แก้โรคเรื้อนและโรคผิวหนัง

4.ทองพันชั่ง

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Rhinacanthus nasutus</i> (L.) Kurz
ชื่อสามัญ (อังกฤษ)	Snake jasmine, White crane flower
วงศ์	Acanthaceae
ชื่ออื่น	ทองพันชั่ง, เบญจขันธุ์, หล้ามะก่องต้อน

ลักษณะทั่วไป

ไม้พุ่ม สูง 1-2 เมตร ใบเดี่ยว รูปรี ปลายแหลม สีเขียวเข้ม ดอกสีขาว รูปหลอด ออกเป็นช่อที่ปลายกิ่ง รากและใบเป็นส่วนที่ใช้ทางยา

ทองพันชั่ง (*Rhinacanthus nasutus* (L.) Kurz) เป็นสมุนไพรที่ตำรายาไทยจัดอยู่ในกลุ่ม ยาแก้โรคเรื้อนและโรคผิวหนังเรื้อรัง โดยเฉพาะการใช้ รากและใบ ซึ่งมีรสขม ใช้รักษาโรคเรื้อน กลากเกลื้อน และผื่นคัน อีกทั้งยังมีการใช้ในตำรับยาโบราณเพื่อแก้ไข้และถอนพิษ

สรรพคุณตามตำรายาไทย

ราก	ใช้ต้มดื่มแก้ไข้ ถอนพิษ และรักษาโรคเรื้อน
ใบ	ใช้ตำพอกแก้กลากเกลื้อน ผื่นคัน และโรคผิวหนังเรื้อรัง
ทั้งต้น	จัดอยู่ในกลุ่ม ยาแก้โรคเรื้อนและยาแก้ไข้

สารสำคัญและงานวิจัย

สารประกอบหลัก: Rhinacanthin (A-N), Flavonoids, Tannins

งานวิจัยสมัยใหม่

พบฤทธิ์ ต้านเชื้อแบคทีเรียและเชื้อรา ที่ก่อโรคผิวหนังและเรื้อน

มีฤทธิ์ ต้านการอักเสบและต้านอนุมูลอิสระ

มีการศึกษาฤทธิ์ ต้านมะเร็งบางชนิด

สนับสนุนการใช้ในตำรับยาไทยสำหรับ แก้โรคเรื้อนและผิวหนังเรื้อรัง

5.รามใหญ่

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Senna alata</i> (L.) Roxb. (ชื่อพ้อง <i>Cassia alata</i> L.)
ชื่อสามัญ	Candle bush, Ringworm bush
วงศ์	Fabaceae (Leguminosae)
ชื่ออื่น	รามใหญ่, ชี้คากใหญ่, ชุมเห็ดใหญ่

ลักษณะทั่วไป

ไม้พุ่ม สูง 2-5 เมตร ใบประกอบแบบขนนก ใบย่อยรูปรี ปลายมน ดอกสีเหลืองสด ออกเป็นช่อคล้ายเทียนไข (จึงเรียกว่า Candle bush) ฝักยาว มีเมล็ดจำนวนมาก

รามใหญ่ (*Cassia alata* L. หรือ *Senna alata* (L.) Roxb.) เป็นสมุนไพรที่ตำรายาไทยจัดอยู่ในกลุ่มยาแก้โรคเรื้อนและโรคผิวหนังเรื้อรัง โดยเฉพาะการใช้ ใบ ซึ่งมีรสขม ใช้รักษาโรคเรื้อน กลากเกลื้อน และผื่นคัน อีกทั้งยังใช้ในตำรับยาโบราณเพื่อแก้ไข้และถอนพิษ

สรรพคุณตามตำรายาไทย

ราก, เปลือก	ใช้แก้ไข้และบำรุงธาตุ
ใบ	ใช้ตำพอกภายนอกแก้โรคเรื้อน กลากเกลื้อน และผื่นคัน ใช้ต้มดื่มแก้ไข้และถอนพิษ
ทั้งต้น	จัดอยู่ในกลุ่ม ยาแก้โรคเรื้อนและยาแก้ไข้

สารสำคัญและงานวิจัย

สารประกอบหลัก: Anthraquinones (เช่น Chrysophanol, Rhein), Flavonoids, Tannins

งานวิจัยสมัยใหม่

พบฤทธิ์ ต้านเชื้อราและแบคทีเรีย ที่ก่อโรคผิวหนัง

มีฤทธิ์ ต้านการอักเสบและสมานแผล

ใช้ในงานวิจัยพัฒนา ตำรับยาสมุนไพรแก้โรคเรื้อนและโรคผิวหนังเรื้อรัง

6. ลำโพงขาว

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Datura metel</i> L.
ชื่อสามัญ	Devil's trumpet, White datura
วงศ์	Solanaceae (วงศ์มะเขือ)
ชื่ออื่น	ลำโพงขาว, ลำโพง, มะเขือบ้า

ลักษณะทั่วไป

ไม้พุ่ม สูง 1–2 เมตร ใบเดี่ยว รูปรีกว้าง ปลายแหลม ขอบหยัก ดอกสีขาว รูปกรวยยาว คล้ายแตร ออกเดี่ยว ๆ ที่ซอกใบ ผลกลม มีหนามแข็ง ภายในมีเมล็ดจำนวนมาก

ลำโพงขาว (*Datura metel* L.) เป็นสมุนไพรที่ตำรายาไทยโบราณจัดอยู่ในกลุ่ม ยาแก้โรคเรื้อนและโรคผิวหนังเรื้อรัง โดยเฉพาะการใช้ ใบและเมล็ด ซึ่งมีรสเมาเบื่อ ใช้ภายนอกในการรักษาโรคเรื้อน กลากเกลื้อน และผื่นคัน แต่ต้องใช้ด้วยความระมัดระวัง เนื่องจากมีพิษสูง

สรรพคุณตามตำรายาไทย

เมล็ด	ใช้ในตำรับยาแก้โรคเรื้อน แต่ต้องใช้ในปริมาณที่เหมาะสม เนื่องจากมีพิษ
ใบ	ใช้ตำพอกภายนอกแก้โรคเรื้อน กลากเกลื้อน และผื่นคัน
ทั้งต้น	จัดอยู่ในกลุ่ม ยาแก้โรคเรื้อนและยาแก้ไข้

ข้อควรระวัง

ลำโพงขาวมีสารพิษ (เช่น Atropine, Scopolamine) หากใช้ผิดวิธีหรือรับประทานอาจทำให้เกิดอาการเมา คลื่นไส้ ประสาทหลอน และอันตรายถึงชีวิต จึงควรใช้เฉพาะภายนอกและตามตำรับยาโบราณเท่านั้น

สารสำคัญและงานวิจัย

สารประกอบหลัก: Tropane alkaloids (Atropine, Scopolamine, Hyoscyamine)

งานวิจัยสมัยใหม่

พบฤทธิ์ ต้านเชื้อราและแบคทีเรีย ที่ก่อโรคผิวหนัง

มีฤทธิ์ ต้านการอักเสบและระงับปวด

แต่มีพิษต่อระบบประสาท จึงไม่ใช้รับประทานโดยตรงในทางการแพทย์สมัยใหม่

7. โล่ตีน

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Clerodendrum inerme</i> (L.) Gaertn.
ชื่อสามัญ	Seaside clerodendrum
วงศ์	Lamiaceae (เดิม Verbenaceae)
ชื่ออื่น	โล่ตีน, โล่ตีน, โล่ตีน

ลักษณะทั่วไป

ไม้พุ่มหรือไม้ยืนต้นขนาดเล็ก สูง 1–3 เมตร ใบเดี่ยว รูปรีหรือรูปไข่ ปลายแหลม ขอบเรียบ ดอกสีขาว ออกเป็นช่อที่ปลายกิ่ง ลักษณะดอกมีเกสรยาวคล้ายหนวด ผลกลมเล็ก สีเขียว เมื่ออ่อนและเปลี่ยนเป็นสีดำเมื่อแก่

โล่ตีน (*Clerodendrum inerme* (L.) Gaertn.) เป็นสมุนไพรที่ตำรายาไทยจัดอยู่ในกลุ่ม ยาแก้โรคเรื้อนและโรคผิวหนังเรื้อรัง โดยเฉพาะการใช้ ใบและราก ซึ่งมีรสขม ใช้รักษาโรคเรื้อน กลากเกลื้อน และผื่นคัน อีกทั้งยังใช้ในตำรับยาโบราณเพื่อแก้ไข้และถอนพิษ

สรรพคุณตามตำรายาไทย

ราก	ใช้ต้มดื่มแก้ไข้ ถอนพิษ และบำรุงธาตุ
ใบ	ใช้ตำพอกภายนอกแก้โรคเรื้อน กลากเกลื้อน และผื่นคัน
ทั้งต้น	จัดอยู่ในกลุ่ม ยาแก้โรคเรื้อนและยาแก้ไข้

สารสำคัญและงานวิจัย

สารประกอบหลัก: Flavonoids, Alkaloids, Saponins

งานวิจัยสมัยใหม่

พบฤทธิ์ ต้านเชื้อราและแบคทีเรีย ที่ก่อโรคผิวหนังและเรื้อน

มีฤทธิ์ ต้านการอักเสบและสมานแผล

ใช้ในงานวิจัยพัฒนา ตำรับยาสมุนไพรแก้โรคเรื้อนและผิวหนังเรื้อรัง

บรรณานุกรม

เอกสารอ้างอิง กลุ่มยาแก้ไอเสบ ปวดบวม

- ฐานข้อมูลสมุนไพรไทยเขตอีสานใต้ คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. เทียนกิ่ง, [ออนไลน์]. 2025, แหล่งที่มา: <https://phar.ubu.ac.th/herb-DetailPhargarden/320>, [5 ธ.ค. 2568].
- ฐานข้อมูลสมุนไพรไทยเขตอีสานใต้ คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. ผักคราดหัวแหวน, [ออนไลน์]. 2025, แหล่งที่มา: <https://phar.ubu.ac.th/herb-DetailPhargarden/76>, [5 ธ.ค. 2568]. คัดลอก
- ฐานข้อมูลสมุนไพรไทยเขตอีสานใต้ คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. ไพล, [ออนไลน์]. 2025, แหล่งที่มา: <https://phar.ubu.ac.th/herb-DetailPhargarden/192>, [5 ธ.ค. 2568]. คัดลอก
- ฐานข้อมูลสมุนไพรไทยเขตอีสานใต้ คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. มะกอก, [ออนไลน์]. 2025, แหล่งที่มา: <https://phar.ubu.ac.th/herb-DetailPhargarden/87>, [5 ธ.ค. 2568]. คัดลอก
- ฐานข้อมูลสมุนไพรไทยเขตอีสานใต้ คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. หูเสือ, [ออนไลน์]. 2025, แหล่งที่มา: <https://phar.ubu.ac.th/herb-DetailPhargarden/173>, [6 ธ.ค. 2568]. คัดลอก
- ฐานข้อมูลสมุนไพรไทยเขตอีสานใต้ คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. กระจับปี่, [ออนไลน์]. 2025, แหล่งที่มา: <https://phar.ubu.ac.th/herb-DetailPhargarden/275>, [6 ธ.ค. 2568]. คัดลอก
- van Welzen, P.C. (2007). Euphorbiaceae (Sauropus). In Flora of Thailand Vol. 8(2): 537–539.

เอกสารอ้างอิงกลุ่มยาบำรุงเลือด

- ฐานข้อมูลเครื่องยาไทย คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. ฝาง, [ออนไลน์]. 2025, แหล่งที่มา: <https://phar.ubu.ac.th/herb-DetailThaicrudedrug/88>, [5 ธ.ค. 2568]. คัดลอก
- ฐานข้อมูลเครื่องยาไทย คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. คำเงาะ, [ออนไลน์]. 2026, แหล่งที่มา: <https://phar.ubu.ac.th/herb-DetailThaicrudedrug/41>, [5 ธ.ค. 2568]. คัดลอก
- ฐานข้อมูลสมุนไพรไทยเขตอีสานใต้ คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. ย่านางแดง, [ออนไลน์]. 2026, แหล่งที่มา: <https://phar.ubu.ac.th/herb-DetailPhargarden/147>, [5 ธ.ค. 2568]. คัดลอก
- สำนักงานโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. “แกแล”. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: www.rspg.or.th. [5 ธ.ค. 2568].
- สำนักงานโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. “ผักเป็ดแดง”. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: www.rspg.or.th. [5 ธ.ค. 2568].
-

เอกสารอ้างอิงกลุ่มยาแก้ไอ ขับเสมหะ

โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี.

(ปรับปรุงล่าสุด). ข้อมูลพืชสมุนไพรและสมุนไพรในท้องถิ่น. ดึงข้อมูลเมื่อ 7 ธันวาคม 2025,

จาก https://www.rspg.or.th/plants_data/herbs/index.html

คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. (n.d.). *ฐานข้อมูลสมุนไพร — ข้อมูลตำรับยา/Thai remedy*.

สืบค้นเมื่อ 7 ธันวาคม 2025, จาก <https://phar.ubu.ac.th/herb-thairemedy>

ฐานข้อมูลเครื่องยาไทย คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. เพกา, [ออนไลน์]. 2025,

แหล่งที่มา: <https://phar.ubu.ac.th/herb-DetailThaicrudedrug/94>, [6 ธ.ค. 2568].

Saha P, Choudhury PR, Das S, Talukdar AD, Choudhury MD. In vitro antioxidant activity

of bark extracts of *Oroxylum indicum* (L.) vent. *Asian J Pharm Clin Res*.

2017;10(8):263-266.

Wangtakrai. (2555, 14 มกราคม). *สำรวจ*. สืบค้นเมื่อ 7 ธันวาคม 2025, จาก

<http://www.wangtakrai.com/panmai/detail.php?id=101>

เอกสารอ้างอิงกลุ่มยาถ่าย ยาระบาย

กรมวิชาการเกษตร. (2547). *พรรณไม้หอมในสวนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ*.

กรุงเทพฯ: กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช อันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ (RSPG). (ม.ป.ป.). *ฐานข้อมูลพืชสมุนไพร*.

สืบค้นจาก https://www.rspg.or.th/plants_data/herbs/index.html

ฐานข้อมูลเครื่องยาไทย คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. (2025). *สมอพิเภก*.

สืบค้นจาก <https://phar.ubu.ac.th/herb-DetailThaicrudedrug/133>

(สืบค้นเมื่อ 7 ธันวาคม 2568)

ดร. วิทย์ เทียงบุญธรรม. พจนานุกรมไม้ดอกไม้ประดับ. 2542 หน้า (739)

ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. (2565). *ลีลาวดี* [ไฟล์ PDF]. สืบค้นจาก

<https://www.st.buu.ac.th/botany/doc/2565/013%E0%B8%A5%E0%B8%B5%E0%B8%A5%E0%B8%B2%E0%B8%A7%E0%B8%94%E0%B8%B5.pdf>

สำนักวิจัยการอนุรักษ์ป่าไม้และพันธุ์พืช กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. (2559).

ความหลากหลายทางชีวภาพพืชสมุนไพรในประเทศไทย เล่ม 1. หน้า 163.

CLGC คณะเกษตร กำแพงแสน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (ม.ป.ป.). *Plumeria*. สืบค้นจาก

<http://clgc.agri.kps.ku.ac.th/resources/old-fragrant/plumeriar.html> Kaset Today.

(ม.ป.ป.). *รงทอง*. สืบค้นจาก <https://kaset.today/%E0%B8%AA%E0%B8%A1%E0%B8%B8%E0%B8%99%E0%B9%84%E0%B8%9E%E0%B8%A3/%E0%B8%A3%E0%B8%87%E0%B8%97%E0%B8%AD%E0%B8%87/>

MedThai. (ม.ป.ป.). *มะกาว*. สืบค้นจาก

<https://medthai.com/%e0%b8%a1%e0%b8%b0%e0%b8%81%e0%b8%b2/>

PharmOffice คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. (ม.ป.ป.). *ข้อมูลสมุนไพร*.

สืบค้นจาก <https://pharmoffice.kku.ac.th/iss/smhcontrol/herb/297>

SamunPri.com. (ม.ป.ป.). *ลิ้นทมดอกแดง*. สืบค้นจาก

<https://www.samunpri.com/%E0%B8%A5%E0%B8%B1%E0%B9%88%E0%B8%99%E0%B8%97%E0%B8%A1%E0%B8%94%E0%B8%AD%E0%B8%81%E0%B9%81%E0%B8%94%E0%B8%87/>

Tem Samitinand. Thai Plant Names. Revised Edition 2001. 810 p. (422)

เอกสารอ้างอิงกลุ่มยาแก้บิด ท้องเดิน โรคกระเพาะอาหาร

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก. (2015). *ตำรับยาสมุนไพรไทย: ฟ้าทะลายโจร*.

กรุงเทพฯ: กระทรวงสาธารณสุข.

กรมป่าไม้. (n.d.). *สมอพิเภก*. Retrieved January 7, 2026, from

<https://forprod.forest.go.th/forprod/techtransfer/document/.../67.%E0%B8%AA%E0%B8%A1%E0%B8%AD%E0%B8%9E%E0%B8%B4%E0%B9%80%E0%B8%A0%E0%B8%81.pdf> (forprod.forest.go.th in Bing)

กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์. (n.d.). *ตำรามาตรฐานยาสมุนไพรไทย: ช้าพลู*. Retrieved January 7, 2026,

from <https://bdn-thp.dmsc.moph.go.th> (bdn-thp.dmsc.moph.go.th in Bing)

Wikipedia contributors. (n.d.). *ชะพลู*. In *Wikipedia*. Retrieved January 7, 2026, from <https://th.wikipedia.org/wiki/ชะพลู>

คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. (n.d.). *ฐานข้อมูลสมุนไพร: กระชาย*. Retrieved January 7,

2026, from <https://phar.ubu.ac.th/herb-DetailThaicrudedrug/3>

คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. (n.d.). *ฐานข้อมูลสมุนไพร: ช้าพลู*. Retrieved January 7,

2026, from <https://phar.ubu.ac.th/herb-DetailThaicrudedrug/182>

คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. (n.d.). *ฐานข้อมูลสมุนไพร: มังคุด*. Retrieved

January 8, 2026, from <https://phar.ubu.ac.th/herb-DetailThaicrudedrug/52>

(phar.ubu.ac.th in Bing)

คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. (n.d.). *ฐานข้อมูลสมุนไพร: สมอพิเภก*. Retrieved January

7, 2026, from <https://phar.ubu.ac.th/herb-DetailThaicrudedrug/133>

คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. (n.d.). *ฐานข้อมูลสมุนไพร: โกรฐจุฬาลัมพา*. Retrieved January

7, 2026, from <https://phar.ubu.ac.th/herb-DetailThaicrudedrug/28>

- คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. (n.d.). *ฐานข้อมูลสมุนไพร: ไพล*. Retrieved January 7, 2026, from <https://phar.ubu.ac.th/herb-DetailThaicrudedrug/7> (phar.ubu.ac.th in Bing)
- กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก. (2015). *ตำรับยาสมุนไพรไทย: ไพล*. กรุงเทพฯ: กระทรวงสาธารณสุข.
- คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. (n.d.). *ฐานข้อมูลสมุนไพร: ฟ้าทะลายโจร*. Retrieved January 8, 2026, from <https://phar.ubu.ac.th/herb-DetailThaicrudedrug/1> (phar.ubu.ac.th in Bing)
- คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. (n.d.). *ฐานข้อมูลสมุนไพร: กระเทียม*. Retrieved January 8, 2026, from <https://phar.ubu.ac.th/herb-DetailThaicrudedrug/57> (phar.ubu.ac.th in Bing)
- คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. (n.d.). *ฐานข้อมูลสมุนไพร: ทับทิม*. Retrieved January 8, 2026, from <https://phar.ubu.ac.th/herb-DetailThaicrudedrug/54> (phar.ubu.ac.th in Bing)
- คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. (n.d.). *ฐานข้อมูลสมุนไพร: กล้ายน้ำว่า*. Retrieved January 8, 2026, from <https://phar.ubu.ac.th/herb-DetailThaicrudedrug/64> (phar.ubu.ac.th in Bing)
- คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. (n.d.). *ฐานข้อมูลสมุนไพร: ฝรั่ง*. Retrieved January 8, 2026, from <https://phar.ubu.ac.th/herb-DetailThaicrudedrug/61> (phar.ubu.ac.th in Bing)
- คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. (n.d.). *ฐานข้อมูลสมุนไพร: สายน้ำผึ้ง*. Retrieved January 8, 2026, from <https://phar.ubu.ac.th/herb-DetailThaicrudedrug/176> (phar.ubu.ac.th in Bing)
- จรรย์ ดิษฐโชยวงศ์, มัลลิกา รักษ์ธรรม, เสียม แจ่มจำรูญ, สุภาภรณ์ สาชาติ, & ศรีสุดา โททอง. (2014). *การคัดเลือกพันธุ์โกฐจุฬาลำพา (Artemisia annua L.)*. กรมวิชาการเกษตร. Retrieved January 7, 2026, from <https://www.doa.go.th/hort/wp-content/uploads/2020/12/การคัดเลือกพันธุ์โกฐจุฬาลำพา.pdf> (doa.go.th in Bing)
- ฐานข้อมูลพันธุ์กรรมพืชสวน. (2012). *โกฐจุฬาลำพา*. Retrieved January 7, 2026, from <https://hort.ezathai.org/?p=197>
- นนทวน บุญยะประกิตร์, & อรุณช โสคชัยเจริญพร (บรรณาธิการ). (2541). *สมุนไพรไม้พื้นบ้าน เล่ม 1*. กรุงเทพฯ: บริษัท ประชาชน จำกัด
- บัณฑิต เหมหงษา, พรรณี ลิ้มสวัสดิ์, รจนา อรรถสถิตย์, & อรณลักษณ์ ต้นสาตี (บรรณาธิการ). (2542). *สมุนไพรในงานสาธารณสุขมูลฐาน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการสาธารณสุขมูลฐานสมุนไพรดอกคอม. (n.d.). *ว่านหางจระเข้*. Retrieved January 8, 2026, from <https://www.samunpri.com/ว่านหางจระเข้> (samunpri.com in Bing)

- สมุนไพรดอกทศสม. (n.d.). *ขี้ผึ้งสามย่าน*. Retrieved January 8, 2026, from <https://www.samunpri.com/ขี้ผึ้งสามย่าน>
- สมุนไพรดอกทศสม. (n.d.). *โมกหลวง*. Retrieved January 8, 2026, from <https://www.samunpri.com/โมกหลวง> (samunpri.com in Bing)
- สมุนไพรดอกทศสม. (n.d.). *เปล้าน้อย*. Retrieved January 8, 2026, from <https://www.samunpri.com/เปล้าน้อย> (samunpri.com in Bing)
- สมุนไพรดอกทศสม. (n.d.). *เข็มแดง*. Retrieved January 8, 2026, from <https://www.samunpri.com/เข็มแดง> (samunpri.com in Bing)
- สมุนไพรดอกทศสม. (n.d.). *ฝิ่นต้น*. Retrieved January 8, 2026, from <https://www.samunpri.com/ฝิ่นต้น> (samunpri.com in Bing)
- สมุนไพรดอกทศสม. (n.d.). *สีเสียดเหนือ*. Retrieved January 8, 2026, from <https://www.samunpri.com/สีเสียดเหนือ> (samunpri.com in Bing)
- สมุนไพรดอกทศสม. (n.d.). *ผักชีล้อม*. Retrieved January 8, 2026, from <https://www.samunpri.com/ผักชีล้อม> (samunpri.com in Bing)
- สมุนไพรดอกทศสม. (n.d.). *ไช้เน่า*. Retrieved January 8, 2026, from <https://www.samunpri.com/ไช้เน่า>
- สมุนไพรดอกทศสม. (n.d.). *หูกวาง*. Retrieved January 8, 2026, from <https://www.samunpri.com/หูกวาง>
- สมุนไพรดอกทศสม. (n.d.). *ว่านทางจระเข้*. Retrieved January 8, 2026, from <https://www.samunpri.com/ว่านทางจระเข้> (samunpri.com in Bing)
- สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา. (2013). *บัญชียาจากสมุนไพรในบัญชียาหลักแห่งชาติ พ.ศ. 2556*. Retrieved December 20, 2021, from http://ndi.fda.moph.go.th/uploads/main_drug_file/20171021185635.pdf
- Adewusi, E. A., & Steenkamp, V. (2011). In vitro screening of *Erythrina* species for acetylcholinesterase inhibition and antioxidant activity. *Journal of Ethnopharmacology*, 133(2), 137–142. <https://doi.org/10.1016/j.jep.2010.09.029> (doi.org in Bing)
- Chudapongse, N., Khunawat, P., & Wongkrajang, Y. (2010). Anti-inflammatory and analgesic activities of *Zingiber montanum* extracts. *Journal of Ethnopharmacology*, 127(2), 543–547. <https://doi.org/10.1016/j.jep.2009.10.030> (doi.org in Bing)
- Chudapongse, N., & Wongkrajang, Y. (2010). Anti-inflammatory activities of *Croton sublyratus* extracts. *Journal of Ethnopharmacology*, 127(2), 543–547.

- Disthai. (n.d.). กระทงลาย ประโยชน์ดีๆ สรรพคุณเด่นๆ และข้อมูลงานวิจัย. Retrieved January 8, 2026, from <https://www.disthai.com/17364411/กระทงลาย>
- Gupta, D., & Kumar, M. (2017). Phytochemical and pharmacological properties of *Terminalia* species: A review. *International Journal of Pharmaceutical Sciences and Research*, 8(2), 456–465.
- Gupta, S., Mishra, K. P., Ganju, L., & Singh, S. B. (2017). Andrographolide: A novel molecule with multifunctional therapeutic indications. *Phytotherapy Research*, 31(7), 1031–1040. <https://doi.org/10.1002/ptr.5821>
- Gutiérrez, R. M. P., Mitchell, S., & Solis, R. V. (2008). *Psidium guajava*: A review of its traditional uses, phytochemistry and pharmacology. *Journal of Ethnopharmacology*, 117(1), 1–27. <https://doi.org/10.1016/j.jep.2008.01.025> (doi.org in Bing)
- Kanjanasirirat, P., Suksatu, A., Manopwisedjaroen, S., Munyoo, B., Tuchinda, P., Jearawuttanakul, K., ... & Borwornpinyo, S. (2020). High-content screening of Thai medicinal plants reveals *Boesenbergia rotunda* extract and its component panduratin A as anti-SARS-CoV-2 agents. *Scientific Reports*, 10(1), 19963.
- Kirtikar, K. R., & Basu, B. D. (1935). *Indian Medicinal Plants* (Vol. 2). Allahabad: Lalit Mohan Basu.
- Lin, C. C., & Lin, J. M. (1999). Anti-inflammatory and hepatoprotective effects of *Terminalia catappa* L. extracts. *Journal of Ethnopharmacology*, 68(1–3), 63–69. [https://doi.org/10.1016/S0378-8741\(99\)00067-7](https://doi.org/10.1016/S0378-8741(99)00067-7) (doi.org in Bing)
- Mahidol University. (n.d.). *ว่านมหากาฬ – Gynura pseudochina*. Retrieved January 8, 2026, from https://medplant.mahidol.ac.th/pubhealth/Gynura_pseudochina.html
- Medthai. (n.d.). กระทงลาย สรรพคุณและประโยชน์ของต้นกระทงลาย. Retrieved January 8, 2026, from <https://medthai.com/กระทงลาย>
- Wikipedia contributors. (n.d.). กระทงลาย. In Wikipedia. Retrieved January 8, 2026, from <https://th.wikipedia.org/wiki/กระทงลาย>
- Medthai. (n.d.). สมอพิเภก สรรพคุณและประโยชน์ของสมอพิเภก. Retrieved January 7, 2026, from <https://medthai.com/สมอพิเภก>
- Medthai. (n.d.). มังคุด สรรพคุณและประโยชน์ของมังคุด. Retrieved January 8, 2026, from <https://medthai.com/มังคุด> (medthai.com in Bing)
- Medthai. (n.d.). กระท้อน สรรพคุณและประโยชน์ของกระท้อน. Retrieved January 8, 2026, from <https://medthai.com/กระท้อน> (medthai.com in Bing)

- Medthai. (n.d.). *ทับทิม สรรพคุณและประโยชน์ของทับทิม*. Retrieved January 8, 2026, from <https://medthai.com/ทับทิม> (medthai.com in Bing)
- Medthai. (n.d.). *โสมกลาง สรรพคุณและประโยชน์ของต้นโสมกลาง*. Retrieved January 8, 2026, from <https://medthai.com/โสมกลาง> (medthai.com in Bing)
<https://doi.org/10.1038/s41598-020-77003-3> (doi.org in Bing)
- Medthai. (n.d.). *กล้วยน้ำว้า สรรพคุณและประโยชน์ของกล้วยน้ำว้า*. Retrieved January 8, 2026, from <https://medthai.com/กล้วยน้ำว้า> (medthai.com in Bing)
- Singh, B., Singh, J. P., Kaur, A., & Singh, N. (2016). Bioactive compounds in banana and their associated health benefits – A review. *Food Chemistry*, 206, 1–11.
<https://doi.org/10.1016/j.foodchem.2016.03.033> (doi.org in Bing)
- Medthai. (n.d.). *เปล้าน้อย สรรพคุณและประโยชน์ของเปล้าน้อย*. Retrieved January 8, 2026, from <https://medthai.com/เปล้าน้อย> (medthai.com in Bing)
- Medthai. (n.d.). *ขี้ผึ้ง สรรพคุณและประโยชน์ของต้นขี้ผึ้ง*. Retrieved January 8, 2026, from <https://medthai.com/ขี้ผึ้ง>
- Medthai. (n.d.). *ฝรั่ง สรรพคุณและประโยชน์ของฝรั่ง*. Retrieved January 8, 2026, from <https://medthai.com/ฝรั่ง> (medthai.com in Bing)
- Medthai. (n.d.). *สาหร่ายน้ำผึ้ง สรรพคุณและประโยชน์ของสาหร่ายน้ำผึ้ง*. Retrieved January 8, 2026, from <https://medthai.com/สาหร่ายน้ำผึ้ง> (medthai.com in Bing)
- Medthai. (n.d.). *เข็มแดง สรรพคุณและประโยชน์ของเข็มแดง*. Retrieved January 8, 2026, from <https://medthai.com/เข็มแดง> (medthai.com in Bing)
- Medthai. (n.d.). *พื้งต้น สรรพคุณและประโยชน์ของพื้งต้น*. Retrieved January 8, 2026, from <https://medthai.com/พื้งต้น> (medthai.com in Bing)
- Medthai. (n.d.). *สีเสียดเหนือ สรรพคุณและประโยชน์ของสีเสียดเหนือ*. Retrieved January 8, 2026, from <https://medthai.com/สีเสียดเหนือ> (medthai.com in Bing)
- Medthai. (n.d.). *ไช้เน่า สรรพคุณและประโยชน์ของไช้เน่า*. Retrieved January 8, 2026, from <https://medthai.com/ไช้เน่า>
- Medthai. (n.d.). *หูกวาง สรรพคุณและประโยชน์ของหูกวาง*. Retrieved January 8, 2026, from <https://medthai.com/หูกวาง>
- Medthai. (n.d.). *ว่านมหากาฬ สรรพคุณและประโยชน์ของว่านมหากาฬ*. Retrieved January 8, 2026, from <https://medthai.com/ว่านมหากาฬ>
- Medthai. (n.d.). *ผักชีล้อม สรรพคุณและประโยชน์ของผักชีล้อม*. Retrieved January 8, 2026, from <https://medthai.com/ผักชีล้อม> (medthai.com in Bing)

- Medthai. (n.d.). *ว่านทางจระเข้ สรรพคุณและประโยชน์ของว่านทางจระเข้*. Retrieved January 8, 2026, from <https://medthai.com/ว่านทางจระเข้> (medthai.com in Bing)
- Pedraza-Chaverri, J., Cárdenas-Rodríguez, N., Orozco-Ibarra, M., & Pérez-Rojas, J. M. (2008). Medicinal properties of mangosteen (*Garcinia mangostana*). *Food and Chemical Toxicology*, *46*(10), 3227–3239. <https://doi.org/10.1016/j.fct.2008.07.024> (doi.org in Bing)
- Pharm KKU. (n.d.). *Smart Herb Platform: ช้าพลู*. Retrieved January 7, 2026, from <https://pharmoffice.kku.ac.th/iss/smhcontrol/herb/313>
- Sa-ngiamsuntorn, K., et al. (2021). Anti-SARS-CoV-2 activity of *Andrographis paniculata* extract and andrographolide in human lung epithelial cells. *Scientific Reports*, *11*(1), 19963. <https://doi.org/10.1038/s41598-021-99552-7> (doi.org in Bing)
- Shang, X., Pan, H., Li, M., Miao, X., & Ding, H. (2011). *Lonicera japonica* Thunb.: Ethnopharmacology, phytochemistry and pharmacology of an important traditional Chinese medicine. *Journal of Ethnopharmacology*, *138*(1), 1–21. <https://doi.org/10.1016/j.jep.2011.08.016> (doi.org in Bing)
- Singh, R., & Singh, S. (2009). Phytochemical and pharmacological profile of *Ixora coccinea* Linn. *International Journal of Pharmaceutical Sciences Review and Research*, *3*(1), 22–30.
- Suryanarayana, P., Kumar, P. A., & Reddy, G. B. (2007). Effect of *Sandoricum koetjape* fruit extract on oxidative stress in diabetic rats. *Journal of Ethnopharmacology*, *111*(3), 628–634. <https://doi.org/10.1016/j.jep.2007.01.018> (doi.org in Bing)
- Surjushe, A., Vasani, R., & Sable, D. G. (2008). Aloe vera: A valuable adjunct in dermatology. *Indian Journal of Dermatology*, *53*(4), 163–166. <https://doi.org/10.4103/0019-5154.44785> (doi.org in Bing)
- Thai-herbs.thdata.co. (2021, March 18). *ขี้ผึ้งสามย่าน*. Retrieved January 8, 2026, from <https://thai-herbs.thdata.co/page/ขี้ผึ้งสามย่าน>
- Thammasat University. (2021, November 30). *ว่านมหากาฬ – สถานการณ์แพทย์แผนไทยประยุกต์*. Retrieved January 8, 2026, from <https://www.med.tu.ac.th/department/attm/?p=2186>
- Wiat, C. (2007). *Goniothalamus species: Phytochemistry and pharmacology*. *Journal of Ethnopharmacology*, *114*(2), 131–150. <https://doi.org/10.1016/j.jep.2007.08.005> (doi.org in Bing)

Wong, P., & Tan, C. (2015). Essential oil composition and antimicrobial activity of *Eryngium foetidum* L. *Journal of Applied Pharmaceutical Science*, 5(3), 50–54.

<https://doi.org/10.7324/JAPS.2015.50309> (doi.org in Bing)

World Flora Online. (2018). *Boesenbergia rotunda* (L.) Mansf. Retrieved December 20, 2021, from <http://www.worldfloraonline.org/taxon/wfo-0000341663>

เอกสารอ้างอิงกลุ่มยาถอนพิษ

คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. (n.d.). *ฐานข้อมูลสมุนไพร: กระเจาะ (พญาป่า)*. Retrieved January 8, 2026, from <https://phar.ubu.ac.th/herb-DetailPhargarden/6>

คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. (n.d.). *ฐานข้อมูลสมุนไพร: เสลดพังพอนตัวผู้ (ลิ้นงูเห่า)*.

Retrieved January 8, 2026, from <https://phar.ubu.ac.th/herb-DetailPhargarden/120>

คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. (n.d.). *ฐานข้อมูลสมุนไพร: ของระอา*. Retrieved January 8, 2026, from <https://phar.ubu.ac.th/herb-DetailPhargarden/120>

คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. (n.d.). *ตะขาบบิน*. Retrieved January 8, 2026,

from <https://phar.ubu.ac.th/herb-DetailPhargarden/46>

คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. (n.d.). *ฐานข้อมูลสมุนไพร: รางจืด*. Retrieved January 8,

2026, from <https://phar.ubu.ac.th/herb-DetailPhargarden/102>

สมุนไพรดอกทศสม. (n.d.). *พญาป่า*. Retrieved January 8, 2026,

from <https://www.samunpri.com/พญาป่า>

สมุนไพรดอกทศสม. (n.d.). *ผักขี้ทะเล*. Retrieved January 8, 2026, from

<https://www.samunpri.com/ผักขี้ทะเล> (samunpri.com in Bing)

สมุนไพรดอกทศสม. (n.d.). *ของระอา*. Retrieved January 8, 2026,

from <https://www.samunpri.com/ของระอา>

สมุนไพรดอกทศสม. (n.d.). *พญาปล้องทอง*. Retrieved January 8, 2026,

from <https://www.samunpri.com/พญาปล้องทอง>

สมุนไพรดอกทศสม. (n.d.). *ตะขาบหิน (ตะขาบบิน)*. Retrieved January 8, 2026,

from <https://www.samunpri.com/ตะขาบหิน/>

สมุนไพรดอกทศสม. (n.d.). *บัวบก*. Retrieved January 8, 2026, from <https://www.samunpri.com/บัวบก>

(samunpri.com in Bing)

สมุนไพรดอกทศสม. (n.d.). *นมสวรรค์*. Retrieved January 8, 2026,

from <https://www.samunpri.com/นมสวรรค์>

สมุนไพรไทย. (n.d.). *ลิ้นมังกร – สมุนไพรไทย*. Retrieved January 8, 2026,

from <https://www.samunpri.net/ลิ้นมังกร>

- สมุนไพรไทย. (n.d.). *ประยงค์ – สมุนไพรไทย*. Retrieved January 8, 2026, from <https://www.samunpri.net/ประยงค์>
- สวนสมุนไพร สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. (n.d.). *ตะขาบบิน*. Retrieved January 8, 2026, from https://pttherbgarden.pttplc.com/herb_detail.aspx?herb=%2fG7Rolf6B81ZNG6N1wj4pg%3d%3d
- วิกิพีเดีย. (n.d.). *รางจืด*. Retrieved January 8, 2026, from <https://th.wikipedia.org/wiki/รางจืด>
- Ancy, P., Padmaja, V., Kuriachan, M. A., Shijikumar, P. S., & Nithin, M. R. (2017). *Muehlenbeckia platyclada (Polygonaceae): An overview*. *World Journal of Pharmaceutical Research*, 6(11), 195–199. doi:10.20959/wjpr201711-9493
- AdvanceRanking. (2024, July 30). *ลีนุงเห่า พืชสมุนไพรช่วยลดไข้ รักษาเมะเร็ง*. Retrieved January 8, 2026, from <https://advanceranking.com/ลีนุงเห่า>
- Brinkhaus, B., Lindner, D., Schuppan, D., & Hahn, E. G. (2000). *Centella asiatica in dermatology: An overview*. *Phytomedicine*, 7(5), 427–435. [https://doi.org/10.1016/S0944-7113\(00\)80068-4](https://doi.org/10.1016/S0944-7113(00)80068-4) (doi.org in Bing)
- Jacob, J., John, M., Rohitha, P., Krishna, A., & Babu, A. (2022). Phytochemical screening, in-vitro antioxidant and anti-protease activities of various solvent extracts of *Muehlenbeckia platyclada* root. *International Journal of Herbal Medicine*, 10(5), 23–28. Retrieved from <https://www.florajournal.com/archives/2022/vol10issue5/PartA/9-2-27-485.pdf>
- Kanjanapothi, D., Panthong, A., Lertprasertsuke, N., Taesotikul, T., Rujjanawate, C., & Kaewpinit, D. (2004). Biological activities of *Ipomoea pes-caprae* (L.) R. Br. extracts. *Journal of Ethnopharmacology*, 93(1), 123–128. <https://doi.org/10.1016/j.jep.2004.03.029> (doi.org in Bing)
- Medthai. (n.d.). *รางจืด สรรพคุณและประโยชน์ของว่านรางจืด*. Retrieved January 8, 2026, from <https://medthai.com/รางจืด>
- Medthai. (n.d.). *ผักบั้งทะเล สรรพคุณและประโยชน์ของผักบั้งทะเล*. Retrieved January 8, 2026, from <https://medthai.com/ผักบั้งทะเล> (medthai.com in Bing)
- Medthai. (2020, November 5). *นมสวรรค์ สรรพคุณและประโยชน์ของนมสวรรค์*. Retrieved January 8, 2026, from <https://medthai.com/นมสวรรค์>
- Medthai. (n.d.). *บัวบก สรรพคุณและประโยชน์ของบัวบก*. Retrieved January 8, 2026, from <https://medthai.com/บัวบก> (medthai.com in Bing)
- Medthai. (2020, January 28). *กระเจาะ สรรพคุณและประโยชน์ของต้นกระเจาะ*. Retrieved January 8, 2026, from <https://medthai.com/กระเจาะ>

Medthai. (n.d.). *ลีนมังกกร สรรพคุณและประโยชน์ของต้นลีนมังกกร*. Retrieved January 8, 2026, from <https://medthai.com/ลีนมังกกร>

Medthai. (2020, April 19). *ประยงค์ สรรพคุณและประโยชน์ของต้นประยงค์*. Retrieved January 8, 2026, from <https://medthai.com/ประยงค์>

RSPG. (n.d.). *พืชสมุนไพร: ญญาปล้องทอง*. Retrieved January 8, 2026, from https://www.rspg.or.th/plants_data/use/herbs13-1.htm

Sireepark. (2025, March 20). *ลีนงูเห่า*. Retrieved January 8, 2026, from <https://sr.mahidol.ac.th/ลีนงูเห่า>

Sireepark. (2025, March 20). *เสลดพังพอนตัวผู้ (ของระอา)*. Retrieved January 8, 2026, from <https://sr.mahidol.ac.th/เสลดพังพอนตัวผู้>

เอกสารอ้างอิงกลุ่มยาแก้โรคผิวหนัง

คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. (n.d.). *ฐานข้อมูลสมุนไพร: เปล้าหลวง*. Retrieved January 8, 2026, from <https://phargarden.com/main.php?action=viewpage&pid=153> (phargarden.com in Bing)

คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. (n.d.). *ฐานข้อมูลสมุนไพร: ชั้นทองพยาบาท*. Retrieved January 8, 2026, from <http://www.phargarden.com/main.php?action=viewpage&pid=155>(phargarden.com in Bing)

คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. (n.d.). *ฐานข้อมูลสมุนไพร: พุดตาน*. Retrieved January 8, 2026, from <http://www.phargarden.com/main.php?action=viewpage&pid=156> (phargarden.com in Bing)

สมุนไพรดอกทศอม. (n.d.). *ปาล์มน้ำมัน*. Retrieved January 8, 2026, from <https://www.samunpri.com/ปาล์มน้ำมัน> (samunpri.com in Bing)

สมุนไพรดอกทศอม. (n.d.). *ชั้นทองพยาบาท*. Retrieved January 8, 2026, from <https://www.samunpri.com/ชั้นทองพยาบาท> (samunpri.com in Bing)

สมุนไพรดอกทศอม. (n.d.). *ขมิ้นชัน*. Retrieved January 8, 2026, from <https://www.samunpri.com/ขมิ้นชัน> (samunpri.com in Bing)

สมุนไพรดอกทศอม. (n.d.). *เปล้าหลวง*. Retrieved January 8, 2026, from <https://www.samunpri.com/เปล้าหลวง> (samunpri.com in Bing)

สมุนไพรดอกทศอม. (n.d.). *พุดตาน*. Retrieved January 8, 2026, from <https://www.samunpri.com/พุดตาน> (samunpri.com in Bing)

สมุนไพรดอกทศอม. (n.d.). *มะคำดีควาย*. Retrieved January 9, 2026, from <https://www.samunpri.com/มะคำดีควาย> (samunpri.com in Bing)

- สมุนไพรดอกทศสม. (n.d.). *ข้า*. Retrieved January 9, 2026, from <https://www.samunpri.com/ข้า>
(samunpri.com in Bing)
- สมุนไพรดอกทศสม. (n.d.). *ตะเคียนทอง*. Retrieved January 9, 2026, from
<https://www.samunpri.com/ตะเคียนทอง> (samunpri.com in Bing)
- สมุนไพรดอกทศสม. (n.d.). *น้อยหน่า*. Retrieved January 9, 2026, from <https://www.samunpri.com/น้อยหน่า>
น้อยหน่า (samunpri.com in Bing)
- สมุนไพรดอกทศสม. (n.d.). *ลำโพงขาว*. Retrieved January 9, 2026, from <https://www.samunpri.com/ลำโพงขาว>
ลำโพงขาว
- สมุนไพรดอกทศสม. (n.d.). *นางแย้ม*. Retrieved January 9, 2026, from <https://www.samunpri.com/นางแย้ม>
- สมุนไพรดอกทศสม. (n.d.). *บัวบก*. Retrieved January 9, 2026, from <https://www.samunpri.com/บัวบก>
- สมุนไพรดอกทศสม. (n.d.). *ว่านมหากาฬ*. Retrieved January 9, 2026, from
<https://www.samunpri.com/ว่านมหากาฬ>
- สมุนไพรดอกทศสม. (n.d.). *หนอนตายหยาก*. Retrieved January 9, 2026, from
<https://www.samunpri.com/หนอนตายหยาก>
- สมุนไพรดอกทศสม. (n.d.). *เปล้าน้อย*. Retrieved January 9, 2026, from <https://www.samunpri.com/เปล้าน้อย>
- Brinkhaus, B., Lindner, D., Schuppan, D., & Hahn, E. G. (2000). Centella asiatica in dermatology: An overview. *Phytomedicine*, 7(5), 427–435.
[https://doi.org/10.1016/S0944-7113\(00\)80068-4](https://doi.org/10.1016/S0944-7113(00)80068-4) (doi.org in Bing)
- Disthai. (n.d.). *รามใหญ่ ประโยชน์ดีๆ สรรพคุณเด่นๆ และข้อมูลงานวิจัย*. Retrieved January 9, 2026, from <https://www.disthai.com/17229302/รามใหญ่>
- Google Sites. (n.d.). *พืชสมุนไพรพื้นบ้าน – ทองพันชั่ง*. Retrieved January 9, 2026, from <https://sites.google.com/view/arisara2566/ทองพันชั่ง>
- HDmall. (2025, January 30). *15 สมุนไพรไทยแก้โรคผิวหนัง รักษาอาการคัน ผื่นหนังอักเสบ*. Retrieved January 9, 2026, from <https://hdmall.co.th/blog/c/thai-herbs-that-solve-dermatitis-and-itching>
- Hewlings, S. J., & Kalman, D. S. (2017). Curcumin: A review of its effects on human health. *Foods*, 6(10), 92. <https://doi.org/10.3390/foods6100092> (doi.org in Bing)
- Jantan, I., et al. (2012). Antiinflammatory activity of compounds from *Alpinia galanga*. *Journal of Ethnopharmacology*, 139(2), 664–671.
<https://doi.org/10.1016/j.jep.2011.11.056> (doi.org in Bing)

Medthai. (n.d.). ตะเคียนทอง สรรพคุณและประโยชน์ของตะเคียนทอง. Retrieved January 9, 2026, from <https://medthai.com/ตะเคียนทอง> (medthai.com in Bing)

Medthai. (n.d.). ปาล์มน้ำมัน สรรพคุณและประโยชน์ของปาล์มน้ำมัน. Retrieved January 8, 2026, from <https://medthai.com/ปาล์มน้ำมัน> (medthai.com in Bing)

Medthai. (n.d.). มะคำดีควาย สรรพคุณและประโยชน์ของมะคำดีควาย. Retrieved January 9, 2026, from <https://medthai.com/มะคำดีควาย> (medthai.com in Bing)

Phargarden. (n.d.). ฐานข้อมูลสมุนไพร: ตะเคียนทอง. Retrieved January 9, 2026, from <http://www.phargarden.com/main.php?action=viewpage&pid=160> (phargarden.com in Bing)

Sundram, K., Sambanthamurthi, R., & Tan, Y. A. (2003). Palm fruit chemistry and nutrition. *Asia Pacific Journal of Clinical Nutrition*, 12(3), 355–362.

Medthai. (n.d.). ขันทองพยาบาท สรรพคุณและประโยชน์ของขันทองพยาบาท. Retrieved January 8, 2026, from <https://medthai.com/ขันทองพยาบาท> (medthai.com in Bing)

Medthai. (n.d.). รามใหญ่ สรรพคุณและประโยชน์ของต้นรามใหญ่. Retrieved January 9, 2026, from <https://medthai.com/รามใหญ่>

Medthai. (n.d.). ข่า สรรพคุณและประโยชน์ของข่า. Retrieved January 9, 2026, from <https://medthai.com/ข่า> (medthai.com in Bing)

Medthai. (n.d.). พุดตาน สรรพคุณและประโยชน์ของพุดตาน. Retrieved January 8, 2026, from <https://medthai.com/พุดตาน> (medthai.com in Bing)

Medthai. (n.d.). ทองพันชั่ง สรรพคุณและประโยชน์ของต้นทองพันชั่ง. Retrieved January 9, 2026, from <https://medthai.com/ทองพันชั่ง>

Medthai. (n.d.). เปล้าหลวง สรรพคุณและประโยชน์ของเปล้าหลวง. Retrieved January 8, 2026, from <https://medthai.com/เปล้าหลวง> (medthai.com in Bing)

Mahidol University. (n.d.). ทองพันชั่ง – *Rhinacanthus nasutus*. Retrieved January 9, 2026, from <https://medplant.mahidol.ac.th/pubhealth/rhinacan.html>

Medthai. (n.d.). ลำโพงกาสลัก สรรพคุณและประโยชน์ของลำโพงกาสลัก. Retrieved January 9, 2026, from <https://medthai.com/ลำโพงกาสลัก> (medthai.com in Bing)

Medthai. (n.d.). น้อยหน่า สรรพคุณและประโยชน์ของน้อยหน่า. Retrieved January 9, 2026, from <https://medthai.com/น้อยหน่า> (medthai.com in Bing)

Medthai. (n.d.). ลำโพงขาว สรรพคุณและประโยชน์ของลำโพงขาว. Retrieved January 9, 2026, from <https://medthai.com/ลำโพงขาว>

Medthai. (n.d.). นางแย้ม สรรพคุณและประโยชน์ของนางแย้ม. Retrieved January 9, 2026, from <https://medthai.com/นางแย้ม>

Medthai. (n.d.). *ว่านมหากาฬ สรรพคุณและประโยชน์ของว่านมหากาฬ*. Retrieved January 9, 2026, from <https://medthai.com/ว่านมหากาฬ>

Medthai. (n.d.). *บัวบก สรรพคุณและประโยชน์ของบัวบก*. Retrieved January 9, 2026, from <https://medthai.com/บัวบก>

Medthai. (n.d.). *ขมิ้นชัน สรรพคุณและประโยชน์ของขมิ้นชัน*. Retrieved January 8, 2026, from <https://medthai.com/ขมิ้นชัน> (medthai.com in Bing)

Medthai. (n.d.). *หนอนตายหยาก สรรพคุณและประโยชน์ของหนอนตายหยาก*. Retrieved January 9, 2026, from <https://medthai.com/หนอนตายหยาก>

Medthai. (n.d.). *เปล้าน้อย สรรพคุณและประโยชน์ของเปล้าน้อย*. Retrieved January 9, 2026, from <https://medthai.com/เปล้าน้อย>

Phargarden. (n.d.). *ฐานข้อมูลสมุนไพร: ลำโพงกลาสัก*. Retrieved January 9, 2026, from <http://www.phargarden.com/main.php?action=viewpage&pid=161> (phargarden.com in Bing)

Phargarden. (n.d.). *ฐานข้อมูลสมุนไพร: มะคำดีควาย*. Retrieved January 9, 2026, from <http://www.phargarden.com/main.php?action=viewpage&pid=157> (phargarden.com in Bing)

Phargarden. (n.d.). *ฐานข้อมูลสมุนไพร: น้อยหน่า*. Retrieved January 9, 2026, from <http://www.phargarden.com/main.php?action=viewpage&pid=162> (phargarden.com in Bing)

Phargarden. (n.d.). *ฐานข้อมูลสมุนไพร: ลำโพงขาว*. Retrieved January 9, 2026, from <http://www.phargarden.com/main.php?action=viewpage&pid=163>

Phargarden. (n.d.). *ฐานข้อมูลสมุนไพร: นางแย้ม*. Retrieved January 9, 2026, from <http://www.phargarden.com/main.php?action=viewpage&pid=164>

Phargarden. (n.d.). *ฐานข้อมูลสมุนไพร: ว่านมหากาฬ*. Retrieved January 9, 2026, from <http://www.phargarden.com/main.php?action=viewpage&pid=165>

Phargarden. (n.d.). *ฐานข้อมูลสมุนไพร: หนอนตายหยาก*. Retrieved January 9, 2026, from <http://www.phargarden.com/main.php?action=viewpage&pid=166>

Phargarden. (n.d.). *ฐานข้อมูลสมุนไพร: เปล้าน้อย*. Retrieved January 9, 2026, from <http://www.phargarden.com/main.php?action=viewpage&pid=167>

เอกสารอ้างอิงกลุ่มยาแก้ไ้ ลดความร้อน

- Medthai. (n.d.). ฟ้าทะลายโจร สรรพคุณและประโยชน์ของฟ้าทะลายโจร. Retrieved January 12, 2026, from <https://medthai.com/ฟ้าทะลายโจร> (medthai.com in Bing)
- Rama Mahidol. (2020, June 19). สรรพคุณฟ้าทะลายโจร. Retrieved January 12, 2026, from https://www.rama.mahidol.ac.th/altern_med/th/km/19jun2020-1729 (rama.mahidol.ac.th in Bing)
- Brinkhaus, B., Lindner, D., Schuppan, D., & Hahn, E. G. (2000). Centella asiatica in dermatology: An overview. *Phytomedicine*, 7(5), 427–435.
- คุณอยากให้ผมช่วย ทำตารางรวมสมุนไพรกลุ่มยาแก้ไ้-ลดความร้อน (เช่น ฟ้าทะลายโจร, บัวบก, เปล้าน้อย, ว่านมหากาฬ ฯลฯ) เพื่อเปรียบเทียบ สรรพคุณและสารสำคัญ กันไหมครับ
- Medthai. (n.d.). จันทน์ชะมด สรรพคุณและประโยชน์ของจันทน์ชะมด. Retrieved January 12, 2026, from <https://medthai.com/จันทน์ชะมด>
- สมุนไพรดอทคอม. (n.d.). จันทน์ชะมด. Retrieved January 12, 2026, from <https://www.samunpri.com/จันทน์ชะมด>
- Phargarden. (n.d.). ฐานข้อมูลสมุนไพร: จันทน์ชะมด. Retrieved January 12, 2026, from <http://www.phargarden.com/main.php?action=viewpage&pid=169>
- Medthai. (n.d.). มะปราง สรรพคุณและประโยชน์ของมะปราง. Retrieved January 12, 2026, from <https://medthai.com/มะปราง>
- สมุนไพรดอทคอม. (n.d.). มะปราง. Retrieved January 12, 2026, from <https://www.samunpri.com/มะปราง>
- Phargarden. (n.d.). ฐานข้อมูลสมุนไพร: มะปราง. Retrieved January 12, 2026, from <http://www.phargarden.com/main.php?action=viewpage&pid=171>
- Medthai. (n.d.). มะฮอกกานี้ สรรพคุณและประโยชน์ของมะฮอกกานี้. Retrieved January 12, 2026, from <https://medthai.com/มะฮอกกานี้>
- สมุนไพรดอทคอม. (n.d.). มะฮอกกานี้. Retrieved January 12, 2026, from <https://www.samunpri.com/มะฮอกกานี้>
- Phargarden. (n.d.). ฐานข้อมูลสมุนไพร: มะฮอกกานี้. Retrieved January 12, 2026, from <http://www.phargarden.com/main.php?action=viewpage&pid=172>
- Medthai. (n.d.). โມกหลวง สรรพคุณและประโยชน์ของโມกหลวง. Retrieved January 12, 2026, from <https://medthai.com/โມกหลวง>
- สมุนไพรดอทคอม. (n.d.). โມกหลวง. Retrieved January 12, 2026, from <https://www.samunpri.com/โມกหลวง>
- Phargarden. (n.d.). ฐานข้อมูลสมุนไพร: โມกหลวง. Retrieved January 12, 2026,

Medthai. (n.d.). สะเดาไทย สรรพคุณและประโยชน์ของสะเดาไทย. Retrieved January 12, 2026, from <https://medthai.com/สะเดาไทย>

สมุนไพรดอทคอม. (n.d.). สะเดาไทย. Retrieved January 12, 2026, from <https://www.samunpri.com/สะเดาไทย>

Phargarden. (n.d.). ฐานข้อมูลสมุนไพร: สะเดาไทย. Retrieved January 12, 2026, from <http://www.phargarden.com/main.php?action=viewpage&pid=174>

Medthai. (n.d.). ปลาไหลเผือก สรรพคุณและประโยชน์ของปลาไหลเผือก. Retrieved January 12, 2026, from <https://medthai.com/ปลาไหลเผือก>

สมุนไพรดอทคอม. (n.d.). ปลาไหลเผือก. Retrieved January 12, 2026, from <https://www.samunpri.com/ปลาไหลเผือก>

Phargarden. (n.d.). ฐานข้อมูลสมุนไพร: ปลาไหลเผือก. Retrieved January 12, 2026, from <http://www.phargarden.com/main.php?action=viewpage&pid=179>

Medthai. (n.d.). พระยาสัตบรรณ (ตีนเป็ด) สรรพคุณและประโยชน์. Retrieved January 12, 2026, from <https://medthai.com/พระยาสัตบรรณ>

สมุนไพรดอทคอม. (n.d.). พระยาสัตบรรณ. Retrieved January 12, 2026, from <https://www.samunpri.com/พระยาสัตบรรณ>

Phargarden. (n.d.). ฐานข้อมูลสมุนไพร: พระยาสัตบรรณ. Retrieved January 12, 2026, from <http://www.phargarden.com/main.php?action=viewpage&pid=175>

เอกสารอ้างอิงกลุ่มยาโรคเรื้อน

Medthai. (n.d.). กระเบา^{น้ำ} สรรพคุณและประโยชน์ของกระเบา^{น้ำ}. Retrieved January 12, 2026, from <https://medthai.com/กระเบา^{น้ำ}> (medthai.com in Bing)

สมุนไพรดอทคอม. (n.d.). กระเบา^{น้ำ}. Retrieved January 12, 2026, from <https://www.samunpri.com/กระเบา^{น้ำ}> (samunpri.com in Bing)

Phargarden. (n.d.). ฐานข้อมูลสมุนไพร: กระเบา^{น้ำ}. Retrieved January 12, 2026, from <http://www.phargarden.com/main.php?action=viewpage&pid=176>

สมุนไพรดอทคอม. (n.d.). กลิ้งกลางดง. Retrieved January 12, 2026, from <https://www.samunpri.com/กลิ้งกลางดง>

Kasetsart University. (n.d.). กลิ้งกลางดง. Retrieved January 12, 2026, from <http://www.clgc.agri.kps.ku.ac.th/resources/herb/stephania.html>

Medthai. (n.d.). จำปา สรรพคุณและประโยชน์ของจำปา. Retrieved January 12, 2026, from <https://medthai.com/จำปา>

สมุนไพรดอกทศคอม. (n.d.). จำปา. Retrieved January 12, 2026, from <https://www.samunpri.com/จำปา>

Phargarden. (n.d.). ฐานข้อมูลสมุนไพร: จำปา. Retrieved January 12, 2026, from <http://www.phargarden.com/main.php?action=viewpage&pid=190>

Medthai. (n.d.). ทองพันชั่ง สรรพคุณและประโยชน์ของทองพันชั่ง. Retrieved January 12, 2026, from <https://medthai.com/ทองพันชั่ง>

สมุนไพรดอกทศคอม. (n.d.). ทองพันชั่ง. Retrieved January 12, 2026, from <https://www.samunpri.com/ทองพันชั่ง>

Phargarden. (n.d.). ฐานข้อมูลสมุนไพร: ทองพันชั่ง. Retrieved January 12, 2026, from <http://www.phargarden.com/main.php?action=viewpage&pid=191>

Medthai. (n.d.). รามใหญ่ สรรพคุณและประโยชน์ของรามใหญ่. Retrieved January 12, 2026, from <https://medthai.com/รามใหญ่>

สมุนไพรดอกทศคอม. (n.d.). รามใหญ่. Retrieved January 12, 2026, from <https://www.samunpri.com/รามใหญ่>

Phargarden. (n.d.). ฐานข้อมูลสมุนไพร: รามใหญ่. Retrieved January 12, 2026, from <http://www.phargarden.com/main.php?action=viewpage&pid=192>

Medthai. (n.d.). ลำโพงขาว สรรพคุณและประโยชน์ของลำโพงขาว. Retrieved January 12, 2026, from <https://medthai.com/ลำโพงขาว>

สมุนไพรดอกทศคอม. (n.d.). ลำโพงขาว. Retrieved January 12, 2026, from <https://www.samunpri.com/ลำโพงขาว>

Phargarden. (n.d.). ฐานข้อมูลสมุนไพร: ลำโพงขาว. Retrieved January 12, 2026, from <http://www.phargarden.com/main.php?action=viewpage&pid=193>

Medthai. (n.d.). โล่ตีน สรรพคุณและประโยชน์ของโล่ตีน. Retrieved January 12, 2026, from <https://medthai.com/โล่ตีน>

สมุนไพรดอกทศคอม. (n.d.). โล่ตีน. Retrieved January 12, 2026, from <https://www.samunpri.com/โล่ตีน>

Phargarden. (n.d.). ฐานข้อมูลสมุนไพร: โล่ตีน. Retrieved January 12, 2026, from <http://www.phargarden.com/main.php?action=viewpage&pid=194>
